DENG

AYLIK SİYASAL VE KÜLTÜREL DERGİ

YIL : 1 SAYI : 6 EYLÜL 1990 FİYATI : 5000 TL. (KDV dahil)

AZADİ Jİ BO KURDİSTAN!

DEMOKRATİK IRAK İÇİN SADDAMSIZ BİR ÇÖZÜM!

- Legal Parti Üzerine
- Kürt Halk Hareketi Tarihinde Yeni Materyaller
- İKDP Genel Sekreteri Dr. Sait ile Röportaj
- Deng'in SS Kararnameleri için Soruşturması
- Kürt Dili ve Kürt Çocukları ile Gençlerin Benlik Oluşumu

www.kurdishstudies.com

DENG

AYLIK SİYASAL VE KÜLTÜREL DERGİ

Süreç İnşaat Turizm Yayıncılık Ticaret Limited Şirketi
Adına Sahibi
Hikmet ÇETİN

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:
Kâmil ERMİŞ

Hukuk Müşavirleri:
Y.Serhat BUCAK-Ercan KANAR
Eren KESKİN-Kamber SOYPAK

YAZIŞMA ADRESİ:
Atatürk Bulvarı Emlak Bankası Apt.
B. Blok No:146 Kat:7 Daire:28
Aksaray-İSTANBUL
TEL:513 23 56

DİYARBAKIR İRTİBAT BÜROSU:
Fehim IŞIK
İnönü Cad. Kahraman İşhanı Kat:4 No:35
DİYARBAKIR

AVRUPA TEMSİLCİSİ:
N. KESEN Postfach 1541
5040 Brühl 1 F. ALMANYA

BANKA HESAP NO:
Türkiye İş Bankası Aksaray Şb.
Yurtiçi: 938204 nolu cari hesap.
Yurtdışı: 30100-7464 nolu
Döviz Tevdiat Hesabı

ABONE KOŞULLARI
Yıllık: 50.000 TL.
Altı Aylık: 25.000 TL.
Avrupa: 100 DM.
ABD: 67 Dolar
Avusturalya: 75 Avusturalya Doları

İLAN TARİFESİ
Arka Kapak: 600.000 TL., İç Kapak: 450.000 TL., İç Sayfalar: 300.000 TL., Yarım Sayfa: 150.000 TL., 1/4 Sayfa: 75.000 TL.

Dizgi : Hazal Dizgi (516 81 98)
Baskı : Yıldızlar Matbaası

İÇİNDEKİLER

Deng'den SUNU 1

OLAYLAR ve GÖRÜŞLER
Körfez Krizi Üzerine 2
A. CİHAN
Legal Parti Üzerine 7
M. JİYAN

ARAŞTIRMA-İNCELEME-BELGE
Kürt Halk Hareketine Ait Yeni Materyaller 17
Dr. Cemila CELİL
İran KDP Belgelerinden KASIMLO 24
H. GÜZEL
Büyük Savaşçı 27
M. BERİVAN

RÖPORTAJ
İran KDP Gen. Sekreteri Dr. SAİT ile Röportaj 29
Ş. ELKİ
DENG'in Sansür ve Sürgün Kararnameleri İçin Soruşturması 34

GÜNCEL GELİŞMELER-HABER-YORUM
AGİK Halkımızın Mücadelesinde Önemli Bir Platform 49
İntifada Fırtınasının Ardından Kürdistan 53
Düşünen İnsana Vurulan Kelepçe 55
Geré (Çevrimli) Katliamının Düşündürdükleri 56
A. CİHAN
Kitlesel Direnişler Yükseliyor 62
Diyarbakır'da Belediye İşçileri Direniyor Haklarını İstiyorlar 66

KÜLTÜR-SANAT/ÇAND Û HUNER
Dersén Zımané Kurdi/Kürtçe Dil Dersleri VIII 69
BARAN
Kürt Dili ve Kürt Çocukları İle Gençlerin Benlik Oluşumu 71
HEVİ
Pékeni 78
Mûsiq (Müzik)-Malan Barkır-Ferhad 79

OKUYUCU MEKTUPLARI/Nameyén Xwendevana 80

www.neweye.com

DENG'den SUNU

Merhaba;
DENG'in 5. sayısı gecikmeli çıkmıştı. Bu sayımız da öyle oldu. Elbette bu bizden kaynaklanmıyor. Çıkarılan son Sansür ve Sürgün Kararnameleriyle, sömürge kanunlarıyla, mevcut anti-demokratik yasaların daha da zorlanmasıyla DENG engellenmek isteniyor. Devlet ve cümle egemenler DENG'i boğmak için çabalıyor. Matbaaları tehdit ediyor, onun basımını engelliyor; hazırda bekletilen toplatma kararlarıyla kitapçıları basıyor, dağıtımına fırsat vermiyorlar. Bununla da kalmıyor DENG okurlarını gözaltına alıyor, onlar hakkında kovuşturmalar açıyorlar. Zaman zaman büromuz basılıyor, yazılarımıza, belgelerimize el konuluyor, arşivimiz talan ediliyor.
Bütün bunlara rağmen, DENG yılmıyor, yoluna devam etmek için direniyor, mücadele ediyor, kimliğinden ödün vermiyor. Kürt halkının ulusal-demokratik mücadele zeminindeki taleplerini kendi işlevi ve boyutu çerçevesinde seslendirmeye çalışıyor. Enternasyonalist görevlerini yerine getirmek için uğraşıyor. O aynı zamanda meşruiyet mücadelesi veriyor. Kürt kimlikli yayınlara hayat hakkı tanınmayan bu dönemde Kürt kimlikli bir dergi olarak ayakta durmaya, yayın sürecini devam ettirmeye çalışıyor, Kürt dilini, kültürünü, sanatını, işlemeye, araştırmaya, halkımızın ulusal değerlerini ayakta tutmaya çalışıyor. Kürt sorununu tartışıyor, çözüm önerileri için kafa yoruyor. Dünümüzü, bugünümüzü araştırmak ve incelemek için gücünün yettiği oranda uğraşıyor, tarihimizi aydınlatmaya çalışıyor.

İşte bu yüzden DENG'e gözaçtırmak istemiyor, onu güçsüz, takatsiz bırakmak için her yola başvuruyor, bir fırsatını bulup DENG'i ortadan kaldırmak istiyorlar.
Daha birinci sayımızdan başlayarak her sayımızı toplattılar, başta DENG'in sahibi olmak üzere yazışleri müdürlerimizi tutukladılar, haklarında peş peşe davalar açtılar. Onlar hakkında savcılar ağır iddianameler döşendi, mahkemeler kuruldu. DENG için TCK'nın 142/3-6 maddeleri işletildi. DENG yazarları ve yazışleri müdürleri için "bölücülük propagandası" yaptıkları gerekçesiyle yüklü cezalar istendi ve halen de isteniyor. Yazışleri müdürümüz Kamil ERMİŞ, Kürt dilinde yayın yapmayı yasaklayan 2932 sayılı yasa gereğince cezaya çarptırıldı. Böylece DENG yazışleri müdürü 2932 sayılı yasaya dayanılarak ilk defa cezaya çarptırılan kişi oldu. Bu olay uluslararası düzeyde yankılar yarattı.
Bu tür engellemelerle DENG'in yolunu kesemediler, onu susturmaya kimsenin gücü yetmedi.
Her şeye rağmen egemenler boş durmadı. Son çıkan Sansür ve Sürgün Kararnameleriyle de basın ve yayın hayatı üzerinde adeta bir terör estirildi.
SS Kararnameleri yetmiyormuş gibi, matbaaların üstünde yoğun bir baskı kurarak ve onları tehdit ederek onlardan özel olarak DENG'i basmamalarını istediler.
Buna rağmen DENG kendi olanaklarına dayanarak "fotokopi" ile baskısını tamamladı, yayın yaşamını sürdürerek kitlelere ulaştı. Bu yüzden gecikmeli bile olsa, güncel olayları yansıtmakta sıkıntıya düşse bile, sömürgecilerin ve cümle egemenlerin dayattığı gündemi aşarak, onların koyduğu perspektifi reddederek sansüre boyun eğmeyerek sansürcülere, devlet politikalarına, resmi ideolojiye kafa tuttu. Elbette DENG "Ben güncel yakalamaya çalışıyorum." diye devletin koyduğu sınırlar içinde kalarak kimliğinden ve davasından ödün vererek, egemenlerin yazılmasını, dile getirilmesini istemediği konular etrafında dönerek, "Kürt" ve "Kürdistan" kavramlarını karalayarak, silerek, bantlayarak, "nokta nokta"lar koyarak ya da onun yerine matrak sözcükler ikame ederek "güncel yakalamak" istememiştir. O, teslim olmamış, direnmiş bunu da başarmıştır. DENG "güncel yakalıyorum" diye güncel olayları içi boş, içeriksiz ve kimliksiz kavramlarla aktarmayı onuruyla bağdaştırmamıştır. DENG flaş spotlarla kitleleri oyalamayı ve atraksiyon yapmayı asla düşünemez ve kabullenemez. O kimlik ve meşruiyet mücadelesi veriyor. Bu yolda yürürken, önüne konulan yoğun engellerle boğuşuyor. Bu engelleri aşarken, kimliğinden ödün vermeden, mücadelesinde kararlı adımlarla yürüyebiliyorsa güncel yakalıyor, barajları aşıyor ve olayların önünde yürüyebiliyor demektir.
Devletin gündemi Kürt kimliğini boğmak, Kürt sorununu tartıştırmamak, Kürt dilini, kültürünü, sanatını yasaklamak ise, DENG Kürt kimlikli bir dergi olarak politikasından, terminolojisinden bir milim dahi ödün vermeden yayın yaşamını sürdürebiliyorsa elbette ki gündemi silkeliyor, güncel olanı yakalıyor, dayatılan perspektifleri yararak olayların önünde yürüyor demektir.
Devletin gündemi; Kürt sorununu tartıştırmamaktır. DENG tartışıyor.

Devletin gündemi; Kürt kimliğini silmek, bir sis perdesi arkasına itmektir. DENG Kürtçe yazarak "Kürt" ve "Kürdistan" sözcüklerinden vazgeçmeyerek onu canlı ve diri tutarak, Kürt sorununu tartışarak, kültürünü, sanatını, tarihini işleyerek gündemi zorluyor.
Devletin gündemi; Kürt kimlikli basın ve yayını engellemektir, DENG bütün engellemelere rağmen yayın yaşamını sürdürüyor.
DENG bu ağır görevlerini başarabilmek için çabalarken katmerli sorunlarla ve daha ağır baskılarla cebelleşiyor. O, genel olarak tüm basın, ilerici, demokrat ve devrimci yayınlar üzerine kurulan baskıları yaşıyor, özel olarak da Kürt sorununun tartışılmasına karşı geliştirilen daha baskıcı ve düşmanca yaptırımlarla dirilşiyor ve bu zeminde dişe-diş mücadeleyi göğüslemeye çalışıyor.
Örneğin, fotokopi ile basılan 5. sayısı için DGM'de ve Asliye Ceza mahkemelerinde peş-peşe davalar açıldı. DENG'i basan Çağdaş Fotokopi'nin sahibi yoğun eziyetler gördü, tehdit edildi. Bununla da yetinilmedi. Asliye Ceza Mahkemesinden yasaları zorlayarak "DENG'in yayınını durdurma kararı" çıkarıldı.
Asliye Ceza Mahkemesi, Basın Yasası'nın ilgili maddelerini zorlayarak, keyfi bir şekilde yorumlayarak belgesiz ve dayanıksız olarak bu kararı verdi.
Hak, hukuk ve yasalar açık bir şekilde çiğnendi. DENG'in yasal kuruluş prosedürü ve yayın hakkı ile ilgili dosyada bulunan belgeler "yokmuş" gibi var sayılarak, mahkemeden istenilen "yayının durdurulması" kararı çıkarıldı.
Basın Yasasında "birden fazla yazışleri müdürü bulundurma" hakkı varken mahkemede bu "hak" keyfi olarak "yok" sayıldı.
Dosyada her iki yazışleri müdürümüzün "mevkute beyannamesi" olmasına ve bunlardan hiçbirisinin görevlerinden ayrıldıklarına dair başvurusunu belgeyen herhangi bir "belge" olmamasına rağmen Kamil ERMİŞ'in görevinden ayrıldığı, keyfi ve hayali olarak ileri sürüldü. Böylece fotokopi ile çıkan 5. sayımızın "Kamil ERMİŞ'in imzası ile çıkarılmış olması" dayanıksız ve yasaya aykırı olarak bahane edilip DENG'in yayınının durdurulması amaçlandı.
Bu karar, Yasaya, hukuka ve yerleşik normlara aykırı olmasına rağmen itirazımız reddedildi.
Elbette ki DENG açmazları aşmadaki kararlılığıyla, meşru ve yasal haklarını savunup kullanmaktan bir an için bile geri durmadı. Avukatlarımızın da özverili çabalarıyla bu kez de önüne konulan bürokratik engel ve tezgâhları aşmasını bildi.
Yazışleri Müdürümüz Kamil ERMİŞ yeniden bir "mevkute beyannamesi" ile başvuruda bulunarak, yasakçıların bahanelerini bertaraf etti.
İşte bu yüzden de 6. sayımız gecikmeli olarak çıktı. Bakalım şimdi hangi bahanelerle üzerimize gelecekler.
Bu süre içinde Kürdistan'da ve metropol kentlerde yoğun kitlesel direnişler oldu. Dünyada, Ortadoğu'da ve Türkiye'de olaylar hızla gelişiyor.
İktidar kitleleri yönetmekte giderek zorlanıyor, çelişkiler keskinleşiyor, olaylar hızla gelişiyor, toplumsal sorunlar çığ gibi büyüyor, toplumsal muhalefet büyütülmüyor.
Öte yandan bir süre önce Danimarka'nın başkenti Kopenhag'da 35 ülke dışişleri bakanlarının katıldığı AGİK süreci yaşandı. AGİK toplantıları Kürtler açısından önemliydi.
Çünkü Kürt sorunu aynı zamanda uluslararası bir sorundur. Her yerde olduğu gibi uluslararası zeminlerde de tartışılmalı. Kürt tezleri anlatılmalı, Kürt diplomasisi örülmelidir.
Bu nedenle de KOMKAR'ın düzenlediği paralel toplantılar büyük yankılar yarattı. Uluslararası düzeyde saygınlığı olan Kürdistanlı İşçi Dernekleri Federasyonu (KOMKAR) AGİK sürecini sürekli etkiledi, Türk devlet politikalarına onların savunucusu icazetli profesörlere meydanı boş bırakmadı. Kürt halkının ulusal-demokratik taleplerini savundu, Kürt sorununun çözümünü tartıştı. Bu nedenle de Türkiye'deki burjuva basını KOMKAR'a karşı kampanya açtı, ona ateş püskürdü. Sömürgeci Türk devleti ve onun temsilcileri KOMKAR'ı ve onun çabalarını etkisiz kılmak için her çareye başvurdu. Prof. Mümtaz Soysal, Prof. Doğu Ergil, Türkkaya Ataöv ve benzerleri Türk Devlet tezini ve sömürgeci politikaları vargüçleriyle savunmaya çalıştılar. KOMKAR temsilcileri onlara da fırsat vermedi, kendileriyle her düzeyde ve her zeminde tanıştılar, onlara karşı dişe-diş mücadele verdiler. Onların "İNKARA" dayanan manevralarını boşa çıkardılar.
Elbette, KOMKAR'ın bu soylu ve kararlı mücadelesine yüksek bir değer biçiyoruz. Kürt halkı bu çabaları takdir ediyor, coşkuyla alkışlıyor, özverili mücadeleleri ilgi ve heyecanla izliyor.
Kimileri de kendi hallerine, içinde bulundukları keşmekeşe bakmadan KOMKAR'ı küçük düşürmeye, karalamaya çalışıyor. Halkımız kimin ne yaptığını çok iyi biliyor. İlericiler yurtseverler, devrimciler ve demokratlar herşeyin farkında. Sansür ve sürgün kararnamelerinin sert rüzgarlarından MASAL üreterek yakasını kurtarmaya çalışanları herkes tanıyor, biliyor. Burjuva basınının çarşaf çarşaf sunduğu haberlerden alıntılar yaparak bir şeyleri anlatmaya çalışanlara resmi devlet televizyonunun dilinden düşürmediği, ekranından eksik etmediği senaryoları tekrarlamaktan öteye hiç bir ciddi yanı bulunmayan kimi yayın organlarının hezeyanlarına kimse itibar etmiyor.

TÜRKİYE 12 EYLÜL'ÜN 10. YILINI YAŞIYOR

Türkiye'de sömürgeci devlet ve onun burjuva partileri iktidarıyla, muhalefetiyle her geçen gün daha da sıkışıyor, ülkeyi yönetmekle giderek acze düşüyorlar.
Çünkü onlar, sömürü çarkını işletiyor, egemenlerin değirmenine su taşıyor, emekçileri eziyorlar.
Çünkü onlar, sömürgeci boyunduruğu devam ettirebilmek için Kürt halkını zincirlerle yönetiyor, onları baskı ve zulüm cenderesi içinde sıkıştırıp yok etmek istiyorlar.

Bunun için de ilericilere, devrimcilere, demokratlara ve aydınlara gözaçtırılmıyor, her alanda baskı ve zulüm yoğunlaştırılıyor, cuntalar ve darbelerle toplumu kan ağlatılıyor.
Yine bunun için bundan 10 yıl önce daha kanlı ve daha azgın bir darbe daha yapıldı. 12 Eylül 1980 günü Türkiye askeri faşist bir darbenin zalim sürecine girdi. Tekelci burjuvazi ve onun işbirlikçisi cümle egemenler, sömürgeciler, emperyalistler, asker-sivil cuntacılar, faşist odaklar el-ele verdiler. 5 general onları temsilen taht kurdu. Sömürü ve zulüm çarkı daha bir zalimce işletildi. Astığı astık, kestiği kestik bir düzende halkımızın üzerine çullandılar. Türk ve Kürt halkları büyük acılar çektiler ve halen de çekiyorlar.
Bu dönemden henüz çıkılmış değil. 5 General gitti ama sivil görünümlü ANAP Hükümetleri 12 Eylül politikalarını isteyerek, severek yürütüyorlar.
Irak'ın Kuveyt'i işgal ve ilhakıyla başlayan Ortadoğu Krizi birden bire savaş atmosferi yarattı. 12 Eylül politikacıları, ırkçı-faşist odaklar, şovenler, yayılmacı emeller peşinde koşanlar savaş çığırtkanlığına soyundular. Bunu da özellikle Kürt sorununun muhtemel çözümlerine karşı durabilmek için, inisiyatif sahibi olabilmek için, sözlerini dinletebilmek, ellerine bir takım kozlar geçirebilmek için yapıyor ve bu yüzden de savaş zeminlerine balıklama dalıyorlar.
Bu şatlar altında 12 Eylül'ün 10. yılına bakarken, 12 Eylül sürecinde olup bitenlere bazı yanlarıyla göz attığımızda şu tabloyla karşılaşıyoruz. Bu tablo elbette bu süreçte olup bitenlerin tümünü yansıtmıyor ama veri olarak hatırlarda kalmasında yarar var.

12 EYLÜL SÜRECİNDE;

48 idam cezası infaz edildi. 830 bin kişi gözaltına alındı. 1 milyon 883 bin kişi fişlendi. 9.650 kişi 1402 sayılı yasa ile görevden alındı. 14.950 kişi vatandaşlıktan çıkarıldı. 2.000'i aşkın basın davasında yaklaşık 4.000 kişi yargılandı.
Son beş yıl içinde 178 yayın için toplatma kararı verildi. Askeri ve sivil mahkemelere 459 yayının zoralımına karar verdi. Bu sürede, 41 ton kitap, gazete ve dergi yakıldı. Halen imhaya bekleyen yayın miktarı yaklaşık 40 ton olarak açıklanıyor. Yazar, gazeteci ve çevirmenlere toplam üç bin yılı aşan cezalar verildi. 12 Eylül yargılamalarında hüküm giyen ve halen cezaevlerinde ceza çeken 35 gazeteci bulunuyor.

12 Eylül'den sonraki 10 yıl içinde açılan basın davalarının sayısı 2.500 dolaylarında. Bu davalardan yargılananların sayısı ise 4.000'e varıyor. 942 film yasaklandı. Çıkarılan muzır yasası nedeniyle açılan davalarda 60 milyardan fazla para cezası istendi. 1.000'den fazla yayın yasaklandı. Kâğıt fiyatları 15 kat arttı. Basın özgürlüğünü kısıtlayan yasa sayısı son SS Kararnameleriyle birlikte 154'e yükseldi.
İhracatı teşvik için emekçilerin boğazı sıkıldı. Kitleler aç-susuz bırakıldı. Ücretler ve taban fiyatları donduruldu. Sendikalar, demokratik kitle örgütleri ve partiler kapatıldı. Grevler yasaklandı, toplu sözleşmelere fırsat verilmedi. Basın ve aydınlar susturuldu. Enflasyon şahlandırıldı fiyatlar yüzde 100 arttı.
Binlerce Kürt yurtseveri halen zindanlarda tutsak olarak tutuklu bulunuyor.
Onbinlerce aydın, yurtsever, devrimci, demokrat insan ağır cezalara çarptırıldı.
DENG'in bütün sayıları hızla toplatıldı. Satışı, dağıtımı, okunması ve okutulması engellendi. Bütün sayıları hakkında hem DGM'de, hem de Asliye Ceza Mahkemelerinde Kürt dilinde yayın yapmayı yasaklayan 2932 sayılı yasa ve T.C.K.'nun 142/3-6 maddelerine dayanılarak davalar açıldı. DENG'in yazışleri müdürleri ve yayımlanan yazılar için 267 yıla ulaşan cezalar isteniyor. Bunun yanında ayrıca istenen para cezası da 150 milyon civarında.
Egemenler bütün bu uygulamaların yanında DENG'i ayrıca büyük bir ekonomik bunalıma sürükleyerek onu boğmayı planlıyor.
Hiç sevinmesinler, onlar bunu da başaramayacaklar. DENG yurtsever okurların desteği ile bu engeli de aşacak, meşruiyet mücadelesindeki kavgasında kararlı adımlarla yürüyecektir.

Bu arada DENG'in Diyarbakır Bürosu muhabirlerinden Vahap Kartay GERE (Çevrimli) katliamını araştırırken trafik kazası geçirdi ve gözünü kaybetti. Bu olay DENG çalışanlarına ve okurlarına acı verdi. Tek tesellimiz bu hüzün verici kazaya uğradığı sırada onun özverili çabalar içinde olmasıdır. Vahap halen tedavi görüyor, durumu gittikçe iyileşiyor. Yakında aramıza dönecek.
Yayın sürecimizi daha kısa süreli periyotlarla sürdürebilme umuduyla saygı ve selamlar.

KÖRFEZ KRİZİ ÜZERİNE

A. CİHAN

Geçtiğimiz Ağustos ayının ilk günlerinde Ortadoğu, bir anda dünya devletlerinin üzerinde yeniden yoğunlaştıkları bir alan haline geldi. Irak, Kuveyt'i bir günde işgal ve ardından da ilhak ederek topraklarına kattı. Böylece Saddam önderliğindeki BAAS yönetimi Irak halkını yeni bir maceraya daha sürükledi.

Saddam ötedenberi mevcut sınırlarını genişletmek, içindeki demokratik muhalefeti susturmak, Arap milliyetçiliğinin önderliğini ele geçirmek için yayılmacı, anti-demokratik, iflah olmaz ırkçı-şoven tavırlar içinde olmuştur. O, aynı zamanda uluslararası demokrasi güçlerinin isteklerine ters yönde adımlar atıyor.

Saddam yönetimindeki BAAS bu ikinci kezdir Kuveyt'i işgale kalkışıyor. Altmışlı yıllarda da Kuveyt'e o saldırdı.

İran-Irak savaşında barutu ateşleyen ilk o oldu. Irak halkı sekiz yıl süren savaştan sonra henüz belini doğrultabilmiş değil. Ağır bir baskı ve sömürü altında tutuluyorlar. Bütün emekleri kendi öz çıkarlarına karşı tezgahlanan savaş araç ve gereçlerine yatırılıyor. Irak halkı iliğine kadar sömürülüyor.

Kürt halkının ülkesi sömürgeleştirilmiş. BAAS rejimi Kürt halkını azgın bir sömürgeci terör altında tutuyor. Irkçı-şoven sömürgeci politikalarını soykırımlar yaparak, kimyasal silahlar kullanarak insanları yerlerinden, yurtlarından sürerek, yeraltı ve yerüstü zenginliklerini talan ederek sürdürüyor. Daha bir süre önce HALEPÇE'de Kürt halkına kimyasal silahlarla saldırdı ve 5000 insanın yok olmasına, yüzbinlerce hayvanın ölmesine, Kürdistan'ın doğasının tahrip olmasına neden oldu. Yüzbinlerce insan Saddam saldırganlığının önünden kaçarak, evlerini terkederek savrulurcasına dağıldılar. Kürdistan'ın suları zehirlendi, ormanlar, ekili alanlar, bütün zenginlikler yok edildi. Kimyasal gazın etkisiyle çocuklar sakat doğuyor. Yıllarca bu soykırımın etkileri Kürt halkı üzerinde etkili olacak. Hala Kürtler; kendi topraklarına dönebilmiş değil. Toprakları insandan arındırılmış, Saddam'ın savaş mevzileri haline getirilmiştir. Saddam Kürdistan'ı harabeye çevirdikten sonra, şimdi de savaş alanı olarak kullanmak istiyor.

SADDAM BATILI GÜÇLERİN ORTAYA ÇIKARDIĞI BİR GÜNAH ÇOCUĞUDUR

Saddam saldırganlığı ve yayılmacılığı batılı dostları (!) tarafından desteklendi, onun ayakta kalması için ne gerekiyorsa yapıldı. Bu politika İran ve Irak'ın yıkımına, yüzbinlerce insanın ölümüne, sakat kalmasına neden oldu. Kanlı Saddam rejimi özgürlüğü için direnen Irak Kürdistanı halkına karşı bir yoketme savaşı sürdürüyor.

İran-Irak savaşı sırasında bizzat Kuveyt Emiri, Suudi Arabistan Kralı ve öteki gerici Arap rejimleri, özellikle Humeyni'nin islam radikalizminden duydukları korkuyla Irak'ı desteklediler. Irak'ın büyük bir askeri güç oluşturmasında, militarize olmasında önemli bir rol oynadılar.

Batılı emperyalist ülkeler, başta ABD olmak üzere İngiltere, Fransa, Almanya ve ötekiler İran-Irak savaşını bizzat kışkırttılar. Saddam onların işaretiyle İran'a saldırdı. Savaş boyunca doymak bilmez kar hırsıyla iki tarafa da silah satmakta yarıştılar. Kimi denge hesaplarıyla, Irak'ın ileri derecede militarize edilmesi, ordunun kimyasal silahlarla, uzun menzilli füzelerle donatılmasını sağladılar. Silah tekelleri Irak'a kitlesel yok etme araçlarına ait teknolojiyi bile satmaktan çekinmediler.

Bir yandan da bölgedeki cümle gericiler ile emperyalizm, militarizmin yanında şovenizmi körüklediler. Saddam kendisini Arap dünyasının *"şef"*i gibi görmeye başladı. Dur durak bilmeyen, işgalci yayılmacı hayaller kurmaya başladı. İçte bütün demokratik muhalefeti, Kürt halkının özgürlük mücadelesini boğdu. Şovenizm silahlandırıldı. O bir anda kendisini *"güçlü lider"* yenilmez bir güç gibi görmeye başladı. Diktatörce eğilimleri yükseldi, gelişti ve bir Hitler maketi ortaya çıktı. Savaş süresince sürdürülen ve batılı güçler tarafından da desteklenen *"büyüklük"* ve şovenizm propagandası, savaş sonrası artarak devam ettirildi. O, ülke içinde kendisini tam bir diktatör olarak görmeye başladı. Şimdi ise; İran-Irak savaşının *"muzaffer lideri"* kompleksiyle hareket ediyor, Ortadoğu'nun *"kudretli ülkesi"* olma yolunda adımlar atıyor, dişine kadar silahlandırıldığı için de kabına sığamıyor, sağa sola saldırmaya devam edi

yor.

Ortadoğu'daki dünkü ve bugünkü savaş ocaklarının varlığını koruması batılı devletlerin ürünüdür. Filistin sorununun çözümsüzlüğe itilmesi için elden gelen her şey yapılıyor. Lübnan'da yıllardır sorunlara sorun eklenerek yığınla insan savaş atmosferi içinde tutuluyor. Kürdistan onların istedikleri doğrultuda bölüşüldü, her parçada ayrı ayrı sorunlar önlerine konuldu ve halkımız toplu kırımlara uğradı. Bölgede köklü dönüşümler sağlayacak oluşumlar kanla bastırıldı, insanlar birbirlerine kırdırıldılar. Parçala, böl, yönet politikaları, en başta geçmişteki ve aynı zamanda bugünkü sömürgeci ve emperyalist politikaların ürünüdür.

İşte böylesi şartlarda Saddam güç ve destek bularak gürbüzleşti. O bu haliyle batılı emperyalist güçlerin ortaya çıkardığı bir günah çocuğudur. Onların Saddam'dan yakınmaya hakları var mı?

SADDAM'IN SALDIRGANLIĞI YENİ Mİ FARK EDİLİYOR?

Şüphe yok ki; Saddam pervasız bir katil, bir şoven ve saldırgandır. Elindeki küçümsenemeyecek askeri güçle dünyaya kafa tutuyor. Bu saldırgan ve militarist güç bölge halklarına karşı suç işliyor. Ne var ki, şimdi; kendisini besleyip büyütmüş olan emperyalistleri, onların bölgedeki işbirlikçisi olan gerici Arap rejimlerini de tehdit ediyor. Emperyalizmin ve bölgedeki çağdışı rejimlerin çıkarları ve tahtları tehlikeye girince feryadı kopardılar, Saddam'ı saldırgan ilan ettiler.

Oysa Saddam öteden beri saldırgan, yayılmacı, ırkçı–şoven politikalar güdüyordu. Buna neden ses çıkarılmıyordu? Söz gelimi; dünyanın tanıdığı en ağır toplu kıyımlar Kürdistan'da yapılırken, insanı, doğası, tarihi eserleri ve hayvanlarıyla beraber Kürdistan harabeye çevrilirken, ABD bu olup bitenleri neden görmüyordu? Kürt halkına karşı kimyasal bombalar kullanılırken, Halepçe'de binlerce insan yok olurken, batılı devletler bundan habersiz miydiler? Kimyasal silahların kullanılması BM tarafından yasaklandığı, üretimi durdurulduğu halde, Kürtlere karşı kullanılırken BM örgütü neredeydi ve ne işle meşguldü? Kürdistan'da bu kıyımlar ve kırımlar yaşanırken Kuveyt Emirinin, Suudi Şeyhinin, ABD, diğer batılı devletler, SSCB ve diğerleri kendi büyüttükleri günah çocuğuna hiç bir şey yapmadılar.

Kürtler BM'ye çağrıda bulunuyor, mektuplar, raporlarla dikkatleri sorunun önemine çekiyorlardı. Ama dikkatler dağınıktı ve Kürt halkının feryadı duyulmuyordu.

Kürtler uluslararası platformlarda, AGİK'te çırpınıyorlardı. Ama kimi iyi niyetli çevreler hariç kimsenin kılı kıpırdamıyordu. AGİK'te *"Ulusların Kendi Kaderlerini Kendilerinin Tayin Hakkı"*ndan, *"İnsan Hakları Evrensel İlkeleri"*nden yana ilerici–demokrat çevreler *"azınlık"* kavramına yeni tanımlar getirmek isterken sömürgeciler buna karşı çıkıyor, kimileri de, kimi dengeler ve özel çıkarlar için onlara destek oluyorlardı.

Saddam Kürt halkına karşı toplu kırım uygularken, onlara karşı en ağır insanlık suçunu işlerken saldırgan olduğu görülemiyor, göz yumuluyor. Şimdi ise tahtlar ve özel petrol çıkarları tehlikeye girince saldırgan olduğu fark ediliyor! Bu bir çifte standarttır. Demokrasiden ve kalıcı barıştan yana olduklarını söyleyerek olaya müdahale etmek isteyen güçler, bölgede temel önemde bir sorun olan Kürt sorununa karşı gerçekçi ve Kürt halkının öz çıkarlarına uygun politikalarla gitmedikçe, Irak demokrasi güçlerini inisiyatifli kılamadıkça, dahası; Arap ve Kürt halklarının özgüçleri kendi zeminlerinden kalkarak bir birliktelik örmedikçe böylesi çifte standartlar halkların zararına işletilecektir. Ve Saddam gibilerinin saldırganlıkları ancak emperyalistlerin ve gerici rejimlerin çıkarları tehlikeye girince kabul görecektir.

ORTADOĞU'DA DENGELER ve ÖZEL ÇIKARLAR

Ortadoğu ve Körfez Bölgesi dünyanın en zengin petrol yataklarını barındırıyor. Dünya petrolünün %66'sı körfezde bulunuyor. Bu muazzam serveti kontrol etmek için emperyalistler bölgede istikrarsızlık yaratarak kaygan zeminlerde stratejik çıkarlarını yürütüyorlar. Kendilerine bir *"jandarma"* arıyorlar. Bazen ŞAH, bazen FAHT, bazen SADDAM, bazen ŞAMİR'i ve bazen de bir diğerlerini kullanarak emellerine ulaşmak istiyorlar. Kâr hırsıyla bölge uluslarını birbirine düşürüyor, onları çatıştırıyorlar. Onların ulusal zenginliklerini silahlanmaya yöneltiyorlar. Bölge ülkelerinde militarizmi ve şovenizmi besliyorlar. Irak örneğinde olduğu gibi, besleyip büyüttükleri militarizmin ve şovenizmin bir gün dönüp kendilerine yöneleceğini herhalde hesaplayamadılar.

Şimdi Saddam bir milyonluk ordusu, kimyasal ve biyolojik silahları, bin kilometre menzilli füzeleriyle Ortadoğu'da yabana atılmayacak bir güç. O, Kuveyt petrollerine de sahip olup gücüne güç katmak istiyor. ABD ve batılı devletler ise bunu istemiyorlar. Böylece yayılmacı, işgalci, ırkçı–şoven Saddam rejiminin çıkarlarıyla emperyalizmin çıkarları çatışıyor. ABD bu yüzden Saddam'ı durdurmak, ona bir ders vermek için NATO'yu harekete geçirmek istiyor.

Saddam o ara boş durmuyor, özellikle ABD'nin gösterdiği sert tepkiyi, bölgede ve Arap aleminde lehine çevirmek için anti–emperyalist pozlar takınıyor. Arap halkının anti–emperyalist potansiyelinden yararlanmak, olayı bir Arap–ABD çatışması şeklinde göstermek için iki yüzlü, riyakar ve sahtekarca tavırlara giriyor. Bir anda sekiz yıl sürdürdüğü savaş öncesinin sınırlarına çekildi. O bu yolla, bir yandan

İran'ın tepkisini yumuşatmak, bir yandan da yüzbinlere varan Irak'lı ölünün hesabının verilmesinden kurtulmak amacında. Katil diktatör, bir taşla iki kuş vurmak istiyor. Oysa bu savaş Irak ve Arap halkı açısından ne anti-emperyalist bir savaş olacaktır ne de, Kürt ve Arap halklarının yararınadır. Bu saldırgan ve militarist gücün bölge halklarına barış ya da özgürlük getirmesi beklenemez.

Saddam anti-emperyalist pozlar takınarak hatırı sayılır bir taraftar kitlesi kazanmayı başarmış durumda. Araplar arasında kimi radikal islamcı akımlar onu destekliyor. Bazı yakın bölge ülkeleri ona sempatiyle ve sıcak bakıyor. Gerek bölgede ve gerek Türkiye'de de ona destek çıkan tavırlar gözlenebiliyor. Sol görünen bazı çevreler *"Türkiye'nin yeri ABD'nin karşısında, Irak'ın yanındadır."* gibi propagandalarla adeta Saddam'ın sahtekarca tutumunu onaylıyorlar. Oysa Saddam'ın bu sahtekarca propagandalarına kanmamak gerekiyor. Onun bir katil, diktatör ve saldırgan olduğuna şüphe yoktur.

ABD'NİN KENDİ BAŞINA ÇÖZÜM ARAYIŞLARI AKILCI ÇÖZÜM YOLLARINI TIKIYOR

ABD Körfezdeki çıkarlarını korumak, Ortadoğu'ya daha da yerleşip yerini sağlamlaştırmak için NATO'yu harekete geçirmek istiyor. O, son bir kaç yıldır dünyada yaşanan genel yumuşama ve silahsızlanma sürecinden rahatsızlık duyuyor. Doğu Avrupa'daki hızlı değişiklikler Varşova paktındaki askeri ve siyasal değişiklikler karşısında, henüz, silahsızlanma ve asker indirimi konusunda önemli bir adım atmadı. Sosyalizme ve barış güçlerine karşı yürüttüğü propaganda savaşını vargücüyle sürdürüyor. Sovyetler ve Doğu Avrupa ülkelerindeki gelişme ve değişmelerden cesaret alarak, oralardaki muhalefet güçlerine destekler veriyor, açık kışkırtmalar yapıyor. Bir yandan da silahlarını modernize ediyor.

NATO'nun varlığını sürdürmesinin hiç bir haklı nedeni kalmamışken, ABD'nin bayatlamış tezlerini tekrarlaması; dünya barış ve demokrasi güçlerinin çıkarına değil. O *"körfez krizini"* bahane ederek NATO'nun gerekliliğini ispatlar tavırlar içine giriyor, Ortadoğu'da boşalan Sovyetler'in yerine kendi çıkarlarına denk politikaları ikame etmeye çalışıyor. Varlık nedeni ortadan kalkan NATO'nun yeni boyutlarla etkin olmasını sağlamaya kalkışıyor. Aynı boşluktan yararlanmak isteyen Saddam da Arap dünyasının liderliğini ele geçirmek amacında.

Her şeyden önce NATO'nun olaya müdahaleye kalkışması, taraf ülkelerin bölgeye askeri yığınak yapmaları NATO'nun kuruluş amaçlarına ve uluslararası hukuk normlarına aykırıdır. Böyle bir kalkışma yerleşik hukuk kurallarının kabaca bir ihlali olacaktır.

Kimi NATO ülkeleri çoktandır onun askeri kanadından çekildikleri halde, bu olayda askeri çözümlere yatkın tavırlar sergilemeleri, ABD'nin oyununa gelmeleri, kendilerini ve koydukları ilkeleri inkar etmeleri olacaktır. Açıktır ki kâr hırsıyla, bölge uluslarını savaştıran, çatıştıran, onların ulusal kaynaklarını silahlanmaya yönelten emperyalistler Ortadoğu'nun sorunlarının çözümü, kalıcı ve adil bir barışın sağlanması için çaba göstermiyorlar. Kendi başlarına çözüm arayışları; akılcı çözüm yollarını tıkıyor, savaş atmosferinin tırmanmasına neden oluyor. Zaten istedikleri de savaşın tozu dumanı içinde kalan bölgeye kendi uygun gördükleri statüleri yerleştirmektir.

Onlar, Kürt halkının yıllardır sürdürdüğü özgürlük mücadelesini görmek istemiyor. Irak'taki ve bölge ülkelerindeki demokrasi güçlerinin boğazlanışını görmemezlikten geliyorlar. Yani onlar, kimi yerleşik demokratik ilkeler çiğnendi diye olaya müdahale değil, kendi çıkarları tehlikeye girdiği için tüm diplomasi yollarını tıkayıp, politikaları zor yoluyla sürdürmek istiyorlar. ABD ya da NATO'nun bölgede girişeceği bir müdahale bölge halklarının çıkarlarına olmayacaktır.

ABD'NİN TÜRKİYE KOZU ve TÜRKİYE'NİN FIRSATÇI TUTUMU

Türkiye bölgede tek NATO ülkesi. O, NATO'nun varlık nedeninin ortadan kalkmasından ötürü bayağı rahatsızlık duyuyor. Dünyadaki genel yumuşama ve silahsızlanma süreci doğal olarak Türkiye'nin eski önemini zayıflatıyor. Türkiye ise bunun aksini ispata çalışıyor. En azından hükümet çevrelerinin tutumu bu . Yılların Demirel'i de Türkiye'nin öneminin azaldığını söylüyor.

Irak'ın Kuveyt'e girdiği 2 Ağustos'tan bu yana ABD, bu işte Türkiye'yi kullanmak için yoğun çabalar harcıyor. *"Telefon diplomasisi"* ve kapalı kapılar ardında sürdürülen görüşmelerden anlaşıldığına göre Türkiye tam bir fırsatçı tutum içinde. Meclis görüşmelerinde yılların Demirel'i bir türlü hükümet çevrelerinin ABD'ye ne tür bir söz verdiklerini söyletemedi. Hükümet ve parlemento bir tarafa itilmiş durumda. Adeta *"tek şef"* ülkeyi yönetiyor. O şef ise NATO'nun ileri karakolu olma rolünde çok istekli ve hevesli bir tutum sergiliyor.

Özal'ın ördüğü diplomasi, adeta zararı kâr, kârı zarar gösteren sahtekar muhasebeciler gibi her şeyi *"itibar"*a, "kredi"ye ve paraya tahvil etmeye çalışıyor. ABD, batılılar ve gerici Arap rejimleri ise bu işte cömert davranıyor.

ABD daha ilk görüşmelerde kredi sözü verdi. Kuveyt Emiri savaştan Türkiye'nin göreceği zararları ödemeyi taahhüt etti. Suudi Şeyhi kredi ve parasal yardım edeceğini açıkladı, İngiliz başbakanı kanlı Megi Türkiye'ye yardım etmek gerektiğini defalarca ve çeşitli platformlarda dile getirdi. ABD ve kimi Avrupalılar Türkiye'nin AT'a girmesi için yardım ede

cekleri sözü veriyorlar. Yani emperyalizm ve batının kudretlileri Türkiye'nin ağzına *"AT'a girme"* ve *"Ekonomik yardım ve tazminat"* balı çalıyorlar.

Bu tablo Özal'ı ve 12 Eylül'ün sivil görünümlü yönetimini heyecanlandırıyor, iştahını kabartıyor. Özel olarak da Kürt sorununun çözümüne ilişkin gelişmeleri ve olası çözümleri engellemek için fırsatlar kolluyor, savaş atmosferinin ortasına atılıyor, inisiyatif kazanmak istiyor.

Bunun için meclisten yetki istendi. *"Dışarıya asker göndermek"*, *"Türkiye'ye yabancı güç davet etmek"* için hükümete ve parlementoya baskı yapıldı. Belli ki emperyalizmin ileri karakolluğu görevini rahat bir şekilde sürdürebilmek ve sömürgeci politikalarını devam ettirmek, Kürt halkını boyunduruk altında tutabilmek için bu yetkiler istendi.

Türkiye NATO yükümlülüklerinin arkasına sığınarak fırsat kolluyor. O, altına imza attığı İnsan Hakları Evrensel İlkelerinin, Helsinki Nihai Belgesinin getirdiği sorumluluklardan ısrarla kaçıyor, işkence ve diğer zalimane uygulamalara ilişkin sözleşmelere rağmen yoğun işkencelere göz yumuyor. Ama; BM Güvenlik Konseyi'nin kararlarını istediği gibi yorumlayarak savaşa katılmanın gerekçesi yapıyor. Böylelikle de; *"Uluslararası hukuk normlarına"*, *"Ulusların Kendi Kaderini Tayin Hakkına"* nice bağlı bir *"Hukuk devleti"* olduğunu ispata çalışıyor! Peki; Irak'ın kullandığı kimyasal gazdan kaçıp Türkiye'ye sığınan Kürtlere neden mülteci sıfatı tanınmıyor? Kürt halkının Ulusal Demokratik hakları tanınmış mı? İşkence ve kötü muamele bütün hızıyla sürmüyor mu? Kürt diliyle konuşup yazmak, türkü söylemek yasak değil mi? Yoksa bunlar uluslararası sözleşmelerde yazılı değil, ya da Kürtler konusunda uluslararası yükümlülüklerin unutulması mı gerekiyor?

İşte böyle politikalar güden bir Türkiye BM Güvenlik Konseyi'nin kararlarının takipçisi ya da onu yürütmekte kendisini yükümlü gören bir görünüm sergilemiyor. O, bir saldırı paktı olan NATO'nun ve batılı emperyalist güçlerin çıkarlarını korumak konusunda kendisini yükümlü ve sorumlu görüyor. Onun için de; savaş çığırtkanlığı yapıyor.

Ayrıca savaş atmosferinden yararlanarak iç muhalefeti tümüyle susturmak, sesinin duyulmasını engellemek gibi fırsatçı bir tutum güdülüyor. Bu baskıcı anayasa, anti-demokratik diğer yasalar, SS kararnameleri yetmiyormuş gibi bir de *"Savaşa hazırol"* kararnameleriyle valiler uyarılıyor. Sağır, dilsiz, sinmiş bir topluma, muzaffer bir yönetici edasıyla hükmedilmek isteniyor.

Kürdistan'da kepenk kapama eylemleriyle yükselen ulusal demokratik kitle mücadelesi, bahar eylemleriyle gelişen işçi muhalefeti, tütün eylemleriyle gelişen emekçi köylü muhalefeti, temmuz eylemleriyle yükselen kamu çalışanlarının muhalefeti zaten Özal ve ekibini sert tedbirler almaya zorladı. Bunun için grevler erteleniyor, SS kararnameleri çıkartılıyor. Şimdi ise; savaş kararnameleri çıkartılarak genel toplumsal muhalefet yerle bir edilecek. Bu nedenle de olası bir savaş Kürt halkının ve çalışan emekçi halkın yararına değildir.

Bir de şunu sormak gerekiyor: Özal yönetimindeki Türkiye'nin Saddam yönetimindeki Irak'tan farkı ne?

Türkiye de tıpkı Irak gibi Kürdistan'ın bir parçasını zorla elinde bulunduruyor. Türkiye'de 15 milyon Kürt dipçik altında tutuluyor. Yeraltı ve yerüstü zenginlik kaynakları talan ediliyor. Kürt dili, kültürü, sanatı ve tüm öz değerleri amansız bir baskı ve yasaklar altında tutuluyor. Eşine az rastlanır bir assimilasyon çarkı döndürülüyor. İnsanlar göçe zorlanıyor, sürgün ediliyor. Polis, jandarma, özel tim ve rambolar halkımızın yaşamını cehenneme çevirmiş, aşiretler silahlandırılıp birbirine kırdırılmaya çalışılıyor.

Köyler, mezralar zorla boşaltılıyor, tampon bölgeler oluşturuluyor. Kürt sığınmacılar hala dikenli teller arasında adeta esir muamelesi görüyor.

Cezaevleri ağzına kadar dolu, işkenceler sürüyor. Demokratik muhalefet sindirilmek isteniyor, kitleler açlık ve sefaletle pençeleşiyor. Grev, toplu sözleşme, toplantı, toplu gösteri gibi demokratik tepki araçları, çalışan emekçi yığınların elinden alınmış durumda. Dernek, sendika, parti gibi kurumların önüne yığınla engel, kayıt konulmuş.

Görüldüğü gibi Türkiye'deki manzaranın Irak'tan bir farkı yok. Özal yönetimindeki Türkiye ile Saddam yönetimindeki Irak her şeyiyle benzer sosyal yaraların *"çıban başlarının"* üretildiği ülkeler. Şimdi bunlardan birinin, diğerine: şu ya da bu yolla barış, demokrasi, özgürlük götürmesi düşünülebilir mi?

O halde Türkiye, Irak'a karşı taraf olduğunda yapacağı şeyler bellidir. Başta Kürt halkının ulusal demokratik taleplerinin ve mücadelesinin önü kesilmek isteniyor. *"Kriz masaları"*nda Kürt halkının bundan sonra da nasıl zapt-ı rapt altına alınacağının hesabı yapılıyor. Elbette ki bunlar Türk halkının çıkarları için değil, sömürgeci boyunduruğu devam ettirmek, halkımızı ezen politikalara arka çıkmak, onlara bekçilik etmek için yapılıyor.

Öte yandan bu fırsatçılar olası bir savaşın bütün faturalarını bölge halkına Kürt ve Türk halkına çıkaracaklar. Daha şimdiden halkın boğazı sıkılmaya başlandı bile. Petrol fiyatları bahane edilerek bir kaç gün içinde %50'lere varan zamlar yapıldı. Kamu çalışanlarına %25 ücret artışı vermek için ince hasaplar yapan hükümet, bir anda iki kat daha fazla zam yaparak soygunu başlattı.

ORTADOĞU'DA KALICI BİR BARIŞ KÜRT SORUNUNUN ÇÖZÜMÜNE BAĞLIDIR

Bugün ortadoğu'nun temel önemdeki sorunu Kürt sorunudur. Bu sorun çözülmeden bölgede kalı

cı bir barışın temellerini atmak mümkün değildir. Geçici ya da mevzii iyileştirmeler, sorunlar yumağı haline getirilen Ortadoğu'nun sorunlarını çözmez, aksine derinleştirir. Saddam'ın şu andaki durumu bu gerçeği bizzatihi doğruluyor. O, denge hesaplarının geçici çözüm arayışlarının bir sonucu değil midir?

Kürt sorunun çözümü politiktir. Bu ise; Kürt halkının kendi geleceğini özgürce belirleme hakkının tanınmasından geçer. Askeri militarist çözümler, dayatılan zorba yöntemler Kürtleri boyunduruk altında tutmaya yetmeyecektir.

Ama ne var ki bu gün Kürt ulusal demokratik hareketleri dağınık, yurtsever güçler bölük pörçüktür. O nedenle bu haksız savaşta büyük kayıplara uğrayacak olan Kürt halkı olacaktır. Kürt yurtsever güçleri önce kendi aralarında kalıcı birlikteliklerin dokusunu örmelidirler. Uluslararası düzeyde akılcı dostluklar kurmalıdırlar. Kürt sorununu uluslararası diplomasinin zeminlerine taşımalıdırlar. Haksız savaş karşısında tüm dünyanın demokrasi güçlerini, insan hakları ve hümaniter örgütleri, barıştan demokrasiden yana olan tüm güçleri Kürdistan'ı bir harabeye çevirecek olan olası bir savaşa karşı duyarlı kılmaya, Kürt halkının sesini dinlemeye çağırmalıdırlar.

Öte yandan, Türkiye'nin bir silahlı harekete yataklık etmesi ya da savaşta aktif rol oynaması halinde ise; Kürdistan savaş alanı olacaktır. Bunda ne Kürt ne de Türk halkının çıkarı vardır. Yüzyıllardır mevzii ve bölgesel savaş alanı olarak seçilen Kürdistan kendi öz dinamikleriyle gelişememiş, sermaye birikimini yaratamamış, tüm zenginlik kaynakları yok edilmiş ve O'nun ulusal devletini kurması engellenmemiş midir? Bir savaş alanı olması Kürdistan'a yeni felaketler getirecektir. Halklarımızın çıkarına olmayan, emperyalizmin ve bölgedeki işbirlikçilerinin çıkarı için Türk ve Kürt emekçilerinin cepheye sürülmesine, Kürdistan'ın bir savaş alanı olmasına tüm gücümüzle karşı çıkmalıyız.

Bugün Kürdistan'da ve Türkiye'de yükselen bir kitle muhalefeti vardır. Kepenk indirme eylemleri, bahar eylemleri, tütün emekçilerinin eylemi, Temmuz eylemi, Halkın Emek Partisi (HEP)'nin uzun yürüyüşü ve Savaşa Hayır kampanyası; dergiler, demokratik kuruluşlar, kamu çalışanları ve sendikalar Platformlarının savaşa hayır kampanyaları kitle hareketlerinin yükselen bir çizgi izlediğini gösteriyor. Tüm bu güçleri birleştirerek, kitleleri ayağa kaldırabilir, savaş çığırtkanlıklarına karşı set kurabiliriz. Türkiye ve Kürdistan'daki siyasi yapılanmalar, çevreler, tek tek kişiler tarihsel sorumluluklarını bilerek hareket etmek zorundadırlar. Kürdistan topraklarının, haksız savaş taraftarlarının kozlarını paylaştığı bir minder olmasına olanak tanınmamalıdır.

IRAK HALKI İLE KÜRT HALKININ ÇIKARLARI VE KALICI BİR BARIŞ İÇİN NE YAPILABİLİR?

Körfez krizi Irak halkıyla Kürt halkı açısından önemli bir tarihsel fırsat yaratmıştır. Her iki halk düşman değil dosttur. Onların düşmanı Saddam diktatörlüğü ile emperyalist güçler ve gerici bölge rejimleridir. O halde bu iki halk birbirinden güç ve destek almalıdırlar. Kürt halkının ulusal demokratik güçleriyle Irak demokrasi güçleri; *"IRAK'A DEMOKRASİ KÜRDİSTAN'A ÖZGÜRLÜK"* şiarı etrafında birleşerek mücadeleyi sürdürebilirler. Ortadoğu'nun tüm ilerici kamuoyu, yurtsever devrimci ve demokrat güçler onları yanlız bırakmamalıdır. Diğer yandan uluslararası barış ve demokrasi güçleri de onları etkili bir şekilde desteklemek göreviyle karşı karşıyadır. Saddam'sız bir çözümün çıkış noktası, zemini bu güçler olmalıdır.

Sağlam dayanaklar bulunmadan, bölge halklarının yararına zeminler yaratılamadan; Irak'a demokrasinin oturtulması, Kürt halkının özgürlük mücadelesinin yol alması güçtür. Bu nedenle de Kürdistan ulusal demokratik güçleriyle Irak demokrasi güçlerinin özgüçlerine dayanan mücadelesi; uluslararası demokrasi güçlerini de yanına alır, dayanışmalar sağlarsa; diplomasi zeminlerine yükselerek daha gerçekçi çözümler yakalayabilir. Batılı ülkelerin kendi çıkarları için bir askeri harekat bölge halklarına barış ve özgürlük getiremez. Dünyanın başka yörelerinde ve bu olayda da BM örgütünün etkin kılınması, yetki ve yaptırım bakımından donatılması gerekiyor. BM Güvenlik Konseyi'nin son kararlarına uluslararası düzeyde uyulursa Saddam fazla dayanamaz.

Saddam giriştiği bu son macera ile tüm dünyayı karşısına aldı. O, ekonomik açıdan tam bir ablukaya alınırsa daha da sıkışacaktır. Eğer ambargo ve abluka önemli bir yerinden delinmezse, kısa süre sonra, içine düştüğü bunalım giderek derinleşecektir. Bu ise; rejimin tam bir çöküntüye girmesine neden olacaktır. Rejimin yıkılması ve yerine serbest seçimlere dayanan, demokratik bir yönetimin kurulması, tüm bölge halklarının yararına olacaktır. Arap ve Kürt halkları Irak'ta demokratik bir yapılanmanın yolunu açmak ve özgür Kürdistan için bu uygun tarihi fırsatı değerlendirmeli, bu zorba rejime öldürücü darbeyi vurmalıdırlar, onlar ülkede demokratik bir yönetim oluşturmak için dayanışmalı ve el ele vermelidirler. Böyle bir zemin aynı zamanda Kürt halkına meşru haklarına kavuşmak için olanaklar yaratacaktır. Irak'a demokrasi Kürdistan'a özgürlük için kalkış noktası bu olmalıdır.

LEGAL PARTİ ÜZERİNE

M. JİYAN

Deng'in 2. sayısında çıkan "Kitlesel ve Legal Bir Parti" başlıklı yazımda, günümüz koşullarında, Kürt ve Türk halklarının en geniş devrimci, demokrat ve yurtsever güçlerini kapsayacak bir kitlesel legal parti görüşünü savunmuştum. Medya Güneşi dergisinin Nisan 1990 tarihli sayısında bu konuya ilişkin, biri "Legal Parti Girişimi ve Kürt Ulusal Hareketinin Mücadele Perspektifleri" başlıklı ve Murad Cıwan imzalı, diğeri ise "Devrimci-Sosyalistler ve Legal Parti Sorunu" başlıklı ve Sinan Doğru imzalı iki yazı yayınlandı. Bu ikincisinde, isim verilerek Deng'de çıkan yazım eleştiriliyor. Birincisinde ise, hem aynı konu işleniyor, hem de, isim verilmemekle birlikte benim yazımda ileri sürülen görüşlere karşıt bazı görüşler getiriliyor. Bu nedenle her iki yazıyı da cevaplandırma gereğini duydum ve önce Murad Cıwan'ın yazısı üzerinde duracağım.

Daha baştan şunu söyleyeyim ki, M. Cıwan benim savunduğum görüşleri tümden reddetmiyor. Örneğin bir legal kitle partisine karşı değil. Ama böyle bir partinin yalnızca Kürdistan'a özgü, ya da "bir Kürt partisi" olması gerektiği görüşünde. Diğer yandan, ben de sayın Cıwan'ın yazısında savunulan kimi görüşlere karşı değilim. Örneğin o, Erdal İnönü'ün piyasaya sürüp ünlendirdiği şu "üniter devlet" kavramına karşı çıkıyor. Biz de karşıyız. Kürtler azınlık değil, ayrı bir ulustur, diyor. Elbet öyledir. "Bir ulus için önerilebilecek gerçekçi çözüm, o ulusun kendi kaderini tayin hakkını kayıtsız şartsız savunmaktır," diyor. Aynı görüşteyiz. Sayın Cıwan bu görüşleri ileri sürmek gereğini duymuşsa, herhalde böyle düşünmeyen başkalarını eleştirmek için yapmıştır; tüm bunları kendi üstümüze almak için bir neden yok!

Diğer yandan, M. Cıwan, bu görüşleri Kürt ve Türk halklarının devrimci, demokrat, yurtsever güçlerinin ortak kitlesel legal partisi önerisine karşı ileri sürüyor. Yani böylesi ortak bir partinin doğal olarak bu sonuçları yaratacağını savunuyor. Ona göre, böyle bir parti otomatik olarak **"Türkiyeli" ya da "Türk" partileri biçiminde** olacak, Üniter devlet anlayışını benimseyecek, Kürtlerin kendi kaderini belirleme hakkını ve buna uygun mücadele perspektifini gölgeleyecek vs..

Önemli Olan Kitle Partisinin İşlevi ve Programıdır

Bize göre, ortak legal partinin otomatik olarak bu nitelikte olacağına ilişkin bu tür görüşler yanlıştır. Böyle partiler olabilir elbet, bugün de var. Örneğin mevcut burjuva partilerinin tümü de bu durumdadır. Yönetim kadrolarında da, tabanlarında da Kürtler çok ve ayrıca hem Türkiye'de, hem Kürdistan'da örgütlüler. Bu partiler, besbelli Kürt halkının ulusal istemlerini temsil etmiyorlar; aksine, ulusal zulüm ve sömürü politikası onlar eliyle yürütülüyor. Bunlar sömürgeci nitelikteler. İçinde veya yönetiminde Kürtlerin varolması durumu değiştirmiyor. Bizim önerdiğimiz ise, ne bir Türkiye partisi, ne de Türk partisidir. Biz her iki halkın **devrimci, demokrat, yurtsever** güçlerinin ortak partisini kastediyoruz. Sözkonusu partinin niteliğini bu kavramlardan da anlamak mümkün. Ama bu yetmez elbet. Böyle bir örgütün işlevi, programı ve önüne koyduğu amaçlar da önemli.

Böylesi bir örgütün işlevini sözkonusu yazımda şöyle belirtmiştim: *"Önerimizde yeralan platform olsun, legal kitle partisi olsun, ülkelerimizde demokrasinin kazanılması ve değişimin yolunun açılması için ortak savaşım biçimleridir."*

Bu belirleme, böylesi bir partiye neden gerek duyulduğunu da, onun temel işlevini de özetliyor: Demokrasiyi kazanmak ve köklü değişimlerin yolunu açmak. Böyle bir partinin hemen "Türkiyeli" veya "Türk" olacağı, Kürt halkının istemlerini, ya da Kürt ulusal hareketinin uzun vadeli amaçlarını bir yana iteceği, ya da gölgeleyeceği önyargısı nerden çıkıyor? Kürtler ve Türkler birlikte, demokratik bir program yapamazlar mı? Eğer yapabilirlerse bu neden, örneğin "Kürdistanlı" veya "Kürt" olmuyor da öteki türlü oluyor?

Murat Cıwan, çokça tekrarlanan bir örneği veriyor ve Türk Kurtuluş

Savaşı sırasında Mustafa Kemal'in Kürtlerle yaptığı ittifaktan sözediyor, Kürtler bu mücadelede "tabir yerindeyse 'bir sürü' gibi yer aldılar, Mustafa Kemal bağımsız Kürt örgütlenmelerini dağıtma yolunu seçti," diyor. Bu örneğin verilmesinde hem Kürt halkının, hem de Türk halkının devrimci, demokrat ve yurtsever güçlerine bir güvensizlik var. Mustafa Kemal ya da Türk burjuvazisinin temsilcileri, 1920'lerde Kürt yurtseverlerini aldattıysa, bizim artık cümle Türklerle, bu arada Türk devrimcileri ve demokratlarıyla aramıza Çin sedleri mi koymamız lazım? Oysa şimdi farklı tarihi koşullar ve farklı güçlerin ittifakı sözkonusu. Birkez, 1920'lerde Kürt halkı ulusal bilinç ve örgütlenme düzeyi bakımından son derece geri bir konumda idi. Mustafa Kemal ise asıl olarak Kürdistan'daki feodal güçlerle ittifak yaptı. Kürt ağa ve şeyhleri ise, kimi istisnaların dışında, ulusal kurtuluşçu amaçlar için değil, "gavura karşı müslümanlığı, halifeyi, saltanatı savunmak", kaçan Ermenilerden ele geçirilen mülkleri elde tutmak vb. amaçlarla Mustafa Kemal'i desteklediler. Şimdi de durum öyle mi?

Şimdi Kürt halkı bilinç ve örgütlenme düzeyi bakımından geçmişe oranla çok ileri düzeydedir. Kürt ulusal hareketi legal düzeyde ve kendi öz kimliğiyle örgütlenme olanağına sahip olmadığı için, zorunlu olarak illegal biçimde örgütlenmiştir. Besbelli biz, bugünkü koşullarda legal mücadele alanında Türk halkının ilerici güçleriyle ortak kitlesel bir parti önerirken, Kürt ulusal hareketinin politik düzeyde veya demokratik kitle örgütleri planındaki bağımsız örgütlerinin dağıtılmasını önermiyoruz. Aksine, Kürt ulusal hareketi, kitleleri örgütleme, böylece kendi örgütlülük düzeyini yükseltme çabasını, doğal olarak sürdürecektir. Kürt ulusal hareketinin Türk halkının devrimci ve demokratik güçleriyle ittifak politikası bununla çelişmiyor. Bu ittifakın, dayanışmanın biçimleri ise çeşitlidir ve bunu mücadele süreci, diğer bir deyişle somut tarihsel koşullar belirliyor. Örneğin, dört parçaya bölünmüş de olsa, Kürt halkı tek ulustur; ama Türkiye Kürdistanı'ndaki Kürt işçisi, sınırın öbür yanındaki Kürt işçisiyle değil, bu yandaki Türk işçisiyle aynı sendikal örgütün çatısı altında çalışıyor. Mevcut sınırlar ne denli zoraki de olsa böylesi bir sonuç yaratmışlardır. Kimileri, hem de devrimcilik adına, Kürtleri ayrı sendikalarda örgütlenmeye çağırıyor. Oysa bu tür görüşler hem hayatın istemlerine, hem de bir bütün olarak her iki halkın işçi sınıfının çıkarlarına ters düşüyor. Bu tür görüş ve çabalar Kürt halkının ulusal mücadelesine de yarardan çok zarar verir.

Yine, Türk halkının devrimci ve demokratik güçleri de günümüzde, hem 1920'lerle kıyaslanamıyacak kadar gelişkindir, hem de bu güçler kemalizmle, ya da onun temsil ettiği burjuva güçlerle aynı kefeye konamaz. Türk ilerici hareketi de günümüzde etkin bir demokrasi mücadelesi veriyor, bir bölümü köklü dönüşümlerden yana. Kürt sorununa yaklaşımları bakımından bu güçler elbet çeşitlilik gösteriyor. Ama en azından marksist solun tutumu ortada. Marksist solun dışında da, Kürt halkının varlığını kabul eden, baskı politikasına karşı çıkan, sorunun tartışılmasından ve demokratik bir çözümden yana olan bir kesim var ki giderek genişliyor. Özetle, Kürt halkının bugün Türk toplumunda güven duyabileceği, ilkeli dayanışma yapabileceği güçler var. Bunu görmezlikten gelmek, küçümsemek büyük hata olur. Türk halkının devrimci ve demokratik güçleriyle ittifak ve dayanışmada Kürt halkının hiçbir kaybı yoktur; bunda her iki halkın da büyük yararı vardır.

İlerici, Ortak Bir Kitle Partisini Gündeme Getiren Türkiye'ye ve Türkiye Kürdistanı'na Özgü Koşullar

Elbet, haksızlık yapmayalım, sayın M. Cıwan, ilkesel olarak Türk halkıyla ittifak ve dayanışma gereğine karşı çıkmıyor; aksine bunun önemini vurguluyor. Ancak o, ortak politik örgütlenmeyi, legal planda ve hatta belli bir aşamaya özgü olsa da, bunun dışında tutuyor. "Geniş ulusal demokratik ve emekçi karakterli bir kitle partisi olmalı", ama yalnız Kürt ulusal demokratik güçlerini kapsamalı, Türk halkının demokrasi güçleriyle ise "sıkı bir işbirliği politikası izlemeli" diyor.

Eğer koşullar uygun düşseydi Kürt ulusal güçleri böylesi bir legal kitle partisini yaşama geçirebilirlerdi elbet. Böyle bir durumda dayanışmanın, işbirliğinin biçimi de değişirdi. Ama, sözkonusu yazıda neden somut durumun buna uygun düşmediğini tartıştık. Birincisi, sömürgeci ve faşist terör karşısında böylesi bir örgütü salt Kürt halkının yurtsever güçleriyle oluşturmak, ayakta tutmak, güç olmaktan da öte, bugünkü koşullarda imkansız görünüyor. (Sinan Doğru'nun yazısında bu gerekçe küçümseniyor ve korkaklık olarak niteleniyor. Ne var ki, herhangi bir mücadelede kendisinin ve karşı tarafın gücünü, bir bütün olarak koşulları hesaba katmamanın akıllıca ve "cesaretli" bir iş olduğunu sanmıyorum. Eğer amaç, bağcıyı döğmek şurda kalsın, ikide bir bağcıdan dayak yemek gibi, nerdeyse mazoşist türden birşey değil de üzüm yemekse..) İkincisi, Türk devletinin legal çalışma alanına ilişkin yasal düzenlemesi de başka ülkelerinkinden çok farklıdır. O, sola ve Kürt halkına legal çalışma alanını kapamak için, kaba terör ve zorbalığın ötesinde, akla gelmez yasaklar, engeller dikmiştir. Bu, sömürgeci ve faşist bir yapılanmadır. Varsayalım ki salt Kürt ulusal güçlerini kapsayan bir parti kurdunuz, Türk devletinin bugünkü mevzuatı, yasal duvarları karşısında Kürt ulusunun varlığını, ayrılıp kendi bağımsız devletini kurma hakkını içeren net, somut bir programı nasıl ortaya koyacaksınız? Böyle bir şey, legal parti kurma işinden daha baştan vazgeçmek olmaz mı?

Ayrıca, sorun salt bir program sorunu da değil. Siyasi Partiler yasası, solun ve Kürt halkının önüne başka türden bir dizi engel daha dikmiştir. Sömürgeci rejimin sözcülerinin onca saldırdıkları Bulgaristan'da, daha kısa süre önce Türk azınlığı kendi listesiyle seçimlere girdi. İktidara muhalif 16 kadar parti ve grup ise ortak seçim platformu, yani tek liste oluşturdu. Çekoslovakya'da da böyle oldu. Oysa Türkiye'de bu olanaksızdır. Her parti tek başına seçimlere katılmak zorunda. Bunun için de en az 35 ilde tam örgütlü olmak gerekiyor. Partiler, milletvekili çıkarabilmek için yüzde 10 barajını aşmak zorundalar. Bunu aşamadıkları içindir ki DSP ve Refah Partisi bile, kimi yerlerde yeterli, hatta en çok oyu aldıkları halde parlamentoya giremediler. Bu ve benzer nedenlerle, legal planda varlık gösterebilmek, bir süre sonra etkisiz, marjinal bir gruba dönüşmemek için, rejimin tüm bu kafdağlarını aşmaya olanak verecek beceri ve ustalığı göstermek gerek. Bunun yolu ise bizce, kitlelere güven verecek güçleri biraraya getirebilmektir.

Sayın Cıwan, salt ulusal güçleri kapsayan bir legal kitle partisi derken, nasıl birşey kast ediyor: Bu parti salt Kürtleri mi örgütleyecek? Yalnızca Kürdistan'da mı örgütlenecek? Gerek "bir Kürt partisi olmalıdır" biçimindeki açık belirlemesinden, gerek "ülke temelinde" örgütlenmesini önermesinden, gerekse yazı boyunca dile getirdiği görüşlerin bütününden varılacak sonuç budur.

Diyelim ki bunu yalnızca Kürtler kurdu; seçimlere girmesi için yaygın bir örgüte ihtiyacı var ve ister istemez, Kürt nüfusun çoğunlukta olduğu 18-20 ilin, ya da Türkiye Kürdistanı'nın dışına taşmak zorunda. Hem Kürdistan'da, hem Batı'da örgütlenirken, "bu parti Kürtlere özgüdür, başkaları giremez," denebilir mi? Üstelik, böyle bir tutum akıllıca birşey midir? Böyle bir tutumla, yüzde on barajı nasıl aşılacak? Yoksa böyle bir partinin seçimlere girmesi, barajı aşması, sömürgeci-faşist düzenin son derece hesaplı ve bilinçli biçimde diktiği benzer bentleri etkisiz kılması önemsiz midir?

Eğer legal mücadele vermek gerekli ve önemliyse, bütün bunlar da önemsiz değildir. Türkiye'nin gerçekleri budur ve politik mücadelede bu gerçekleri gözönüne almayan kendini mücadelenin dışında bulur, ciddi ve etkin bir güç olamaz.

Kendimize de Dostlarımıza da Güven Duymalıyız

Legal politik çalışma alanında Kürt devrimci ve yurtsever hareketini Türk halkının devrimci ve demokratik güçlerinden bu denli soyutlama çabası gerçekçi değildir, hayatın istemleriyle bağdaşmıyor, bizzat Kürt halkının çıkarlarına da uygun düşmüyor. Kürt ve Türk devrimci ve ilerici güçleri, ilkeli biçimde, belli bir program üzerinde anlaşarak birlikte çalışabilirler. Pratikte burjuva partilerinde olan şey, neden her iki halkın devrimci, ilerici, gerçek anlamda demokrat güçlerinin oluşturacağı bir legal partide gerçekleşmesin. Burjuva partilerindeki ittifakın ilkeleri bugünkü köhne düzenin korunması esasına dayanmaktadır. İlerici güçlerin ortak pragramı ise, tersine demokrasiye ve değişime yönelik olacaktır. Bundan ürkmek için bir sebep var mı? Bundan şiddetle ürken birileri var, o da sömürgeci-faşist rejimin kendisidir. O, her iki halkın ilerici güçlerinin ittifakını kendisi için ciddi bir tehlike olarak görüyor ve halkımızın yurtsever güçlerini soyutlamak için herşeyi yapıyor.

Kürt sol ve yurtsever saflarında kimi çevrelerde, Türk solu ve demokratik güçleriyle birlikte çalışmaya ilişkin bu ürküntü ve güvensizliğin elbet geçmişten gelen nedenleri var. Ne var ki, ön yargıları aşmak gerekir. Kendimize de, dostlarımıza da güven gerekir. Bu güvenin yaratılmasında bize de görev düşüyor.

Ortak legal kitle partisi de bize göre mevcut tarihsel koşullar tarafından gündeme getirilmiştir.

Dünya hızla değişiyor, ama Türkiye'nin egemen güçleri bugünkü sömürgeci- faşist rejimi sürdürmekte ısrar ediyorlar. Onların kendiliğinden değişmesini, dünyaya ayak uydurmasını bekleyemeyiz. Ancak ülkenin ilerici toplumsal güçleri bu değişimi sağlayabilirler. Diğer bir deyişle, toplumda güç dengesini değişimden yana çevirecek yeterli bir güç birikimine gerek var. Yığınları mücadeleye kazanmak, eyleme geçirmek gerekir. Bu ise çok yönlü bir mücadele ile başarılabilir. Legal mücadele ise kitlelere ulaşmakta, onları kendi politikamıza kazanmakta önem taşıyan araçlardan biridir.

Oysa, rejim, yıllardır Kürt ve Türk halklarının devrimci, yurtsever, demokrat güçlerini legal mücadele alanının dışına, salt gizliliğe ve teröre itmek istiyor. Böylece bu güçleri kitlelerden soyutlamak kolaylaşıyor, onlara saldırmak için uygun bir ortam ve gerekçeler doğuyor.

Örneğin sömürgeci rejim, Kürt hareketini içerde ve dışarda "bir avuç terörist grup" diye propaganda edip, böylece halkımıza karşı yürüttüğü kirli savaşı, devlet terörünü ve barbarlığı haklı kılmaya çalışıyor. Bunun yalan olduğunu biliyoruz elbet. Karşı şiddeti yaratan da Türk devletinin bu politikasıdır ve bu durumda karşı şiddet meşrudur. Ülkede gerçek bir demokrasi olduğu zaman şiddete yer kalmayacaktır. Biz demokrasiden, legaliteden ürkmüyoruz, tersine, kendi görüşlerimize de halkın sağduyusuna da güveniyoruz. Halk, özgür bir seçim yapma olanağı bulduğu zaman kendinden yana olanı, özgürlüğü seçecektir. Biz, burjuva sahtekarlar gibi değiliz, gerçekten de demokrasiyi savunuyoruz.

Şu anda Türk ve Kürt halkının demokratik güçleri, legal mücadele hakkını kazanabilmek için düzeni birçok koldan zorluyorlar. Ne var ki

girişimler bölük- pörçüktür. Devlet yapısı ise sömürgeci ve faşisttir. Bu yapı demokratikleşmedikçe, sömürgeci ve faşist hukuk sistemi değişmedikçe, gerek marksist hareketin, gerekse Kürt ulusal hareketinin yasal alana gerçek kimliği ve açık programıyla girmesi olanaksızdır. Koşullar böyle kaldıkça Türk solu bakımından bile legal çalışmanın sınırları çok dardır ve güvencesi yoktur.

Sömürgeci-faşist rejimin duvarlarını aşmak, demokrasiyi kazanmak içinse yığınları eyleme geçirmek gerekir. Bunu Türk ve Kürt halkının sol, yurtsever ve demokratik güçleri yapabilir. Ama bu güçler şu andaki bölük-pörçük halleriyle yığınlar için alternatif değildirler. Bu dağınıklık sürdükçe de alternatif olamazlar. Eğer göstermelik biçimde değil, işçi sınıfı partisinin gerçek kimliğiyle legale çıkmak istiyorsan, bunun ortamını oluşturmalısın. Eğer Kürt ulusal hareketinin gerçek kimliğiyle legale çıkmak istiyorsan, yine önceliği demokrasi mücadelesine vermelisin. Bu nedenledir ki biz, bugünkü koşullara uygun düşen legal partiyi, her iki halkın değişimden yana ilerici güçlerinin ortak legal kitle partisi olarak değerlendiriyoruz. Böyle bir örgüt yeter kadroyu biraraya getirebilir, yığınlara güven verebilir, burjuva partileri karşısında alternatif olabilir.

Böyle bir partinin işlevi esas olarak demokrasi mücadelesini yürütmektir. Belki de ondan sonra görevi bitecektir. Besbelli o, hem ideoloji hem sınıf temeli bakımından homojen olmayacaktır. Örneğin daha farklı (partiler ve gruplar koalisyonu biçiminde) olsa da, Doğu Avrupa ülkelerinde muhalefetin içinde toplandığı "Yeni Forum" ve benzeri isimler altındaki birlikler de böylesi geçici, ama önemli bir işlevi yerine getiriyorlar. Diğer yandan, eğer o, her iki halkın geniş ilerici güçlerini biraraya getiren bir parti olarak, sömürgeci-faşist rejime karşı mücadeleyi iyi biçimde örgütleyebilir, her iki halkın emekçi yığınlarının geniş desteğini kazanabilir ve programını uygulayabilirse, hem daha uzun ömürlü olabilir hem de değişim sürecinde daha önemli bir rol oynayabilir.

Önerdiğimiz ne Marksist Partidir, ne Sosyal Demokrat; Asıl Olarak Demokrasi Mücadelesi Verecek ve Değişimin Yolunu Açacak Bir Parti..

Sayın Murat Cıwan, böyle bir partinin gerçekleşme şansının da olmadığını, verili koşulların buna uygun düşmediğini, sosyal demokratların kendi partileri olduğunu, Marksist hareketin ise TBKP'de, yeni "Sosyalistlerin Birliği" girişiminde ve öteki farklı kanallarda, kendi başına yürüdüğünü söylüyor. Bu durumun farkındayız elbet. Ortak, legal kitle partisini savunurken bunun öyle kolayca gerçekleşir bir iş olmadığının da bilincindeyiz.

Öncelikle, bizim önerimizde yer alan ortak legal kitle partisi, ne sosyal demokrat bir parti, ne marksist bir örgüttür. Sosyal demokratlardan farklıdır, çünkü temel işlevi sömürgeci-faşist düzeni yıkmaktır, ülkeye gerçek anlamda bir demokrasiyi getirmektir. Sosyal demokratların ya da öyle geçinenlerin bugünkü iki partisinin de böyle bir amacı ve niyeti yok. Kendileri de sömürgeci politikayı kararlıca sürdürmekten yanalar ve demokrasi konusunda da ANAP'tan ya da DYP'den fazla bir farkları olmadığı meydanda. Önerilen örgüt marksist partilerden farklı, çünkü onun marksist olması, ya da sosyalizmi amaçlaması önerilmiyor. İçinde marksistler de marksist olmayanlar da olmalı; o, geniş sol, demokrat, yurtsever kesimleri kapsamalı deniyor. Öyle olunca da, bu parti, eğer köhne düzene karşı ve demokrasi doğrultusunda etkin bir mücadele verebilirse, sosyal demokratların da, öteki burjuva partilerinin de emekçi tabanını ve bunlardan birşeyler umut edip düş kırıklıklarına uğrayan kimi demokrat aydınları çekebilir. Böyle bir partinin, bugün kendi kimliği ve açık programıyla legal alana çıkamıyan marksist partilerin veya Kürt yurtsever örgütlerinin de kendilerine özgü işlevlerini üstlenmediği, onların yerine oynamadığı açık. Tam tersine ona yüklenen işlevin içinde, bu örgütlerin de özgürce çalışabilecekleri bir ortamı sağlama mücadelesi var.

Ancak önerimizde bilirtilen nitelikte, etkin ve burjuva güçlere alternatif bir partinin gerçekleşmesi önünde ciddi güçlükler de var. Örneğin, Kürt solu ve yurtsever hareketi böyle bir legal partide çalışabilir, çünkü bugünkü koşullarda kendi kimliğiyle ortaya çıkma olanağı yok. Buna karşılık Kürt yurtsever hareketinin bir bölümünde, Türk solu, ilerici güçleri ve demokratları ile ortak çalışmaya karşı küçümsenmiyecek önyargılar var. Kürt yurtsever hareketinin legal çalışma alanına etkin bir şekilde müdahalesi için bu önyargıları aşmak gerekiyor. Türk marksist hareketine gelince onun durumu daha değişik. Türk marksist solu bugün bir bölümüyle ve ayrı ayrı kanallarda legale çıkmakta ısrar ediyor. Bir bölümünün ise zaten legal çalışma diye bir sorunu yok, bunu devrimciliğe aykırı sayıp reddediyor. Bu bölük-pörçük durumu nedeniyle Türk marksist solu da demokrasi mücadelesinde etkin bir güç haline gelemiyor. Öyle olunca da, yakın dönemde legal planda burjuva güçlerinin karşısına yığınlara güven verecek, etkin ve burjuva partilerine alternatif bir legal kitle örgütü çıkarmak kolay olmayacak.

Ne var ki bu güçlükler ve engeller sözkonusu görüşün yanlışlığını göstermiyor. Toplum için belli ihtiyaçlar tarihin gündemine girdiği halde, ilerici toplumsal güçler onun gereğini yapacak olgunluk düzeyine ulaşmamış olabilirler. Örneğin, çağıdolmuş sömürgeci-feşist rejimi tasfiye edebilmek, halklarımıza demokrasinin, özgürlüğün, köklü dö-

nüşümlerin yolunu açmak için Kürt ve Türk halklarının ortak bir cephesi de gerekli olduğu halde bugüne kadar başarılamamıştır. Kürt ve Türk solu ve yurtsever güçleri, henüz bu yolda ciddi, dişe dokunur adımlar atmış olmaktan uzaklar. Ama böyle olması, cephe düşüncesinin doğru olduğu ve savunulması gerektiği gerçeğini değiştirmiyor. Çünkü ancak bu şekilde sol da yurtsever hareket de eksik ve yanlışlarını aşabilir, gündemindeki sorunlara çözüm bulacak bir olgunluk düzeyine ulaşabilir.

Diğer yandan, tarihsel koşulların gündeme getirmesi nedeniyle, her iki halkın en geniş devrimci, yurtsever ve demokrat güçlerini kapsayacak bir legal kitle partisi anlayışı, hem Kürt yurtsever hareketinde, hem de Türk sol çevrelerinde ilgi ve yankı bulmaktadır. Yaşam kitleleri adeta buna yöneltiyor. Yurtsever ve demokratik görüşleri nedeniyle SHP'den ayrı düşen kadrolar ve geniş taban böyle bir arayışın içine girmiştir. Bizzat, seçim dönemlerinde etkin olmak, kitlelere yol göstermek isteyen yurtsever güçler böyle bir arayışa yöneliyorlar. Bunun bir yolu bağımsız adaylar göstermektir. Ama bu sınırlı bir olanaktır. Kaldı ki legal partinin gereği, salt yerel ya da genel seçimlere katılmak, seçim dönemlerini değerlendirmek değildir. Legal bir parti yılın 365 günü yığınlara yönelik politik çalışma yapma olanağını verir ve asıl önemi de buradadır.

İnsanlar aynı zamanda, amansız baskı ve terör rejimine karşı demokrasi kavgasının verildiği böyle bir aşamada Kürdüyle Türküyle omuz omuza mücadele ediyorlar. Bu koşullarda safları ayırmanın, Kürtler bir tarafa, Türkler bir tarafa demenin yanlışlığı ve kimseye birşey kazandırmayacağı ortada. Aksine, egemen güçlerin çıplak terörünü ve yasal engellerini aşmak için tüm güçleri birleştirmek gerekiyor.

Legal Parti Ortak Mücadele Aracıdır; Onu Birlikte ya da Ayrı Yaşama Sorunu İle Karıştırmamalı

Bu türden bir ortak legal kitle partisi önerisinin kimi yanlış anlamalara ya da yorumlara yol açmaması için, Deng'in 2. sayısındaki sözkonusu yazımda, böylesi ortak bir kitle partisini, her iki halkın gelecekte birlikte mi, yoksa ayrı mı yaşayacağı konusuyla karıştırmamak gerektiğini, gelecekte ayrı ya da birlikte yaşamaya karar verecek olanın herbir halkın kendisi olduğunu belirtmiştim. Yine de, M. Cıwan'ın yazısında bu konu üstünde uzun boylu duruluyor ve sanki böyle bir legal partide çalışmak, kaçınılmaz olarak birlikte yaşamaya götürür, ya da ayrı devlet kurmanın yollarını kapar gibi bir sonuç çıkarılıyor.

Bizce böyle bir sonuca varmak için haklı hiçbir neden yok. Kürt halkının Türk halkıyla birlikte mi yoksa ayrı mı yaşamaya karar vereceği, kendi kaderini serbestçe belirleme koşullarının ortaya çıkacağı bir döneme, yani geleceğe ait bir sorundur; şu anda sözkonusu olan elbirliğiyle bu çağdışı rejime son vermektir. Bu, Türk halkı için olduğu kadar, Kürt halkı için de hayati önem taşıyor.

Aynı amaca ulaşmak için elbirliği etmenin biçimleri ise çeşitlidir. Bence bu konuda, seçilecek örgüt biçimleri ve araçlar bakımından esnek olmak gerekir. Örgütlerin kendisi amaç değil araçtır. Ve amaca ulaşmak için hangi örgüt biçimleri elverişli ise onu seçmeli. Birlikte, ya da ayrı örgütlenme konusuna da bu açıdan yaklaşmak gerektiği kanısındayım. Eğer legal mücadele alanında ortak kitlesel bir örgüt, baskı rejimine karşı daha etkili olacaksa neden onu seçmiyelim? Bu Kürt halkının da bu azgın terörden bir an önce kurtulmasına ve nihayi amaçlarına ulaşmak için daha elverişli koşullara ulaşmasına yardımcı olur. Bir de tersini düşünelim: Ortak örgütlenmenin her halukarda ulusal çıkarlara zarar vereceği önyargısından yola çıkarsak legal çalışma alanında yapacaklarımız çok sınırlı olacaktır. O zaman, bugünkü koşullarda, seçimden seçime bazı bağımsız adaylar çıkarmaktan öteye fazla birşey yapılamaz. Bu ise legal mücadelede geniş bir alanı büyük ölçüde boş bırakmakla eştir ve hiç de ulusal kurtuluş mücadelemize yararlı bir tutum değildir.

ENTERNASYONALİZM Mİ, ULUSAL DARGÖRÜŞLÜLÜK MÜ?

Sinan Doğru imzalı ikinci yazıya gelince, birkez üslubuyla son derece öfkeli, hırçın. Yazı baştan sona önyargılarla yüklü. Önyargılardan birincisi Bay Doğru'nun kendini müthiş bir sosyalist, hem de "devrimci sosyalist", "cesur", başkalarını ise "reformcu, kuyrukçu, ürkek, vs" sanmasıdır. Kişi birkez bu tür önyargılarla yola çıktı mı, başkalarının ne dediğini ve gerçek niyetlerini kavraması güçtür. Nitekim Bay Doğru'nun yazısı da, bu tür garip önyargıların, vehimlerin ve öfkelerin ürünü olarak, legal parti sorunuyla ilgili yapıcı hiçbir yaklaşım getirmiyor.

Bu tür bir tartışma üslubunun sol ve ulusal hareketin sorunlarını çözmesine yardımcı olacağını sanmıyorum. Böylelerini iyi tanırım. Başkalarını dinleyip anlamaya, ikna olmaya kapalıdırlar. Yine de, Bay Doğru'nun tüm yazdıklarına değilse bile -o kadar çok yazmış ve okadar suçlama yapmış ki- bir bölümüne cevap vermeyi gerekli buldum.

S. Doğru yazısında SHP ve sosyal demokratlık üstüne herkesin bildiklerini, hatta başkalarınca kendisinden çok önce defalarca yazılanları birkez daha tekrarlıyor; bu arada, geçen yıldan bu yana SHP'de yeralan gelişmeler nedeniyle ondan dışlanan ya da ayrılan ilerici ve yurtsever insanları, onların yanısıra başkalarını suçluyor; "bugüne ka-

dar değişik gerekçe ve oranlarda SHP'de çalışmış, kitlelerin umudunu buralara yöneltmiş, desteklemiş olan anlayışların," yine, "SHP'de çalışmanın teorisini oluşturan - demokrasi mücadelesini geliştirme, kitlelerin bulunduğu yerde çalışma vb. gerekçelerle- çarpık anlayışların" iflas ettiğini ileri sürüyor.

Bay Doğru, yazı boyunca sık sık bilimsel sosyalizmden, devrimci olmaktan söz ediyor. Ne var ki, kendinden çok emin bir şekilde söylediği yukardaki sözler tek başına, onun, bilimsel sosyalist teorinin kendisini de zengin pratiğini de hiç de kavramadığını, bu işin acemisi olduğunu ortaya koymaya yetiyor.

Burjuva Partilerinde Çalışma ve Onları "Umut Gösterme" Üzerine

Bay Doğru yukardaki sözleriyle uluorta genellemeler yapıyor. Birkez, SHP'de veya bir başka burjuva partisinde çalışmak başkadır, kitlelerin umudunu oralara yöneltmek başkadır. Marksist hareket ve Kürt ulusal güçleri için legal planda örgütlenme olanağı kimi yönlerden tümüyle olanaksız, kimi yönlerden ise çok sınırlı iken, devrimci ve yurtsever hareketin çıkarları için, örneğin kitlelerle ilişki kurmak, ilerici istemleri dile getirmek ve kitlelere mal etmek için, SHP'de, hatta burjuvazinin daha sağ partilerinde çalışmış olmak bir suç değildir. Tersine, devrimciler bu ustalığı gösterebilmelidirler. Bunu reddetmek ise kitleleri burjuvaziye terk etmekle eştir. Ama görülüyor ki Bay Doğru hangi koşulda ve hangi gerekçeyle olursa olsun, burjuva partilerinde çalışmış olmayı devrimciliğe ve ulusal çıkarlara aykırı bir iş sanmaktadır.

Yine, toplumsal mücadelede öyle durumlar vardır ki, örneğin feodal gericiliğe ve faşizme karşı burjuvazinin liberal ve anti-faşist kanadı desteklenebilir. Bu toplumun ilerici güçlerinin, emekçilerin yararınadır. Devrimci hareketin tarihi bunun örnekleriyle doludur. Türkiye'nin yakın tarihinde de benzer durumlar yaşandı. Örneğin, 1983 sonrası, seçimlerde, solun ve Kürt yurtsever hareketinin kendisi seçimlere katılamadığı için, 12 Eylül rejimine ve ANAP'a karşı olan antifaşist güçler desteklendi. Bunda, Bay Doğru'nun sandığı gibi bir yanlışlık veya günah yoktu. Aksine, başka türlü yapılsaydı, seçimde tarafsız davranılsaydı, bu tam da en gerici güçlere, 12 Eylül'ün sivil-asker kanadına yarardı. Demek ki, Bay Doğru'nun devrimcilik adına bunca hararetle ileri sürdüğü şey, gerçekte gericidir.

Diğer yandan, belli koşullarda SHP veya benzeri burjuva partilerinde çalışmış veya onlara oy vermiş olmak, onları umut diye görmek, ya da kitlelere öyle göstermiş olmaktan çok farklı birşeydir. Biz, kendi hesabımıza ne SHP'yi ne de başka bir burjuva partisini umut diye görmedik ve göstermedik. Böylesi bir sonuç çıkarma yalnızca S. Doğru'nun sakat mantığının ürünüdür. Sosyalizm sahnesine daha yeni arzı endam etmiş olan Bay Doğru, eğer öfkesinin ve önyargılı yaklaşımının tutsağı olmaktan biraz kurtulabilse, çok iyi bilir ki, 1960'lı, hatta 50'li yıllardan bu yana sosyalizmin kavgasını veren insanlar, CHP'yi, SHP'yi veya benzerlerini kitlelere umut diye göstermediler. Zorunlu ve gerekli durumlarda, anti-faşist bir tutumla bu tür partilere destek verdikleri zaman da kitlelere onların ne olup olmadığını anlattılar. Bay Doğru boş yere, şu 1990 yılında Amerika'yı yeni keşfetmiş birinin heyecanıyla konuşuyor.

Bay Doğru, hangi gerekçeyle olursa olsun, burjuva partilerinde çalışmayı devrimciliğe aykırı bir iş sanıyor. Kitlelerle bağ kurma, ya da demokrasi mücadelesini geliştirme de buna dahil. O, bunların tümünü çarpık buluyor. Böyle yapmakla kitlelerin burjuva partilerine taşındığını, işçi sınıfının kendi öz örgütünü kurmasının engellendiğini vs. ileri sürüyor.

Daha 12 Eylül öncesinde Türk marksist solunun büyük bölümü, Kürt solu ve yurtsever hareketinin ise tümü zaten illegalite koşullarında örgütlenmişti. Darbe sonrası ise Türk solu da tümden illegal duruma düştü. Demek ki solun ve yurtsever hareketin, çoğu kendisini işçi sınıfı partisi sayan, hem de birden çok örgütü vardı ve bugün de var. Kimse bunlara çalışmalarını tatil etmeyi önermiyor. Bunlar, bağımsız örgütler olarak, kendi programları ve amaçları doğrultusunda çalışabilirler ve çalışmaktalar. Birleşmesi mümkün olanların birleşmesi veya aralarında geniş bir cephe kurulması için de yollar kapalı değil. Diğer yandan, -burjuva politikasını benimsediği için değil, aksine onunla mücadele etmek için, ilerici amaçlarla- burjuva partilerinde çalışmış olmak, "demokrasinin gelişmesi için" çaba göstermek, acaba, S. Doğru'nun ileri sürdüğü gibi Türkiye'de ve Kürdistan'da işçi sınıfı partisi oluşturmaya engel mi, ya da buna zarar mı veriyor?

12 Eylül sonrasını düşünelim: Birara burjuva partileri bile yasaklandı. Sonra yenilerinin kurulmasına izin verildi. 1983'den sonra, göstermelik de olsa seçimler yapıldı ve politik yaşam canlandı. Burjuva partilerinin legal çalışma olanaklarının, onlara, kitlelerle geniş bir diyalog olanağı verdiği açık değil mi? Bu durumda, legal politik çalışma hakkına sahip olmayan yurtsever ve sol güçler, salt illegal çalışma, veya sendikalar ve benzeri legal örgütlerdeki kitle ilişkileri ile yetinip, politik planda olan bitene seyirci mi kalmalıydı? Başka bir deyişle, burjuvazi sana bu alanı yasakladı, sen de kenarda dur seyret, öyle mi? Bu, beceriksizlikten de öte aptallık olurdu. Geçmişten bu yana devrimci hareketin bunca deneyimi gösteriyor ki, böyle durumlarda devrimcilere düşen, burjuvazinin siyasi partilerinde ve öteki örgütlerinde, kurumlarında aktif çalışma yapmaktır. Burjuvazi sana legal parti kurma hakkını yasaklamışsa sen de hem

illegal örgütlenirsin, hem de girer bizzat onun partisinde çalışır, orada kitlelerle ilişki kurar, koşullara uygun biçimde görüşlerini yayar, ilerici istemleri dile getirir, ajitasyon ve propaganda yürütürsün. Bundan burjuvazi ürksün ve zaten ürkmektedir. O, ikide bir, sızmalardan dert yanmakta, hatta kendi saflarını ayıklamaktadır.

Burjuva partilerinde çalışmış olmak, kitleleri oraya taşımak değildir. Kitleler zaten orada. Kitleler burjuva partilerine oy veriyor, onlara üye, toplantılarına yığınsal şekilde katılıyor.

Ama elbet, burjuva partilerinde çalışmanın da, kimi durumda destek vermenin de derecesi ve biçimi koşullara bağlıdır. Örneğin ortada faşizm tehlikesi varsa onu önlemek, faşizm zaten iktidardaysa onu alaşağı etmek için anti faşist burjuva güçlerle dayanışma içinde olunabilir. Yine, solun ve yurtsever güçlerin eğer legal planda örgütlenme ve seçimlere katılma olanağı varsa durum değişir. O zaman sol ve yurtsever kadrolar kitle çalışmasını doğrudan kendi örgütlerinde yaparlar. Yine öyle zamanlar vardır ki devrimci hareketin çıkarı seçimleri tümden boykot etmeyi gerekli kılabilir. Özetle farklı koşullarda farklı taktikler gerekir. sol ve yurtsever hareket somut koşulları göz önüne almalı, yaratıcı ve esnek olmalıdır.

S. Doğru'nun, kendinden çok emin şekilde söyledikleri ise hiç de yeni şeyler değil. Biz bu türküyü yıllardır duyuyoruz. Toplumsal ve politik yaşamın karmaşıklığını, görevlerin çeşitliliğini kavramayan kişiler, sola bu tür taktikleri hep yasaklamak istediler. Ne var ki bu mantıkla ne işçi sınıfının örgütü oluşturulabilir, ne kitlelere güven verilebilir, ne devrim yapılabilir, ne de demokratik hak ve özgürlükler alanında yeni mevziler kazanılabilir. Böyle düşünüp davrananlar kendilerini soyutlamaktan, küçük, etkisiz, marjinal grupçuklara dönüşmekten öte birşey yapamazlar.

Legal Mücadele Alanını Burjuvaziye Bırakan Bir Anlayış

Bu yaklaşımla S. Doğru, hem Türk solunda, hem de Kürt solu ve ulusal hareketinde ortaya çıkan legal parti arayışlarını ve bu arada SHP'deki bölünme ve ayrışmaları kavramıyor. O, ilkesel olarak legal parti kurulmasına karşı olmadığını söylüyor; ama bugünkü koşullarda, her iki kesim bakımından da legal parti kurmanın mümkün olmadığını ileri sürüyor ve bu tür girişimlerin tümünü reformizmle, devrime sırt çevirmekle vs. suçluyor.

S. Doğru, dünden bugüne dünyamızda yer alan değişmeleri, herbir ülkenin farklı konumunu ve işçi sınıfı partisi üzerine sürmekte olan tartışmaları da gözönüne almaksızın, buna ilişkin ezberlenmiş birtakım formülleri tekrarlıyor ve sonra şöyle soruyor: "Türkiye ve Kürdistan'da legal bir komünist partisi kurmanın koşulları var mıdır?" Buna karşı cevabı ise hayır oluyor.

Bay Doğru'nun kafasındaki işçi sınıfı partisinin niteliği biryana, ama eğer o, iyi niyetle bizim önerimizi değerlendirseydi, bizim de, koşulların şu anda, gerek marksist bir parti, gerekse Kürt yurtsever hareketi bakımından, açık program ve kimlikle legale çıkmaya elverişli olmadığı görüşünde olduğumuzu saptardı. Elbet, "sosyalist parti" adında bir partinin şu anda legalitede var olduğunu biliyoruz. TBKP de Sargın'la Kutlu'nun tahliyesinden sonra başvurusunu yaptı. Ama bu bizim kanımızı değiştirmiyor. Geçmişte de TİP, TSİP, TEP ve ötekiler vardı. Ama bu örgütler mevcut yasal engelleri aşma çabasıyla görüşlerini tam olarak açıklıyamadılar, programlarını diledikleri gibi düzenliyemediler. Örneğin Kürt sorununu programlarına koyamadılar. Buna rağmen, 12 Mart'ta, 12 Eylül'de birer "komünist" örgüt sayılmaktan, kapanmaktan kurtulamadılar. 12 Eylül'ün daha da faşistleştirdiği bugünkü yapıda ise yasal durum geçmiştekinden daha elverişli değil. Rejim bu örgütleri yozlaştırmaya, düzenle uyuşturmaya çalışıyor. Bugün legaliteye çıkabilenler için de Türkiye koşullarında hiçbir güvence yoktur; onlar, yarın yeni bir baskı dalgasının kurbanı olabilirler.

Buna bakıp legal alanı tümden boş mu bırakmalı? Hayır, bu da rejimin engelleri önünde dize gelmek olur. Rizikosunu da göze alarak direnmek gerekir. Bu nedenle biz, Türk Marksist solunun bugün de legale çıkma çabasını doğal ve haklı karşılıyoruz. Diğer yandan, yığın hareketinin gücüyle 12 Eylül'ün ve öncesinin engellerini aşmadan, böylesine bölük pörçük biçimde legale çıkmanın demokrasi alanında temel bir dönüşüm ve güvence sağlamaya yetmiyeceğini söylüyoruz. Bu nedenledir ki biz, legal alanı dolduracak, burjuvaziye gerçek anlamda alternatif olabilecek, koşullara uygun, ama değişik nitelikte bir partinin gereğini savunuyoruz. Bu partiye demokrasi mücadelesinde büyük görev düşüyor.

Bizim önerimiz, böyle bir gerekçeden kaynaklanıyor. Ama S. Doğru bu tür bir legal örgüte de karşı. Ona göre bu, "TBKP programına yakın, belki de daha geri bir program ve çizgi önermektir," böylece "devrim için yürütülecek mücadeleyi bir tarafa bırakmak," hatta "devrim hedefinden vazgeçmektir," devrimi reformlar düzeyine indirmektir, sosyalizm dışında seçenek göstermektir vs, vs...

S. Doğru, böyle bir partinin programının, bir işçi sınıfı partisinin programından geri olacağını kanıtlamaya çalışırken boşyere ter dökü yor. Biz aksini söylemiyoruz ki! Elbet öyle olacak. Bir işçi sınıfı partisinin nihayi hedefi sosyalizmdir; önerdiğimiz legal kitle partisine ise böyle bir işlev yüklemeyi düşünmedik. Biz sosyalizme inanıyoruz, bunun için mücadele ediyoruz; ama bunun örgütünün farklı olduğunu da biliyoruz. Legal kitle partisinde

ise marksistler, demokratlar, Kürt yurtseverleri birlikte örgütlensin istiyoruz. Öyle olunca da onun önüne nasıl bir sosyalist program koyabiliriz? Biz böyle bir partinin temel işlevinin demokrasi mücadelesi olduğunu düşünüyoruz. Bu durumda programın, ister istemez, sosyalistlerin programının gerisinde kalması doğaldır. Ama bu, S. Doğru'nun iddia ettiği gibi ne devrimden yüz çevirmedir, ne sosyalist seçeneği terk etmedir, ne de başka birşey. Bu, sözkonusu örgüte, onun işlevine uygun bir yük yüklemedir. Sosyalizm mücadelesini de ona uygun örgütle veririz. Herşey bu kadar açık.

Özetle bu örgüt, bizim, legal alana etkin biçimde müdahale için düşündüğümüz bir araçtır. Elbet, "işçi sınıfı partisi", ya da sosyalist nitelikte bir parti de, kendisi legale çıkamasa bile, legal alana yönelik çalışmalar yapabilir. Legal çalışmanın salt legal partiyle sınırlı olmadığını da elbet herkes bilir. Şu anda tartıştığımız özel olarak o değil. Ama legal alanda bir politik örgüte ihtiyaç var. Ve biz, Türkiye ve Türkiye Kürdistanı'nın bugünkü tarihsel, somut koşullarında, böyle bir örgütün her iki halkın geniş sol, demokrat, yurtsever güçlerini kapsamasının mümkün ve yararlı olduğu kanısındayız. Geçmişte, başka ülkelerde bunun benzeri, tıpkısı var mı yok mu, kara kaplı kitaplara uyuyor mu uymuyor mu, bence bunlar önem taşımıyor. Örgüt bir araçtır ve önemli olan onun hayatın ihtiyaçlarına uyup uymadığıdır, Kürt ve Türk halklarının mücadelesine hizmet edip etmeyeceğidir.

Eğer biz, bir işçi sınıfı partisine gerek yok deseydik, böyle bir görüşün sahibi olsaydık, belki Bay Doğru haklı olurdu. Ama bu görüşte değiliz. Bay Doğru'nun da savunduğu gibi, işçi sınıfı partisinin hem Türkiye'de, hem Kürdistan'da legale çıkma koşullarının hala olmadığı görüşünde olduğumuz için, legal plandaki boşluğu dolduracak bir kitle partisinin gereğini savunuyoruz. Bu ise, elbet işçi sınıfı partisinden farklı olacaktır. S. Doğru ve benzerlerinin varlığını da hesaba katarak, yanlış anlaşılmamak için, DENG'in 2. sayısındaki sözkonusu yazıda peşinen şunları söylemek gereğini duymuştum:

"Elbet her iki halkın devrimci güçlerinin, marksist solun nihayi amaçları gözönüne alındığında böylesi bir program son derece sınırlı ve basit görünür. Ne var ki Türkiye ve Türkiye Kürdistanı koşullarında bunu başarmak, az şey başarmak değildir. Çünkü, böylesine sade, sınırlı bir program bile bizim koşullarımızda, ancak yığınlar harekete geçirilerek, güç dengesi değişimden yana olan güçlerden yana çevrilerek başarılabilir ve bu, kitlelere çok daha ileri değişimlerin yolunu açar."

S. Doğru ise, ötedenberi devrimcilik adına demokrasi mücadelesini küçümseyen anlayışın yeni, "geç kalmış" bir temsilcisi.. Yalnızca devrim ve doğrudan sosyalizm istiyor. Ya hep ya hiç diyor. Bilimsel sosyalizm adına ileri sürülen bu görüşün gerçekte bilimsel sosyalizmle bir ilgisi yoktur. Bu, demokrasi mücadelesinin devrimle bağını kavramıyan, bir anlayıştır, bildiğimiz çocukluk hastalığıdır, Bu tutumla kitleler kazanılamaz, devrime hizmet edilemez, olsa olsa lafazanlık yapılır.

Bütün bunlardan anlaşılıyor ki, S. Doğru'nun ilkesel planda legal partiye karşı olmadığını söylemesi de lafta kalmaktadır. Ona göre koşullar "Türkiye'de ve Kürdistan'da legal bir komünist partisinin kurulmasına" elverişli hale gelmedikçe, sosyalistlerin ve Kürt yurtseverlerinin legal planda başka türden bir parti örgütlemeleri de mümkün değildir. Bunu yaparlarsa devrime ve Kürt halkının davasına ihanet etmiş olurlar. Sosyalizm dışında hiçbir demokrasiyi düşünemediği için de, S. Doğru'nun legal partisi ancak devrim, hem de sosyalist devrim sonunda kurulacak bir parti oluyor.. Böylece, devrimcilik üzerine bütün bu kof ajitasyonun, Bay Doğru'yu, tüm benzerleri gibi, gerçekte pasifizme, eylemsizliğe, önemli bir mücadele alanını tümüyle burjuvaziye terketmeye ittiği, bu tür anlayışların bizzat burjuvalar tarafından bile memnuniyetle karşılanacağı ortada.

Legal Parti Sorununu Gündeme Getiren Gelişmeler

Bay Doğru, geçmişte SHP'de çalışıp bugün ayrılan ilerici, yurtsever insanları, geçen seçimlerde, kendi adayları olmadığı için, 12 Eylül faşizmine karşı anti-faşist partilerin, veya bu tür partilerdeki ilerici, yurtsever adayların desteklenmesini istemiş olup bugün SHP'ye eleştiri yöneltenleri ve legal kitle partisini gündeme getirenleri ağır bir dille suçluyor, dünden bu yana SHP'de ne değişti diyor. Böyle demekle de gelişmelerden hiçbir şey anlamadığını ortaya koyuyor.

Bir kez, dünden bugüne SHP'de birşey değişmese bile -ki onda da değişmeler var- Türkiye ve Kürdistan'daki politik ortamda büyük değişmeler oldu. İlerici, yurtsever insanların bir bölümü, 1983 sonrası SHP'ye, yer yer DSP'ye girip çalıştılar. Bunun, o koşullarda neden yanlış olmadığını yukarda açıkladık. Kuşku yok ki bunun, demokrasi mücadelesine katkıları oldu. SHP'nin yönetiminde değilse bile tabanındaki, yer yer yüze vuran ilerici, demokratik eğilimde de bu kadroların payı vardır. Parlamentodaki ilerici, yurtsever milletvekillerinin de, en küçük bir demokratik sesin bile önem taşıdığı sözkonusu suskunluk döneminde yaptıkları olumlu çıkışlar küçümsenemez.

Ancak şimdi durum 3-5 yıl öncesinden çok farklıdır. 12 Eylül'ün devlet çarkı ve tüm anti-demokratik düzenlemeleri süregelse de, demokratik ve yurtsever güçlerin mücadelesi dünden bugüne birhayli boyutlanmıştır. Kitleler düne göre son derece hareketli. İnsanlar korku duvarlarını aştılar. Legal planda, şu anda gizlilik koşullarında çalışan tüm örgütlerin legale çıkmasına uy-

gun düşmese bile, örgütlenme olanakları birhayli artmıştır. Legal plana daha etkin biçimde müdahale etme ve 12 Eylül rejimine karşı kararlı bir demokrasi mücadelesi örgütleme bakımından sol ve yurtsever güçler için koşullar düne göre çok daha elverişlidir. Hatta, eğer sorumlu davranabilirlerse, yıpranmış burjuva iktidarı ve muhalefetine karşı ciddi bir alternatife dönüşebilirler, demokrasinin ve köklü dönüşümlerin yolunu açabilirler. Dün bu olanak yoktu, ama bugün var.

Dünden bugüne kitleler de değişti. Onlar birçok şeyi ancak deneyleriyle görüp anlarlar. Son 3-5 yıl içinde hem Özal'ın ve ANAP'ın ipliği pazara döküldü, hem de SHP'nin kitlelerin özlem ve isteklerine cevap veremiyeceği geniş kitleler bakımından açığa çıktı. Bu dönem yaşanmadan, olaylar karşısında SHP'nin tutarsız politikası ortaya dökülmeden, sosyalistler ne derlerse desinler, kitleleri geniş ölçekte ikna etmek mümkün değildi.

Ama değişim bizzat SHP'nin içinde de yaşandı ve sözkonusu ayrışmalara yolaçtı. Demokrasi mücadelesi hızlandıkça SHP yönetimi gerçek yüzünü gösterdi, kendi saflarındaki ilerici insanlara, yurtsever duygular taşıyan ve ulusal baskıya tepki gösteren Kürtlere karşı baskılara yöneldi. Bu insanların bir bölümü SHP'nin yapısını bilerek, ama orada, S. Doğru'nun deyişiyle, "kitlelerle bağ kurmak, demokrasi mücadelesini geliştirmek" için yeralmışlardı. SHP onları dışladı veya çalışma olanaklarını büyük ölçüde sınırladı. Sözkonusu ilerici ve yurtsever insanların çoğu ise, SHP'nin hem ekonomik, hem demokratik haklar alanında olumlu adımlar atacağını sanmış ve bu umutla ona katılmışlardı. Ancak, sözkonusu baskıları yaşadıktan sonra SHP'nin saflarında kalıp demokrasi mücadelesi vermenin güçlüğünü kavradılar ve yeni arayışlara yöneldiler. Buna bakarak ne birincileri, ne de ikincileri suçlamak için bir neden yoktur.

Bu arada, Türkiye'yi ve Kürdistan'ı da elbet etkileyen dünyadaki büyük değişiklikleri görmezden gelmemek gerekir. Farklı bir konumda da olsa, Sovyetler'deki ve Doğu Avrupa'daki kitle hareketleri, dönüşümler Türkiye'yi de etkiliyor. En azından, bu olup bitenlerden kitlelerin gücünün nelere yetebileceği konusunda dersler çıkarmak mümkündür ve insanlar bunu çıkarmaktadır.

Görüldüğü gibi, değişim, SHP'deki gelişmelerin ötesinde, çok daha geniştir, toplumsal ölçektedir, hatta uluslararası düzeydedir. Bunca değişiklikler olurken, S. Doğru'nun, dünden bugüne ne değişti diye sorması gülünç oluyor.

S. Doğru, sözkonusu yazıda, bizim görüşümüzün yanısıra, legal bir Kürt partisi görüşünü savunanları da eleştiriyor ve bu tür görüşlerin yalnızca "Deng dergisi çevresi ve sağ anlayışa sahip bazı kişiler" tarafından savunulduğundan söz ediyor? Ama ilginçtir, bizzat Medya Güneşi'nin aynı sayısında Murat Cıwan'ın yukarda ele aldığımız yazısında legal Kürt partisi görüşü savunuluyor. Bir dergide elbet farklı görüşler olabilir. Ancak bu durumda, S. Doğru açısından acaba, "Deng ve Medya Güneşi çevresi dışında" terimi kullanılsa daha uygun düşmez miydi?.

Kürt Halkının Kendi Kaderini Tayin Hakkı, Ayrı Devlet ve Federasyon Konusu Üzerine

Bir konuya daha değinmek istiyorum: S. Doğru, benim yazımla ilgili eleştiriye şu sözlerle başlamış: "Deng yazarı, bağımsız bir Kürdistan perspektifine sahip olmadığı için, yani federasyondan yana bir tutum içinde olduğu için, doğal olarak soruna Kürdistan zemininden bakamıyor"

Şu legal kitle partisi önerisinin "bağımsız Kürdistan perspektifine" ters düşüp düşmediği bir yana -bu konuyu daha önce M. Cıwan'la ilgili bölümde ele almıştımama Bay Doğru, benim bağımsız Kürdistan perspektifine sahip olmadığım, ya da federasyondan yana olduğum sonucuna nerden varıyor? Yazımda bu sonucu verecek bir belirleme yok. Bay Doğru ile daha önce bir tanışıklığımız da yok! Eğer o, "Deng çevresinin" görüşlerini iyi bildiği kanısında ise ve bu sözleri de buna dayanarak söylüyorsa, o zaman bu tür çarpıtmalar yapmaması gerekirdi. Aksine, daha önce de söylediğim gibi, Bay Doğru gibilerinin varlığını hesaba katarak, demagoji ve spekülasyona meydan vermemek için, "böylesi bir geniş katılımlı legal kitle partisini, her iki halkın gelecekte birlikte mi ayrı mı yaşayacağı konusuyla karıştırmamak gerekir," demiştim. Sonra da şunu eklemiştim: "Gelecekte ayrı ya da birlikte yaşamaya karar verecek olan herbir halkın kendisidir".

Her aklı başında ve iyi niyetli kişi bu sözlerin ne anlama geldiğini bilir. Açıkça diyorum ki, Kürt halkı kendi kaderini özgürce belirlemeli; birlikte veya ayrı yaşamaya karar verecek olan odur. Yani Kürt halkı isterse birlikte yaşamayı sürdürecek, isterse ayrılıp kendi ayrı, bağımsız devletini kuracak. Bundan, "bağımsız Kürdistan perspektifine karşı olmak" gibi bir sonuç çıkarılabilir mi? Ama Bay Doğru gibi önyargılılar -bundan da öte bilinçli çarpıtmacılar- bu sonucu çıkarır.

Diğer yandan, sözkonusu yazımda federasyondan söz etmiş değilim, ama şimdi söyliyeyim. Bana göre, Kürt halkı belli koşullarda Türk halkıyla birlikte yaşayabilir, bunun biçimi de **eşit haklara sahip iki cumhuriyetli demokratik bir federasyon** olabilir. Eğer her iki halk arasında böylesine demokratik ilişkiler ve güven sağlanabilirse, böyle bir çözümün her iki halkın da yararına olacağı kanısındayım. Bana göre böyle bir durumda da Kürt ulusu **bağımsız ve egemen** olacak. Elbet, böyle bir seçenek yalnızca Kürt halkının istemine bağlı değil; bunun için Türkiye'de Kürt halkının

varlığını ve haklarını tanıyacak, ulusal baskıya son verecek, her bakımdan tam bir eşitliğe razı olacak demokratik bir yönetime gerek var. Bu olmazsa, Kürt halkının ayrılıp kendi ayrı, bağımsız devletini kurması doğal ve gereklidir.

Özetle, benim görüşüm hem ayrı devlete, hem de Kürt halkının Türk halkı kadar egemen ve bağımsız olacağı iki cumhuriyetli bir federasyona açıktır. Ben Kürt halkının kendi kaderini serbestçe tayin hakkından yanayım. Her iki durumda da (ayrı devlet veya federasyon) karar verecek olan odur. Yazımdan çıkabilecek sonuç ise budur. Öyleyse Bay Doğru neden sözkonusu demagojiyi yapma gereğini duyuyor?

Çünkü Bay Doğru'nun kendisi Kürt halkının kendi kaderini tayin hakkını tanımıyor! O halka bir seçim hakkı bırakmıyor, ayrı devleti, kendi deyişiyle "bağımsızlığı" mutlaklaştırıyor.

Eğer karar verecek olan halksa, o koşullara göre belki birine, belki ötekine karar verecek. Bay Doğru halkın kefili mi? Kendisi, koşullar ne olursa olsun ayrılmadan yana olabilir, bunun için çaba gösterebilir, bu kişi olarak kendisinin hakkıdır; ama herbir Kürt kişisi de kendi adına karar verecek ve sonucu halk çoğunluğunun kararı belirleyecek.

Biz halkımızın ulusal boyunduruktan kurtuluşu için mücadele ediyoruz, elbette bağımlılığın her türlüsüne karşıyız. Koşullara göre, belki biz de ayrılmadan yana olacağız. Ama Türk halkıyla bir federasyona da kapıları kapatmıyoruz. Tarihsel koşulların bunu da gündeme getirmesi mümkündür.

Burjuva Milliyetçi Zemin ve Sosyalist Zemin..

Bay Doğru bu tutumumuzu, "soruna Kürdistan zemininden bakmamak" olarak niteliyor. Bize göre ise bu işin, soruna "Kürdistan zemininden" bakıp bakmamakla bir ilişkisi yoktur. Kürt sorununa bakış açısı bakımından bizimle Bay Doğru arasında ciddi bir fark bulunduğu, ayrı zeminlerde olduğumuz bellidir. Biz işçi sınıfının bakış açısıyla soruna yaklaşıyoruz, Bay Doğru ise soruna burjuva milliyetçiliği açısından yaklaşıyor. Onun, "devrimcilik", "sosyalistlik" üzerine kopardığı onca gürültü boşunadır. Bu bakış açısı onu ele veriyor. Onun, sosyalizm suyuna batırılmış bu burjuva milliyetçi zemini "Kürdistan zemini" diye sunmaya ise hiç hakkı yoktur.

Ulusların kendi kaderini tayin hakkına ilişkin tutum, yalnız ezen ulusun aydınları bakımından değil, ezilen ulusların aydınları bakımından da bir turnosol kağıdı gibidir. Ezen ulusun sosyalisti, eğer kendi ulusunun ezdiği bir ulusun kendi kaderini tayin hakkının, ayrılma hakkını da içerdiğini kabul etmiyor ve yüreklice savunmuyorsa, o bir şovendir. Ezilen ulusun sosyalisti de, eğer koşullar ne olursa olsun birlikte yaşamaya karşı çıkıyorsa, kuşku olmasın ki o da gerçek bir sosyalist değil, yalnızca, moda gereği sosyalizm rengine bürünmüş bir milliyetçidir.

Elbet, ezilen ulusun bireyleri için salt milliyetçi olmak bir suç değildir. Her ezilen halk içinde olduğu gibi, Kürt halkı içinde de böyle pekçok yurtsever insan var ki onlar ulusal zulme, yabancı boyunduruğuna karşı çıkıyorlar, bunun için savaşıyorlar, yaşamlarını veriyorlar. Böylelerine saygı duyuyoruz ve sosyalistler olarak onlarla bir cephede, hatta, legal kitle partisi önerimizde olduğu gibi, belli koşullarda aynı parti içinde birlikte çalışmaya da açığız. Ancak, hem sosyalist görünmek, hem de bu kılıf altında sosyalizmin dünya görüşüne ters şeyler savunmak, hele hele, kendisinin -dün bir bugün iki- sosyalizm sahnesine daya yeni teşrif ettiğine bakmayıp yıllardır sosyalizm için savaşan insanları uluorta suçlamak da kimsenin hakkı değildir.

Enternasyonalizm, Yurtseverlik ve Ulusal Dargörüşlülük

Enternasyonalizm işçi sınıfı devrimciliğinin temel bir ilkesidir, bilimsel sosyalizmin özüdür. Bu, yalnız kendi halkına karşı değil, başka halklara karşı da sevgiyi içerir, yalnız kendi işçi sınıfını değil, başka ulusların işçilerini de kardeş görmeyi gerektirir. Onlarla demokrasi için, özgürlük için, sosyalizm için omuz omuza vermeyi, gerektiğinde bir cephe, gerektiğinde bir parti içinde birlikte savaşmaya açık olmayı gerektirir. Enternasyonalizm üstün, insani bir değerdir.

Enternasyonalizm yurtseverlikle çelişmez. Başka halkları seven, onların özgürlüğünü savunan birinin kendi yurdunu, kendi halkını sevmemesi düşünülebilir mi? Yurtseverlik ve enternasyonalizm birbirini tamamlar. Bu gerçek, dünden bugüne Kürt sosyalistlerinin ulusal kurtuluş mücadelesindeki özverili mücadelesinden de bellidir.

Enternasyonalist değerlerin ağır basması uluslar arasında barışçı ve uygar ilişkilerin kurulmasına yolaçar; ekonomik, kültürel ve moral alanda çok yönlü gelişmeye hizmet eder. Bunun tersi ise ulusal dar görüşlülük, ya da ulusal bağnazlıktır ki halklar arasında kördöğüşlerine yolaçar ve yıkıcı zararlar verir. Bu nedenle, sosyalizm gibi ileri bir dünya görüşüne gönül bağlamış insanlar olarak, halkımızı bugünkü kölelik koşullarından kurtarmak, kendi ülkemizde özgür ve egemen olmak için nasıl yüreklice mücadele ediyorsak, başka halklara karşı kardeşliğin, sevginin, güvenin temellerini de şimdiden atmalıyız. Enternasyonalist duygu ve düşüncelerin ağır bastığı bir toplum saygı duyulacak, güçlü bir toplumdur.

Bay Doğru, eğer "soruna Kürdistan zemininden bakmak"la yurtseverliği, halkın kurtuluş davasına bağlılığı kast ediyorsa, hiç kuşku olmasın ki buna denk düşen, tam da yukarda açıkladığımız enternasyo-

Devamı 48. sayfada.

KÜRT HALK HAREKETİ TARİHİNE AİT YENİ MATERYALLER

Dr. Celilé CELİL

1914 BİTLİS İSYANI

Jöntürkler'in iktidara gelişinden sonraki ilk yıllarda Türkiye Kürtlerinin toplumsal ve politik yaşamında bir canlanma kendini gösterdi: **"Kürd Teavün ve Terakki Cemiyeti", "Kürd Neşr-i Maarif Cemiyeti", "Hévi"** benzeri politik, kültürel ve toplumsal Kürd organizasyonları kuruldu. **"Kurd", "Kurdistan"** ve **"Roja Kurd"** gibi süreli yayınlar çıktı. Fakat şövenist politikanın güçlenmesi ölçüsünde bu organizasyonlar ve yayınlar baskılara uğradı ve kısa sürede yasaklandı.

Sultan Abdülhamit rejiminden miras aldıkları sosyal, ulusal ve politik sorunları kısa sürede çözecek yeteneğe sahip olmayan Jöntürkler, anti-Türkçü hareketlere neden olan azınlıkları çok geçmeden kendilerinden uzaklaştırdılar.

Kürt ulusal hareketi böyle karışık bir durumda yeşerdi ve güçlendi, bunun sonucunda Kürt toplumunda farklı yol ve yönelimler belirdi. Şeyh Abdulkadir'in başkanı olduğu Kürt politikacıları daha ılımlı bir yol izlediler.

Kürt hareketinin liderlerinden önemli bir bölümü Osmanlı İmparatorluğu bünyesinde bağımsız bir beylik (Özerk Kürdistan Bölgesi) için mücadele verdiler. Aynı dönemde mücadelenin radikal programını ilan eden Abdulrezzak Bedirhan ve yandaşları Rusya'ya yaklaştılar. Fakat, genelde Türk hanedanlığıyla uzlaşmaz olan her iki grubun da programları birbirinden farklı değildi.

İmparatorluğun egemen çevrelerinde ciddi endişeye neden olan 1. Dünya Savaşı arifesinde Kürtler'in Bitlis bölgesindeki isyanı, Kürt kitlelerin Jöntürk şövenist rejiminden duydukları hoşnutsuzluğun belirgin göstergelerinden biriydi. İsyana katılan Kürt feodal-aşiret aristokrasisi ve emekçi Kürt kitleleri farklı sınıfsal amaçları izlemişlerdi.

Bu olay, önemine karşın yerel ve yurtdışı Kürt literatüründe gereğince aydınlığa kavuşamamıştır. (1)

İttihat hükümetinin Tripoli ve 1911-1912 Balkan Savaşlarındaki yenilgisi Türkiye'de büyük bir politik krize neden olmuştur. Jöntürk iktidarına karşı mücadeleyi bütün muhalif güçler aktifleştirmişlerdir. Gözlemcilerin düşüncelerine göre bu dönemde Kürt hareketi yeni bir aşamaya girmiştir. Ermeni politika dergisi **"Ararat" şöyle yazmaktadır: "Kürt liderleri doğal olarak er ya da geç Jöntürk partisinin (İttihat ve Terakki) haklarını kısıtlayacaklarını ve ulusal kimliklerine önem vermeyeceklerini hissetmişlerdi."** Bu nedenle zamanın hareketin başlangıcı için sağlıklı ve gerçekçi bir an olduğunu anlamışlardı. (2)

Bu dönemde dağınık politik grup ve organizasyonların birleşmesine yönelik pratik adımlar atılmaya başlanmıştır. Mayıs 1912'de Türkiye Kürtlerinin bütün politik ve toplumsal grup temsilcilerinin katılımıyla **Genel Kürt Asamblesi** toplanmıştır. Genelde Türkiye'deki Kürt halkının çıkarlarını temsil edecek bir organizasyon, güçlü bir parti kararı oybirliğiyle kabul edilmiştir. Asamblede birliğin oluşacağı platform belirlenmiş ve hareketin başlıca amacı belirtilmiştir.

Artık Ağustos 1912'de İstanbul'daki Rus Elçisi Girs'in raporlarında Dışişleri Bakanlığında, isyan hazırlığı içindeki **"İrşad"** adlı gizli bir organizasyonun Kürtler arasında oluştuğu yolunda bilgiler bulunduğu belirtilmektedir. Organizasyonun yönetimi Doğu bölgesindedir. Ulusal ve sosyo-ekonomik çıkarlarını kısıtlayan Türk iktidarından hoşnut olmayan Kürt ruhani ve feodal-aşiret aristokrasisinin

hemen hemen bütün temsilcileri "**Kürdistan Beyliktir**" sloganı altına girmişlerdir.

"**İrşad**"ın faaliyetinden bağımsız olarak pek çok bölgede, kitleleri sıkıca birleşmiş ve isyana hazır duruma gelmiş Kürtler de yaşamaktadır. Bitlis'deki Rus konsülü elçi Girs'e şu haberi göndermiştir: "**Musul vilayetinde, Bitlis vilayeti Diyarbekir Sancağı sınırına yakın olan bölgelerde de Kürtlar arasındaki hareket farkedilmektedir. Dehok bölgesindeki Kürt beyleri ve şeyhleri de toplantı yapmıştır.**" (3)

Bir dizi bölgedeki yerel yönetimler Kürt ve Ermeni halklarından oluşan anti-Türk güçlerin birleştirilmesini istemektedirler. Özellikle bu alanda Bitlis bölgesi Kürt liderlerinden biri olan Molla Selim 1913 yılında Ermeniler'in bulunduğu çeşitli yerleri ziyaret etme bahanesiyle gelen Ermeni hareketinin temsilcileriyle sıkı ilişkiler kurmuştur.

Egemen Jöntürk çevreleri, Kürtlerin hazırlanma sürecini endişeyle izlemişlerdir. Hükümet tarafından gümrük vergisinin, verginin yeniden arttırıldığının ilan edilmesinden sonra Kürt isyanının kaçınılmazlığı daha bir kesinleşmiştir. Koyun vergisi (Ağnam rüsumatı) artmış, ticaret hak ödentisi (Temetyü) % 20'ye yükselmiş, mahkeme harçları ve gümrük vergisi iki katına çıkmıştır (4). Rus gazetesi "**Kafkas**" **bu konuda şöyle yazmaktadır: "Balkan savaşının bitiminden sonra İstanbul'un emriyle eski hoşgörülerin yerini Kürtlere yönelik insanlık dışı sindirme politikaları almıştır." (5)**

Adam başına vergi miktarı 5 liraya yükselmiş, hatta bu vergi yeni yetmeler için de alınmıştır. Gazetenin verdiği habere göre Kürtler için en ağır olanı 10 liraya dek yükselen "hububat vergisi" olmuştur. Vergi borçlarını alma süresi 10 yıldan 20 yıla dek değişmektedir. Sonuçta vergi borçları büyük tutarlara ulaşmıştır. Gazetenin sözlerine göre vergiler halktan şiddetle alınmaktadır. (6)

Vergi borçlarının ölçüsü bölge iktidarlarının keyfine kalmıştır ve pek çok kez hükümetin ilan ettiğinden daha yükseğe çıkmıştır. Vergilerin arttırılması Bitlis ve Diyarbekir bölgelerinin politik yaşamında şiddetle eleştirilmiştir. Pek çok yerde kitlesel nefret, vergi toplayıcılarıyla kendiliğinden silahlı çatışmaya dönüşmüştür. Kürtler arasındaki hoşnutsuzluk koyun başına alınan vergide daha fazla olmuştur. Bitlis'teki Rus konsolos yardımcısı Şirkov elçiye şöyle demektedir: "**Genelde vergileri ödemekte hoşnutsuzluk gösteren Kürt halkı arttırılan *"agnam rüsumatı"* (koç ve koyun vergisi)nin alınmasında büyük güçlükler çıkaracak, bu vergilerin alınmasından sonra da Türklerle ilişkinin ne ölçüde sağlıklı olacağı şüphelidir.**" (7)

Şirkov'un tezi çok geçmeden doğrulanmıştır. Vali nahiyeye vergi toplayıcılarını gönderdiği zaman Kürtler vergi arttırımını kabul etmediklerini ilan edip, ödemeyi reddetmişlerdir. Modki kazasına ve Hoyud nahiyesine Bitlis'ten gelen vergi toplayıcıları Kürtler tarafından kovalanmıştır (8). Köylülerin vergi ödemeyi reddetmeleri üzerine hükümet köye asker ve silahlı jandarma göndermiştir. Avrupa haber ajansları, Kürt halkın Trapezund, Diyarbekir, Musul bölgelerinde yeni vergiler ödememek için kitlesel itirazda bulunduklarını haber olarak geçmiştir. Beyazıt bölgesindeki Kürtler ellerinde silah, hükümet birliklerine karşı koymuşlardır (9). Rize yakınlarında Kürt kökenli askerlerin bir bölümü isyancılarla birleşmiştir (10).

Askere yeni devşirmeler yapılması köylülerin ekonomik durumuna da yansımıştır. 1913-1914 yılları kışında Jöntürkler, Almanya'nın teşviki ve doğrudan desteği sayesinde Rusya'ya karşı savaşa hazırlanmaya başlamışlardır. Asker devşirmesi Kürt nüfus arasında belirgin bir öfkeye neden olmuş, çalışan erkek gücünden yoksun kalınması köy ekonomisinde doğrudan kendini göstermiştir (11).

Bitlis bölgesinde oluşan bu gergin durumda Kürtler isyan hazırlıklarını aktif olarak yürütmektedirler. Bitlis valisi, isyanı hazırlayan etkili liderlerden **Molla Selim**'i tutuklatarak kendi otoritesini güçlendirmeye karar vermiştir. Bunu öğrenen Kürtler Arzuenk köyünde bir toplantı yapmışlar ve konvoyu basarak tutukluyu kurtarmışlardır. Molla Selim korunabilir bir köy olan Kumaç köyüne yerleşmiştir. 23 Şubat'da meydana gelen bu olay, Kürtler'in açık bir isyana geçişinin belirtisidir (12). Molla Selim'in başarısız tutuklanma girişiminden sonra misillemeden korkan Hizan Kaymakamı Bitlis'e kaçmış ve uzun süre sorumluluk bölgesine dönmeye cesaret edememiştir.

Molla Selim, Kumaç köyünün savunması amacıyla bir dizi tedbir almış, köyün çevresine siperler kazılmış ve çitler çekilmiştir. Kürtlere komşu olan Ermeni köyleri evlerinde isyanda kullanılmak için silahlar hazırlamışlardır (13). Kürtler arasında isyana çağrı amacıyla broşürler dağıtılmıştır. Çok geçme

den ayaklananlar Kumaç'da Kürt bayrağını dalgalandırmışlardır (14).

Tatik, Hizan ve diğer bölgelerde iktidar ayaklananların eline geçmiştir. Bütün yollar tutulmuş, Kürt'ler Türk memurlarını yakalamaya ve bölgedeki Türk asker ve jandarmalarından silahlarını almaya çalışmışlardır.

İsyana çeşitli yerlerden silahlı Kürtler akın akın gelmektedir. Kumaç'ta özellikle hareketin önde gelen liderlerinden aktif ajitatör ve isyanın organizatörü **Yusuf Kâmil Bedirhan**'ın gelişi beklenmektedir. Molla Selim sürekli yazışmayı sürdürdüğü Bitlis Kürtleriyle sıkı ilişkiler kurmuştur. Mektuplarından birinde Molla Selim Bitlis halkına Kürtlerin memnuniyetsizliğinin ve isyanın nedenini açıklamıştır (15).

10 Mart'ta Molla Selim Kürt isyancıları adına Ermeniler'in Bitlis'deki dini liderine özel bir mektupla müracaat eder. Dini lideri, **"Kürtler Ermenileri himaye edecek ve onları savunacaklardır. Ermeni köylerine giren Kürt birlikleri sadece para karşılığı halktan ekmek alacaklardır."** diye ikna eder (16). Molla Selim, benzeri bir mektupla Türkiye'deki Ermeni Patriğine müracaat ederek **"İsyanın sadece Jöntürklere karşı olduğunu"** ve Ermeniler'in Kürtlerle işbirliğine çağrıldığını bildirir (17). **"Orizon"** adlı Ermeni gazetesinin muhabiri, görgü tanıklarına dayanarak pekçok Ermeni'nin isyancılarla birleştiğini bildirir (18).

İsyancıların şehre yaklaştığı duyulduğu anda Bitlis'deki Türk memurlarını bir panik alır. Elinde yeterli askeri güç bulunmayan Vali çatışmayı ertelemek amacıyla Molla Selim'le anlaşma yolları aramaya ya da komşu bölgelerden yardım gelinceye dek bu yollarla zaman kazanmaya karar verir. Vali yüksek memurlardan oluşan bir delegasyonu Molla Selim'e gönderir, delegasyon Selim'e onların refakatinde valiyle kişisel görüşme için Bitlis'e gelmesini teklif eder. Molla Selim 29 Şubat'ta Bitlis'e gelir ve yakınlarından birinin evinde kalır, vali isteğini ona aracılarla bildirir. Selim de eğer valinin bir isteği varsa kendisine gelmesini söyler. Bu tutuma kızan vali Molla Selim'e şehri hemen terketmesini emreder, Selim de Kumaç'a geri döner.

Gidişinden sonra Molla Selim Türk temsilcilerle eğer Kürtler kısa süre bile olsa Türk askerleriyle yapılan savaşta kendi şereflerini korurlarsa o zaman *"Yakın bir gelecekte bütün Kürtlerin kendi haklarını korumak için ayaklanacaklarını"* bildirir. Molla Selim'in sözlerine göre Kürtlerin isteği, yenilgiye uğrattıkları Türk yönetiminin Kürt bölgesinden ayrılmasından ibarettir (19).

Olaylar iktidarın acil tedbirler almasını gerektirmektedir. Pasiflikle suçlanan vali **Mazhar Bey** vilayet yönetiminden alınır, onun yerine hemen içişleri bakanı **Talat Bey**'in akrabası Siirt Mutasarrıfı **Mustafa Abdulhalil Bey** atanır (20). Yeni Bitlis valisi isyancılara karşı askeri bir baskın düzenlemeyi düşünür; fakat pekçok asker, kardeşleri sayılan Kürtlere ateş edemeyeceklerini bildirerek baskına katılmayı reddederler (21). Van'dan gelenler de Kürtlerin ve askerlerin üzerine yürümeyi reddederler.

Şehirde askeri bir durum hüküm sürmektedir. Mart ortalarında Türk Jandarmaları Ermeni manastırı **Hındrakatar** yakınlarında Molla Selim grubundan dört kişiyi tutuklayarak başarı kazanırlar. Tutuklananlar Bitlis'e getirilir. Görgü tanıklarının sözlerine göre tutuklular hapishaneye gururla girmişlerdir. **"Kürtler kendi istemlerinin haklılığına ve kutsallığına inanmışlardı, tehlikeyi cesurca karşıladılar. Dördüncü günde bile marş söylemeyi sürdürdüler."** (22). Molla Selim karşılık olarak 25 silahlı jandarmayı esir alacağı tehdidini savurarak tutuklananların serbest bırakılmasını ister. Yeni Bitlis valisi 19 Mart'ta Kumaç'a karşı göndereceği 400 asker ve jandarmadan oluşan küçük bir birliği güçlükle toplar. Küçük birliğin yenileceği ve bunun arkasından isyancıların Bitlis'e olası bir saldırısı şehrin Türk nüfusu arasında panik yaratır. Tüccarların tezgâhlarını toplaması da paniği arttırır.

İsyancılar, Türk birliğinin harekâtını önceden öğrenirler ve yolda karşı bir baskın yapmaya karar verirler. Kürtler **Ezni** ırmağı boğazında mevzilenirler (23). Molla Selim'in kumandası altındaki yaklaşık 700 Kürt, askerlere saldırırlar. Akşama doğru askerler **Seyidov** Ovasına doğru geri çekilmek zorunda kalırlar, buradan ise Siirt şosesine geçerler. Kürtler geri çekilenleri şehrin surlarına dek kovarlar. Bitlis ürperti içindedir.

Kürt liderlerinden **Şeyh Şehabettin** validen özel bir elçi aracılığıyla şehrin silah deposunu ve yönetim birimlerini isyancılara vermesini, Türk memurlarının da tutukluları serbest bırakmasını ister, aksi takdirde şehri zaptedecektir (25).

Karanlık bastırınca isyancı birlikleri şehre sızar. Kürtlerin yerleşmiş olduğu Zeydan bölgesinde de Molla Selim taraftarları isyan bayrağını dikerler (26).

20 Mart sabahı isyancılar şehrin bütün köşelerini tutmuş ve şehirde yaşayan Kürtler onlarla birleşmiştir. Kürt isyancılarının ateşiyle karşılaşan Türk askerlerle Kürtler arasında ümitsiz bir çarpışma başlar. Çevre evlerde mevzilenen Kürtler büyük kayıplarla gerilerler. Çarpışma ertesi güne dek sürer.

İsyancıların hareketi düzensiz bir karakterdedir. Halk kitlelerinin birleşerek isyana katılmasından dolayı komutanlar tam bir kontrol ve düzen kuramamışlardı. Gözlemcilerin ifadesine göre **"aç ve çıplak insanların oluşturduğu kitle kendi sancaktarlarını izleyerek ileriye atılıyordu. Çoğu yalınayaktı. Silahları hançer, kılıç, balta, bazılarının ise kürek ve sopaydı."** İsyancılara yiyecek ve silah malzemesi sağlayan kadınlar kocalarıyla yanyana savaşıyorlardı. *"Hep birlikte bağırarak"* cesaret ve yiğitliklerini ortaya koyan isyancılar gün boyu durmaksızın savaşıyorlardı (28).

Askeri hareketler Kürtler için en ağır koşullardaydı. Sabahtan akşama dek karda kazdıkları siperlerde beklemek zorunda kalıyorlardı. Bütün bu güç koşullara karşın şehirde isyancılar tarafından yapılan tek bir yağma görülmedi. Ermeni gazeteciler, Kürlerin Ermeni halka dostça yaklaştıklarını ve hatta Ermenilerin teklif ettiği ekmeği geri çevirdiklerini altını çizerek belirtiyorlardı. Sadece gerektikçe Ermenilerden yakacak alıyorlardı. *"Bu durum Ermenileri üzmektedir"* diye yazmıştı, Ermeni gazetesi **"Orizon"** (29).

İsyan diğer Kürt bölgelerine sıçramaya hazırdı. Türkiye'nin Bakanlar Kurulu olağanüstü önlemler almak için toplandı, Hemen komşu bölgelerden Bitlis ordusuna yardım gönderme kararını aldılar (30). İsyanı bastırmak için Muş'daki garnizon komutanı **İhsan Paşa**, ordunun başına getirildi.

Tecrübeli bir darbeci olan İhsan Paşa Kürtlere yapacağı sefer öncesi Kürt hareketini lekelemek, Ermeni halkın isyancılara yaptığı desteği zayıflatmak için Ermeni-Kürt düşmanlığını kışkırtmaya karar vermişti. İhsan Paşa Muş ili Ermeni topluluğunun liderine Kürtlere yapılacak baskına katılması için silahlı bir müfreze hazırlaması isteğiyle başvuruda bulundu. Bu yıllardaki olaylara katılanlardan birinin anılarında yazdığına göre İhsan Paşa'nın niyeti Ermeniler tarafından anlaşılmıştı. Fakat her ne kadar bu isteği geciktirmeye çalışsalar da iktidar tarafından gelecek güçlüklerden kaçınmak için resmi onay vermek zorunda kalmışlardı (31).

Bu konuyu Ermeniler isyancılara gizlice bildirdiler.

Orduyu toplayan İhsan Paşa vakit geçirmeksizin tepeleme hareketine girişti. Bitlis yolundaki Türk askerleri acımasızca Kürt evlerini ateşe verdiler. Bölge halkını katlettiler (32).

Bu olaylar çıkarcı batı devletlerinin hükümetlerini, ilk sırada da Türkiye'nin müttefiği Almanya'yı tedirgin etti. Bütün gücüyle savaşa hazırlanan Alman hükümeti Kürt hareketinin ilk günlerinden beri Kürtlerle ilişkisinde düşmanca bir tutum izlemişti. Türkiye'deki Alman Elçisi **Von Vagengeym** ısrarla Türk hükümetinin isyanı bastırmak için sert önlemler almasını istiyordu (33). Bu sırada Türk ordularını denetlemek amacıyla Türkiye'de bulunan **General Von Sanders** Bitlis olaylarının etkisi altında Erzurum ve Erzincan bölgelerine gitmek için teftişini yarıda bırakıyordu (34).

Bu dönemdeki olaylar Bitlis'deki isyancıların yararına gelişmedi. Şehrin yönetim binalarını siperlerinde savunmayı sürdüren düzenli Türk askeri birlikleriyle çarpışmada Kürt hareketinin düzensiz olduğu bilinmektedir. Olayları Türk iktidarı kendi lehine çevirmişti, çünkü Bitlis'e komşu bölgelerden yardım sağlanıyordu.

Önemli gelişme anında Bitlis'teki bazı etkili Kürtler yön değiştirip Türkler'in yanında yer aldılar (35). Durum Kürtler için kötüydü, isyanın liderleri şehri terketmeye vakit bulamadılar. Molla Selim çarpışma arkadaşlarıyla birlikte Bitlis'deki Rus Konsolosluğu'na sığındı. On kadar Kürt binadan gizlice kaçarken Türk askerlerine yakalandılar (36).

Şehirde aramalar başladı, bunun sonucu pek çok Kürt tutuklandı. Bitlis bölgesindeki isyancılar çatışmaları 18 gün daha sürdürebildiler. İntikamdan korkan Kürtler kitleler halinde dağlara çekildi. Van valisiyle anlaşan İhsan Paşa, Kürtler'e kuzeyden saldırdı.

Şeyh Said Ali Gayda köyünde tutuklandı. yanında silahlı büyük bir Kürt müfrezesi olmasına karşın çatışmaya girmedi. Evinde yapılan aramada Molla Selim tarafından Rus Konsolosuna yazılmış ve bir Kürt tarafından imzalanmış ortak bir dilekçe bulundu (37).

Aramalardan iki ay sonra binlerce Kürt tutuklanmış ve isyana katıldıklarından dolayı köyleri yerle bir edilmişti. 21 Haziran günü Erzurum'daki Alman Konsolosu Anders kendi başkanına İhsan Paşa'nın

Simek, Hizan, Güzelce ve **Şatah** bölgelerinde yaptığı tutuklamaları sevinerek bildiriyordu (39).

Kürtler sorgulama sırasında işkence görüyorlardı. Şirkov kendi elçisine **"Dün, 10 Nisan günü Kürtlerden biri hücreden alınarak sorgulama için odaya sağlıklı bir şekilde getirildi. Buradan ise başı kanlar içinde, kendinden geçmiş bir vaziyette çıkardılar... Bitlis hapishanesi sağlıklı bir insanın aklını oynatmadan çıkamayacağı bir yer."** diyordu (40).

Çevre köylerden gelen 300 kadar tutuklunun eşleri Nisan ayı sonunda tutukluların salınması için protesto gösterisi yaptı. Gösteri Türk Jandarmaları tarafından bastırıldı (41).

Tutuklamalar devam etti, askeri mahkemenin çok sayıda ölüm cezası vermesine karşın Bitlis hapishanesine tutuklular sığmıyordu (42).

Kürt isyancılara yiyecek sağlamak suçundan da çok sayıda Ermeni tutuklanmıştı (43). İstanbul'da yayınlanan ve pek çok yazısı için kapatılan Ermeni gazetesi **"Azatamart"** Kürt isyanı hakkında geniş bilgiler veriyordu (44).

Mahkeme kararlarına göre isyanın liderlerinden **Şeyh Said Ali, Şahabettin** ve diğerleri asıldılar. Halkı sindirmek için idam sehpaları Bitlis şehir alanı ve pazar yerine kuruldu. Şehirde idam edilenler hakkında konuşmak yasaklandı. Sadece onlara bakılmasına ve yaklaşılmasına izin verildi (45). Asılanların hepsinin göğsünde şu tabelalar vardı: **"Şimdiki düzeni yıkma amacıyla hükümete karşı halkın bir kısmının eline silah vererek isyana teşvik etmeye cüret ettiğinden dolayı askeri mahkeme tarafından ölüm cezasına çarptırılmıştır."** (46).

Kürtler başları dik olarak idam sehpasına gittiler. Ölüm cezasına çarptırılanlardan **Molla Resûl** idam öncesi Türk asker ve memurlarına Kürt halkının Türk tiranlığından muhakkak suretle kurtulacağına ve bunun en kısa zamanda olacağına olan inancını dile getirdi (47).

Halkı sindirmek için 27 Nisan'da Muş'ta şu emir yayınlandı: **"Gıyaben hapis cezasına çarptırılmış Kürtler eğer 1 Haziran'a dek teslim olmazlarsa ölüm cezasına çarptırılacaklardır."** (48).

Türkiye'nin egemen çevreleri dikkatlerini isyanın sonuçlarının tam ve kesin tasfiyesine çevirmişlerdi. Böylece İttihat ve Terakki Partisi'nin 4 Nisan (22 Mart) tarihli Bitlis olaylarına ayrılan Komite toplantısında Kürt sorununun 'düzenlenme' yolları incelendi. Komite temsilcisi **Midhat Şükrü**, Kürt isyanını bastırmak için hükümet tarafından alınan önlemler üzerine etraflıca durdu. Onun düşüncesine göre 1908 Anayasası'nın ilanından sonra kurulan yeni hükümeti, İstanbul'da yaşayan bazı 'kültürlü'Kürtler dışında Kürt halkından az kişi desteklemişti. Temsilcinin ileri sürdüğü bu nedeni, yani 'dışarıdan kışkırtılmayı' toplantının diğer katılımcıları eski albay **Saffet bey, Kâmil Bedirhan, Simko** ve Rus konsoloslarının himayesinden yararlanan diğer Kürtler de anlamışlardı (49). Midhat Şükrü Komite üyelerine, *"Hükümetin Kürtleri etkilemeye ve kısmen para yardımıyla kısmen de İstanbul'da bulunanlar aracılığıyla aynı milletten olanlara göre daha fazla önemli mevkiler vererek kendi tarafına çekme gayretinde"* olduğunu bildirdi (50).

Tartışmalar sırasında Kürtleri sakinleştirmek için uzlaşma amacıyla iktidar tarafından önde gelen Kürt liderlerinin Meclise seçilmesi veya senatör atanması düşüncesi ifade edildi. Fakat *"Kürt liderleri İstanbul'da olacaklar ve burada kendi planlarını hazırlamaya devam edecekler."* önerisi tehlikeli göründüğü için destek bulamadı (51).

Komite, Talat Bey tarafından isyanın sonuçlarının tasfiyesi için ileri sürülen önlemleri onayladı. Talat Bey, **Abdürrezzak, Simko** ve diğer Kürt liderlerin yasaklanması yönündeki ciddi düşüncelerin Rus ve İran hükümetlerine teklif edildiği özel bir mektupla Sadrazama müracaat etmişti (52). Sadrazam Rus elçisi Girs'ten, vakit geçirmeksizin Bitlis'deki Rus Konsolosluğuna gizlenen Molla Selim ve arkadaşlarının geri verilmesini istedi. Girs Kürt hareketinin politik bir karakter taşıdığını ve buna katılanların yabancı bir konsolosluğun himayesinden yararlanma hakkına sahip oldukları gerekçelerini göstererek bu isteği reddetti (53).

Bazı kaynaklara göre, Konsoloslukta bulunan Molla Selim **"Rus Hükümetinin desteğini istemiş ve Kürtleri Rus uyruğuna geçmeye."** çağırmıştı (54).

Rus ve Ermeni temsilcileriyle görüşmesinde Kürt hareketinin temel nedenlerini açıklarken Molla Selim, halkın kötü ekonomik durumunu, Türk memurlarının acımasızlığını ve küstahlılığını özellikle belirtmişti (55).

İsyancılara sağlanan politik sığınma, isyanın bir an önce bastırılmasında çıkarları olan Alman diplomatları da tedirgin etmişti. Onlar Türkiye'nin Doğu'

daki durumu hakkında bilgi toplamak amacıyla Kürt bölgelerine geziler yapma kararı aldılar. 11 Haziran'da Harput ve Muş üzerinden Bitlis'e varan Erzurum'daki Alman konsolosu Anders Şirkov'la görüşmüştü. Anders'le yaptığı görüşmeden edindiği izlenimi Şirkov Girs'e şöyle bildirmişti: **"Anders Kürtlerin durumuyla epey ilgilendi. Fakat beceriksizce Molla Selim ve arkadaşlarının durumunu, onların Rus koruması altında Rusya'ya gönderilip gönderilmeyeceğini öğrenmek için çabaladı."** (56).

Rus diplomatlarını Kürtleri vermeye zorlamak için Türkler ülkede anti-Rus kampanya başlatarak politik şantaja yöneldiler. **'Sabah', 'Tanin'** ve **'İkdam'**gibi İstanbul gazetelerinde Kürt isyanı, Ruslar kastedilerek **'Yandaşlarının sınırlı etki ve telkinlerinin sonuçları'** olarak gösterildi (57). Bitlis'deki Rus Konsolosluğu güya 'haydutları ve çapulcuları' korumakla ve Konsolosluktaki Kürtler 'Cinayetlere ve soygunlara karışmakla' suçlandı. Daha da önemlisi Kürt ve Ermeni köylerine Bitlis Valisi söylenenleri onaylayıcı dilekçeleri imzalanmak için gönderdi. Şirkov diğer bir raporunda elçiye köylerden kendisine 'zorla ve yalan ifadeli' imzalar toplandığı şikayetleriyle köylülerin geldiğini bildirmişti (58).

1914 Kasım'ında savaşın başlamasıyla birlikte Türk askerleri Rus Konsolosluğuna saldırdılar, bayrağı yırttılar, binayı yağmaladılar, burada gizlenen Molla Selim ve diğer Kürtleri yakalayarak hemen idam ettiler (59).

Fakat Türk iktidarının acımasızlığı, Kürtleri korkutamadığı gibi Osmanlı boyunduruğuna duyulan nefreti de arttırdı. Erzurum vilayetindeki halk, vergileri ödemeyi reddetmeye devam etti. Erzincan'da da durum aynıydı (60). **"Kürtlerin arasında heyecan sürüyor.. Yeni bir isyana hazırlanarak silah topluyorlar."** diyordu Şirkov (61).

İttihat ve Terakki Partisi Komite temsilcisinin kendisi de, yukarıda adı geçen toplantıda Bitlis İsyanı resmi olarak bastırılmasına karşın **"Kürt sorunu bitmeyecektir."** diyordu (62). Temsilci Türkiye'nin doğu bölgelerindeki durumu rapor eden yazısında; **"Gönderilen yeterli sayıdaki asker sayesinde Bitlis vilayetinde olduğu gibi ona komşu bölgelerde de kısmi sükûnet sağlanmıştır."** diyordu (63).

İçişleri Bakanı Talat Bey, Kürtlerin yeni çıkışlarını önlemek amacıyla Bitlis ve Van vilayetleri yöneticilerine, gerektiğinde hükümet adına sıkıyönetim uygulamasını ilan etme yetkisi vererek, bütün olası önlemlerin alınmasını bildiriyordu (64). Bitlis ve Muş bölgelerinde yeni kışlalaar kuruluyordu (65).

Bitlis yöneticilerinin rahatlatıcı bilgilerini yalanlayan Şirkov şöyle yazıyordu: *"Bitlis valisi ülkede sükunet ve sessizlik olduğunu söylüyor. Fakat hiç bir şey düzene girmemiş. Türklerin aldıkları sert önlemler sadece hem iktidara hem de askere aynı güçle karşılık verme gayretinde olan Kürtleri alevlendirmiştir."* (66). Trapezun'daki Alman Konsolosu Bergfeld aynı zamanda Bitlis ve Dersim'deki Kürtlerin yeni çıkışlarının başladığını endişeyle bildiriyordu (67).

1914 Haziran'ında Modki ve Garzan kazalarında askerler ve Kürtler arasında çatışmalar sürüyordu. Çatışmaların nedeni kalan vergilerin toplanmasıydı. Bitlis'ten Kuran köyüne ödenmeyen borçlar için köylüden hayvan almak amacıyla gelen askerler burada güçlü bir savunmayla karşılaşıyorlardı. Askeri müfrezeyi güçlendirmek için aceleyle 100 kadar asker gönderiliyor, Muş'tan iki topçu birliği geliyordu (68). Yol boyunca Türk askerleri halkı yağmalıyor, ödenmemiş vergiler için Bitlis'deki açık artırmada satılmak üzere koyun ve büyük baş hayvan sürülerini önlerine katıyorlardı. Bitlis'deki Rus konsolos yardımcısı **"Kürtler şimdi Türkler'e karşı daha nefretle dolu. Ben Rus uyruğuna geçme isteğinde olan pek çok Bitlis'li Kürt olduğunu duydum. Türk iktidarının en sert tedbirleri almasına karşın Kürtler silahlı mücadeleye devam etmek istediklerini bildiriyorlar."** (69) diyordu.

Hükümetin aldığı pek çok önlem Kürt halkın yatışmasını ve iktidar tarafına çekilmesini sağlayamadı. Fakat 1914 Mart-Nisan ayındaki isyan da acımasızca bastırıldı.

İsyanın başarısızlığa uğramasında iki faktör vardı. Birincisi, kürt liderlerin isyana genel bir karakter verme isteğinde olmalarına karşın Kürt toplumunda hakim olan geri kalmış feodal ve ataerkil ilişkiler ciddi bir şekilde buna engel olmuştu.

İkincisi, kişisel anlamda derin anti Türk oluşumlar olmasına karşın Kürtlerin dağınık bir halk yapısında olması, Kürt feodal ve ruhani çevrelerinin Sultanlık rejiminin nimetlerinden yararlanmasıydı.

İsyanın başarısızlığında taktik ve stratejik yanlışlar da büyük rol oynadı. Kürt isyancı gruplarının kadın ve çocukların da olduğu aç, yoksul insanlardan oluşması isyana büyük bir düzensizlik getirmişti.

İsyan, başarısızlığa uğrasa da genel anlamıyla Kürt halk kitlelerinin sosyal ve ulusal ezilmişliğini, Osmanlı boyunduruğuna duyulan nefreti gösterdi.

Dipnotlar:

1) Bu sorunun farklı yönlerine M.S. Lazarev,

E.K. Sarkisyan ve A. Ambaryan'ın çalışmalarında genel çizgileriyle değinilmiştir. (M.S. Lazarev: **Kurdistan i Kurdskaya Problema.** M. 1964. Kurdskiy Vopros (1891-1917). M. 1972, E.K. Sarkisyan **Ekspansionistskaya Politika Osmanskoy İmperii v Zakavkazye.** Erevan, 1962).

2) **"Ararat"**.L.,1913,No3,s-78

3) AVPR,F.Posolstvo v Konstantinopole, 1912-1914, Rapor 1406, yaprak 110.

4) AVPR,F.Posolstvo v Konstantinopole, 1914, Rap.1406, yaprak 11

5) "Kavkaz" (Tiflis) 15.IV.1914 M.S. Lazarev--Kurdskiy Vopros, s- 214

6) "Kavkaz" 15-IV-1914.

7) AVPR, F-Posolstvo v Konstantinopole, 1914, rap- 1406, yap- 11

8) Aynı yer.

9) "Mşak" (Tiflis), 27-III-1914 (Ermenice)

10) "Novoe Vremya" 21-III-1914

11) "Azatamart" (İstanbul) 29-V-1914 (Ermenice)

12) "Orizon" (Tiflis) 20-IV-1914 (Ermenice)

13) "Azatamart" 27-III-1914, No 66

14) AVPR-F-Posolstvo v Konstantinopole, 1914, rap- 1406, yap- 22

15) Aynı yer.

16) "Orizon" 27-III-1914

17) M.S. Lazarev-Kurdskiy Vopros, s- 215-216

18) "Orizon" 18-III-1914

19) AVPR-F-Posolstvo v Konstantinopole, 1912-194, rap- 3573, yap- 339

20) AVPR-F-Posolstvo v Konstantinopole, 1914, rap- 3573, yap- 24

21) Aynı yer.

22) "Orizon" 26-III-1914

23) "Orizon" 22-III-1914

24) Bazı kaynaklara göre Kürtlerin yanında yaklaşık 2000 insan vardı.

25) AVPR-F-Posolstvo v Konstantinapole, 1914, rap- 1406, yap- 50-60

26) Aynı yer, yap- 41

27) "Orizon" 12-IV-1914

28) Aynı yer.

29) "Orizon" 10-IV-1914

30) "Orizon" 1-IV-1914

31) C-Sasuni -Kürt Azgain Şarjumner ev ay-Kürttakan Araberutünner-Beyrut 1969, s- 214 (Ermenice)

32) AVPR-F-Posolstvo v Konstantinopole, 1914, rap- 1406, yap- 40

33) "Mşak" 30-III-1914

34) "Orizon" 30-III-1914

35) AVPR-F-Posolstvo v Konstantinopole, 1914, rap- 3753, yap- 362

36) "Orizon" 2-IV-1914

37) "Orizon" 26-IV-1914

38) E-K-SARKİSYON-Ekspansionistkaya Politika Osmanskoy İmperii ve Zakavkazye, Er-1962, s- 85

39) Deutschland und Armenien Sammlung Dipomatischer Aktenstücke: Potsdam, 1919, s- 13

40) AVPR-F-Posolstvo v Konstantinopole, 1914, rap- 1406, yap- 43

41) "Arev" Baku, 30-IV-1914 (Ermenice)

42) AVPR-F Posolstvo v Konstantinopole 1914, rap- 1406, yap- 51

43) Aynı yer.

44) "Orizon" 1-IV-1914

45) "Orizon" 7-IV-1914

46) AVPR-F-Posolstvo v Konstantinopole, 1914, rap- 1406, yap- 58

47) M-S-Lazarev-Kurdskiy vopros, s- 216

48) Deutshland und Armenien..., s- 15-E-K-Sarkisyan. Ekspansionistkaya Politika, s- 85

49) Meydunarodnıe otnoşeniya v Epohu İmperializma Seriya III-cilt 11, s- 296 bak-M-S-Lazarev Kurdskiy Vopros, s- 218-219

50) Mejdunarodnie Otnoşeniya..., s- 297

51) Aynı yer, s- 298

52) Aynı yer, s- 299

53) "Orizon" 1-IV-1914

54) "Arev" 1914 No 22

55) "Arev" 1914 No 17

56) AVPR-F-Posolstvo v Konstantinopole, rap-1406, yap- 61

57) Aynı yer, yap- 56

58) Aynı yer, yap- 58

59) Ala ad-Din Sudjadi-Şoreşakanii kurd va komari Irak, Bagdad, 1959, s- 520 (Kürtçe)

60) M-S-Lazarev-Kurdskiy Vopros, s- 217

61) AVPR-F-Posolstvo v Konstantinopole 1914, rap- 1406, yap- 59

62) AVPR-F-Politarhiv 1914 yazı 482, rap- 3311, yap- 27

63) Aynı yer.

64) Mejdunarodnıe Otnoşeniye... s- 298

65) Deutschland und Armenien... s- 15

66) AVPR-F-Posolstvo v Konstantinopole 1914, rap- 1406, yap- 63

67) Deutschland und Armenien... s- 17

68) AVPR-F-Posolstvo v Konstantinopole 1914, rap- 1406, yap- 64

69) Aynı yer, yap- 68-69

İran KDP Belgelerinden Kasımlo

Kürdistan ulusal kurtuluş hareketinde saygın bir yere sahip olan, İran KDP'nin genel sekreteri şehid Dr. Abdurrahman Kasımlo ve arkadaşlarının öldürülmelerinin üstünden bir yıl geçti. Bu süre zarfında Kasımlo cinayeti üzerine çok şeyler söylendi. Olay değişik boyutlarıyla ele alındı. Basında, yurtdışında çıkan dergi ve gazetelerde, konu ile ilgili olarak çok şeyler yazıldı. Kasımlo'nun mücadelesi ve kişiliğini işleyen yazıların yanı sıra, görüşme masasına oturduğu için Kasımlo'yu suçlayan makaleler de kaleme alındı.

Türkiye ve Türkiye Kürdistanı'ndaki yığınlar, Kasımlo'nun kişiliği ve öldürülmesi konusunda, partisinin yıllarca birlikte mücadele ettiği arkadaşlarının görüşlerini bilmiyorlar. En azından bu konuda yeterli bilgiye sahip değiller. Bu da doğal bir şey. Çünkü İran KDP'nin belgeleri, yayınları, Arap harfleriyle basılıyor. Ayrıca Türkiye'de sol ve demokratik basının, karşı karşıya olduğu zorluklar da dikkate alınınca, bu konudaki boşluk daha açık bir biçimde kendini gösteriyor.

Kasımlo'nun şehid edilmesinin 1. yıldönümü nedeniyle, İran KDP'nin bu konudaki görüşlerini, kendi belgelerinden kitlelere sunmanın, bu alandaki boşluğu az da olsa dolduracağı inancındayız.

DENG

YAŞAMI

Dr. Abdurrahman Kasımlo, 22 Aralık 1930 tarihinde zengin bir ailenin çocuğu olarak, Urmiye'de dünyaya geldi. Babası, Mahabat Kürt Cumhuriyeti'nin kurulmasından önce Sovyetler Birliği'ne giden Kürt heyeti içinde yer aldı. Kasımlo, daha çocuk yaşta iken politika ile tanıştı.

Kasımlo ilk ve orta öğreminini Urmiye ve Tahran'da tamamladı. 1945 yılında Urmiye'de, "**Kürdistan Demokrat Gençler Birliği**"ni kurarak siyasal mücadeleye atıldı. Mahabat Kürt Cumhuriyeti'nin yıkılmasından sonra, tahsiline devam etmek için önce Tahran'a, daha sonra da Paris'e gitti.

Şah Rıza Pehlevi, kendisine yapılan bir suikasti bahane ederek, İran'da özgürlükleri ortadan kaldırdı. Bunu protesto etmek amacıyla, Paris'te yapılan bir toplantıda konuşan Kasımlo, gerici diktatörlüğün dikkatlerini üzerine çekti. Paris'teki İran Konsolosluğu'nun, dönemin Fransa hükümetine baskıları sonucunda, Kasımlo Paris'i terketmek zorunda kaldı, "Uluslararası Öğrenciler Birliği"nin bursunu kazanan ilk İranlı öğrenci sıfatıyla Prag'a yerleşti.

Kasımlo, Fransa'da bulunduğu dönemde birkaç arkadaşıyla birlikte, "**Avrupa Kürt Öğrenciler Derneği**"ni kurdu. Prag'da bulunduğu dönemlerde, Uluslararası Öğrenciler Birliği'nin çalışmalarına katıldı. Dünya Gençlik Federasyonu toplantılarında İran gençliğini temsil etti.

Prag'da toplum ve siyasal bilimler dalında öğrenimini tamamlayıp, lisans aldıktan sonra, 1954 yılında İran'a döndü. O yıllarda, Dr. Musaddık'ın milli hükümeti iktidarda idi. İran Tudeh partisi ve İran KDP arasında örgütsel birlik vardı. Kasımlo bir müddet Tahran'da kaldıktan sonra Mahabat'a geldi ve parti çalışmalarının yönetimini üstlendi.

1955 yılındaki gerici askeri darbeden sonra, illegaliteye çekilen Kasımlo, parti çalışmalarını illegal olarak yürüttü. Parti merkez organı Kürdistan gazetesini illegal olarak bastı. Gene bu dönemde, parti çalışmaları için oluşturulan genel

komitenin başkanlığını üstlendi. Kasımlo, 5 yıl boyunca illegal olarak İran'da, özellikle de Kürdistan'da kaldıktan sonra, tekrar Çekoslovakya'ya geri dönmek zorunda kaldı.

1958 yılında Irak devrimi ve Kürt ulusal hareketinin gelişme göstermesinden sonra, Kasımlo ve diğer bazı parti yöneticileri, Irak kanalıyla parti örgütlerini yeniden canlandırmak için çaba sarfettiler. Irak KDP'nın bazı yöneticilerinin engelleri sonucu Kasımlo, 1961 yılında Irak hükümetinin kararıyla bu ülkeyi terketmek zorunda kaldı.

Kasımlo 1962 yılında Prag Üniversitesi'nde ekonomi dalında doktora yaparak doktor ünvanını aldı. 1970 yılına kadar sosyalist ekonomi, kapitalist ekonomi ve ekonominin gelişim teorisi konularında dersler verdi. Bu dönemde ekonomik, toplumsal ve siyasal konularda birçok broşür ve kitap yazdı. Ki bunlardan en ünlüsü birkaç dile çevrilen "Kürdistan ve Kürtler" adlı yapıtıdır.

11 Mart 1970 tarihinde Irak KDP ile Baas Hükümeti arasında varılan anlaşma sonucu oluşan uygun ortamdan yararlanıp, parti örgütlerini canlandırmak için birkaç yakın arkadaşıyla birlikte Irak'a gelen Kasımlo, bu işin örgütlenmesini üstlendi. Bu çabalar sonucu 1971 yılında toplanan partinin 3. Konferansı'nda Parti MK üyeliğine, daha sonra Genel Sekreterliğe seçildi.

O tarihten öldürülmesine kadar yapılan tüm parti kongrelerinde Genel Sekreterliğe seçilen Kasımlo, 19 yıl boyunca birinci dereceden sorumlu olarak İran KDP'ni yönetti.

KASIMLO CİNAYETİ

Kasımlo'nun öldürülmesinden sonra toplanan ilk parti plenumunda İran KDP Genel Sekreterliği'ne seçilen Dr. Sait (Sadık Şerefkendi), "Kürdistan'ın Sesi Radyosu"nun kendisiyle yaptığı ve "Kürdistan" gazetesinin 157. sayısında da yayınlanan röportajda, **"kuşkusuz plenumda tartışılan konulardan biri de, büyük önder Kasımlo'nun öldürülmesi idi. Bu konuda söyleyebileceğiniz özel bir şey var mı?"** sorusuna, şöyle cevap veriyor:

"Kasımlo ve arkadaşlarının şehid edilmesi, detaylı bir biçimde incelenmeye tabi tutuldu. Olayın değişik yönleri değerlendirildi. Değerlendirmemizin kısa bir özetini sunmadan önce, olayı kısaca açıklamam gerekir. Birleşmiş Milletler Örgütü Güvenlik Konseyi'nin, İran-Irak savaşını sona erdirmek için aldığı 598 sayılı kararın, İran tarafından da kabul edilmesinden sonra, yani İran'ın ateşkesi kabul etmesinden sonra —ki, bu özünde İran'ın savaşta yenilgiyi kabul etmesidir— geçen sonbaharda Kürdistan sorunu için rejim, İran KDP'ye müzakere önerdi. Bu önerinin Parti tarafından kabul edilmesinin o dönemde iki temel nedeni vardı:

1- 'Kürdistan sorununun askeri çözümü yoktur. Bu sorun, sonuçta barışçıl yollarla, görüşmelerle çözülmelidir' diye ifade edebileceğimiz partinin genel politik hatı.

2- Önerinin yapıldığı dönemin özgül şartları. Kural olarak bu öneriyi yapan rejimin geçmişini ve bugünkü şartları gözden geçirmiş; bu sorunun çözümü için bir çerçeve çizmiş olması gerekir. İran-Irak savaşından sonra rejimin karşı karşıya olduğu sorunların başında Kürdistan savaşı geliyordu...

"Bu iki temel nedenden dolayı rejimin önerisi tarafımızdan kabul gördü. İran KDP temsilcileri Dr. Kasımlo ve Abdullah Kadiri ile rejimin temsilcileri arasındaki ilk görüşme, geçen yılın kışında Viyana'da gerçekleşti. Dediğim gibi bu müzakere değil, bir görüşme idi. Rejimin temsilcileri şunları söylediler: 'Hükümet, İran KDP'nin Kürdistan sorununun çözümü konusundaki son görüşünü ve bu iş için düşündüğü çerçeveyi bilmek istiyor.' Bu görüşmede partimizin görüşleri yorumlandı, kendilerine iletildi. Daha sonra görüşmeye ilişkin olarak hazırlanan rapor değerlendirilmek üzere politbüroya sunuldu. Kural olarak rejim temsilcilerinin de böyle davranmaları ve partinin görüşlerini rejime iletmeleri gerekir.

"Bu konunun partiyi ilgilendiren yönüne gelince: Politbüro, görüşme ile ilgili raporu inceleyip değerlendirdikten sonra, şu sonuca vardı: Görüşmenin gerçek anlama bürünmesi için rejimin, önceden otonominin esaslarını kabul etmesi ve bunu resmen ilan etmesi gerekir. Bu iş müzakerelerin başlatılması için bir çerçeve olacaktır. Bu çerçevede konunun özünün tartışılmasına başlanabilir. Ki, bu uzun bir süre de devam edebilir, kısa bir süre de... İkinci görüşme ise birinci görüşmeden 7 ay sonra gerçekleşti ve özünde politbüronun yukardaki görüşünü bildirmek içindi. Sonuç, hepimizin bildiği gibi Kasımlo ve arkadaşlarının, rejim tarafından terör edilmeleri oldu."

Dr. Sait **"Bazı yerlerde 'Dr. Kasımlo'nun ikinci görüşme için Viyana'ya gittiğinden politbüronun haberi yoktu deniliyor, yazılıyor.."** sorusuna şöyle cevap veriyor:

"Denildiği gibi birinci görüşmeden sonra politbüro konuyu tartışmış ve görüşünü belirlemişti. Kural olarak, politbüro bir konuda görüş birliğine varmışsa, politibüro üyelerinin, bu görüşler çerçevesinde tavır almaları ve gerekeni yapmaları görevi vardır. Öyle ise partinin birinci derecede sorumlusu ve Genel Sekreteri olarak Kasımlo, fırsatını bulduğunda bu görüşü ilgili yerlere iletme görevi ile karşı karşıyadır. Bu açıdan söylenecek bir şey yok. Ama politbüro ikinci görüşmenin yeri ve tam zamanı konusunda haberdar edilmedi. Bunda da ters olan bir durum yok. Çünkü Dr. kasımlo ve Ab-

dullah Kadiri fırsat bulmuşlardı. Eğer şehid olmasalardı, kuşkusuz her zamanki gibi görüşmeleri ile ilgili olarak, politbüroya rapor verirlerdi..''

Dr. Sait, sözkonusu röportajda, **''gelelim müzakereyi mücadelenin bir biçimi olarak kabul eden partinin genel mücadele hattına. Şu anda bu temel ilke konusunda görüşünüz nedir?''** sorusuna şöyle cevap veriyor:

''Bize göre bu ilke şu anda da doğrudur. Her savaş ve mücadelenin sonu, —eğer birgün erdirilmesi düşünülüyorsa— barış ve barış için yapılan görüşmelerdir. Bu, halkların mücadele tarihinde ve tüm dünyada kabul edilen bir prensiptir. Sorunun bu genel yanı dışında, bizim özel durumumuzda, bu konuda ikirciliğe düşmenin yeri yoktur. Biz İran çerçevesinde otonomi talep ediyoruz. Otonominin anlamı açıktır ve ayrılma anlamına gelen bağımsızlıktan farklıdır. Eğer mesele ayrılma ve bağımsızlık olursa, karşı tarafın yenilip dize gelmesine kadar savaşırsın. Ama hedef bir ülkenin sınırları çerçevesinde otonomiden ibaret olursa, bu, o ülkenin hükümetinin daha genel bir biçimde, ülkedeki halkın tümünün veya büyük çoğunluğunun rızasıyla gerçekleşir. Ki bu, gerçekte sorunun çözümü için görüşmeler yapmadır.

Öyle ise bu ilke hem genel olarak, hem de İran çerçevesinde otonomi olan talebimiz açısından, bana göre açık ve doğru bir ilkedir. Partinin böylesi açık ve doğru bir ilke konusunda, tavır değiştirmesi için hiç bir neden yoktur. Görüşmeleri temelden rededenlere, sürekli savaş bayrağını yükseltenlere diyeceğim şudur: Barış zorlu ve kanlı savaş alanlarında olanların düşüncesinde ve programındadır. Savaşanlar savaşın ne olduğunu bilirler ve onların savaşı bitirmeyi düşünmeleri doğaldır. Ama hiç savaşmayan, pratikte sadece oturup keskin sloganlar atanlar, ne barışı düşünürler, ne de karşı taraf onları ciddiye alıp barış görüşmeleri yapar...

''Öyle ise, mücadelemizin sonucu doğabilecek olan müzakerelerle ilgili ilkemiz konusunda ikirciliğe gerek yoktur. Bu konuda eleştirilmesi gereken —ki, MK plenumunda görüşülen ve özetini sunacağım gibi— müzakerenin biçimidir. Örneğin, görüşmelerde emniyet sorununu gerektiği gibi gözönüne almadığımızı kabul ediyoruz. Veya her nekadar, müzakere değil görüşme idiyse de, görüşme yapanların kişilikleri önemli idi. Bundan başka politbüromuzun görüşlerini iletmek için direk görüşme gerekli olmayabilirdi...

''Şu andaki rejimle görüşme konusunda ne diyorsunuz'' sorusuna Dr. Sait şöyle cevap veriyor:

''Rejim şimdiye kadar, özellikle işlediği cinayetle barış istemediğini gösterdi. Akıl ve mantıktan uzak bir rejim! Bu niteliğini, sadece Dr. Kasımlo ve arkadaşlarını katletmekle değil, aynı zamanda bugün de sürdürdüğü politik tutukluların imhasıyla ve böylece İran'ı bir çok yetenekli insandan mahrum etmekle gösterdi. Rejim bir tek yol bildiğini ispat etti: Baskı, yıldırma, zulüm, öldürme... Öyle ise rejimin kendisi bizim yolumuzu belirlemektedir. Biz her ne kadar barıştan yanaysak da, önümüzde, zafere kadar mücadelemizi her yönden coşkulu ve aralıksız bir biçimde sürdürmeden başka bir yol yoktur.''

Bu iki makale, İKDP Merkez Yayın Organı ''Kürdistan'' Gazetesi'nin, 152. ve 163. sayılarından H. Güzel tarafından Türkçeye çevrildi.

BÜYÜK SAVAŞÇI (*)

Buluşma o derece gizliydi ki, Kürt Demokrat Partisi lideri Abdurrahman Kasımlo, buluşma yerinin adresini en yakın arkadaşlarına dahi söylememişti. Arkadaşları ancak bunu, bir gün sonra Viyana gazetelerinin yöresel sayfalarında, cinayetler başlığı altında öğrenebildiler.

Paris'te sürgünde yaşayan İran Kürtlerinden Kasımlo, mollalar devletinin baskısı altında yaşayan halkına otonomiyi kazandırmak için uzun zamandan beri savaşıyordu ve bu amacına ulaşmasına da kısa bir süre kalmıştı. İran hükümetinin delegasyonu ile yapacağı gizli görüşmeye iki arkadaşıyla gitmeden önce, arkadaşlarına, görüşmelerin olumlu sonuçlanacağını söylemişti. Ancak, Viyana'nın bir semtinde Kürt lideri ve arkadaşları, ölümcül bir pusuya düşürüldüler.

Polis olay yerine geldiğinde, üç Kürdün cesedinin yanında ağır bir şekilde yaralı olan İranlı Muhammet Saharudi ve Amir Bazergani'yi buldu. Saharudi, İran delegasyonunun başkanı olup, diplomatik pasaport ile Avusturya'ya giriş yapmıştı. Bazergani ise, onun özel muhafızı idi.

İki İranlının daha ilk ifadeleri alındığı an, birbirleriyle çelişir ifadeler verdikleri anlaşıldı. Örneğin Bazergani, olayın cereyan ettiği zaman, buluşma yerine yakın bir McDonals's restorantında bulunduğunu söylerken, seken kurşunla kol ve çenesinden yaralanan Saharudi ise, soruşturma memurlarına muhafızının olayın cereyan ettiği zaman evde bulunduğunu söylemişti. —Kasımlo cinayetinde göze çarpan ilk çelişki.—

Kürt liderine yapılan suikasten bir yıl sonra olaylara sıkça sahne olduğu için yakınan Alp Cumhuriyeti, yeni bir "politik ve hukuk skandalı" ile karşı karşıya (*Kurier*, Viyana'da yayımlanan bir gazete, çevirmenin notu) Nedenine gelince: Resmi makamlar, Temmuz 1989'dan bu yana, akan kan seliyle ilgili hemen hemen hiçbir adım atmadılar. En ilkel kriminal prensipler dahi gözardı edilerek, katillerin hiçbir ceza giymeden ülkeyi terketmelerine izin verildi. Tüm bunlar, yukarıdan gelen emirler gereği yapıldı.

Kürt liderinin eşi Helene Kasımlo şöyle diyor: *"İran hükümetini bu haydutluğu planlayıp uyguladığı için suçluyorum. Aynı zamanda, Avusturya hükümetini de olayın aydınlatılmasını engellediği için suçluyorum."* "Bundan dolayı" diyerek devam eden Helene Kasımlo, *"hükümetin takındığı sesizlik, onları, cinayette işbirlikçi duruma dürüşüyor."*

Gerçekten de olayla ilgili soruşturmalar o denli aksak bir şekilde yürütülüyordu ki, bu, salt acemilikle izah edilemezdi. *"İlk andan itibaren"* diyor Viyanalı yeşiller milletvekili Peter Pilz, *"katillerle ilgili soruşturma, üst düzey yetkililerince engellendi."*

Örneğin aynı izlenimi, Viyanalı yargıç Peter Seda da, cinayetten birkaç saat sonra edinmişti. Peter Seda, içe yönelik bir raporda polisin yeterli bir işbirliği içine girmediğinden yakınıyordu. Örneğin; şüpheli iki İranlının çok açık şekilde birbirleriyle çelişen ifadelerine yönelik bir bilgi ona verilmemişti. Seda, *"polisten olayla ilgili başka bilgilerin alınabilmesi son derece zordu."* diyor.

Bir yumurta hırsızına yapılan rutin işlemler dahi, Saharudi ve Bazergani'ye yapılmamıştı... Ne bir fotoğraf çekilmiş, ne bir parmak izi alınmıştı. Ancak olaydan 12 saat sonra, ateşi onların açıp-açmadığını anlamak amacıyla parmak izine başvurulmuştu. —Onların gerçekten ateş edip etmediğini anlamak için çok geçti.—

İpuçlarının giderek daha yoğun bir şekilde İranlıların kan selinin akmasında sorumlu olduklarını göstermesine rağmen, onlar hakkında hiçbir tutuklama kararı çıkarılmamıştı. Şüpheli Bazargani, İran elçiliğine sığınırken, Saharudi, polis koruması altında Kürtlere yönelik cinayetten 11 gün sonra Viyana Havaalanı Schechat'tan Tahran'a dönebiliyordu.

Hükümetin sözcülüğünü yapan Tahran Radyosu, bu olayı değerli bulmuş olmalı ki, "büyük savaşçı" ülkeye geri döndü diye yayın yaptı: Bu, şaşırtıcı değil. Mollalar devleti için Saharudi önemli bir adamdı. O, Pasdaranların, yani rejimin savunucusu olan devrim muhafızlarının subayı idi.

Ancak Saharudi ülkeyi terkettikten sonra olayın cereyan ettiği evde bir lokal araştırma yapıldı. Bu arada Saharudi'nin ateş eden kişi olduğu anlaşıldı. Nihayet Kasım 1989'da savcılık Saharudi ve aylarca İran elçiliğinde kaldığı tahmin edilen muhafızı hakkında cinayet işleme nedeniyle dava açtı.

Avusturya Dışişleri Bakanı Alloıs Mock, İran elçiliğinin zanlıyı teslim etmeye yanaşmamasını "ahlaksızlık" olarak çekinmeden dile getirdi. Tahran ise, Avusturya'yı İran vatandaşlarıyla "şüpheli bir politik oyun oynamakla" ve "İran'a karşı bir propaganda savaşı yürütmekle" suçladı.

Ama tüm bu karşılıklı suçlamalar, Saharudi ve Bazargani'ye yönelik hukuksal işlem yapmaması için İran'ın Avusturya'ya çok ciddi bir şekilde baskı yaptığını gizlemeye yetmiyor. İran dışişleri bakanlığından yüksek düzeyde bir yetkili, bu gerçeği şu sözlerle doğruluyordu: *"Biz onlara sedece insanlarımızı koruyamadıkarı takdirde, bizim de İran'daki Avusturyalıları koruyamıyacağımızı kavratmaya çalıştık. Avusturyalılar, söylediklerimizi hemen kavradılar."*

Sebatlı bir çalışma ve emin kaynaklardan elde ettiği bilgilerle, ormanlar ülkesinde birçok olayın aydınlatılmasında rol oynayan milletvekili Pilz, Viyana hükümetinin İranlılar tarafından baskı altına alınmasını, geçen hafta şöyle açıklıyordu: Pasdaran subayı Saharudi, Rahimi Tari ismini kullanarak yurt dışında boygösteriyordu. Bunu, Avusturya polisi dahi onaylıyordu.

Rahimi Tari isminde biri, 1984 yılında Atina'da yapılan silah fuarı

"Defendory"ni ziyaret eden İran delegasyonu içinde yer almıştı. Fuarda İranlılar, Avusturya devletinin bir silah kuruluşu olan Noricum ile de ilişkiye geçmişlerdi. Bu görüşmeden kısa bir süre sonra Noricum, Bağlantısız Avusturya'dan İran'a —savaş malzemesi ihracının yasaklanmasını içeren yasayı bariz bir şekilde ihlal ederek— daha önce savaş karşıtı Irak'a yaptığı gibi silah ihraç etmişti.

"İkinci Cumhuriyet'te cereyan eden en büyük illegal satış"tan *(Profil*, Avusturya'da bir derginin adı, çevirmenin notu) dolayı, Nisan'dan bu yana 18 firma yöneticisi hakkında dava açıldı. Dava, yakında ünlü politikacıları da kapsayacağa benziyor: O zamanki başbakan Fred Sinowatz, onun dışişleri bakanı Leopold Gratz ve eski işiçleri bakanı Karl Blecha hakkında, "bağlantısızlık ilkelerini çiğnedikleri" gerekçesiyle ön soruşturmalar başlatılmış durumda.

Şayet bu illegal silah satışında Noricum ile mukavele yapan kişi Pasdaran subayı Saharudi alias Rahimi Tari ise, —ki birçok şey bunu gösteriyor— o zaman, Kasımlo cinayetindeki *"eksik olan halka tamamlanıyor,"* diyor Yeşiller milletvekili Pilz. Ve şöyle devam ediyor: *"İranlılar, Noricum ile yaptıkları çok sayıda anlaşma belgelerini açıklama tehditinde bulunarak, Avusturya makamlarının İranlı katillerin serbest bırakılmasını sağladılar."*

Ancak böyle olması halinde diyor Pilz, Noricum skandalına başka bir dizi politikacının bulaşması da kaçınılmaz olacak. Ve bunların kaderi diyor Pilz, *"sadece İranlıların elinde"* olacak.

---

* *Bu makale, F. Almanya'da yayımlanan haftalık Der Spiegel dergisinin, 30 Temmuz 1990 tarihli 31. sayısından M. Bêrîvan tarafından Türkçeye çevrildi.*

İRAN KÜRDİSTAN DEMOKRAT PARTİSİ GENEL SEKRETERİ *Dr. SAİT* İLE RÖPORTAJ

Okuyucularımızdan Şengo Elki, İran Kürdistanı Demokrat Partisi lideri Dr. Sait ile Kürdistan'da bir röportaj yaptı. Kürtçe olarak yapılan röportajın Türkçe çevrisini aşağıda yayınlıyoruz.

DENG

Ş. ELKİ: Sayın Doktor, okuyucularımızın yaşamınızı bilmek istediklerine eminim. Yaşamınız hakkında kısaca bilgi verebilir misiniz?

Dr. SAİT: 1938 yılında Mahabad yöresinde dünyaya geldim. İlk ve orta öğrenimimi Mahabat'da tamamladım. Tahran Üniversitesi Kimya Fakültesi'nden mezun oldum. Doktoramı Paris'te yaptım. 11 yıl boyunca Urmiye, Mahabad ve İran'ın diğer birkaç ilinde lise öğretmeni, daha sonra ise Tahran Eğitim Fakültesi'nde öğretim görevlisi olarak çalıştım. 1980 yılında meslekten ayrılıp, profesyonel kadro olarak tüm zamanımı Parti çalışmalarına verdim.

Daha çocukluk yıllarımda politikayla tanıştım. 1945-46 yıllarında, gerek Mahabadlı olmam, gerekse ailemin özel durumundan dolayı, (bilindiği gibi ben ünlü Kürt şairi **Hejar**'ın kardeşiyim) yaşamım Kürdistan Cumhuriyeti ile iç-içe geçmişti. Gençliğimde, Dr. Musaddık'ın önderliğinde 1951-53 yılları arasında yürütülen "İran'ın petrollerini millileştirme" mücadelesine şahid oldum, fiili olarak bu mücadeleye katıldım. Özetle; öğrenci, öğretmen bir İran Kürdü olarak tüm siyasal ve sınıfsal mücadeleler içinde yerimi aldım.

Dr. Said

1973 yılında Dr. Qasımlo ile ilişki kurup, Partinin 3. kongresinde kabul edilen tüzük ve programı benimsedikten sonra, resmen İran KDP'ye üye oldum. Şahlık rejiminin yıkılmasından sonra, 1980 yılı başlarında toplanan Parti'nin 4. Kongre'sinde MK üyeliğine, aynı yılın yazında Tudeh yanlılarının (Gani Biluryan vd.) partiden ayrılmalarından sonra, Politbüro üyeliğine seçildim. O günden bu yana, yapılan tüm kongrelerde MK ve Politbüro üyeliğine seçildim. Son birkaç yılda ise, Dr. Qasımlo'nun şehid edilmesine kadar Genel Sekreter Yardımcılığı görevini üstlenmiştim

Ş. ELKİ: Değerli şehid ve Kürt halkının mücadelesinin saygın bir lideri olan Dr. Qasımlo ile yıllarca birlikte yakın arkadaş olarak çalıştınız. Onun kaybedilmesin, üzerinizde ve partinizin çalışmalarında ne gibi etkileri oldu?

Dr. SAİT: 1951-53 yıllarında uzaktan Dr. Qasımlo'yu tanıyordum. O dönemde kendisi Mahabad'ta parti çalışmalarını yürütüyor ve aynı zamanda İran KDP ile Tudeh arasındaki ilişkileri sağlıyordu. Besbelli ki, o, bu işleri yarı legal biçimde yapıyordu. Ama Qasımlo ile yakın ilişkilerimiz ve birlikte çalışmamız, daha önce de değindiğim gibi, 1973 yılında Paris'te başladı.

O günden sonra, Qasımlo katledinceye kadar salt iki partili ve iki mücadele arkadaşı olarak değil, aynı zamanda iki yakın dost olarak sürdü ilişkilerimiz. Qasımlo'nun şehid edilmesi, salt biz İran KDP üyeleri için değil, aynı zamanda İran'da

ve Kürdistan'ın öteki parçalarında yaşayan Kürt halkı için de ani ve ağır bir darbe oldu. Olayın üzerimde yarattığı "şok"u anlatmam mümkün değil. Olayı duyar duymaz, anladım ki, sadece yakın bir dostumu, yetenekli bir öğretmenimi kaybetmedim, aynı zamanda Genel Sekreter Yardımcısı olarak, Qasımlo'nun bayrağını yere düşürmeme, bu ölümsüz şehidin mücadelesini devam ettirme görevi de omuzlarımdaydı. Ama bu felaketin üzerinden birkaç ay geçtikten sonra başı dik olarak söyleyebilirim ki, sözkonusu "şok", parti ve halk saflarında umutsuzluğa, yılgınlığa yolaçmadı. Aksine, Qasımlo'nun tüm yaşamı boyunca inandığı, hayatını verdiği mücadelesi, bize güç verdi, bizi teşvik edici oldu. Böylece birkez daha "devrimcinin ölümü de devrimcidir" sözü doğrulandı. Bu, dost ve düşmanın gördüğü, bildiği bir gerçektir.

Ş. ELKİ. İran Kürdistanı'nda özgürlük için verilen silahlı mücadele 10 yılını tamamladı. Parti'nin şimdiki durumu nedir? İran-Irak savaşının sona ermesinin, İran Kürdistanı'nda yürütülen Kürt halkının kurtuluş mücadelesi üzerinde ne gibi etkisi oldu?

Dr. SAİT: 10 yıllık mücadelemizin karnesi nasıldır? Bu sorunun cevabı, karneye hangi açıdan baktığımıza bağlıdır.

En başta, önemli bir noktaya parmak basmam gerekiyor. Biz, silahlı mücadele biçimini kendi isteğimizle seçmedik. Silahlı mücadele Tahran rejimi tarafından bize dayatıldı. Çünkü her zaman güçlü taraf mücadelenin biçimini belirler. Şahlığın yıkılmasından sonra, işbaşına gelen ve halen de işbaşında olan rejim, daha ilk günden itibaren İran Kürdistanı halkının haklı taleplerini kabul etmediğini göstermekle kalmadı. Aynı zamanda başta "İran'a demokrasi" olmak üzere, demokratik taleplerin dile getirilmesine bile müsade etmedi. Rejim, demokratik taleplere cevap olarak bir tek yol bildiğini açığa vurdu: Baskı, yıldırma, öldürme.. İşte böylesi şartlar da bizim önümüzde iki yol vardı: Ya tamamiyle teslim olacak, haklı taleplerimizden vazgeçecek ve bizleri tavuklar gibi boğazlamalarına müsaade edecektik. Yani öteki muhalif güçlerin, Tudeh'in, Fedailer'in, Mücahitler'in başına gelenlerin bizim de başımıza gelmesine razı olacaktık. Ya da tüm gücümüzle kendimizi, onurumuzu, insani ve haklı taleplerimizi savunacaktık. Biz, halkın hazır olma durumunu da gözönüne alarak ikinci yolu, yani kendimizi koruma yolunu seçtik. 10 yıllık silahlı savunmadan sonra, bu yolu izlediğimiz için bize yöneltilen sert eleştirilere rağmen, bugün tuttuğumuz yolun doğru olduğunu sevinerek görüyoruz.

Bu kısa açıklamadan sonra, şimdi de 10 yıllık silahlı savunmanın karnesine bir göz atalım. Eğer sadece askeri açıdan bakarsak, belki de mücadelemiz başarısız olarak görülebilir. Bu 10 yıl içinde, düşmana ağır darbeler vurduk. Ekonomiye indirdiğimiz darbeler dışında, her şehid peşmergeye karşılık olarak, düşmanın çeşitli askeri güçlerinden yirmisini safdışı ettik diyebilirim. Ama açıktır ki, merkezi hükümete karşı yürüttüğümüz silahlı mücadele, burada bahsedilmesi gerekmeyen -sizin de bildiğiniz nedenlerden dolayı- belirli bir çerçeveyi aşmadı. Bu süre zarfında silahlı mücadelemiz inişli-çıkışlı bir yol izledi. Sonuçta öyle bir noktaya ulaştı ki, Kürdistan'da kurtarılmış bölgelerin tümü, tekrar düşmanın eline geçti. Ama mücadelemiz partizan savaşı yöntemleriyle hiç aksamadan, kesintiye uğramadan devam ediyor. Tüm Kürdistan'da peşmerge güçleri aktiftir ve yüksek bir moralle, partizan savaşı imkanları çerçevesinde eylemler düzenliyorlar.

Diğer yandan karnemize sadece askeri açıdan bakılmamalı; siyasi ve örgütlenme yönleri de gözönünde tutulmalı.

10 yıl sonra da Tahran rejiminin Kürdistan'da en küçük bir siyasi ve toplumsal dayanağının olmadığını söyleyebilirim. Kürdistan halkı, genel olarak mücadelemizin hedeflerinden, yani, "İran'a demokrasi, Kürdistan'a Otonomi"den yanadır. Kürdistan halkı, bu rejimden rahatsızdır ve tüm varlığıyla onu red etmiştir. Bu nedenle rejim, Kürdistan'ı elde tutmak için, büyük askeri kışlalardan ayrı olarak en az 3 bin (irili-ufaklı) askeri üs kurmak ve 250 binden fazla ordusunu her zaman alarmda bekletmek zorunda kalmıştır. Bu da, söylediklerimizi doğrulayan en iyi belgedir. Acaba, Kürdistan'daki mücadelenin başarısını gösteren bundan daha iyi bir kanıt olabilir mi?

Ayrıca partimizin örgütlenme alanındaki başarısı bundan daha da büyüktür. Bu süreçte Parti, gerçek ve örgütlü bir düzeye dönüştü. Yani Parti, saflarında örgütlülüğü, birliği ve sağlamlığı en üst düzeye çıkarttı. Büyük önderimiz Qasımlo'nun ölümünden sonra, sempatizanlardan, sade parti üyesine, peşmergelerden kadrolara ve parti yönetimine kadar herkesin tavrı ve partimizin şu andaki durumu, bu gerçeğin göstergelerindendir. Partimiz siyasal ve düşünsel alanlarda, genel doğrultu, yakın ve uzak hedefler konusunda netliğe kavuşmuştur. Dünyadaki bugünkü genel duruma bir gözatmak, partimizin genel politikası ve düşüncesinin üzerinde yükseldiği ilkelerin, yani "demokrasi" ve "ulusal sorun" ilkelerinin ne kadar sağlam ve doğru olduğunu açığa çıkarıyor. Özellikle de partimizin "demokrasiyi sosyalizmle bağlama zorunluluğu" düşüncesi, ki, 1984 yılı başlarında zorlu tartışmalardan sonra "demokratik sosyalizm uzak hedefimizdir" başlığı altında parti programında yer aldı, partinin ileri görüşlülüğünün, partinin temel politikasının sağlamlığının ifadesidir.

Ş. ELKİ: Savaş bitti, ama her iki taraf da henüz anlaşmaya varamadılar. Size göre barış uzak mı, yakın mı? Şayet İran ve Irak arasında kalıcı bir barış sağlanırsa, bunun sizin üzerinizdeki etkisi ne olur?

Dr. SAİT: İran-Irak savaşında ateşkesin sağlanması sevindirici bir durumdur. İran KDP, bu savaşa karşı çıkan muhalefet örgütlerinin başında geliyordu. Savaşın sona ermesi ve barışın sağlanması, siyasi mücadelemizin, propagandamızın temel taşlarından biri olmuştu. Çünkü bu savaş bir yandan iki ülke halkının, özellikle de Kürt halkının derbeder olmasına, öldürülmesine, iki ülkenin yıkımına ve gördüğümüz gibi ülke ekonomisinde felakete yol açarken, bir yandan da özgürlük düşmanı, gerici ve diktatör rejimin yerini sağlamlaştırmasına neden oluyordu. İran rejiminin bu savaşta her şeyden önce kendini sağlamlaştırmak ve kara diktatörlüğünü İran halklarına dayatmak için faydalandığı açık bir gerçektir.

Böyle olunca savaşın durması kötü bir şey olamaz. Ama silahların sustuğu bir dönemde, biz, barışın yakın bir zamanda gerçekleşebileceğine ihtimal vermiyoruz. Çünkü savaş, her iki tarafın da eşit olduğu bir ortamda sona ermedi. İran bu savaşta yenildi ve özünde, Güvenlik Konseyi'nin ateşkesle ilgili kararını, başka çaresi olmadığı için kabul etti. Humeyni'nin kendisi olayın adını "bir bardak zehir içmek" olarak koydu. Bu nedenle savaşı kazanan tarafın, yani Irak'ın, imtiyaz istemesi doğal bir şeydir. Şavaşta yenilen İran hükümeti eli boş olarak oturduğu görüşme masasında, savaş süresince elde edemediklerine kavuşamaz.

Öte yandan, Tahran hükümetinin gerçekten barış istediği de kuşkuludur. Halka dayanmayan diktatör yönetimlerin bazı özellikleri vardır. Örneğin, bu tür yönetimler, ayakta kalabilmek için büyük askeri ve baskıcı güçlere ihtiyaç duyarlar. Böylesi güçlerin oluşturulması ve sürekliliği için, savaştan daha iyi bir bahane olabilir mi? Ayrıca halka dayanmayan hükümetlerin, ülkenin içinde bulunduğu durumu gözlerden saklamak, halkın dikkatini ülke sorunlarından uzaklaştırıp başka yönlere çekmek için, dış sorunlar yaratma ve bu konularda gürültü çıkartmaya yöneldikleri de bilinen bir gerçektir. Kim, ahundların (mollaların) Orta Doğu'da dini imparatorluk kurma amaçlarından vazgeçtikleri konusunda emin olabilir?

Şehid Dr. Qasımlo

Üstelik tüm bunların ötesinde, bizim düşüncemize göre, eğer iki hükümet arasında, barış anlaşması imzalansa bile, bu, hiçbir zaman "tam barış" anlamına gelmez. Çünkü İran ve Irak hükümetleri içerik ve diğer bazı yönlerden birbirinden farklı iki hükümettirler. Bu ayrılıklar, İran ve Irak arasındaki tarihi sorunlar ve özellikle de yönetimdeki şii ahundların, Irak'a yönelik özlemleri göz önünde tutulduğunda, kendisini daha açık bir biçimde ortaya koyar.

Sonuç olarak, "Eğer barış gerçekleşirse size ne gibi etkileri olur" sorusunu şöyle yanıtlayabilirim; silahlı mücadelemiz üzerinde bir noktaya kadar olumsuz etkisi olabilir. Ama genel olarak mücadelemiz üzerinde olumsuz etkide bulunmaz. Biz hiç bir zaman sadece ve sadece bir mücadele biçimi vardır diye düşünmedik, söylemedik. Aksine, tüm mücadele biçimlerinden faydalanılmalıdır diye düşündük ve bunu hep dile getirdik. Sorun, sadece bazı durumlarda özel bir mücadele biçiminin imkanlarının geniş, ötekilerinin ise sınırlı olmasıdır. Durum değiştiğinde doğal olarak sürdürülen özel mücadele biçiminin olanakları azalır ve öteki mücadele biçimlerine yönelinir. Üçüncü sorunuza verdiğim cevapta da belirttiğim gibi, biz, 10 yıllık mücadelemizde örgütlenme ve siyasal alanda, askeri alandan daha başarılı olduk. Bu nedenle eğer İran ve Irak hükümetleri arasında varılacak bir barıştan veya başka nedenlerden dolayı silahlı mücadelenin olanakları azalırsa, açıktır ki askeri alanda doğacak boşluğu, siyasal ve örgütsel mücadelemizde doldurmalıyız ve bu zorunludur.

Ş. ELKİ: Birleşmiş Milletler'in arabuluculuğuyla, İran-Irak arasında barış için görüşmeler sürüyor. Kürtler, bu savaşta en büyük zararı görmelerine rağmen, taraf olarak toplantılara katılamıyorlar. Bu konuda neler düşünüyorsunuz? Bu şekilde bölgede kalıcı bir barış sağlanabilir mi?

Dr. SAİT: Birleşmiş Milletler örgü-

tü kontrolünde veye bir başka yolla, İran ve Irak hükümetleri arasında barış antlaşması imzalansa dahi, bölgede savaşın asıl nedenleri ortadan kaldırılmadan, sorunlar çözülmeden, ciddi ve uzun vadeli bir barışa ulaşılamaz. Bu, sadece bizim bölgemizde değil, aynı zamanda tüm dünyada geçerli olan bir kuraldır. Her çeşit zulüm ve adaletsizlik varoldukça, sömürü oldukça, diktatörlükler iktidarda olup, en temel insan haklarının ayaklar altına alınması devam ettikçe, salt uluslararası antlaşmalarla dünyadaki asayiş sağlanamaz. Biz özgürlük, demokrasi ve otonomi için 10 yıldır İran rejimine karşı savaşıyoruz. Bu savaş İran-Irak savaşından önce başladı. Şavaşımız şu anda, yani İran-Irak savaşında ateşkesin üstünden bir buçuk yıl geçtikten sonra bile devam etmektedir. Çünkü bu savaşın nedenleri, İran-Irak savaşının nedenlerinden farklıdır. Yani kısaca, şu anda bu bölgede bir savaş değil, en azından iki savaş vardır. Sadece birinin sona ermesiyle öteki, yani Kürt halkının demokrasi ve otonomi için yürüttüğü mücadele de sona ermez.

Ş. ELKİ: Qasımlo, Kürdistan'da da savaşın sona erdirilmesi ve Kürt halkının da haklarına kavuşması için yol arıyordu. Ama görünen o ki, karşı taraf barışçı değildi ve kalleşlik yaptı. Bundan böyle ne düşünüyorsunuz? Ne gibi sorunlar var ve geleceğe yönelik tahminleriniz nelerdir?

Dr. SAİT: Biz her zaman "Kürdistan sorununun askeri çözümü yoktur" diye düşündük ve bu düşüncemizi dile getirdik. Ne rejim, baskı ve yıldırmayla Kürdistan halkını haklı taleplerinden vezgeçme zorunda bırakabilir, ne de Kürt halkı sadece silahlı mücadeleyle ve hatta merkezi devletin askeri güçlerini bozguna uğratmakla İran'daki genel durumu değiştirebilir ve amaçlarına ulaşabilir. Öyle ise bu savaş da öteki savaşlar gibi birgün bir sonuca varacaktır. Ki bu sonuç da sorunun çözümü için görüşmedir. Bu bir ilkedir.

Ama ne yazık ki, Tahran rejimi bugüne kadar bu gerçeği anlamadı. Baskı, öldürme ve yıldırmanın dışında bir başka yolu izlemeye hazır olmadığını ispat etti. Qasımlo'nun haince şehid edilmesi, bu gerçeği bir kez daha gözler önüne serdi. Dolayısıyla Kürdistan sorununu barışçıl yollarla, görüşmelerle çözme ilkesi ne kadar doğru ise, İran rejimi bu gerçeği kabul edinceye kadar, olanaklarımız ölçüsünde, türlü yol ve yöntemlerle mücadelemizi kararlı bir şekilde sürdürmenin dışında önümüzde başka çıkar bir yol yoktur.

Mahabad-1979

Ş. ELKİ: İran muhalefet güçlerinin çoğu, Humeyni'nin ölümünden sonra, mollalar rejiminin uzun süre ayakta kalabileceklerine inanmıyorlardı. Şimdi, Humeyni'nin ölümünden sonra durum nedir? İran İslam Cumhuriyeti'nin ne gibi sorunları var, ilerisi için tahminleriniz nelerdir?

Dr. SAİT: Biz kendi payımıza hiç bir zaman "Humeyni'nin ölümünden hemen sonra, rejimi de yıkılır" diye düşünmedik ve bu düşüncemizi dile getirmedik. Şu andaki İran rejimi "ideolojik" bir rejimdir ve ideolojik rejimler öyle kolayca ve bir günde yıkılmazlar. Ama biz "Humeyni'nin ölümünden sonra bu rejim köklü ve temel değişiklikler yapmazsa, yaşamını sürdüremez diye düşündük". Ve şimdi de böyle düşünüyoruz.

Özünde "ideolojik" olma, rejimin hem güçlü hem de zayıf noktasıdır. Çünkü ideolojik rejimler bir ideolojiye gereksinim duyarlar: Şu andaki rejim ise Humeyni'nin ölümünden sonra ideologsuz kalmıştır. İdeolog olan "mecceyi taqlid" (olayları yorumlayıp politika çizen, yol gösteren) "Ayetullah ul Uzma"lar (büyük din adamları) rejimin dışındadırlar, ya da "vilayeti feqi"ye (mollalar yönetimi) muhaliftirler. Sadece politika çizen din adamları değil, aynı zamanda "Huvzeyi İlmiye"lerdeki (dini üniversitelerde) büyük din adamlarının da, hükümette etkinlikleri yoktur. Hameneyi ve Refsancani gibi hükümet edenler ise, dini

sıralamada alt kademede olanlardır.

Ayrıca "ideolojik" rejimler, doğaları gereği diktatörlüktürler ve bir diktatöre gereksinim duyarlar. Ki, diktatör otoritesi ile ideolojinin kabul etmediği şeylerin önünü almalı, ideolojinin gerektirdiği şeylerin yapılması için emir vermeli. Ama bugünkü hükümette diktatörlük için bir kişi belirlenmemiş ve hakimiyet paylaşılmıştır.

Özünde rejim, her zaman iki kesim arasındaki çelişki içinde olmuştur. Bir yandan bağnaz din savunucuları, ayetullahların hakimiyetinden yana olanlar, öte yandan siyasi planda realist olanlar, günümüz ölçüleri ve yöntemleriyle ülkenin yönetilmesinden yana olanlar... Bunlar, rejimin istikrar kazanamamasının, sürekli sallantıda ve dengesiz bir durumda kalmasının nedenleridir. Ki bu durum bugün açıkça İran'da görülmektedir.

Ş. ELKİ: Kürt halkının mücadelesi açısından uluslararası durumu nasıl görüyorsunuz? Yardım ve dayanışmanın güçlendirilmesi için yurt dışında neler yapılmalıdır?

Dr. SAİT: Bir yandan Kürdistan'daki olaylar, özellikle son yıllarda Kürt halkının başına gelenler, bir yandan da genel olarak uluslararası kamuoyunun dikkatinin insan haklarına yönelmesi, Kürt meselesinin geçmişe oranla daha fazla uluslararası platformların gündemine girmesine neden oldu. Açıktır ki, sosyalist ülkelerde, özellikle de Doğu Avrupa'daki son değişiklikler, bir noktaya kadar Kürt sorununun geri planda kalmasına yolaçmıştır. Ama bu geçici bir durumdur. Sonuç itibariyle Kürt sorunu, uluslararası arenada kendini giderek tanıtmaktadır. Bu tanıtma her şeyden önce Kürt halkının görevidir. Kürt halkı hem ülkedeki mücadelesini geliştirerek, hem de uluslararası planda çaba harcayarak, sorununu giderek artan bir biçimde dünya kamuoyuna tanıtmalıdır. Kürtlerin istemleri haklı ve aynı zamanda insan haklarını da içeriyor. Kürt halkı, dünya kamuoyunun dikkatini kendi sorununa daha çok çekmelidir.

Ş. ELKİ: Bugün birçok insan, Kürt örgütleri ve partileri arasında (bir parçada ve Kürdistan'ın tüm parçalarında) iyi ilişkilerin gerekli ve zorunlu olduğunu söylüyor. Bu konudaki düşünceleriniz nelerdir? İşbirliği ve dayanışma için neler yapılmalıdır?

Dr. SAİT: Kuşkusuz hem her parçadaki örgütler, hem de tüm parçalardaki örgütler arasında dostça ilişkiler, dayanışma ve birlik önemli bir noktadır; zorunludur. Ama bu konuda gerçekçi olmak lazım. Sadece lafla, sloganlarla tüm şahıslar ve örgütler arasında dostluk ve dayanışma oluşmaz. Örneğin: İlerici, sorumluluk duyan ve mücadeleci bir örgüt, nasıl gerici ya da laf üretmenin dışında hiç bir şey yapmayan, sorumsuz, Kürdistan ve dünya gerçeklerinden uzak olan örgüt ve kişilerle ittifak yapabilir, birlik oluşturur? Kürdistanlı örgütler arasında birlik ve dayanışma, belirli ve sınırları çizilmiş bir çerçevenin dışında oluşamaz. Doğru olan da budur. Kürdistanlı örgütlerin değişik stratejileri vardır ve hepsinin bir çerçeve içinde yeralmaları zordur. Örneğin, bağımsız ve birleşik bir Kürdistan'ın kurulmasını programına alan bir örgütle, bizim gibi sadece İran çerçevesinde otonomiyi doğru ve faydalı bulan örgütler nasıl biraraya gelirler?

Bununla birlikte dediğim gibi, Kürdistanlı örgütler arasında ilişkiler, dayanışma önemli bir noktadır ve bunun için geniş bir alan ve faydalanılması gereken büyük fırsatlar vardır.

Genel olarak uluslararası plandaki çalışmalarda iki nokta gözönünde tutulmalı.

1. Hem ülke içinde hem de yurt dışında, uluslararası arenada mücadele etmek zorunludur. Bu iki alandaki çalışmalardan herhangi birini küçümsemek başarı şansının azalmasına neden olur. Öyle ise mücadelenin bu iki yönü birbirini tamamlamalıdır. Ülkedeki mücadele ve uluslararası alandaki mücadelenin herbirinin kendine has özellikleri ve gereksinim duydukları şeyler vardır. Bu iki mücadele birbirinin yerini tutmamalı ve yer değiştirmemeli, biri ötekinin işlevini görmemeli. Aksine ikisi uyum içinde ve birbirine yardımcı olmalı.

2. Uluslararası plandaki genel ortak mücadelede temel, Kürt halkının kendi kaderini tayin etme hakkının gerçekleşmesi olmalıdır. Ama kendi kaderini tayin etmenin değişik biçimleri vardır: Otonomi, federasyon ve bağımsızlık gibi... Bu biçimi belirleme yetkisi her parçadaki Kürt halkının elindedir. Öyle ise uluslararası planda Kürt meselesini tanıtmak için yürütülen genel ortak mücadele, kendi kaderini tayin hakkının gerçekleşmesi, bu ilke ile çelişmemeli tüm parçalar için bir tek reçete sunmamalıdır.

Ş. ELKİ: DENG okuyucularına söylemek istediğiniz, iletmek istediğiniz bir mesaj var mı?

Dr. SAİT: Ne yazık ki, benim Türkiye'nin bugünkü durumu ve DENG okuyucularının görüş ve değerlendirmeleri konusunda detaylı bilgilerim yok. Ama bu röportaj sürecinde lazım olan şeyleri söylediğim kanısındayım. Bunun dışında mesaj olarak ileteceğim herhangi bir şey görmüyorum.

Teşekkür eder, kutsal hedefler için verdiğiniz mücadelenizde sizlere başarılar dilerim.

DENG'in SANSÜR ve SÜRGÜN KARARNAMELERİ İÇİN SORUŞTURMASI

DENG 413 sayılı Kararnameler zincirine yönelik olarak yayınevi sahiplerine, dergilere, yazarlara ve aydın çevrelere 4 soru sordu.

Soruları ayrı bir bölümde yayımlıyoruz.

Sorulan sorulara gelen cevapları ise virgülüne bile dokunmadan yayımlamayı esas aldık. Cevaplar büromuza geliş sırasına göre dizildi.

Dergimizin bu çabasına katkıda bulunan duyarlı tüm kişi ve kuruluşlara teşekkür ederiz.

SORULAR

1- Bildiğiniz gibi geçtiğimiz aylarda çıkarılan 413 ve bunu izleyen kararnameler zinciriyle birlikte Kürt ve Türk halkları için yeni bir dönem başlatılmış oldu. Çıkarılan bu kararnameleri, Kürt ve Türk halkları için başlatılan bu dönemi nasıl değerlendiriyorsunuz?

2– Çıkarılan bu kararnamelerden herkes nasibini aldı. Bu kararnameler özellikle Kürt Halkı'na karşıydı. Ama bundan tüm Türkiye etkileniyor. Basın susturuldu. Kürt sorununun tartışılması yasaklandı. Kürdistan'la ilgili haber ve yorumlara yer verilmiyor. Tüm aydınlar, yazarlar, çizerler ve gazeteciler baskı altında. Bu konularla ilgili olarak neler düşünüyorsunuz?

3– Oto-sansürü nasıl değerlendiriyorsunuz?

4– **DENG** Dergisi ilk günden itibaren egemenlerin sunmuş olduğu perspektifi reddetti. Ve çok geçmeden **DENG** Dergisi fotokopi ile çıktı. Bu, oto-sansürü reddeden ilk çıkıştı. Ardından **DENG** Dergisini basan Çağdaş Fotokopi'nin sahibi gözaltına alındı. Fakat çok geçmeden Çağdaş Fotokopi'nin sahibini serbest bırakmak zorunda kaldılar. Gazetelerin deyimiyle "Ceza tenolojiye yenilmişti." Evet, **DENG** Dergisi'nin böylesi bir çıkışı kararnameleri tamamen işlevsiz bir hale getirdi. Bu konuda ne düşünüyorsunuz?

NOT : 4. sorumuzun sondan bir önceki cümlesinde *"kararnameleri* **tamamen** *işlevsiz bir hale getirdi."* şeklindeki ifadede **"tamamen"** sözcüğü yanlış bir belirlemedir. Bunun yerine **"kısmen"** sözcüğünün kullanılması doğru olurdu. Zaten soru bu amaçla sorulmuştur.

Bu yanlışlığı düzeltir, özür dileriz.

Halbuki bunlar Milli Güvenlik Kurulu'nun emirlerini uyguluyorlar.

4- **DENG** Dergisi; bu hareketi ile Milli Güvenlik Kurulu'nun emirlerini yerine getirmedi. Özgür ve çağdaş basın olma örneğini gösterdi. Eğer emirle çalışan olmasa, basının hepsi fotokopi makinalarında değil, kendi matbaalarında basım yapsalardı, kimsenin karşı koyabileceğini sanmıyorum.

Fotokopinin sahibine gelince, suçu sahibi değil makina işlemiş.

T.C. yasalarında, düşündükleri için yüzlerce yıl hapis cezası ile cezalandırmak için ceza maddeleri vardır. Ama hala hukukumuzda makinalara ceza verebilen maddeler yoktur. Yakında bu tür ceza maddeleri hukuğumuza yerleşirse görür o makina, alacağı olsun. Onu hapishanelerde nasıl çürütüyoruz, göreceksiniz. İnsanları cezalandırarak onlarla baş edemedik ama makinaları cezalandırmada başarılı olacağız.

Bak 2000'e Doğru dergisini bastığı için Ilıcak Matbaası'nın kapısına kilit vurduk. Çıkarsın sesini de göreyim. Sonra bu makinalar çok güzel şeyler. Karavana yok, gardiyan, asker yok, kaçmak yok kapısına bir kilit, bitti işi.

★ ★ ★

İSMAİL BEŞİKÇİ (Sosyolog, Yazar)

1. 413 ve bunu izleyen karanameler zinciri Kürt ulusunun özgürlük mücadelesinin gelişmesini engellemeye yöneliktir. Kürdistan günümüze kadar, hep idari kararlarla yönetilmiştir. Sansür, sürgün, emir, yasak, baskı, işkence bu yönetimin en önemli araçlarıdır. Bu, Kürdistan'ın ayrı bir mevzuatla, sözlü bir mevzuatla yönetildiği anlamına gelmektedir. Böyle bir yönetim biçiminde insan haklarının da, insan hakları anlayışının da en ufak bir kırıntısı bile yoktur. Kararnameli yönetim, "sözlü mevzuat"a en uygun yönetimdir. Bu yönetim biçiminin iki önemli maddesi vardır. Md. 1. Devlet, yöneticiler her zaman haklıdır. Md. 2. Yöneticilerin haksızlığı durumunda birinci madde uygulanır.

2- Kararnameler her ne kadar Kürt ulusunun özgürlük mücadelesine karşı getirilmişse de, Türk ulusu da artık bunun sonuçlarını canında hissetmektedir. Basına getirilen sansür, Kürdistan'da zararlı görülen kişilerin sürgün edilmesi, aydınlara, yazarlara, gazetecilere uygulanan baskı bunun en çok görünen, her zaman izlenebilir sonuçlarıdır.

3- Oto-sansür, kişinin köleleşmeye boyun eğmesinin, kendi kendini köleleştirmesinin bir göstergesidir.

4- Kararnamelerde getirilen yasaklar, emirler, sansür uygulamaları meşru değildir. Bunlara boyun eğmemek gerekir. Her türlü teknoloji kullanılarak sansürü, yasakları, emirleri aşmak, gerçekleri kamuoyuna duyurmak gerekir. Zira kararnamelerin en önemli amacı gerçekleri kamuoyundan gizlemektir. Geré (Çevrimli) katliamı, bunun günümüzde yaşadığımız en önemli, çarpıcı bir örneğidir. 27 Kürt, çocuklar, kadınlar, yaşlılar, devletin güvenlik güçleri tarafından katledilmiştir. Bunlar, özellikle korucu olmak istemeyen, silah almayan ailelerdir. Fakat devlet bu eylemini PKK'nın üzerine yıkarak, onu çirkin gösterme gayreti içine girmiştir. Bunun için gerçeklerin yazılmasına, araştırılmasına, incelenmesine engel olmaya çalışmaktadır. 11 gün süreyle gazeteciler, Sosyalist Parti, Diyarbakır İnsan Hakları Derneği ve Diyarbakır Barosu tarafından oluşturulan "Geré Komisyonu", Geré'ye sokulmamıştır. Köye girmelerinden bir gün önce de, Asayiş Kolordu Komutanı, Vali ve Korucubaşı Baho Ağa, Geré'ye gelerek köylülere, köyde olup bitenler hakkında hiç kimseye, hiçbir şey söylememeleri gerektiğini emretmişlerdir. Sömürgeci Devletin en güvenilir adamı Baho Ağa, "Kim, herhangi bir kimseye bir şey söylerse ben onu bilirim, sonra başınıza neler gelir siz düşünün." demiştir. İşte kararnameler bu amaca hizmet etmektedir.

O zaman her türlü teknolojiyi, her olanağı kullanarak kararnamelerin yasaklarını aşmanın yollarını aramak gerekiyor. Yayınlar 5 bin değil 2 bin basılabilir 80 sahife değil 40 sahife yayınlanabilir, fakat muhakkak yayını sürdürmek ve sansürsüz sürdürmek gerekir. Deng'in fotokopi ile yayınlanması önemli bir yöntem olmuştur.

Not: Bu yanıtlar İ. Beşikçi Bayrampaşa Cezaevi'nde tutuklu iken alınmıştır.

EREN KESKİN
(İst. Barosu Avukatlarından)

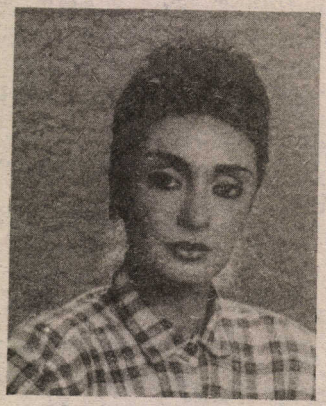

1- Öncelikle ben ilk iki soruyu bir arada cevaplandırmak istiyorum. Söz konusu kararnameleri rakamlar ile değil, "Sömürge Kararnamesi" olarak isimlendiriyorum. Kararname özellikle Kürtler üzerindeki baskıya yeni bir boyut ekledi. Ayrıca kamuoyunda "Sansür-Sürgün" kararnamesi olarak anılmasını sağlayan yaptırımlar getirdi. Tabi ki kararnameyi sadece bir sansür, sürgün kararnamesi olarak adlandırmak da yanlış. Kararname bir dolu baskıyı beraberinde getirdi. Daha doğrusu Kürtler üzerinde daha önce de varolan uygulamalar açıkça kaleme döküldü ve yeni başlamış gibi bir de yasallık kazandırıldı. Sorunuzda "basın susturuldu" diyorsunuz.Evet susturuldu ama Türk basını kararname öncesinde de başarılı bir sınav vermemişti ki. Türkiye'de solcuların okuduğu ancak resmi politikanın en kararlı temsilcisi "Cumhuriyet gazetesi" Kürtleri yok sayma, "savaşçıları" "terörist" ilan etme politikası güttü. Bu yüzden bence, Türk basınının bu konuda yazması veya yazmaması arasında büyük bir fark yoktur. Sosyalist basının ise baskı gördüğü bir gerçek. Hemen hergün sosyalist basına mensup kişiler gözaltına alınıyor, işkence görüyor. Burada bir gerçek var ki, sosyalist basının susturulmaya çalışılmasındaki etken de, sosyalistlerin Kürt sorununa olan yaklaşımları. Yani baskının özünde hep Kürt sorunu var. Artık Türkiye'de devlet gibi düşünen "sözde solculara" ve onların dergilerine, gazetelerine baskı olduğu kanısında değilim.

2- Üçüncü ve dördüncü soruları da birlikte cevaplamak istiyorum. Oto sansürü tabi ki olumlu karşılamak mümkün değil. Kararnamenin oturmasını sağlıyor. Bunda hangi nedenle olursa olsun pay sahibi olmamak gerektiğine inanıyorum. Kürt sorununa kıyısından, köşesinden değinerek, ya da hiç değinmeyerek çıkan dergilerin, sosyalizm adına artık söyleyebilecek sözleri olduğuna inanmıyorum.

Bu arada **DENG** Dergisinin karanameye inat, fotokopi yoluyla çıkmasını çok olumlu karşılıyorum. Onurlu bir çıkış. Devlet böyle bir yolu hiç düşünmemişti herhalde. Yeni bir kararname çıkarıp, artık fotokopi makinalarının yok edilmesini sağlamak isteyebilirler.

İBRAHİM AKSOY
(Malatya Milletvekili)

1- Bilindiği gibi 27 Mayıs, 12 Mart ve 12 Eylül darbelerinden sonra hep bir yanılgı içerisinde olduk. Her askeri darbeden sonra demokrasiye geçtik dediler ama hiç bir zaman demokrasiye geçmedik. Çünkü her seferinde de demokrasiyi engelleyen, Kanun Kararname ve uygulamaların hiç biri de yürürlükten kalkmadı. Tam tersine her seferinde anti demokratik ve daha sert yeni yasalar yürürlüğe girdi. 413 nolu kararname de bunlardan biridir. Bununla; yazılarından dolayı onlarca basın mensuplarını, yüzlerce yıl hapis cezaları ile susturamadıkları yazarların, aydınların yerine, baskı yapan makinaları cezalandırma yoluna gittiler. Matbaaları kapatmayı tercih ettiler. Bu bir yenilikti, dayak, işkence, baskı ve sürgün gibi cezalar daha önce de vardı.

Bu kararlar sadece iktidar tarafından alınan kararlar değil. Çankaya zirvesinde iktidar tarafından muhalefetin oluru alındıktan sonra uygulanmaya kondu. Ondan sonra da Demirel ve İnönü timsahın gözyaşlarını oynamaya kalkıştılar.

Türkiye'de demokratikleşmenin önündeki en büyük engel, 27 Mayıs darbesinin ürünü olan Milli Güvenlik Kurulu'dur. Bu kurul kaldırılmadığı sürece demokrasiye geçmek mümkün değildir. Çünkü bu kurul 12 Mart'ın babası, 12 Eylül'ün de dedesidir.

2- Elbetteki bu kararname tüm Türkiye'yi etkileyecektir. Çünkü Kürt sorunu yalnız Kürtlerin değil aynı zamanda Türk halkının da sorunudur.

Kapalı bir yerde biri sigara içerse, bundan o salonda bulunan herkes nasibini alır. Tabii dumana alerjisi olanlar en fazla etkilenirler. Burada da anti demokratik uygulamalara karşı duyarlı olanlar en fazla etkilenenler oldu.

Türkiye'de demokrasinin yolu Kürt sorununun özgürce tartışıldığı bir vadiden geçer.

3- Günlük basınımızın bir kesimi yukarda belirttiğim Milli Güvenlik Kurulu'nun denetimi altındadır. Bu kurulun yazma dediğini yazmaz. Bu kesim sanki özgür bir basınmış gibi davranıp kendisine oto-sansür uyguluyor havası verdirmeye çalışıyor.

MUSTAFA ŞAHİNER (Sağmacılar Cezaevi'nde Siyasi Tutuklu)

1- 413 sayılı kararname, sıkça raslanılan çeşitli değerlendirmelerin aksine, sınırları dar değil; çerçevesi oldukça geniş bir işleve sahiptir. Denilebilir ki, TC'nin bugüne kadar Kürt halkı üzerinde uyguladığı tek bir hedefe dönük çok yönlü baskı ve yoketme politikasının yeni ve en son halkasıdır. Kimi yaklaşımların aksine öncesi bulunmayan türden yeni ve gökten zembille indirilen bir şey de değildir. 413 ve bunu takip eden kararnameler serisi, günümüze dek çeşitli biçimler altında devam eden baskı ve yoketme siyasetinin "yasal" bir kılıfa büründürülerek daha kapsamlı hale getirilmesi ve bir üst boyuta sıçratılarak daha bir vahşice sürdürülmesidir. Bu noktadan bakıldığında, önceki uygulamalara kıyasla yeni bir durumu da ifade etmektedir. Bu yönüyle önümüzdeki dönemin olası gelişmelerinin hangi yönde olacağının ipuçlarını da içinde taşıyan bir muhtevaya sahiptir. Sadece bununla kalmayıp önümüzdeki sürecin görevlerine ilişkin tartışma ve saptamalarına da ışık tutmaktadır.

Bu kararnamenin gerçek içeriğinin kavranması, Kürt sorununun almış olduğu boyutun bilince çıkarılması ve kavranmasına bağlıdır. Bu noktadan bakıldığında, Kürt sorunu bugün sadece Kürtleri değil, Türkiye'nin bütün kesimlerini içine alarak genişleyen bir boyut kazanmıştır. Denilebilir ki, Türkiye'nin politik gündemini işgal eden ve belirleyen en önemli faktör durumundadır. Bugün, Türkiye'nin politik gelişmeleri bu unsurun içeriği tarafından belirlenecek ve bu unsur tarafından yönlendirilecektir. Bütün politik odaklar bu dönemde politikalarını saptarken, öncelikle Kürt sorunu karşısında belli bir tutum geliştirmek zorunluluğuyla karşı-karşıya kalacaklardır. Gerek Devletin bu sorunun çözümü (!) için geliştirdiği tavır, gerek çeşitli kurum ve kuruluşların ve gerekse de politik odakların bu sorun karşısında alacakları tutum hemen her düzeyde bir konumlanma ve saflaşmayı da beraberinde getirecektir.

2- Şüphe yoktur ki bu kararnameler, Kürt halkının gelişen mücadelesini ve bu mücadelenin görülebilen etkisini sınırlamak ve giderek de yokedilmesine dönük bir amaçla gündeme sokulmuştur. Kürt halkının gelişen mücadelesi TC'nin tahammül sınırlarını çoktan aşmış bulunmaktadır. Bu itibarla TC her zaman olduğundan daha geniş boyutlu bir baskı politikası uygulamak zorunda kalmıştır. Artık, Kürtlerin öldürülmesi, işkence görmesi, sürgün edilmeleri, tutuklanmaları vb. bu mücadelenin yokedilmesine yetmemektedir. Bundan dolayı bu mücadelenin diğer alanlardaki etikisini de yoketmek istemektedir. Çünkü, Kürt ulusal mücadelesi sadece Kürdistan'la sınırlı kalmamakta, bu sınırın çok ötelerine taşmış bulunmaktadır. Bütün bu nedenlerden dolayıdır ki, tüm Türkiye toplumunu etkileyen bir baskı ve yasaklar zinciri oluşturulmuştur. Esas olarak Kürt halkının gelişen ve giderek kitleselleşen mücadelesini akla gelebilecek her türlü yolu kullanarak bastırmayı ve yoketmeyi hedefleyen kararnameler dizisi, sadece bu hedefle de sınırlı değildir. Kürt ve Türkiye halklarının Kürdistan'daki gelişmelere ilişkin haber alma, bilgilenme, tartışma ve bütün bunların yanında tavır geliştirme hak ve özgürlüklerine yönelik bir saldırı niteliği taşıyan bu kararnameler, her türlü baskı ve şiddetin pervasızca uygulanmasının zeminini de oluşturmaktadır.

Dikkatten kaçmaması gereken diğer önemli bir nokta da, bu kararnamelerle TC'nin, bir yandan şiddete dayalı bir baskı politikası güderken, diğer yandan da "Resmi politikalar" doğrultusunda halkı biçimlendirmeye, taraf olmaya zorlamasıdır. Yıllardan beri varlığı inkar edilen, kimliksizleştirilmeye çalışılan Kürt halkının yokedilmesine va olabildiğince Kürt ve Türk halklarını "Resmi politikalar" doğrultusunda tek taraflı bir şekillendirmeyle kazanmaya çalışarak halkların birbirlerine düşürülmesine dönük çabalar daha kapsamlı bir hale getirilmiştir. Kanımca, Türkiye toplumunun ve özellikle de "sosyalist basın"ın susturulmak istenmesinde amaçlanan bunlardır.

Burada vurgulamak istediğim bir nokta da şudur: Bugüne kadar Türk ve Kürt halkı arasında oluşturulabilmiş sağlıklı bir güven ve ilişki yaratılamamıştır. Hatta çoğunlukla zedelenmiş bir birlikte olma duygusu mevcuttur. Bu durum devrimciler arası güven zedelenmesini de doğurabilmiştir. Buradan hareketle geliştirilebilecek bir çok unsurun yanısıra, bu kararnamelerin ve dolayısıyla da kararnamelere karşı geliştirilmesi zorunlu ortak mücadelenin Kürt ve Türk devrimcilerinin kendi aralarında "yıpranmış" bulunan güven duygusunun geliştirilmesi ve birlikte mücadelenin elle tutulur bir somutluğa kavuşturulmasının da zeminini yaratan bir işleve sahiptir. Halklarımızın bugün her zamankinden daha fazla birlikte mücadele etmesinin koşulları vardır. Ve her zamankinden daha fazla bu birliğe ihtiyaç vardır. Bu olumlu zeminin geliştirilmesi ve müca

dele birliğinin pekiştirilmesi bütünüyle devrimcilere bağlıdır.

3- Bugün yapılması gereken en temel şeylerden biri de; boyutu ve kapsamı bu denli geniş olan TC'nin bu uygulamaları karşısında susmamaktır. Temel hedefi ve işlevlerinden biri de "sansür" olan bu kararnamelere karşı basının (Özellikle de "devrimci basının") gelişmeleri, kendi kendisini oto-sansüre tabi tutmadan yansıtabilmesidir. Zaten had safhada olan "sansür"e, bir de oto-sansür eklenmemelidir. Bu konuda egemenlerin sunduğu çerçeve reddedilmelidir.

4- İşlevi sadece "sansür"le sınırlı olmayan kararnameleri, **DENG** Dergisinin sansürsüz çıkmayı başarmasıyla tamamen işlevsiz bir hale getirdiği yolundaki düşüncenizi abartılı bulmakla birlikte; **DENG** Dergisinin bütün zorlukları aşarak sansürsüz çıkabilmesini, kararnamenin delinmesini sağlayan önemli bir işlev gördüğünü düşünüyorum. Derginizin oto-sansürü reddeden tutumunu tutarlı ve doğru görüyorum.

Derginizin bundan sonraki yayın yaşamında başarılar diliyorum. Ayrıca bu imkanı tanıdığınız için de teşekkür ediyorum.

★ ★ ★

SERHAT BUCAK
(İst. Barosu Avukatlarından)

1- Kürt halkı için belirttiğimiz dönemler yabancı değildir. Yani Olağanüstü şartlar içerisinde yaşamak Kürt halkının tabii yaşantısı, ayrılmaz bir parçası olmuştur. 1925'te Takriri Sükûn ve Sürgün Yasası, 1934'te 2510 sayılı Sürgün Yasası, Tunceli Yasası, 1961'de 105 sayılı İskan Yasası, 1982'de 2932 sayılı yasa ve böylece,

413, 424 ve 425 sayılı kararname ile getirilen baskı ortamının asıl hedefi Kürt halkı ve Kürt halkının anti-Sömürgeci Ulusal Demokratik Mücadelesidir. Şüphesiz ki, bundan Türk halkı ve Türk soluna mensup çevreler de nasibini alacaklardır. Ancak Türk Halkının ve Sosyalist basının üzerindeki baskı nisbidir. Kürt Sorunundan bahsettikleri ve çözüm önerileri getirdikleri oranda baskılardan nasiplerini alacaklardır. Kürt Halkı ve Kürt basını için bu böyle değildir. Örneğin çıkması bizzat sömürgeciler tarafından engellenen iki dergi vardır, bunların isimleri Kürtçedir. Sömürgeci güçler özellikle bu dergilerin isimlerinden rahatsız olmaktadırlar. Deng teknolojinin son harikası fotokopi makinası sayesinde Kararnameyi deldi, ancak Medya Güneşi ise halen çıkamıyor. Halk Gerçeği ilk üç sayısında toplatılmadı, bazı çevrelerin merakla beklediği toplatılma olayı 4. sayıdan itibaren sistemli bir biçimde kendisini göstermeye başladı. Sosyalist dergiler ise Kürt sorunundan bahsetmediği müddetçe toplatılmıyor. Demek ki kararnamelerin birincil hedefi Kürt halkının devrimci muhalefetini susturmaya yönelik. İkincil hedefi ise gün geçtikçe boyutlanan Türkiye genelindeki demokratik muhalefet. Kararnameler işçi sınıfına ve onun sedikal, siyasal mücadelesine de karşı. Grevleri yasaklıyor, sendikal mücadeleleri engelliyor, sendikalardaki demokratik-devrimci muhalefeti törpülüyor. Bu her zaman böyle olmuştur. Olağanüstü dönemler ve olağanüstü yasalar hep bu iki gruba karşı yapılmıştır. Her ne kadar işçi sınıfının revizyonist önderleri Kürtlere karşı yapılan baskıları ilk başlarda hep onaylayıp, resmi ideolojiden (Kemalizmden) tokatı yedikten sonra akılları başına gelmişse de atı alan hep Üsküdar'ı geçmiştir. Ben şahsen Türk solunu bugünlerde geçmiş dönemlerden daha duyarlı görüyorum. Yalnız benim burada belirtmeye çalıştığım sol, radikal kemalist olupta kendisini sol olarak lanse edenler değildir.

2- Çıkarılan kararnameden herkes gücüne göre nasibini aldı. Bu dönemde güçlü olan toplumsal Kürt Muhalefeti olduğu için, en fazla nasibini de bu kesim aldı. Basın susturulmadı. Susturulan Kürt basını ve Kürt sorunundan bahsettiği ölçüde sosyalist basındır. Yoksa Hürriyet'e, Cumhuriyet'e bir şey olmadı Milliyet'e, Tercüman'a da bir şey olmadı. Sol dergileri bastığı için Ilıcak Matbaası kapatıldı. Aydınlar, yazarlar, çizerler ve gazeteciler de baskı altında değiller. Çünkü bu anti-demokratik uygulama ile dişe diş bir mücadeleleri söz konusu değil. Korkmayanlar Kürt sorununu süte su katmadan tartışabiliyorlar. Ancak ödlekler, reformistler, resmi ideolojinin yıllarca uygulayageldiği yasakçı ve inkarcı politikayı rötuşlayıp yeni biçimiyle kamuoyunun gündemine sunuyorlar. Örneğin, Uğur Mumcu Kürt Sorunu konusunda yazdığı zaman ne kendisi hakkında dava açılıyor ve ne de ilerici (!), Demokrat (!) Cumhuriyet gazetesi kapatılıyor, matbaasına da bir yaptırım uygulanmıyor. Nokta, Tempo Dergisi de arada sırada Kürt Sorunundan bahsediyor. Gazetelere "Kürtçeye Özgürlük" diye reklam verebiliyorlar. Kimsenin bir şey dediği yok. Ancak Kürt dergileri ve sosyalist basın yazdımı, çizdimi bütün savcılar, hakimler, mahkemeler hemen harekete geçiyorlar. 2000'e Doğru Dergisi'nin Hürriyet tesislerinde bastırılmaması için emirler veriliyor. Sağcı olarak tanınan

bir matbaaya on gün çalışmama cezası verilebiliyor. Demekki sömürgeci burjuvazi rahatsız olmadığı yayınların yapılmasına içerisinde Kürt sözcüğü geçse de göz yumabiliyor. Öyleyse kararnamenin bu çifte standartlı uygulamasını çok iyi tespit etmek gerekiyor. Bu çifte standartlı uygulamayı da her alanda, her vasıta ile deşifre etmek gerekiyor. Susan aydınlara da kimse bir şey demiyor. Susmayanların ise her gün başları belada.

3- Oto-Sansür iyi bir şey değil. Özellikle kararnamenin yırtılıp, parçalanması için oto-sansürü uygulamamak lazım. Ancak yazının anlamını yitirmeden yapılan bir takım kelime değişikliklerini de yadırgamıyorum. Bunu en güzel biçimde masalcı dede uyguluyor. Yani bir yazıyı, bir yorumu okuyan kişi onun içeriğini anlıyabiliyorsa bir takım kuralların katı bir biçimde uygulanmasına gerek yoktur sanırım. Örneğin Halk Gerçeği'nde yazan Masalcı Dede'nin masalları Olağanüstü Vali'yi çıldırtmaya yetti de arttı bile. Nitekim Olağanüstü Vali Halk Gerçeği'ni kapattığı gibi Halk Gerçeği'ni basan matbaayı da kapattı. Olağanüstü hal bölgesi ile ilgili Anti-Kürt Kararnameler çıktıktan sonra bazı çevreler normal yayınlarına ara vermek durumunda kaldılar, bazı yayınevleri gündemlerinde bulunan kitaplarının yayımını erteleediler. Gerekçe olarak da hep aynı şeyleri söylediler. Sansürlü çıkmaya karşıyız. Tabi bu işin pişti mükadimesi idi (Önsözü). Aslında kararnameyi delmek istemeyenlerin uydurmalarından başka bir şey değildir.

4- Ben DENG'in lafzi de olsa hukuk müşaviriyim. Bu nedenle Hukuk Müşavirliğini sürdürdüğüm bir derginin methü senasını yapmayacağım. Ancak Hukuk Müşaviri olmasaydım diyeceğim şu idi. Ellerine sağlık ne kadar güzel şeyler yaptılar. Kararname işte böyle delinir.

★ ★ ★

ERCAN KANAR
(İst. Barosu Avukatlarından)

1- Kararnameler zinciri, adeta özgürlüklere karşı mini bir savaş 'anayasası'. Çağdışı ve Hukuk dışı diye nitelendirmek bile yetersiz. MGK ve Yürütme bu keyfi 'anayasa' ile dil-ırk-renk-milliyet-cins eşitliği ve özgürlüğünü doğmadan boğmak istiyor.

Konuyu salt sansür ve sürgünle sınırlı görmemek gerekir. Bir yönüyle salgırgan, ırkçı ve şöven bir kararnameler zinciri, diğer yönüyle kendi halkının da özgürlüğüne ve hukukuna saygısız bir keyfi buyruklar dizisi.

Bu dönemin, insan hak ve özgürlüklerinden ödün vermeyen, bu uğurda özverili bir mücadele ile aşılacağı inancındayım.

Zulüm buyrukları özgürlükler kavgası önünde yenilmeye mahkumdur.

2- Aydınlar, yazarlar, çizerler ve gazeteciler kendi formasyonlarının onurunu taşımalıdırlar. Bu kavramlara layık olmak kolay değildir. İnsanlarımızın, 'devlet aydınlarına' ve adeta 'mütareke basınına' değil, halkın sesi, kulağı, dili olan aydınlara ve basına ihtiyacı vardır.

Bu noktada şu hususu da vurgulamamak elde değil. Kararnamelere karşı BARO, İHD, Yazarlar Sendikası, PEN Kulüp vs. paralel kuruluşların gereken duyarlılığı gösterdiği söylenemez. Böylesi vahim bir gelişmede, bu keyfi buyruklara karşı, bu tür kuruluşların kendisini taraf ilan etmesi ve gündeminin en önemli konusu kabul ederek geri alınmaları için yoğun bir çabaya girmeleri gerekir. Bu tür kararnameler başka ülkelerde bırakalım sosyalistleri, demokratları, insan hakları ve hukuk savunucularını, burjuva liberalleri bile ayağa kaldırır. Ama bizde garip bir tevekkül görüyoruz.

3- Oto-sansür, iğrenç bir şey. Pavlov deneyindeki şartlı refleks olgusuna benzetiyorum.

4- İnsanın, insan üretkenliğinin belirleyici olduğuna güzel bir örnek. Düşüncenin yaratıcılığına zincir vurmak mümkün değildir.

★ ★ ★

KAMBER SOYPAK
(İst. Barosu Avukatlarından)

Derginizin bana yönelttiği soruları tek tek cevaplandırmaktansa, soruların ilintisi ve mümkün oluduğunca kısa yanıt istenmesi nedeniyle toplu yanıt vermeyi daha uygun görüyorum. Bu nedenle kararnamelerin çıkarılış sürecini ve sonraki gelişmeleri özetlemeye çalışacağım.

Kararnamelerin öncelikle çıkarılış gerekçesi ve hedeflerini iyi değerlendirmek, doğru değerlendirmek zorunludur. Kararnamelerin çıkarılmasının esas nedeni Kürt ulusal ve demokratik uyanışıdır. Ama hedefi tüm ulusal demokratik ve sosyalist muhalefettir. Kararnamelerin Kürdistan'da gelişen halk hareketleri üzerine yürürlüğe konulması, kararnamelerin karakteri ve hedefini açıklamaya yetmektedir. Kararnameler dönemi tarihe 12 Mart ve 12 Eylül gibi darbe olarak geçeceklerdir.

Kararnamelerin özü basında Sansür ve Sürgün (SS) olarak verilmesine rağmen, kararnemenin özü darbe hukukunu yürürlüğe koymak ve Kürdistan'da Olağanüstü Hal Valiliği'ni sömürge valiliği yetkileri ile donatmaktır. Kararnamelerle Kamuoyunun Kürt ve Kürdistan hakkında bilgilenmesi, sorunun tartışılması yasaklanmıştır.

Kararnamelerin yürürlüğe girmesiyle TRT ve günlük basın bölge valiliğinin borazanı haline getirilmiştir. Kaldı ki, günlük basın kararname çıkmadan Kürdistan'daki gelişmeler konusunda milli takım taraftarları gibi davranacaklarına dair darbecilere söz vermişlerdir. Bir günlük gazetenin Genel Yayın Yönetmeni kararnamelerin çıkması üzerine "Biz zaten söz vermiştik, neden yazıp yazmayacağımızı beklemediler" şeklinde sitemde bulunmuştur. Oto sansür toplumu ve insanları kişiliksizleştiren ve mücadele azmini körelten bir kurumdur.

DENG Dergisinin sansürsüz olarak çıkması güzel bir olay. **DENG** bu tavrını sürdürmeli ancak daha güzel tekniklerle çıkmalıdır.

★ ★ ★

AHMET ZEKİ OKÇUOĞLU (İst. Barosu Avukatlarından)

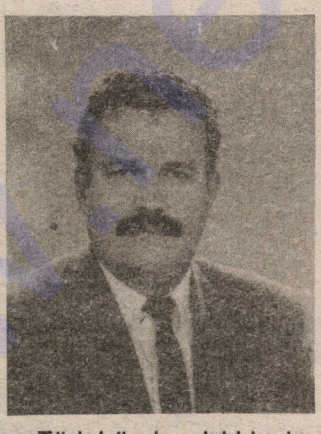

1- Yürürlüğe konulan kararnameler yeni bir dönemin başlangıcı olmaktan çok, statükonunsürdürülmesi niteliğindedir. Cumhuriyet dönemi içerisinde Türk yönetiminin pek çok defa benzeri düzenlemelere gittiğini biliyoruz.

Lozan Antlaşmasının imzalanmasından sonra Türk bürokrasisi ideolojisine uygun bir tutumla Kürtlere ilişkin politikasını da değiştirdi. Kürtlerin varlığının inkarı temeline dayanan bu politikanın sonucu olarak Kürt varlığının ortadan kaldırılması için her türlü yöntem mübah sayılmıştır. Türk yönetimi bu amaca ulaşmak için hiçbir zaman ne insan haklarını ne de hukuk kurallarını gözönünde bulundurmak zorunluluğunu duymamıştır. Bu çerçevede Kürtler için, Türkiye'de yürürlükteki hukuk sisteminin dışında ikinci sınıf bir statü oluşturuldu. Bu ikinci sınıf statüyle ilgili Cumhuriyet dönemi içerisinde herbiri birer hukuk faciası olan pek çokdüzenleme yürürlüğe konulmuştur. Bunların belli başlıları; Şark Islahat Planı, İzalei Şekavet Kanunu, İskan Kanunu, Tunceli Kanunu, İstiklal Mahkemesi ve Umumi Müfettişlik uygulamalarıyla ilgili düzenlemeleridir. Daha pek çok düzenlemeden sözedilebilir. Bunların bir çoğu bugün de yürürlüktedir.

Bir süre önce yürürlüğe konulan 413 ve onu takip eden Kanun Hükmünde Kararnameler incelendiğinde yukarıda sözünü ettiğimiz mevzuatın bir uzantısı olduğunu görürüz.

Bu kararnamelerin Türk halkı açısından doğrudan bir sonuç doğurduğu söylenemez. Olsa olsa Türkiye'de Kürt sorunuyla ilgili yönetimin izlediği çağ dışı politikaların, Türk halkını da bir ölçüde etkilediği söylenebilir. Bu nedenle kararnamelerin Türk ve Kürt Halklarını aynı oranda birlikte etkilediğinden sözetmek yanlış olur.

2- Kararnamelerin tüm Türkiye'yi etkilediği görüşüne katılmıyorum. Daha doğrusu ne Türk halkına ne de Türk basınına ve aydınlarına yönelik doğrudan bir müeyyide getirilmiyor.

Yönetim onlardan sadece Kürt sorunuyla ilgili daha dikkatli bir tutum izlemelerini istiyor. Türkiye'de başta İsmail Beşikçi olmak üzere az sayıda da olsa Kürt dostu olan Türk aydınlarının varlığını inkar etmemekle birlikte, genel olarak Türk aydınlarının ve basının bu düzenlemelerden rahatsızlık duyduğunu söylemek abartılı bir tutum olur. Aksine zaman zaman zorunlu olarak Kürt sorunu konusunda görüş belirtmek zorunda kaldıkları için bundan rahatsızlık duyan Türk aydınlarının şimdi kararnamelerin onları bu zorunluluktan kurtardığı için içten içe sevindikleri söylenebilir.

Kararnameler sadece yönetimin bir tasarrufu olarak yürürlüğe konulmamıştır. Bu düzenlemeler bir "ulusal mutabakat"ın sonucu yürürlüğe konulmuştur.

Türk basını her zaman olduğu gibi bu defa da bu mutabakatın başta gelen unsuru olmuştur. Bu nedenle Türk basınının bu uygulamadan rahatsız olduğu görüşünü paylaşmıyorum. Daha önce ne yapıyorlardı ki, şimdi baskı altında olsunlar. Geçen gün İsmail Beşikçi mahkemede Türk basının MİT'in bir yan kuruluşu gibi çalıştığını söyledi. Bu tespiti doğrulayan pek çok kanıttan söz edilebilir.

3- Kararnamelerin yürürlüğe konulmasından sonra bazı yayın organları "Kürt" ve "Kürdistan" sözcüklerini sansür ederek yayınlama yoluna gitti. Söz

de bu da yönetimin ayıbını sergilemek için yapıldı. Kuşkusuz bu yayın organlarının bu sözcükleri siyah bantlarla yayınlamaları yönetim açısından hiç de onur duyulacak bir görüntü değildi. Ancak bu tutum bunu yapanlara da pek bir şey kazandırmamıştır. Yapılması gereken bu değildir. Bence doğru olan doğrudan bir tutumla kararnamelere karşı mücadele edilmesidir.

4- "DENG" Dergisi'nin oto-sansürü reddederek fotokopiyle çıkması kuşkusuz iyi bir tutum. Ancak bu gibi çıkışların sonuç almakta yalnız başına yeterli bir yol olduğunu söylemek biraz güç. Bunun için daha etkin biçimler bulmak gerekiyor. Hiçbir çevrenin yalnız başına sonuç alabileceğine inanmıyorum. Öncelikle birleşmek ve hukuk çerçevesinde ortak ve daha etkin mücadele biçimlerini bulmak gerekiyor.

★ ★ ★

ABDULLAH SOYDAN (Kawa Dergisi Yazı İşleri Müdürü)

1- Başlatılan dönemde susacak olan zaten susturulmuştur. Tepkiler daha yoğunlaşacak ve şiddetlenecek. Yeni sesler haksızlıkların ayırdına vararak ön sırada yer almaya, mücadele etmeye yönelecekler dir.

2- Kararnamelerle yasaklansa bile Kürt ve Kürdistan olgusu herkesçe daha iyi hissedilmeye başlandı. İ. Beşikçi gibi değerli bilim adamları etkilenemiyor veya etkilenmiyorlar. Uğruna yıllardır cezaevinde olduğum şeyi unutmadım. Halkımı, ülkemi daha çok seviyorum. Haklı bir zeminde baskı ancak tepkiye dönüşür.

3- Oto-sansür, sansürün bünyeye nüksetmiş şeklidir. Hastalığın içeriye vurulanıdır. Diğer bir deyişle uygulayan kişinin intiharıdır. İntihar etmek isteyen için en etkili zehir bence.

4- Dağlardan kopup gelen koca bir nehir. Deryaya akmasına engel hiç bir teknolojik güç mevcut değildir. Önüne koyduğu bentle engellediğini sanıyor. Ama nehir bir başka vahada yolunu bulmuş bile.

★ ★ ★

ERTUĞRUL KÜRKÇÜ (Yazar)

1- Eğer geçtiğimiz aylarda başgösteren "intifada" olmasaydı ne 413, ne de onu izleyen öteki kararnameler yayınlanırdı. Bu kararnameler Kürtlerin varlıklarının, kimliklerinin ve haklarının Türklerin gözünde kazanmaya başladığı meşruiyet sürecinin kesintiye uğratılmasını amaçlıyor. Bu sürecin devamı halinde rejimin eski biçimi içinde varlığını koruması düşünülemezdi. Rejim resmi yalan dışında bir bilginin halka ulaşmasını engellemeyi insanların vicdanına adalet duygusunun hakim olmasını denetlemeyi başlıca görevi olarak görüyor.

2- Türkiye'de yaşları kırk dolayında olan her aydın ve her sosyalist bu tür olağanüstü rejimler altında yaşamayı ve doğru bildiklerini açıklamayı öğrenecek kadar deneyim edindi. Kuşkusuz bütün bunların bir bedeli olması gerekiyor. Ancak sorun şuradadır: başka bir milleti baskı altında tutan bir milletin ferdi olarak kendi özgürlüğünü elde etmek için Kürtlerin özgürlükleri uğruna mücadele etmek hayati bir ihtiyaçsa, Türk aydınları ve sosyalistleri bu sorunun tartışılmasını kararnamenin yürürlükten kalkacağını sandıkları tarihe kadar erteleyemezler. Öte yandan sözkonusu kararnamelerin yürürlükten kaldırılması da onların aşılmasına, işlevsizleştirilmesine bağlıdır. Bütün bunlar, kararnamelere karşın yeni anlatım yolları bulmayı ve Kürtlerin mücadelesinin meşruiyetinin yeniden üretilmesi için yaratıcı olmayı gerektiriyor. İsmail Beşikçi'nin tuttuğu yol daha çok söz edilmesini gereksiz kılıyor.

3- Oto-sansürün ahlaki bir suçmuşcasına kategorik olarak dışlanması gerektiğini düşünmüyorum. Çok çeşitli anlatım yolları ve araçları arasında belli birini kullanmanın ve büyük kitlelerin gündemine bir sorunu getirmenin en az zararlı yolu olduğunda buna başvurulabileceğini düşünüyorum. "Esop dili" denilen, klasik edebiyatın başyapıtları arasında yer alan (fabllerin) anlatım dilinin ezilenlerin davalarını yığınsallaştırmada oynadıkları rolü hepimiz biliriz. Büyük devrimcilerin de zaman zaman bu dile başvurdukları da bilinmeyen bir şey değildir. Ancak bunun bir ideoolji haline getirilmesi, fikirler alanındaki mücadelenin biricik imkanı olarak resmi medyanın önüne çıkarılması ve hayatın buna göre kurgulanmasının teslimiyetten başka bir anlamı olamayacağı kanısındayım.

4- Derginiz böyle bir yola başvurmayı ne zaman düşündü bunu bilmiyorum. Ama, kararnamenin yayınlandığının ertesi günü bu yolla yayın yapılabileceğini, Devrimci Sosyalist Blok tartışmalarına katılan arkadaşlara önermiştim. Aklın yolu birmiş demek ki. Benim ayrıca bir önerim daha olacak, bu

yayını bir fakslar ya da bilgisayarlar sistemine de bağladığınız takdirde, taşıma ve ulaşım sorunlarının da üstesinden gelerek her alt merkezin kendi ihtiyacına göre orijinal nüshadan kendi dilediği kadar çoğaltmasını sağlayabilir ve böylelikle masrafları en aza indirdiğiniz gibi güvenliği de en çoğa çıkarabilirsiniz. Bu sürecin akla getirdiği şeylerden biri de bugün varolan iletişim teknolojisi karşısında herhangi bir yasağın artık bütünüyle anlamsızlaşmış olduğudur.

★ ★ ★

MAHMUT CEYLAN
(Yeni Öncü Yazarlarından)

1- Sosyalist basın kararnameleri değişik biçimde tanımladı. Kimi bunu yeni bir dönem olarak değerlendirdi, kimi de bunu darbe olarak adlandırdı. Bu tanımlarda ve yapılan yorumlarda gerçeklik payı olmakla birlikte, sömürgecilerin bu yola başvurmasını fazla olağandışı bulmamak gerekiyor. Kürdistan'da hep şiddet temelinde bir hegemonya sürdürmüş olan Türk sömürgeciliğinin önlenemeyen gerilla mücadelesi yanısıra gelişen halk direnişi karşısında başka tür bir tepki göstermesi zaten beklenemezdi. Gerçi burjuvazi ve onun siyasal temsilcileri değişen koşulların ve emperyalist merkezlerde üretilmeye çalışılan politikaların da zorlamasıyla Kürt ulusal sorununu kendi açısından tartışıyor, sömürgeciliğin değişen koşullarda yeniden nasıl üretilebileceğine kafa yoruyorlar. Ama henüz siyasal veya kültürel herhangi bir çözümü benimsemeye hazır değiller. Türk sömürgeciliğinin Kürdistan'da Halepçe benzeri bir katliama girişmesi de şimdilik zayıf bir olasılık. Bunun tarihsel ve somut bazı nedenleri var. Kendisini bir batı ülkesi olarak lanse etmeye çalışan, rejimini batı tipi bir demokrasi düzeyine çıkarmak istediğini lafta da olsa savunan bir yönetim, devlet sınırları içersinde bir Halepçe yaratmayı kolay kolay göze alamaz. Böyle bir olay, bu yöndeki propagandanın ve atılan adımların bütünüyle çökmesi sonucunu doğuracaktır. Kaldı ki, verili koşullarda bir kitle katliamı Kuzey Kürdistan çapında bir isyan dalgasının yükselmesine de yol açabilir. Sömürgeciler böyle bir tehlikeyi göze alamaz. Ayrıca Türkiye işçi sınıfının ve diğer emekçi yığınların da bir katliama destek olma konumu eskiye oranla değişmiştir. Kısacası Dünya ve Türkiye 1920'lerin, 1930'ların koşullarını yaşamıyor. Son yıllarda Türkiye'deki siyasal ortam açık bir faaliyet için daha çok olanak yarattı ve çalışan sınıflar, devrimci ve ilerici güçler demokratik hak ve özgürlükler için eylemlilik temelinde burjuva legalitesinin sınırlarını daha çok zorlamaktalar. Bu mücadelenin Kürdistan boyutu henüz cılız da olsa, Kürdistan'daki her gelişmenin Türkiye'yi de çok yakından ilgilendirdiği ve etkilediği düne oranla daha çok kavranmıştır. Zaten çıkarılan son kararnameler de bunu bir kez daha kanıtlamıştır. Türkiye işçi sınıfı ve sosyalist hareket Kürdistan gerçeğine sağlıklı bakamadığı ve Kürt ulusal sorununu çözümüne bağımsızlık hakkını savunma çerçevesinde yaklaşamadığı sürece, kendi mücadelesinin de arpa boyu yol alamayacağını görecektir.

Sömürgecilik, klasik yöntemlerle Kürdistan'ı yönetme konusunda giderek daha çok zorlanıyor. Sömürgecilerin Kürt halkının ulusal kurtuluş mücadelesini eskisi gibi uzun sürecek bir sessizliğe mahkum etme şansı hemen hiç yok gibidir. Bu açıdan, kararnamelerle elde etmek istediği şeylere de ulaşamayacaktır. Çünkü attığı her adım yeni tepkileri ve mücadele biçimlerini beraberinde getirmektedir. Kararnameler esas olarak Kürt halkının kurtuluş mücadelesini bastırmaya yönelik önlemleri içermesine rağmen, sonuçlarından Türkiye'deki siyasal mücadele de doğrudan etkilenmiştir. Kararnamelerle Kürt halkı için değişen ne oldu? İşkence, sansür ve sürgün dün de vardı. Bunun için yasa da gerekmiyordu. Sömürgeciler fiili yollarla bu politikalarını zaten hayata geçiriyorlardı. Yani gerektiğinde kendi yasalarını yine kendileri çiğniyorlardı. Kürt halkı hep baskı altında tutulmuş, köle muamelesi görmüştür. Bugün ise toplumsal gelişmenin kendi yasaları, Kürt gerilla hareketinin ve halkın mücadelesinin yarattığı durum, burjuva legalitesini de sömürgeci egemenliği de sarsmaktadır. Sömürgecileri yeni önlemler almaya iten temel faktörler bunlar değil midir?

Kararnameler esas olarak Kürt halkının kurtuluş mücadelesine yönelik olmakla birlikte bundan en çok etkilenen Türkiye'deki sosyalist basın oldu. Çünkü Kürt gerilla mücadelesi ve Kürt halkının tepkisi zaten yasalara sığmıyordu. Kararnamelerin sosyalist basını şiddetle etkilemesinin temelinde, Türkiye sosyalist hareketinin toplumda henüz gerçek dayanaklarını oluşturamamış olması, kendi meşruiyetini geniş yığınlara kabul ettirememiş olması gerçeği yatıyor. Yine de burjuvazinin bu kararnameleri Türkiye'yi de kapsayacak biçimde çıkarması sosyalist hareketten ve sosyalist basından duyduğu korkuya bağlanabilir. Zira sosyalist hareket ve basının Kürdistan'la ilgili yürüttüğü propaganda ve ajitasyon sömürgecileri rahatsız edecek bir boyuta varmıştı.

Burjuva basının kararnamelerden ne ölçüde nasibini aldığı tartışma götürmektedir. Buna rağmen bu basının insan hakları gibi birtakım değerlere sahip çıkması, işkence gibi birtakım olayları yer yer teşhir etmesi ve bu politikanın sömürgeci burjuvazinin kısa vadeli çıkarlarıyla çelişmesi, iktidarla onları bu sınır içersinde karşı karşıya getirmiştir. Kürdistan'ı bir sömürge olarak Türkiye'ye bağlı tutmak sözkonusu olduğunda burjuva basının sömürgecilerden farklı bir politikası yoktur. Günlük olsun olmasın hiç bir burjuva yayın Kürdistan ve Kürt gerçeğine, sömürgecilik olgusuna demokratça yaklaşmıyor. Ama Kürdistan'da izlenecek politikalarda, özellikle yöntemler konusunda onların arasında görüş ayrılıklarının olması çok doğaldır. Kararnamelerden de anlaşılıyor ki, bugün, sömürgeci yönetim bu görüşayrılıklarını ve çelişkileri de kendisi için tehlikeli buluyor. Herkesi bu kararnamelerin özü konusunda birleştirmek için de sansürü Türkiye'de de uygulamak yöntemi dışında belli ki başka bir seçenek bulamıyor. Kararnameler çıkarılmadan önce Türkiye'deki bellibaşlı partilerin liderleri ve devlet yöneticileri arasında bir zirve düzenlemesi ve zirvede Kürdistan'a yönelik politikada bir mutabakatın olması için çaba gösterilmesi, aynı zamanda sömürgecilerin nasıl köşeye sıkıştıklarını da yansıtıyor.

Türkiye'nin mevcut konumunu dünyadaki değişimin de ışığında ve Ortadoğu'nun stratejik önemine göre yeniden gözden geçirmeyi, bu ülkenin politikasını güney sınırlarındaki tehlikeye uygun yeniden düzenlemeyi öneren çevrelere hem emperyalist karar odaklarında, hem de Türk egemenleri arasında rastlanıyor. Eğer bu görüş benimsenirse, burjuvazi Türkiye'de sürekli bir baskı rejimi kurmak için koşulları zorlayacaktır. İşte bu tür bir tercihe yöneldiğinde sömürgeciler Kürdistan'da Halepçeler yaratmayı da gündemlerinin ilk sıralarına almaktan kaçınmayacaklardır. Sosyalistler böyle bir olasılığa karşı bugünden uyanık olmak, yığınları bilinçlendirip mücadeleye hazırlamak göreviyle de yüzyüze olduklarını unutmamalıdırlar.

2- Aydınlar, yazarlar, çizerler ve gazeteciler dün de bir baskı altındaydılar. Dün de gerçek özgürlüklerinden yoksundular. Türkiye'de burjuva demokratik bir ortam hemen hiç olmadı. Ama son dönemde nispi bir yumuşama, açık bir faaliyete giderek daha çok olanak tanıyan siyasal koşullar meydana gelmişti. İlerici birçok unsur bu olanaklardan yararlanarak demokrasi ve özgürlük mücadelesine kendi çaplarında katkıda bulunmaya çalışıyorlardı. Kararnameler bu insanlara da bir gözdağı verdi. Bunların birçoğu susmayı mücadeleye yeğ tuttu. Beşikçi'nin tutumu nedense bu aydınlar, yazarlar, çizerler ve gazeteciler arasında yaygın değil. Beşikçi'yi övmeye gelince konuşan çok oluyor, ama onun yaptığını yapmak sözkonusu olduğunda da susan çok oluyor. Örneğin, sosyalistlerin, birliğin imkanlarını araştırmak amacıyla topladıkları platformlar ulusal sorunu gündemlerine almalarına rağmen bu konuyu açık tartışmaya cesaret edemiyor. Halen değişik sosyalist eğilimleri kapsayan ayrı ayrı platformlar var ama bunların hiçbiri eylem temelinde kararnamelere açık bir tepki göstermedi. Türkiye'de demokrat olmanın bellibaşlı kriterlerinden biri de Kürt ulusal sorununa sahip çıkmaktır. Pratikte bir demokrat gibi davranmayanlar, marksist bir sosyalizmi hangi temelde savunacaklar?

3- Oto-sansürü reddetmek gerekir. Hiç yazmamayı oto-sansüre tercih ediyorum. Elbette yürütülen faaliyet yasal bir kapsama giriyor. Yasaları, kararnameleri bahane ederek yasalcı bir konuma düşmeyi sosyalizm adına içlerine sindirenlere şiddetle karşıyım. Kitle çizgisi ve meşruiyet temelinde burjuva yasalarına, yasaklamalara, kararnamelere ve talimatnamelere karşı mücadele etmeyen bir anlayışı sosyalizmle bağdaştıramıyorum. Mücadele zemini varolan yasal çerçeveyle sınırlandırılamaz. Eldeki her aracı, her yolu deneyerek burjuva legalisetisini aşmak ve mevcut yasakları işlemez bir hale getirmek gerekiyor. Bu mücadeleyi yığınlara maletmek prespektifiyle davranmak gerekiyor. Yasalara uyan burjuvaziye güven verir, yığınlara değil.

4- **DENG** Dergisi'nin sansüre teslim olmama mücadelesini önemsiyorum. Dergiyi fotokopiyle basmak yerinde ve yaratıcı bir eylemdi. Bu tür yolları çeşitlendirerek, devrimci ve demokratik nitelikteki her yönteme başvurarak sömürgecilerin perspektiflerine ve dayatmalarına karşı direnmek gerekir. Sosyalist bir dergi burjuva yasalarına, kararnamelere ve yasaklara boyun eğmemelidir. Kürdistan gerçeği çıkarılan kararnamelere rağmen vardır. Bunu pratikte de göstermek gerekiyor. Bu amaç doğrultusunda bir tavır geliştiren derginizi, doğru politikanın ne olduğu sorusuna açıklık getiren derginizi, sansüre karşı mücadelede örnek bir adım atan derginizi kutluyorum ve yolunuzda size başarılar diliyorum. Her sosyalist yayın, politikasını bu yönde zorlamalı, olanaklarını teslimiyet ve bekleme anlayışıyla değil, mücadele anlayışıyla harekete geçirmelidir.

★ ★ ★

ALAATTİN ŞAHAN
(Yeni Demokrasi Yazarlarından)

413 sivil darbedir!

1- Mart, Nisan 1990, Ülke siyasi tarihinde her

on yılda bir uygulanagelen 12'lerle merkezi adımların atıldığı, olağanüstü faşist önlemlerin alındığı, toplumsal mualefeti ekarte etmek için işkencelerin, katliamların, sürgünlerin daha bir boyutlandığı, demokratik tüm hakların gaspına yönelinen bir dizinin devamı, önemli bir siyasal kesit olmuştur. MGK'nın toplandığı 28 Mart, Çankaya zirvesinin yapıldığı 2 Nisan, 413 Nolu kararnamenin çıkartıldığı 10 Nisan bu zinciri oluşturan üç önemli halkadır. 413'le başlayarak devam eden kararnameler zinciriyle yeni bir siyasal dönem başlatılmıştır. Amaç gelişen Kürt ulusal hareketini ezmek, Kürt halkını sindirip etkisizleştirmek, Kürt ulusu üzerindeki toplu katliamları, sürgünleri gizlemek, bunu daha kolay uygulanır duruma getirmek, radikal silahlı hareketleri boğmak, gelişen toplumsal mualefeti bastırmak, sansür yoluyla Kürt ulusu üzerindeki sürgün ve katliamları gizlemek, sosyalist basını çıkamaz hale getirmektir.

Kararnameler zinciriyle sadece Kürt ulusuna yönelinmemiş toplumsal mualefete topyekün bir saldırı şekline bürünmüştür. İşçi sınıfına, gençliğe, tüm emekçi katmanlara yönelen bir karşı devrim saldırısı olarak kendini ortaya koymuştur. Faşist diktatörlük gelişen ulusal hareketi, silahlı devrimci güçleri bastırmak, toplumsal mualefeti susturmak için bu kez teşhir olmuş askeri sahada teşhir olmaması için açık bir şekilde devreye sokmayarak perde arkasından yönlendiriciliği daha uygun görülerek sivil bir darbeye yönelinmişti. 10 Nisan bir sivil darbedir.

2- 413'le başlayan kararnameler zinciriyle basın daha bir uşaklık misyonunu üstlendi, sosyalist basın çıkamaz hale getirildi. Tüm aydın zümre baskı altına alındı. Olağanüstü bir yeni döneme girildi. Bu zor dönem toplumun devrimci dinamikleri için bir sınav, aydın kesimi için de aydın olmanın bilinciyle sivil faşist darbe karşısında, Kürt halkının yanında yer alarak, Kürt ulusu üzerinde oynanan oyunları teşhir etmek ve boşa çıkarmaktır.

3- Devrimci-Sosyalist basına her zamankinden daha önemli bir görev düşmektedir. Devrimci-Sosyalist basın 413'le başlayan kararnameler zincirine karşı ortak bir mücadele geliştirmenin yanında, Kürt ulusuna yönelik katliamları, sürgünleri açığa çıkarmalı, teşhir etmelidir. Yasallık içinde çıkan Devrimci-Sosyalist basının herşeyi özgür biçimde ortaya koyması elbette düşünülemez. Ama sadece çıkma mantığına da düşmemeli, kendine oto sansür koyarak işlevsiz hale gelmemelidir. Yasaları zorlayarak, baskıları etkisiz hale getirerek çıkma uğraşı vermeli, kamuoyundan gizlenmek istenen katliam ve sürgünleri açığa çıkarıp teşhir etme misyonunu yerine getirmelidir.

4- DENG Dergisi'nin oto sansürü reddederek fotokopiyle çıkması ileri atılmış önemli bir adım, kazanılmış bir mevzidir. 413'le başlayan kararnameler zincirine devrimci yaratıcılıkla vurulan bir darbedir.

★ ★ ★

SUNGUR SAVRAN (Yazar)

1- İkinci Takrir-i Sükûn ya da SSS dönemini yaşıyoruz. SSS, yani sürgün, sansür, soykırım. 413'le başlayan kararnameler zincirinin **esas** amacı, kimilerinin hakim ulus milliyetçiliğinin etkisi altında söyledikleri gibi, Türkiye'nin Batısında sosyalist hareketin üzerinde baskı yapmak değildir. Evet, sosyalistler, işçi hareketi, kitle örgütleri de daha çok baskı görecektir, görüyor. Ama bu esas amacın **türevi**dir. Bir de baskı aygıtları elbette fırsatı bulunca sosyalistlere ve işçi sınıfına yüklenecektir. Esas amaç, Kürt kitlelerinin olası bir seferberliğini, sürgünden şehirleri aç bırakmaya kadar sayısız yöntemle bastırmak ve devletin bölgedeki terörünü Türkiye işçi sınıfından ve emekçilerden gizlemektir. Esas amaç, Kürt halkının kitlesel mücadelesini ezmektir. Sosyalist basın (ve genel olarak her tür basın) üzerindeki baskının amacı ise Kürdistan'ı Türkiye'nin geri kalan bölümünden **yalıtmak**tır.

2- Kuşkusuz, "tüm aydınlar, yazarlar, çizerler ve gazeteciler baskı altında." Ama yapılabilecek onca şey varken, salt baskıya ah vah etmek olanaksız. Sosyalistler baskı duvarını delmek için nice güçlüğe göğüs gererken, burjuva aydınları, büyük basın vb. susuyorlar. Buna oto-sansür bile denemez. Onlar susuyorlar çünkü TC devletinin çıkarlarını herşeyden üstün gördükleri için devletin Kürtler üzerindeki baskısını onaylıyorlar. Türk aydını bir kez daha sınıfta kalıyor. Cezayir'in bağımsızlık savaşı sırasında sömürgeci Fransız devletinin yanında yer alan ve 1962'den sonra tüm dünya önünde küçük düşen nice Fransız aydınının kaderi bu tip Türk

aydınlarını da bekliyor.

3- TC devletinin "yüce" çıkarlarını savunanların dışında, Kürt halkının tarihsel haklarına olumlu yaklaştığı halde oto-sansür yapanlar var. Bazı dergilerde Kürt sözcüğünün üstü kara bir lekeyle kapatılıyor. Çok yanlış. Sansüre dikkat çektiği için yararlıdır diye savunuluyor. Ama sansürü de kabullenmiş oluyor. Kürt sözcüğünü kimse yasaklamış, yasaklayabilmiş değil ki, üstü karalansın. Mevzileri neden kendiliğimizden teslim edelim?

4- **DENG** Dergisi'nin fotokopi ile çıkışı kuşkusuz bu dergi üzerinde varolan özel yoğunluktaki baskıyı aşma açısından zeki ve yürekli bir adımdır. Ama bu çıkış oto-sansüre boyun eğmeyen tek çıkış değil. **DENG**'den başka, en azından ilk elde hatırlayabildiğim kadarıyla, **Sosyalizm** ve **Emek** dergileri düşüncelerini açıkça ve anlaşılabilir biçimde yazdılar. **Sosyalizm** tam da bu nedenle iki gün içinde toplatıldı. Baskıya boyun eğmeyenlerin sayısını az göstermek sosyalistlerin lehine olmaz. Sorunuzun ikinci bölümünde bir nokta atlanmış. **DENG** Dergisi'nin çıkışının "Kararnameleri tamamen işlevsiz hale" getirdiği iddiası ciddi bir yanlış. Birinci soruya cevabımda da söyledim: Kararnamelerin esas amacı Türkiye'nin Batısındaki basını susturmak değil ki, kararnameler işlevsiz kalsın! Esas amaç Kürdistan üzerinde baskı. Dolayısıyla, kararnameleri işlevsiz kılmanın tek bir yolu var: Bunlar çöp sepetine atılana kadar mücadele etmek!

★ ★ ★

ŞÜKRÜ AKSOY (Emeğin Bayrağı Yazı İşl. Müd.)

1- Kararnameler, Türk devletinin Nusaybin ve Cizre'yle başlayan Kürt İntifadasının yarattığı ve batıda işçi ve gençlik hareketiyle beslenen "yeni durum"a, yeni çözümler üretme çabasının ifadeleri. Irkçı ve soykırımcı yeni bir saldırı kampanyası. Bir yandan Kürdistan'da ulusal hareket ezilmek isteniyor, diğer yandan ezme eylemini kolaylaştıracak çok yönlü saldırılar örgütlenmek isteniyor. Zorbalığa daha geniş bir yasallık kazandırılıyor. Bugün Türkiye'de özgürlük savaşımının yeni ortamı kararnameli saldırı tarafından belirlenmektedir.

2- Özellikle Kürdistan'da kararnameler vahşice uygulanıyor. Bu durumda herkes; her sınıf ve katman, her politik güç kendi cephesinde kararnameli yeni ortama karşı savaşım bayrağını kaldırmalıdır. Kitlelerin birleşik anti-faşist, anti-şovenist mücadelesi ve genel olarak, **birleşik bir karşı koyuş örgütlenmelidir...**

Kararnamelerden sonra Kürt halkının ve bugünlerde memurların devreye girmesiyle yeni bir boyut kazanan işçi sınıfının yığın hareketliliğinin gelişmeyi sürdürmesi, bu bakımdan umut vericidir. Ekonomik istemler yanında özgürlük isteminin cılız da olsa yükseldiği bu mücadelelerin hedefleri içerisine, kararnamelere karşı istemler ve Kürt ulusal hareketleriyle dayanışma da girmelidir. Burada, ilerici demokrat payeli yazar, çizer ve gazetecilerin, çeşitli kurumların tutumunun ibret verici olduğunu vurgulamak istiyorum. Bu kesimler, devletin kararnameli saldırısının sadece sansür ayağına karşı cılız sesler çıkarırken, Kürt ulusu üzerindeki zulme karşı kafalarını doğrultmak bir yana, bir çoğu onaylayıcısı ve ideologu kesiliyor. Ezilen ulus gerçeğinin, gözlerine dürtercesine ortaya çıkması, onları tedirgin ediyor. En hafif yorumla bu çevreler, devletin bu yöndeki baskılarına boyun eğiyorlar. Bugün Türk aydınları demokrasi şampiyonu geçinirken, Kürt sorunu karşısındaki tutumlarıyla tam bir demokratlık sınavından geçtiler ve sınıfta kaldılar. Türk şovenizminin güçlü etkisi altında uyumaya devam ettiklerini kanıtladılar.

Bir söz vardır, tam yeri ve zamanı: "Bir ulusu ezen ulus da özgür olamaz!" Bu vargı, aydınlar için olduğu kadar işçiler ve diğer emekçiler için de geçerli bugün.

3- Oto-sansürü, koşulları içinde değerlendirmek gerekiyor.

Kararnameli saldırının ardından devrimci sosyalistlerin, devrimci ya da demokratların, yayınlarına kendi elleriyle sansür uygulamaları; kazanılmış mevzilerin direnişsiz terki, direnme geleneği yaratma sorumluluğundan kaçma, moral bozucu yenilgi ve sonuçlarından biri olarak tasfiyeciliğin değirmenine su taşımak anlamına gelecektir. Savaşmadan teslimiyet, soykırımcı faşizmin ekmeğine yağ sürmektir. Doğru olan; bir an önce devrim ve karşıdevrim güçlerinin karşılıklı savaşımını örgütlemek iken, oto-sansüre başvurmak, militan devrimci yayıncılığın işi değildir.

4-Oto-sansürü reddetmek, günün tarihsel önemde tek tutarlı devrimci tavrıdır. Tek mücadeleci tavırdır. Eğer yanlış anlamadıysam, bu tavrı ilk olarak **DENG**'in takındığı gibi bir yaklaşımınız var. Burada bir yanılgı sözkonusu... Emeğin Bayrağı (Ilıcak Matbaasında bastırdığı 26. sayısıyla) kararnameler

saldırısının başlamasından sonra ilk sansürsüz çıkışı yaptı. Sun Yayıncılık, D. Seçenek Dergisi ve Emeğin Bayrağı özel sayılarında da bu tavizsiz tutumunu sürdürdü.

DENG Dergisi'nin, yayınını fotokopi ile de olsa sürdürme konusundaki kararlılığını ve gösterdiği mücadeleci tavrı kutluyoruz. Bu, mücadelede yolların tükenmezliğinin bir kanıtı da oldu. Kararnamelerin tamamen değil ama bu örneğin de gösterdiği gibi, işlemeyeceği alanlar olabileceğini kanıtladı. Bildiğimiz gibi bu günlerde, 2000'e Doğru ve Halk Gerçeği'nin yayınına süresiz yasak getirildi. Ilıcak Matbaası 10 gün süreyle kapatıldı. Burada, yasağın uygulanmasında ileri bir adım var, aynı zamanda matbaanın 10 gün kapatılması sınırlı bir uygulamanın ifadesi. Bu durum, egemen güçlerin bir ihsanı değil. Mücadele ve direnme potansiyeli var.

Güçler, bazı odaklarla da olsa karşılıklı çatışma halinde ve çatışmanın sonucu henüz belli değil. Devreye ne kadar çok direnişçi odak girerse, kararnameleri işlevsiz kılmak o ölçüde olanaklı olacaktır.

★ ★ ★

SIRRI ÖZTÜRK
(Sorun Dergisi Genel Yayın Yönetmeni)

1- Kürt ve Türk Solu 12 Eylül darbesiyle daha da şiddetlendirilerek başlatılan baskı, terör, sürgün, sansür vb. tehditlere karşı mücadele ediyor. Bu mücadele henüz bütünlüklü bir sürece kavuşamadı. Günümüzdeki KHK'ler dönemi, burjuvazinin güçsüzlüğünden ileri geliyor. Burjuvazinin güçsüzlüğü ve çürümüşlüğü, onun aşılacağının sevindirici işaretleridir. Ya da daha açık bir faşizme dönüşmesinin...

İşçi sınıfı ve emekçi halklarımızın çok yönlü mücadelesinin dağınık olduğu bir ortamda, 413 ile başlatılan KHK'ler zinciri "darbe" misali gerçekleştirildi. Bu yeni bir 12 Eylül'dür. Ne ilginçtir ki, yine **Mart** ayında tezgâhlanmıştır.

Hayat damarlarımız böylelikle kurutulmak isteniyor. Bu durum mutlaka aşılacaktır. Tarih ve insanlık önündeki haklı bir dava, KHK'lerle engellenemez.

2- Ülkedeki tekelci basının uluslararası ilişkileri var. Bu basına karşı birlikte tavır alınmalıdır. onlar sınıfsal görevlerini yapıyor. Demokrat ve sosyalist basın KHK'lerden büyük bir darbe yemişse (evet yemiştir), hem bir özeleştiri yapmalı, hem de kapitalist üretim ilişkilerinin egemen olduğu koşullarda nasıl kurumlaşmalara gidileceğini oturup yeniden düşünmelidir. Kapitalizmi aşmaya niyetli olduğunu gizlemeyen devrimci ve sosyalist basını holdingler dizecek, basacak ve de dağıtacak! Böyle şey olmaz. Sosyalist basın yakınmadan, emekçi halkımızı yanıltmadan ilkeli ve dürüst bir tutum içinde olmalıdır.

Kürt Sorunu'nun nasıl ve hangi süreçte çözüme kavuşturulacağını Devrimci ve Sosyalist KADRO'lar biliyor. Burjuvazi, "politika cephesinde Kürt ve Kürdistan denilmesi yasaktır!.." diyor, bunu KHK'lerle ve de çeşitli bahanelerle bilimsel ve sosyolojik gerçekliği çarpıtacağını sanıyorsa, bu: ülkedeki temel hak ve özgürlükler mücadelesini (topyekûn) boğmayı ve bu mücadelenin sosyalizmle bütünleşmesini engellemeyi -geciktirmeyi- hedefliyor demektir. "Takrir-i Sükûn'u, Kemalistlerin karşısındaki küçük burjuva komünist muhalefetin susturulmasını ve "İstiklâl Mahkemeleri" trajedilerini hatırlayalım.

Bu fiili durumun vahametini henüz kavrayamayanlar, çarpıtanlar da var. Sorun çok ciddi ve boyutludur. Ama, tarihte de görüldüğü gibi, her baskı ve sansür dönemi, gecikmeden alternatifini de üretecektir. Sistemin aşılması mücadelesinde yeni olanaklar, yeni yöntemler üretilecek ve çare tükenmeyecektir. Son tahlilde de burjuvazi kendi açtığı kanalda tuzağa düşecektir.

3- Devrimci ve Sosyalist KADRO'lar insanımıza seslenirken, açık, anlaşılır, ilkeli ve dürüst bir yol izler. Milliyet farkı gözetmeden KADRO'lar, her türden baskı ve terörü pervasızca uygulayanlara asla şapka çıkarmazlar, geri adım atmazlar. Oto-sansür ayrı şeylerdir, işlevsel olmak için devrimci esneklik ve taktik kıvraklık ayrı şeylerdir. Oto-sansüre başvuranlara söylenecek şey yoktur. Ancak eleştiri hakkımızı kullanabiliriz. İşlevsel olmak için çeşitli ve tükenmeyen yol, yöntem ve araçlara başvuranlara da saygılı olmak gerekiyor. Çarlık sansürü, Almanya, İtalya faşizmi altında bile KADRO'ların, Bilimsel Sosyalizmden asla ödün vermeden türlü yöntemler ve taktik kıvraklıklar denediğini biliyoruz. Hareketimizin donanımlı, akıllı, yetenekli, devrimci esnekliği gözetebilen bir kurmaylığa çok büyük ihtiyacı var. Lenin'in

"Emperyalizm, Kapitalizmin En Üst Aşaması" kitabının önsözünde bu konudaki sorulara gereken cevabı verdiğini hatırlatmak istiyorum.

Bizim, ne yaptığını bilen, bunu yaparak gösteren KADRO'lara ihtiyacımız var. Sığ ve ucuz yaklaşımlar hareketimize zarar vermeye adaydır.

Hareketimizin önündeki barikatların aşılması mücadelesinde, onurlu, kararlı ve özverili insanlarımıza sahipleniyoruz.

4- 1980 öncesini ve yurtdışındaki basını saymazsak, günümüzde; Kürt Ulusal Sorunu'nu kendi düşünce ve davranışlarıyla gündeme taşıyan ve çözümleri tartışan bir çok yayın organları var. Toplumsal Diriliş, Medya Güneşi, Özgür Gelecek, Vatan Güneşi ve Deng Dergileri, sorunu meşreflerince gündeme taşıdılar. Bu dergiler özgün yazılarıyla tanımlanıyor. Türk Sosyalist Basını da konuya asla duyarsız kalmamıştır.

DENG Dergisi'ne uygun görülen "işlem" elbette düşündürücüdür. Bir derginin fotokopiyle yayımlanmak zorunda bırakılması, sistemin çirkin yüzünün açığa çıkarılması mücadelesinde etkili olmuştur. KHK'lerin ne demek olduğu geniş kitlelere böylelikle duyurulmuştur. Bir görevi yerine getirmiştir. Bu olay, ilerici basın tarihimize kaydını düşürmüş önemli bir olaydır. **DENG** Dergisi'nin direngenliği daima anılacaktır.

Burjuvazi "413 Darbesi"nin altında kalacaktır.

İnsanlarımızı haklı mücadelesinde asla yalnız bırakmayacağız. Birlikte yürüyeceğiz; daha işlevsel olmayı başaracağız ve de yeneceğiz!..

★ ★ ★

MEHMET BAYRAK
(Özgür Gelecek Dergisi Sahibi)

1- 413 ve onu izleyen 414, 242, 425 sayılı kanun hükmünde kararnemeler yani nâm-ı diğer **"SS Kararnameleri"**, başka bir deyişle**"Yeni Takrir-i Sükûn"** yani **"Susturma Yasası"**; 1925'te yürürlüğe konan **"Takrir-i Sükûn"**'un ve ona bağlı olarak ikame edilen **Şark Islahat Planı**'nın yeni bir örneği ve günümüzdeki davamıdır.

Resmi ideolojinin 1925'te Şark Islahat Planı ile temellerini attığı Kürt politikası, çeşitli aşamalardan geçerek bugünlere geliyor. Bundan dolayıdır ki Kürdistan'a yönelik yönetim yasaları hep farklı olmuş. **Takrir-i Sükûn** ve bu çerçevede düzenlenen **sansür ve sürgün "talimatnameleri", 1927'de çıkarılan "Bazı Eşhasın Şark Mıntakasından Garp Vilayetlerine Nakline Dair Kanun"**, bugünkü koruculuk sisteminin öncelini oluşturan **"İzale-i Şekavet Kanunu"**, 1934'te yürürlüğe konan **"Mecburi İskân Kanunu"**, daha sonra gelen **"Tunceli Kanunları"**, askeri cunta tarafından 1980'den sonra uygulamaya konan **2932 sayılı "Kürtçeyi yasaklayan kanun"** ve tabii bunun anası **Aldıkaçtı Anayasası**'nın kimi özel hükümleri ve burada vurgulanmayan daha nice yasal düzenleme, bu **"red, inkâr ve asimalasyon"** politikasının köşe taşlarını oluşturuyor.

1925 ve 1990 Takrir-i Sükûn'larının ayrıntılı karşılaştırmasına girmenin yeri burası değil. Ancak şu kadarını söyleyelim ki; eski kanun da koruculuk sistemini öngörüyordu, bu kanun da öngörüyor ve pekiştiriyor; eski kanun da **"Havali-i Şarkiyede İdare-i Örfiye Mıntakasında Tatbik Edilecek Sansür Talimatnamesi"**yle yaygın bir sansürü öngörüyor bu Kararnameler de.. Eski kanun da başta halkın liderleri olmak üzere "sürgünler"i öngörüyordu bu kanun da... Her ne kadar Mustafa Kemal**"Kan ile yapılan inkılâplar daha muhkem olur, kansız inkılâp ededîleştirilemez."** diyorsa da, bunu gerçekçi olmadığını sonraki gelişmeler göstermiştir. Tabii 1923'te Bursa'da söylenen bu sözlerden iki yıl sonra gerçekleştirilen Takrir-i Sükûn'un bir "inkılâp" mı yoksa başka bir dava arkadaşı olan milletvekili **Ekrem Rize**'nin dediği gibi demokratikleşmeye ve özgürleşmeye darbe vuran bir "gerileşme" hareketi mi olduğu ayrı konu.

Kısaca, 1925 Takrir-i Sükûn'u ve devamı yasal düzenlemeler nasıl Türk ve Kürt halklarına çözümsüzlükten başka hiç bir yarar getirmediyse, son Kararnamelerin de getireceği odur: Kan, gözyaşı, kinlerin bileylenmesi; şiddetin yeniden kanı, kanın yeniden şiddeti doğurması... Bu anlayış, 1925'ten sonra 20 dolayında isyan ve katliamdan başka ne yarattı ki bugün ne yaratsın?..

2- Herşeye karşın o günden bugüne çok şeyler değişti. Bir kez Türkiye'nin demografik yapısı değişti. Bugün Kürt halkının yarıdan çoğu Batı'da yaşıyor. Öte yandan Türkiye demokrasi güçleri, bugün eskisiyle kıyaslanmayacak ölçüde duyarlı bu konuda. Dahası Türk halkı da bu sancının bitmesini ve soruna demokrasi için de çözüm bulunmasını istiyor. Çünkü yanıbaşında yaşanan sancının titreşimlerinin kendisine de yansıyacağını, oradaki ateşin alevlerinin kendisini de yalayacağını ve yakacağını biliyor... Sonra Türk'ü ve Kürt'üyle her aydın, kendisini sorumlu bilen her kişi bilmelidir ki, bugün yaşadığımız sancıların düğümleri ta o günlerden atıldı. Çünkü Kürt halkının ulusal-demokratik haklarını

gasp ve inkâr eden 1925 Takrir-i Sükûn uygulaması, aynı zamanda emekçi sınıfın siyasal ve sendikal örgütlenmesine de son verdi, Komünist Partiye ve Terakkiperver Cumhuriyet Partisi'ni kapatarak çok partili sisteme son verip tek parti diktasını da kurdu, işçi sınıfının birlik ve dayanışma günü olan 1 Mayıs'ı yasaklayarak 1970'li yıllarla başlayan "kan"lara da yolaçtı... Sözün kısası Kürt halkının yaşayacağı her sancı, Türk halkına da yansır... İşte tüm aydınların, yazarların, çizerlerin ve gazetecilerin ellerini, dillerini bağlamayı amaçlayan son uygulamalar... Üstelik iç devrimini yapmış kişileri yıldıramayan karanlık güçlerin, dilleri susturamayınca basım kanallarını tıkamaya çalışmaları daha da ilginç bir çaba!.. Ancak kuşkusuz boşuna çabalar bunlar... Matbaa bulamayınca "fotokopi" ile çıkan **DENG** bunun en güzel örneği değil mi?.. Haklılık temelindeki inanç, kuşkusuz burjuvazinin tüm ayakoyunlarını boşa çıkaracaktır... Ta ki toplumsal gelişmeyi durdurmaya çalışan bu güçler de, **"açıklığın tüm olumsuzlukların panzehiri"** olduğunu ve toplumsal sorunların **"yasaklama"**larla çözümlenemeyeceğini anlayıncaya kadar...

3- "Sol-kişot"luk yapmak niyetinde olmayanlar, yerine ve zamanına göre "ezop dili" kullanarak da mesajlarını iletebilirler. Bu, kimi zaman daha da etkili olabilir. Tıpkı "fısıltı gazetesi" gibi. Ancak ulusal ve toplumsal mücadelenin ulaştığı ve buna bağlı terminolojinin çok büyük ölçüde meşruluk kazandığı bir ortam ve konumda, oto-sansür; erdemli ve dürüst bir tavır olamaz. Bu, kazanımdan geri adım atmakla eş değerlidir... Demokrasi dışı çevrelerin istediği de zaten budur. İşte, bu oyuna gelmemek gerekir... Çünkü haklı olan biziz ve Tevfik Fikret'in deyişiyle **"hak her zaman gücün üstündedir"...**

4- Bu sorunun cevabını özetle de olsa yukarda verdiğimi sanıyorum. **DENG**'in bu konudaki çabasını kutlamak gerekiyor.

16. sayfanın devamıdır.

nalist, aynı zamanda yurtsever, yaklaşım tarzıdır. Yok eğer o, ulusal dargörüşlülüğün, başka halklara karşı öfkenin, kuşkunun adı ise, böyle bir zemin ne başka halkların, ne de Kürt halkının çıkarına değildir. Geçmişten bugüne yabancı boyunduruğunun yolaçtığı acılar ne denli derin olsa da, halkımız böyle bir öfkeden ve dargörüşlülükten kendini korumalıdır. Ve lafta değil, gerçekte devrimci ve sosyalist olanlar, bunun için herzaman uyanık olmalılar. Çünkü uzun yıllar süren ezgi, yabancı baskısı, toplumlarda olumsuz duygu ve düşüncelerin kök salmasına yol açabilir; bunun pekçok örnekleri var. Kürt halkını ve Kürdistan'ı sevdiğimiz oranda, onu bu tür olumsuz etkilerden korumalı, çağdaş, ileri düşünceleri kararlıca savunmalıyız. Sosyalist olmanın denek taşı da budur. Yoksa ne sosyalistlik, ne de devrimcilik, kişinin kendi alnına yapıştıracağı bir etiket değildir.

Özgür, eşit halklar, koşulları varsa neden birlikte, yanyana, kardeşçe yaşamasınlar? Hele sosyalizm koşullarında.. O kanıdayım ki, bugünden yarına değil, ama ilerde ulusları bölen sınırlar anlamını yitirecek, tüm dünya eşit ve özgür ulusların bir federasyonuna dönüşecek.

Sovyetler Birliği'nde ya da Doğu Avrupa'da olup bitenlere, bakıp kimse yanılmasın; bununla eşit ulusların demokratik birliğine ilişkin görüşler, diyelim "federasyon tezi", çürümüş değildir. Bu halkların neden sonra, perestroykanın getirdiği açıklık ortamında birbirlerinin boğazına sarılmaları elbet üzücüdür. Bu kadarını kimse beklemiyordu. Ama bu, ileriye değil, geriye dönük bir gelişmedir. Elbet, bu halklar arasında tam bir eşitlik yoksa sağlanmalı, olumsuzluklar giderilmeli; ama Ermeni-Azeri, Gürcü-Abaza, Özbek-Kırgız örneklerinde görülen kanlı boğuşmalar, ya da Letonya, Litvanya ve benzeri örneklerde görülen ulusal egoizmle yüklü bir coşkunun savunulacak ve örnek alınacak yanı yoktur. Bu durum enternasyonalizmin yüksek değerini, eşit ulusların birlikte yaşamayı başarmalarının güzelliğini ve yararını ortadan kaldırmıyor; yalnızca -ne yazık ki- Ekim Devrimi'nin getirdiklerine ve şunca yıllık uygulamaya rağmen, birçok halkın henüz bu olgunluk düzeyine ulaşmadığını, geçmişin köhne mirasının etkisinin bugün de hala güçlü olduğunu gösterir. Bu, Sovyetlerde ve Doğu Avrupa'da, son 70 ya da 45 yılda, komünist partilerine doluşmuş, hatta tepeye tırmanmış pekçok kişinin, enternasyonalist değil, gerçekte birer burjuva kafa taşıdığını, şovenlikten kurtulamadığını, modaya uyup sosyalist bir kılıfa büründüğünü gösterir. Ama insanlık iyi ve güzel değerlere doğru ilerleyecekse, ki buna kuşkumuz yok, uluslar arasında barışçı ve uygar ilişkileri er geç başaracaktır.

AGİK - HALKIMIZIN MÜCADELESİNDE ÖNEMLİ BİR PLATFORM

E. HAVİN

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı (AGİK)'in 2. İnsani Boyut Toplantısı geçtiğimiz Haziran ayında Kopenhag'da yapıldı. Bu nedenle Danimarka'nın başkenti Haziran ayı boyunca önemli politik ve kültürel etkinliklere sahne oldu. Avrupa ve Kuzey Amerika'dan 35 ülkenin dışişleri Bakanlarının ve diplomatik heyetlerinin katıldığı resmi toplantının yanısıra, gündemdeki sorunların daha geniş ölçekte tartışılması ve kamuoyuna mal edilmesi için, bir dizi parelel toplantılar düzenlendi.

Bu toplantı AGİK Helsinki Sözleşmesi'nin 15. yılında yapılıyor. 1975 yılında Helsinki Nihayi Senedi'nin imzalanması, Avrupa'da bir yumuşama dönemine girilmesi ve insan hakları konusunda ilerlemeler sağlama bakımından önemli bir olay olmuştu. O tarihten bu yana Belgrat'ta, Madrit'te, Viyana'da Parist'te, Helsinki'nin sonuçlarını gözden geçiren ve geliştiren bir dizi toplantılar yapıldı. Kopenhag toplantısı ise bunların sonuncusudur.

1970'lerin bölünmüş dünyasında Helsinki Konferansı, Avrupa'nın ve Kuzey Amerika'nın karşıt kutuplardaki ülkelerini ilk kez ortak bir platformda ve belli ilkeler üzerinde biraya getirmekle önemli bir rol oynamıştı. Geçen 15 yıl içinde AGİK, Avrupa'da bir güven ortamının doğmasında rol oynadı ve örneğin silahsızlanma ve askeri güçlerin indirimi konularını gündemine alarak, bu doğrultuda olumlu adımlar atılmasını sağladı.

AGİK'in Giderek Artan Önemi

Özellikle Doğu Avrupa ülkelerinde ve Sovyetler'de yeralan son değişikliklerden sonra Varşova Paktı'nın dağılmaya yüz tutması NATO'yu da etkiliyor ve her iki paktın da dağıtılması yönündeki düşünce ve eğilimlere güç kazandırıyor. Son zirve sırasında Gorbaçof bu isteği birkez daha tekrarladı ve AGİK'in güçlendirilerek bir "Avrupa güvenlik sistemi"ne dönüştürülmesini önerdi. Aynı öneri daha sonra, Kopenhag toplantısının başlangıcında SSCB Dışişleri Bakanı Şıvarnadze tarafından gündeme getirildi. Ancak ABD bu öneriyi soğuk karşıladı. NATO içinde, ABD ve İngiltere'nin başını çektiği büyük çoğunluk, hala NATO'nun işlevinin sona ermediği görüşündeler. Onlara göre NATO şimdiye kadar bir "savunma sistemi" olarak işlevini başarıyla yerine getirmiş, Doğu Avrupa'daki değişikleri sağlamış, bundan böyle de "bir güvenlik unsuru" olarak varlığını sürdürmeliymiş.. Hala soğuk savaşın sürmesinden medet uman Türkiye de NATO'nun politikasında herhangi bir yumuşamaya karşı.

Görülüyor ki ABD ve öteki tutucu ve militarist güçler, mevcut askeri paktları ortadan kaldırmak için ortaya çıkan son derece elverişli ortama rağmen bu konuda istekli değiller, ayak diretiyorlar. Özellikle ABD, AGİK gibi 35 ülkenin yeraldığı böylesi bir platformda NATO'daki kadar etkin ve yönlendirici bir güç olamıyacağını düşünüyor. Ne var ki, değişen durum onları da zorluyor, gün geçtikçe bizzat kendi kamuoylarına cevap vermekte güçlük çekiyorlar. Nitekim, NATO'nun dağıtılmasına bu aşamada razı olmasalar bile, AGİK'in kurumlaştırılması ve kalıcı kılınması yönündeki istemlere, tümden hayır da diyemiyorlar.

İnsan hakları ve azınlıkların durumu da AGİK'in gündemindeki önemli konular arasında yer alıyor. Platform, geçmiş toplantılarda bu konuları çeşitli açılardan ele aldı ve yeni ortak kararlar, belgeler oluşturdu. Çeşitli ülkelerde insan haklarının durumunu izlemek ve insan hakları ihlallerini gündeme getirmek, bunlara saygı gösterilmesini sağlamak için **Helsinki Gözleme Komiteleri** oluşturuldu. Taraf devletler eskisi gibi, bu tür konuların kendi içişleri olduğunu ileri süremiyorlar. İnsan hakları gibi azınlık hakları ve etnik sorunlar da artık uluslararası kamuoyunun ortak gündemini oluşturuyor.

Elbet, taraf üklelerin sözkonusu kararları çiğnemesi durumunda Platformun doğrudan bir yaptırım gücü yok. Nitekim, işlerine gelmediği zaman uluslararası hukuku başka alanlarda da çiğneyen dev-

letler, AGİK sözleşmesi ve onu izleyen kararlarla ilgili olarak da aynı şeyi yapıyorlar. Bu ülkelerin başında ise Türkiye geliyor. Türkiye, demokratik bir ülkeymiş gibi sözleşme ve kararlara imza atıp sonra da bildiğini yapıyor. Buna bakıp AGİK'i insan hakları ve benzeri konularda tümüyle etkisiz ve yararsız düşünmek yanlış olur. Çünkü doğrudan yaptırım olanağı olmasa da, AGİK sorunları tartışma gündemine getiriyor, uluslararası kamuoyuna mal ediyor ve diğer uluslararası kuruluşların gündemine girmesine yardımcı oluyor; böylece taraf ülkelerin politikasını etkiliyor. Öyle olunca da AGİK ilkelerine sırt çevirmek giderek taraf ülkeleri uluslararası kamuoyunun önünde güç duruma düşürüyor ve ilişkilerini etkiliyor, çıkarlarına zarar veriyor. Örneğin Türkiye'nin AGİK toplantıları sırasında telaşa kapılmasının nedeni de budur.

Gelişmeler, önümüzdeki yıllarda yumuşamanın süreceğini, silahsızlanma yönünde daha ileri adımlar atılacağını, Varşova ve NATO paktlarının ortadan kalkması için daha elverişli bir ortam doğacağını gösteriyor. Buna paralel olarak uluslararası ilişkilerin düzenlenmesinde AGİK'in rolü artacaktır.

Kopenhag Toplantısı ve Kürt Sorunu

Kopenhag toplantısının gündeminde insan hakları, politik haklar, hukuk devleti ilkeleri ayrıntılı olarak ele alınmıştı. Doğu Avrupa'daki gelişmelerin gündemi önemli derecede etkilediği görülüyordu. Nitekim, tüm taraf ülkelerde çok partili sistem, serbest seçimler, hükümetlerin parlamentoya hesap verme gereği, parti ile devletin ayrılığı gereği vb. ortak bildiriye yansıyanlar arasındaydı.

Azınlıklar konusu Kopenhag toplantısının tartışma gündeminde önemli bir yer kapsıyordu. Taraf ülkelerin bir bölümü bu konuda yeni öneriler sundular. Ayrıca çok sayıdaki paralel toplantılarda da ağırlık yine azınlıklar konusunda idi. Bu toplantılar çok sayıda uluslararası nitelikte hükümetler dışı (Non Governmental) örgütlerin ve Danimarka'daki demokratik örgüt ve çevrelerin ortak çaba ve girişimleriyle düzenlenmişti. Bu toplantılara ilişkin çağrı, **Poul Hartling** (eski Danimarka Başbakanı ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiseri), **Anker Joergensen** (eski Danimarka Başbakanı ve Sosyalist Enternasyonal'in Onur Üyesi) ile **Gurli Vibe Jensen** (papaz) tarafından yapılmıştı.

Girişimci örgütler arasında iki de Kürdistan'lı örgüt vardı: **Kürdistan İnsan Hakları İnsiyatifi** (KİHG) ile **Danimarka-KOMKAR**. Toplantıya hazırlık döneminde her iki örgüt de yoğun ve sistemli bir çalışma yaptılar ve onların çabası sonucu Kürt sorunu paralel toplantılarda geniş biçimde ele alındı.

Toplantının açılış günü olan 5 Haziran'da KOMKAR-Danimarka toplantı yeri önünde kitlesel bir gösteri düzenleyerek sömürgeci-faşist Türk rejimini protesto etti.

7 Haziran günü Uluslararası Basın Merkezi'nde, "**Türkiye Kürdistanı'nda İnsan Hakları**" konulu basın toplantısı yapıldı. Toplantıya Danimarkalı parlamenter **Pelle Voigt**, F.Alman parlamenter **Angelika Beer**, İstanbul milletvekili **Mehmet Ali Eren** ve Kürdistan İnsan Hakları Girişimi adına **Sertaç Bucak** katıldılar. Bu toplantıda Kürt halkının durumu ve Kürdistan'daki insan hakları ihlalleri dile getirildi. Ayrıca KİHG tarafından hazırlanmış 56 sayfalık İngilizce rapor basına dağıtıldı.

8 Haziran günü **Uluslararası Saharov Komitesi** ve **Danimarka-KOMKAR**'ın birlikte düzenlediği "**Türkiye'de İnsan Hakları**" konulu toplantı yapıldı.

11 Haziran günü Pelle Voigt'in yönettiği, M. Ali Eren ve KİHG temsilcisinin katıldığı "**Helsinki Süreci ve Türkiye'de Kürt Sorunu**" konulu panel yapıldı. Toplantıyı geniş bir kitle izledi ve çok sayıda kişi tartışmalara katıldı.

13 Haziran günü, ünlü dilbilimcilerden, Roskilde Üniversitesi'nden **Dr. Tove Skuttnabb-Kangas** ile **Robert Philipsonn** birlikte, **Yasaklanmış Dil Kürtçe** konulu bir konferans verdiler.

20 Haziran günü Danimarka-KOMKAR ile Avrupa Kürt Öğrenci Örgütü'nün (KSSE) birlikte düzenlediği, **Türkiye'deki Irak Kürdistanı'ndan Mülteciler** konulu seminer yapıldı.

Bu toplantıların yanısıra, Danimarka-KOMKAR, Kopenhag'ın iki büyük kütüphanesinde, Haziran ayı boyunca devam eden (Blaagard: 1-9 Haziran; Arbetslund: 11-30 Haziran) ve Kürt halkının yaşamını ve mücadelesini dile getiren bir sergi açtı.

Sömürgeci Rejimin Paniği

Gerek sözkonusu toplantılar, gerekse kültürel çalışmalar demokratik çevrelerden ve kamuoyundan geniş ilgi gördü. Türk sömürgeci rejimi, daha hazırlık aşamasında AGİK Kopenhag Toplantısı'na ilişkin gelişmelerden telaşa kapıldı ve bu durum "AGİK'te Meydan Muharebesi" ve benzeri başlıklarla Türk basınına geniş biçimde yansıdı. Dışişleri Bakanı Ali Bozer'in başkanlığındaki diplomatik heyetin ve bu iş için seferber edilen Türkiye Kopenhag Elçiliği'nin yanısıra, çeşitli üniversitelerden ve üniversite dışından seçilen, aralarında **Mümtaz Soysal** ve **Türkkaya Ataöv**'ün de yer aldığı kalabalık bir profesörler grubunu da Danimarka'ya gönderdiler.

Adına "bilim ve siyaset adamı" denen bu kişiler, toplantıların birinden ötekine koşturup söz alarak Türkiye'yi güç durumdan kurtarmaya, eleştirilere cevap vermeye ve sömürgeci-faşist rejimin yalan ve demagojiye dayalı bayatlamış tezlerini savunmaya çalıştılar. Ne var ki, böylesine iğrenç bir işi bilim ve siyaset adına yapmak kendileri için de kolay olmadı. Bir bölümü daha ilk çıkışlarında rezil oldular ve daha sonraki toplantılarda görünme-

diler. Mümtaz Soysal ise, bu kez, "Kürt sorunu İngilizlerin çocuğudur" gibi düzeysiz suçlamalara yeltenmeyip, daha uygar bir görünüm vermeye özen gösterdi ve Kürt yurtseverlerinin bu sorunun demokratik çözümüne ilişkin olarak getirdikleri birçok isteme katıldığını söyledi.

Toplantılar sırasında, sömürgeci rejimin prof. yaftalı bu uşakları, Kürt yurtseverlerini sözde köşeye sıkıştırmak için, sık sık, çocuk ve kadınlara, öğretmen ve mühendis benzeri sivillere yönelik kıyımları gündeme getirerek bunu onaylayıp onaylamadıklarını sordular. İnsiyatifin ve KOMKAR'ın sözcüleri ise buna şu cevabı verdiler: "Çocukların, kadınların, ya da masum sivillerin öldürülmesini, kim yaparsa yapsın asla onaylamıyoruz ve bu tür eylemlere karşıyız. Ama Kürdistan'daki durumun sorumlusu sömürgeci Türk devletidir. O Kürdistan'da azgın bir devlet terörü yürütüyor. Böyle bir rejime karşı, koşullara uygun düşen her yöntemle mücadele etmek Kürt halkının hakkıdır. Kürt halkının mücadelesini bir terör olayı gibi göstermeye bu rejimin hakkı yoktur. Başka örgütlere yüklediği eylemlerin bile çoğunu bizzat onun 'güvenlik gücü' dediği komandolar, özel timler ve benzerleri yapıyor," dediler ve bir süre önce yapılan **Sete** Köyü katliamını ve başka örnekleri gösterdiler.

Sömürgeci rejimin AGİK platformunda kötü biçimde sıkıştığı günlerde **Gerê** köyündeki katliam haberi yankılandı. Sömürgeci Türk Devleti, hemen yoğun bir propaganda kampanyasına girişti. ANAP, DYP, SHP gibi burjuva partilerinden dört milletvekilini, olayın etresi günü Kopenhag'a gönderdi, basın toplantıları düzenledi. Kürt ulusal hareketini bir bütün olarak karalamak ve böylesi "şer güçlerine" karşı masum bir mücadele yürütüyormuş görüntüsü yaratmak için seferber oldu.

Ne var ki, böyle bir olayın bu aşamada patlak vermesi bir rastlantı değildi. Herşeyin önceden planlanıp uygulandığı daha ilk bakışta anlaşılıyordu. Bu da kanlı rejimin yeni ve acımasız bir senaryosuydu. Nitekim Türk devleti inandırıcı olamadı ve çok geçmeden olayın içyüzü ortaya döküldü. Gerê katliamını da bizzat Türk devletinin resmi ve yarı-resmi çeteleri yapmıştı. Sömürgeci rejim kendi kazdığı kuyuya düştü, kanlı yüzü biraz daha açığa çıktı.

Sonuç olarak Kopenhag sürecinde sömürgeci-faşist Türk yönetimi, genel olarak insan haklarını pervasızca çiğnemesi, özel olarak da Kürt halkına uyguladığı baskı ve zulüm nedeniyle köşeye sıkıştırıldı, etkin biçimde teşhir edildi. Kürt sorunu uluslararası kamuoyuna biraz daha mal edildi. Bu, Kürt halkı bakımından önemli bir başarıdır ve bu sonucun sağlanmasında büyük emeği geçen Kürdistan İnsan Hakları Girişimi ile KOMKAR-Danimarka'yı kutlamak gerekir.

Sonuç Bildirisi Üzerine

AGİK'in Temmuz başında yayınlanan 19 sayfalık ortak bildiri beş bölümden oluşuyor. IV. Bölüm azınlıklar konusuna ayrılmış ve üç tam sayfalık bu bölümde konu oldukça ayrıntılı biçimde ele alınmış. Ancak kullanılan dil oldukça esnek ve yumuşak. Bu da anlaşılır birşey. Çünkü kararlar ancak oybirliği ile alınabiliyor. Sözleşmeye taraf olan ülkelerin ise, eğer tümünün değilse bile çoğunluğunun kendi azınlık veya etnik sorunları var. Bu nedenle de platformda çıkan kararlar ancak bir uzlaşmanın ürünü olabiliyor. Elbet çoğunluğun eğilimi de önem taşıyor. Öyle olmasa, Türkiye gibileri bu tür konulara değinilmesine bile razı olmazlardı.

Bu bölümün başındaki 30. maddede azınlıklar sorununa ilişkin ilkesel tutum belirleniyor. Şöyle deniyor: *Taraf ülkeler, ulusal azınlıkları ilgilendiren sorunların yeterli çözümünün ancak hukukun üstünlüğüne ve bağımsız bir yargılama sistemine dayanan demokratik politik bir çerçevede mümkün olacağını kabul ederler. Bu çerçeve insan haklarına ve temel özgürlüklere tam bir saygıyı, tüm yurttaşlar için eşit hakları ve statüyü, tüm meşru çıkarlarını ve isteklerini özgürce ifade etmeyi, politik çoğulculuğu, sosyal toleransı ve hükümet gücünün kötüye kullanılmasına yol vermeyecek yasal kuralları geçerli kılmayı garanti eder.*

Daha sonraki bölümlerde "bir ulusal azınlığa mensup olan kişilerin" hakları, ayrıntılara inilerek ele alınıyor. Buna birkaç örnek:

Madde 32 : ...Ulusal azınlıklara mensup olanlar, kendi iradelerine aykırı olarak herhangi bir asimile girişimine muhatap olmadan, kendi etnik, kültürel, dilsel veya dinsel kimliklerini özgürce ifade etme, koruma ve geliştirme, yine kendi kültürlerini koruma ve çok yönlü geliştirme hakkına sahiptirler. Onlar özellikle:

Kendi anadillerini özel ve aynı zamanda kamu yaşamında özgürce kullanmak; (32.1)

Kendi eğitim, kültür, dini kurumlarını, örgütlerini ve derneklerini kurmak ve geliştirmek; (32.2)

Kendi aralarında ve kendi ülkelerinde serbestçe ilişkiler kurmak ve aynı ilişkileri, sınırlar ötesindeki aynı etnik ve ulusal kökeni, kültür mirasını veya dinsel inancı paylaştıkları başka devletlerin yurttaşları ile de kurabilmek; (32. 4)

hakkına sahiptirler.

Madde 33 : Taraf ülkeler kendi toprakları üzerindeki ulusal azınlıkların etnik, kültürel, dilsel ve dinsel kimliklerini koruyacak ve bu kimliğin gelişmesi için uygun koşullar yaratacaklardır.

Madde 34'te ulusal azınlıkların kendi anadillerinde eğitim hakkına yer veriliyor ve eğitim kurumlarında edebiyat ve tarih öğretiminin, aynı zamanda ulusal azınlıkların tarih ve kültürünü içermesi gerektiği belirtiliyor.

Sömürgeci rejimin sözcüleri, Kopenhag toplantısı sırasında kendilerince bir azınlık kavramı ileri sürerek, platformun bu konuda aldığı ve

alacağı kararların etkisinden kaçmaya çalıştılar. Azınlıkların ancak resmi anlaşmalarda özel olarak belirtilenler olduğunu ileri sürdüler ve Kürtleri bir azınlık saymadıklarını söylediler. Lozan Konferansı'nda Kürtlerin bir azınlık olarak hükme bağlanmadığı biçimindeki beylik tezlerini tekrarladılar.

Kürtlerin bir azınlık olmadığı elhak doğrudur. Kürtler, bu bayların da çok iyi bildiği üzere, nüfusu 25 milyonu aşan bir ulustur. Bu nedenle de onların hakkı azınlık haklarıyla elbet sınırlandırılamaz. Onlara uygun düşen tüm uluslarla eşit haklara sahip, özgür, bağımsız bir ulus olmaktır. Temel hakları da kendi kaderlerini tayin hakkıdır.

Ancak böyle olması, sömürgeci bayların saçma sapan tezlerine hak kazandırmaz. AGİK kararlarında, ulusal azınlıklar ve etnik gruplar için konan çerçeve, şu ya da bu anlaşmada isimlerinin zikredilmiş olması değil, somutta varolmadır, yani gerçek durumdur. Bu çerçeve Kürt ulusunun hak ve özgürlükleri için çok yetersiz olmasına rağmen yurtsever güçlerin eline küçümsenmiyecek mücadele olanakları veriyor. Kürt ulusal hareketi ondan yararlanarak sömürgeci-faşist rejimi köşeye sıkıştırabilir ve sıkıştırmalıdır.

Bu Tür Çalışmaları Küçümseyen Kimi Anlayışlar

Bu tür çalışmalar yurtsever kamuoyunda büyük memnuniyet uyandırıyor, saygıyla karşılanıyor. Ancak, Uluslararası kamuoyuna yönelik bu tür çalışmaları küçümseyen kişilere ve örgütlere de rastlanıyor. Bunlar, bu tür çalışmalarla ilgili olarak, "Kürt sorununu bir insan hakları sorunu boyutuna veya azınlık sorununa indirgemek" gibi ucuz, kolaycı suçlamalarda bulunuyorlar.

Peşin bir suçlama güdüsüyle, önyargıyla yola çıkmayan her yurtsever ve demokrat, ya da -moda deyimle- devrimci insanın, kimin, hangi işi, hangi amaçla yaptığına bakması gerekir. Ulusal arenada olduğu gibi uluslararası arenada da, çok çeşitli güçlerin herbir olaya yaklaşımı farklıdır. Herbir Kürt örgütünün ulusal soruna nasıl baktığı, nasıl bir çözüm önerdiği sır değildir. Hiçbir Kürt örgütü Kürt sorununu bir azınlık sorunu, ya da salt "bir insan hakları sorunu" olarak görmüyor.

Diğer yandan, Kürtler, kendi sorunlarını uluslararası platformlara da götürmek, kamuoyuna mal etmek, destek sağlamak için yoğun çaba harcamak zorundalar. Ama uluslararası düzeyde Kürt sorununa ilgi duyan güçlerin de - kimi dost kimi düşman- kendi politikaları var. AGİK platformundaki güçlerin de Kürt sorunu konusunda tıpkı bizim gibi düşünmelerini, sorunu bizim gibi niteleyip bizim çözüm biçimlerimizi önermelerini bekleyemeyiz. Öyle olunca da ne yapmalı? Kürt sorununu uluslararası platformlara götürmekten, bu tür çabalardan vaz mı geçmeli? Böyle bir tutum, çocukluk olur ve ençok da Kürdistan'ı bölüşmüş olan sömürgeci güçleri sevindirirdi.

O halde, Kürt sorununu bu tür platformlara götürmenin, onu "insan hakları boyutuna veya azınlık sorunu düzeyine indirmek" olmadığını söylemek, abesle iştigal olur. Bu tür ucuz ve kolaycı suçlamaları yapanlar ya önyargılıdırlar (ki böylelerine zaten laf anlatmak boştur) ya da, bu işin gereğini ve önemini kavrıyamıyacak kadar politik mücadelenin acemisidirler.

Kürt devrimcileri ve yurtseverleri, Kürt sorununun çözümü için kendi tezlerini sonuna kadar savunmak hakkına sahiptirler, bu aynı zamanda onların görevidir. Bunun özü ise Kürt halkının kendi kaderini özgürce belirleme hakkıdır ve bu hak elbet, kendi devletini kurma hakkını da içeriyor. Biz, şuna yada buna bakarak amaç ve istemlerimizden caymayız. Başkalarının bize rağmen çizdiği sınırların bizim için geçerliği yoktur. Bu sorunun bir yanı.

Diğer yandan, sorunun insani boyutunu da küçümsememeli. İnsan hakları içerisine günümüzde neler girmiyor ki. Bizzat AGİK'in temel belgesi olan Helsinki Nihayi Senedi, halkların kendi kaderlerini belirleme hakkını içeriyor. Demek ki Kürtler, kendi istemlerini bizzat AGİK ilkelerine ve öteki uluslararası hukuka ve belgelere dayandırmak olanağına sahipler.

Sonuç olarak, kendi sorunumuzu sabırla, enerjiyle ve yılmadan uluslararası platformlara götürmeli, orada sömürgeci güçleri teşhir etmeli, sorunu uluslararası kamuoyuna mal etmek, destek ve dayanışma sağlamak için ne lazımsa yapmalıyız. Bu tür platformları en iyi biçimde değerlendirmeliyiz. Bunun mücadelemize büyük yararı vardır.

AGİK, kapsamı ve etkinliğiyle son derece önemli bir platformdur. Partimiz başından beri onu önemsedi ve çeşitli raporlar ve girişimlerle Kürt sorununu AGİK'in gündemine getirmek için yoğun çaba harcadı. Bu konuda KİHG'nin, KOMKAR'ın ve öteki yurtsever ve demokratik örgütlerin çabaları da büyük değer taşıyor. Kürt ulusal hareketi bu tür platformları etkilemek için güçlerini birleştirmeli ve daha sistemli çalışmalar yapmalıdır.

(Bu yazı Riya Azadi'nin 135. sayısından alınmıştır.)

İNTİFADA FIRTINASININ ARDINDAN KÜRDİSTAN

İntifada fırtınasının ardından Kürdistan'da çeşitli olaylar meydana geldi. Sömürgeciler çıkardıkları kararnameler zinciriyle bu olayların kamuoyuna ulaşmasını engellemek istediler. Kamuoyuna yansıyan haberler ise basın tarafından ya tamamen çarpıtılmış olarak, ya da bir çok yönü eksik olarak verildi. İntifadanın hemen sonrasından başlayıp temmuz ayının sonlarına kadar oluşan olayları kısaca yayınlıyoruz.

KÜRDİSTAN'DA AÇLIK GREVİ DALGASI

23 Mayıs 1990 günü Nazilli, Aydın ve Buca Cezaevlerinde toplam 400 tutuklu ve hükümlü cezaevlerindeki yaşam koşullarının düzeltilmesi ve Kürdistan'a yönelik olarak çıkartılan Kanun Hükmündeki Kararnamelerin iptal edilmesi istemiyle açlık grevine başladıklarını kamuoyuna duyurdular. Ardından Diyarbakır E Tipi Cezaevi ile Ergani Cezaevlerinde bulunan tutuklu ve hükümlüler de aynı istemlerde bulunarak açlık grevine başladıklarını duyurdular. Aynı gün Diyarbakır da tutuklu ve hükümlü yakınları ile duyarlı çevreler Sosyalist Parti İl Binası'nda açlık grevine başladılar.

Tüm bu gelişmeler gazetelerin iç sayfalarında küçük kutuların dışına çıkmadı. Burjuva basını olayı çok az ve *"dikkatli"* bir şekilde kamuoyuna yansıttı. Açlık grevini destekleyenler üzerindeki polis baskısını görmezden geldi. Diyarbakır'da açlık grevini destekleyen tutuklu ve hükümlü yakınlarının ve demokrat çevrelerin sayısı kısa sürede 1500'e vardı.

Yine 25 Mayıs günü Ceyhan Özel Tip Cezaevinden 80 ve Mardin Cezaevinden 21 tutuklu ve hükümlü 424 sayılı Kanun Hükmündeki Kararnameyi protesto amacıyla açlık gerevine katıldıklarını kamuoyuna duyurdular.

28 Mayıs 1990 günü Diyarbakır Sosyalist Parti İl Binasında açlık grevine giden tutuklu ve hükümlü yakınlarından 200'ü siyasi şube ekipleri tarafından dövülerek gözaltına alındı.

Ardından 30 Mayıs 1990 günü Şanlıurfa Kapalı ve Yarıaçık Cezaevinde 46 tutuklu ve hükümlü 2 gün süreli destek açlık grevine gittiklerini duyurdular.

Açlık grevine destek verenler 11 Haziran 1990 günü Diyarbakır DGM'sine çıkarılarak haklarında 10 yıla varan hapis cezası istendi. Toplam 119 *"sanığın"* yargılandığı duruşma sonrasında tutuklu bulunanlardan 33'ü serbest bırakıldı. Dava sürüyor.

DARGEÇİT KADINLARININ ŞANLI DİRENİŞİ

Öte yandan Mardin'in Dargeçit İlçesinde, Diyarbakır Cezaevinde bulunan tutuklu ve hükümlü yakınları açlık grevini desteklemek amacıyla 1 Haziran 1990 tarihinde ilçe hükümet konağının önünde toplanarak oturma eylemine giriştiler. Polisin müdahalesi sonucunda eylemcilerden 28 kadın gözaltına alındı. Gözaltına alınan kadınlar Mardin'e götürüldü. Yurtsever Dargeçit halkı tüm bu çağdışı uygulamaları protesto etmek amacıyla **1 günlük kepenk kapattı.** Kepenk kapatma eylemi sırasında polisin ve özel timin tüm baskılarına rağmen yurtsever Dargeçit halkı kepenkleri açmayarak eylemdeki kararlılığını gösterdi.

4 Haziran 1990 günü Mardin'e götürülen kadınlar Midyat'a geri getirilerek aynı gün Midyat 2. Asliye Mahkemesine çıkarıldılar. Mahkeme önünde büyük bir kalabalık oluştu. Polislerin ve vurucu timlerin mahkeme önünde toplanan halkı çembere aldığı ve mahkeme civarında çok geniş *"güvenlik önlemleri"*nin alındığı görüldü. Mahkemeye çıkarılan 28 kadından 11'i toplantı ve gösteri yürüyüşleri kanununa muhalefetten ve güvenlik güçlerine mukavemet suçlarından tutuklandı. Tutuklanan kadınların isimleri şöyle:

"Felek Çelebi, Kadriye Çelebi, Kerime Çelebi,

Türkan Aslan, Fatma Demir, Gülbahar Doğan, Sürcan Dilek, Hanife Kapalıgöz, Saliha Aslan, Bedriye Seyhan ve Fehime Seyhan"

Yurtsever Cizre halkı, 4 Haziran günü Dargeçit'li kadınların tutuklanmasını protesto amacıyla 1 saat kepenk kapadı. Olaylar dinmedi. İntifada fırtınasının hemen ardından Kürdistan üzerinde estirilen devlet terörü Kürt halkının intifada sırasında oluşturduğu benzeri eylemlilikler yaratmıştı. Dargeçit halkı 6 Haziran 1990 günü bu kez de tutuklamaları protesto etmek amacıyla bir günlük kepenk kapadı.

CİZRE DURUŞMASI

Kürdistan İntifada'sının önemli başlangıç noktalarından biri olan Cizre'de olayların hemen sonrasında 77 kişi tutuklanmış, toplam 155 kişi hakkında Diyarbakır DGM'sinde *"Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri yasasına muhlefet etmekten, bölücülük propagandası yapmaktan ve kamu mallarına zarar vermekten"* dolayı dava açılmıştı. 21 Mayıs 1990 günü görülen dava öncesinde sömürgeci güçlerin telaşa kapıldıkları ve çok geniş *"güvenlik önlemleri"*nin alındığı görüldü.

Mahkeme heyeti *"sanıklardan"* A.C.'nin 14 yaşında olmasını bahane ederek tüm duruşma hakkında gizlilik kararı aldı. DGM Savcısı sözkonusu iddianemeyi okuyarak 77'si tutuklu, 155 kişi hakkında 8 ile 10 yıl arasında değişen hapis cezası verilmesini istedi. Duruşmada *"sanığın"* ifadesi alındı ve duruşma ileri bir tarihe ertelendi.

MİDYAT'DA DEVLET TERÖRÜ

Mardin'in Midyat İlçesine bağlı Budaklı Köyünden **Beşir Algan** özel timler tarafından 21 Mayıs gecesi vurularak öldürüldü.

Sömürge Valiliği bir açıklama yaparak Beşir Algan'ın militanlardan sanılıp *"yanlışlıkla öldürüldüğünü"* ileri sürdü.

Budaklı köylüleri Beşir Algan'ın öldürülmesini protesto etmek amacıyla Midyat'a geldiler. Midyat Belediye Başkanı köylülerle görüşerek onları tekrar geri çevirdi.

Bu olay bile tek başına Kürdistan'da yaşanılan gerçekliği tüm çıplaklığıyla gözler önüne seriyor. Kürt halkı üzerindeki vahşi devlet terörünü yaratanlar böylesi manzaraları sık sık yaratıyor, ardından *"yanlışlıkla"* deyip işin içinden çıkmak istiyorlar. Kafalarını kuma sokmuş, kendilerini akıllı, dünyayı ahmak sanıyorlar. Bilmiyorlar ki, artık hiç kimse onlara inanmıyor. O yüzden değil mi ki, tüm dünyada itibarları bir *"pul"* bile etmiyor.

GÖRÜLMEMİŞ HESAP: YEŞİLYURT

Yeşilyurt köylülerine karşı işlenen insanlık suçu, sömürgeci devlet tarafından inkar edilmiş ve işkenceci binbaşı Cafer Çağlayan hakkında açılan dava yavaş bir şekilde sürdürülerek kamuoyunun bu insanlık dışı işkenceye karşı olan tepkisi susturulmak istenmişti. Sömürgeci güçler Yeşilyurt davasını 12 Haziranda bir oldu bittiyle sonuçlandırıp işkenceci binbaşıya bir kaç aylık ceza verdiler. Yeşilyurt davasını *"karara bağladılar"*.

Öte yandan 24 Haziran günü Yeşilyurt köylülerinin avukatı Orhan Doğan'ın evi karanlık güçler tarafından bombalandı.

Sömürgeciler böylesi bir kararla Yeşilyurt davasını karara bağladıklarını sanıyorlar. Gerçi işkenceci binbaşıya en ağır cezayı vermiş olsalardı bile, yine bu davayı karara bağlayamayacaklardır. Kürt halkının tarihinde görülmemiş nice hesaplar vardır. Yeşilyurt davası da görülmemiş bir hesap olarak bir yerlere yazılacak, günü geldiğinde hesap görülecektir.

KORKUTAN RENKLER

Kars ilinin Iğdır ilçesine bağlı Özdemir Köyünde Haziran ayının ilk günlerinde Halk Eğitim Kurs sergisinin açılışı sırasında halay çeken gurubun ellerinde bulundurdukları mendillerin renkleri; *"Kürdistan bayrağı"*nın renklerini taşıdığı için gözaltına alındılar. Kars Valisi Hasan Pakir 2 Haziran 1990 günü Cumhuriyet Gazetesi muhabirine şunları söylüyordu:

"Halk Eğitim Kurs sergisinin açılışında halay çeken gurubun arasında bir kişinin mendilinde değişik motif ve renk olduğu ihbarı geldi. Emniyet kuvvetlerimiz olayı soruşturmak için bir kaç kişiyi gözaltına aldı." Ne demeli... Değişik renk ve motifleri mendile işlemek bile suç olmuş. Kürdistan'da sömürgeciler artık renklerden de korkmaya başladılar.

Bundan böyle bay Vali, Kars semalarına doğru taarruza geçip, seferberlik ilan etsin. Çünkü arada bir Kars semalarında renga-renk ebem kuşağı belirmektedir. Acaba Vali PAKİR Kars semalarını kucaklayan gökkuşağının alımlı renkleri için hangi iyilikleri düşünüyor. Kars'lıların gökkuşağını seyretmelerini yasaklayan *"Vali Hükmünde Bir Genelge"* mi yayımlayacak yoksa bu konuda Kozakçıoğlu'ndan KHK'nın uygulanmasını mı rica edecek. Merakla bekliyoruz.

DÜŞÜNEN İNSANA VURULAN KELEPÇE

Türkiye düşünen insanların cezaevlerine konulduğu, bu insanlara binlerce yıllık cezaların verildiği, en sıradan insan haklarının bile pas pas gibi çiğnendiği bir ülke.

T.C.'nin kuruluşundan beridir düşünmek yasaklandı ve bugün de yasaklanmaya devam ediyor. Düşünceye, düşünen insana kelepçe vurulmasına karşı oluşturulan yoğun eylemlilikler, protestolar bu yıl daha ileri bir aşamaya vardı. Düşünce tutuklu ve hükümlüleri geçtiğimiz Mayıs ayının ortalarından başlayarak *"düşünen insana kelepçe vurulması"*nı protesto ederek ve bu konudaki maddelerin kaldırılması isteminde bulunarak açlık grevine gittiler.

Açlık grevi Çanakkale Cezaevinde başladı. 12 Eylül 1980 faşist darbesiyle birlikte kapatılan sosyalist dergilerin yazı işleri müdürlerinden Çanakkale Cezaevinde bulunanları ile yine aynı cezaevinde bulunan bir sendikacı ve iki düşünce tutuklusu bir açıklama yaparak TCK'nın 141 ve 142. maddelerinin kaldırılıp bu maddelerden dolayı tutuklu bulunanların serbest bırakılması için açlık grevine gittiklerini kamuoyuna duyurdular. Açlık grevi başta Bartın Cezaevi olmak üzere yazı işleri müdürlerinin ve kimi düşünce tutuklularının bulunduğu diğer cezaevlerine de sıçradı. Buralardaki düşünce hükümlüleri de aynı istemlerle açlık grevine katıldılar.

HÜKÜMLÜ GAZETECİLER

Veli Yılmaz	Halkın Kurtuluşu	748 yıl
Osman Taş	Halkın Kurtuluşu	661 yıl
H. Selim Açan	Halkın Kurtuluşu	307,6 yıl
Alaattin Şahin	Halkın Yolu	130 yıl
Erhan Tuskan	İlerici Yurt. Genç.	123 yıl
Fikret Ulusoydan	Halkın Sesi	66 yıl
Güzel Aslaner	Halkın Birliği	146 yıl
Mehmet Özgen	Bağımsız Türkiye	41 yıl
İlker Demir	Kitle	36 yıl
Bektaş Erdoğan	Kitle	36 yıl
İrfan Aşık	Partizan	36 yıl
Recep Maraşlı	Komal	36 yıl
Abdullah Soydan	Kawa	–
Candemir Özler	Savaş Yolu	23,10 yıl
Mehmet Ali Kutlu	Sosyalist	30 yıl
Ersan Sarıkaya	Güney	7,6 yıl
Mete Dalgan	Halkın Birliği	30 yıl
Feyzullah Özer	Kitle	17,6 yıl
Hüseyin Ülgen	Genç Sosyalist	12,3 yıl
Mehmet Çoban	İktibas	7,6 yıl
Ali Rabuş	Birlik Yolu	18 yıl
Nevzat Açan	Halkın Kurtuluşu	21,7 yıl
Mustafa Çolak	Özgürlük	9,3 yıl
Ayhan Erkan	Kıvılcım	25 yıl
M.Reşat Güvenilir	E. Birliği	29,9 yıl
Hacı Ali Özer	E. Birliği	7,5 yıl
Mustafa Eker	Kurtuluş	13,5 yıl
Kazım Arlı	Öncü	23,6 yıl
Mustafa Dum	İleri	15 yıl
Ertuğrul Mavioğlu	Y. Çözüm	3 yıl
Çelik Malkoç	Y. Çözüm	7,6 yıl
Osman Güneş	E. Dünyası	6,3 yıl
Fuat musaoğlu	Vardiya	7,3 yıl
Kubilay Akpınar	G. Çağrı	7,6 yıl

İşte Türkiye'nin yüzkarası; Daha haklarında açılan dava süren bir o kadar gazeteci, yazar ve 12 Eylül 1980 darbesinden bu yana aranan bir o kadar gazeteci. Bunun yanısıra sayıları bini geçen düşünce tutuklu ve hükümlüsü.

Yazı İşleri Müdürlerinin başlattığı açlık grevi sırasında bir çok demokratik kuruluş, hümaniter çevre, eylemcilere destekte bulundu. Sendikalar, çeşitli yazarlar ve uluslararası kuruluşlar Yazı İşleri Müdürlerinin bu eylemlerini destekleyen açıklamalar yaptılar, eylemin sürdüğü günlerde yazar ve aydınlar tarafından çeşitli yürüyüşler düzenlendi.

Çanakkale Cezaevinde bulunan Yazı İşleri Müdürlerinin başlatmış oldukları açlık grevi 8 Haziran 1990 günü 24. gününde sona erdi. Eylemciler konunun kamuoyuna iletilip ona mal edildiğini ve kendilerinin amaçlarına ulaştıklarını belirterek eylemlerine son verdiler. Bunun hemen ardından diğer Yazı İşleri Müdürleri de aynı açıklamayı yaparak onurlu eylemlerini sona erdirdiler.

Görünen odur ki, egemenler Türkiye'de düşünceyi, anlatım özgürlüğünü, bilimsel çalışmaları ve yayın etkinliklerini engellemek için daha uzun yıllar ayak direyeceklerdir. Kürdistan'ı karanlığa boğmak, Kürt halkını zincirlerle yönetebilmek için de tüm ülkeyi saran baskılar kol gezecektir.

Ama, sömürgeci egemenler bu baskılarını ve uğursuz zulümlerini sonsuza dek sürdüremeyecekler. Kitlelerin yükselen direnişi, giderek yığınsallaşan mücadele her geçen gün yeni mevziler kazanarak zafere doğru yürüyor.

GERÊ (ÇEVRİMLİ) KATLİAMININ DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ

A. CİHAN

DENG'in 2. sayısında yukarıda kullandığımız başlığa benzer bir başlık kullanmıştık; "**İkiyaka Katliamının Düşündürdükleri**" diye. Anılan sayıda; Türkiye'de özellikle de Kürdistan'da bu önemde olaylar olduğunu, bunların ne ilk ne de son olacağını, Hakkari ili Yüksekova İlçesi İkiyaka Köyü Katliamının *"... Kürt sorununun güncelleştiği bir dönemde gerçekleşmesi gündemi değiştirme, sorunu saptırma çabalarının bir ürünü"* olduğu saptaması yapılmıştı.

İkiyaka Katliamının yapıldığı dönemde; Bremen'de toplanan *"Kürdistan'da İnsan Hakları Uluslararası Konferansı"* ardından da *"Paris Kürt Konferansı"* bütün dünyanın dikkatlerini Kürdistan'a ve Kürt Ulusal sorununa çevirmişti. İçerde ise Kürt sorunu oldukça canlı bir tartışma konusuydu.

Bugün ise Şırnak'ın Çevrimli (Geré) köyünde yeni bir katliam daha yaşandı. Bu bir sürpriz değil; ne ilktir, ne de –bu gidişle– son olacaktır. Özünde Geré Katliamını kimin yaptığı konusunda fazla düşünmek gerekmiyor.

SS Kararnamesini çıkaranlar içte ve dışta bir hayli sıkıştılar. Kararnamelerle gelen yeni tehditler Kürt Halkının direnişini bastıramadı. Kitlesel protestolar bu kez, çoğunlukla açlık ve oturma grevleri biçiminde aynı zamanda yeni uygulamalara yöneldi. Kimi basın ve burjuva muhalefeti halkımıza yönelen bu tehdit karşısında boyun eğdiler. Genel olarak da sol ve aydın kesimlerde namuslu sesler yükseldi. Saldırı aynı zamanda tüm ilerici basına ve sola idi.

Dışarıda ise SS Kararnamelerine karşı daha sert ve yaygın bir tepki gösteriliyordu. Türkiye'ye parlementerler, hukukçular, gazeteci ve yazarlardan oluşan gruplar gelmeye başladı. Batı basını Kürt Halkına ve ilerici basına yönelik artan baskıya geniş yer verdi. **Avrupa Parlementosu** Türkiye'yi mahkum eden bir karar aldı. **Uluslararası Af Örgütü** ve **Helsinki İzleme Komitesi** işkencelerle, Kürt Halkına yönelik terörle ilgili raporlar yayınladılar. İşte bu aşamada Danimarka'nın başkenti Kopenhag'da toplanan **Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı**(AGİK)'nda Türkiye bir kez daha köşeye sıkıştırılmıştı.

AGİK resmi toplantılarının gündeminde azınlıklar sorunu vardı. Toplantılarda Kürtler konusunun da ele alınması bekleniyordu. Ayrıca Haziran ayı boyunca AGİK toplantılarına paralel toplantılar tertiplenmişti ve Türkiye bundan son derece tedirgindi. **Kürdistan İnsan Hakları İnisiyatifi** ve **KOMKAR**'ın girişimleri sonucu Kürt sorunu bu toplantılarda ciddi bir ağırlık kazanmıştı. Dışişleri Bakanı Ali Bozer'in başkanlığındaki resmi heyetin yanında resmi ideolojinin yalan ve demogojiye dayanan tezlerini savunmak ve dünya kamuoyunu aldatmak için *"bilim adamı"* kisvesi altındaki kişilerden ve milletvekillerinden oluşan bir gurup Kopenhag'a gitti. Ama bu toplantılarda teşhir ve rezil olmaktan kurtulamadılar.

İşte tam böyle bir aşamada Siirt'in Şırnak ilçesinin **Çevrimli** (Geré) **Köyünde** yeni bir katliam sergilendi. 12'si çocuk, 7'si kadın olmak üzere toplam 26 kişinin katledildiği Geré Katliamının PKK tarafından yapıldığı propagandası devlet sözcüleri marifetiyle yürütüldü. Onlar dış kamuoyuna seslenerek şunu demek istiyorlardı: *"Sizin desteklediğiniz kişiler işte böyle eli kanlı teröristlerdir. Türkiye bunlarla mücadele ediyor."* Tüm dünyayı olayı kınamaya çağırdılar.

Aynı günlerde SS Kararnamesi ilerici kesimler üzerinde yoğun bir baskı aracı olarak kullanılırken, insanlar Kürt sorunuyla ilgili en ufak bir hak ileri süremez ve söz edemezken, TRT'de A. Öcalan'ın peşmergeleri teftiş edişi ekrana getiriliyordu. Bununla da *"Nice güçlü bir düşmanla karşı karşıya bulunulduğu, devletin tehdit altında bulunduğu"* anlatılmak isteniyordu.

Son yıllarda Kürdistan'daki olaylarda hangi yöntemlerin kullanıldığı bu katliamla bir kez daha ortaya çıktı. Yurtsever ve devrimci insanlar bu eylemin kimler tarafından işlendiğini iyi bilmelerine rağmen, onu araştırmaktan, düşünmekten kendilerini

alamadılar.

PKK Avrupa Temsilciliği 13 Haziran'da bir açıklama yaptı. Açıklamada; *"Sözkonusu köye yönelik bir eylem düzenlediklerini ancak çocuk ve kadınlara yönelik katliamla bir ilişkilerinin olmadığını, bunu güvenlik güçlerinin yaptığı"* belirtiliyor.

Doğrusu, bu hunharca katliamın kimler tarafından işlendiğini ortaya koyan bir çok kanıt vardır. Olayı yaşayanlar, yakından izleyenler, ilgili herkes soruyor: Çevrimli katliamını kim yaptı? Çevrimli Köyü Katliamı bir sır olarak mı kalacak?

Kanıtlara ve sorulara gelen yanıtlara kısaca bir göz atmak yerinde olacaktır.

Olay yerinden ilk alınan haberler katliamın kimler tarafından yapıldığının da ilk ip uçlarını vermeye başlıyor. Devletle anlaşmalı olduğuna hiç bir kuşku duyulmayan ve pravakasyonda belirleyici rol alan Baho Ağa'nın marifetleri orta yere çıkıyor.

"Köyün imamı aynı zamanda şeyh. Bu adam Baho ile kavgalı. Adam bir aydır evini taşımak istiyor. Yani köyü terkedecek. Baho izin vermiyor. İmam yataklarını, yünlerini çuvala doldurup "Yün satmaya gidiyorum." diye çıkarıyor. Molla Mustafa'nın hala Ceyhan'da olduğu söyleniyor. Bu adam Ceyhan'da ev tutmuş, Baho'nun zulmünden. Baho, "Sen fetva verdin Apo iyidir." diyormuş ve bunun için zulüm yapıyormuş. Baskın gecesi öldürülenlerden 8–9'u imamın ailesinden. İmamın 17 yaşındaki oğlu gece gelenlere "Baho zulmünden bıktıklarını, onlara katılmak istediklerini" söylüyor ve kurşuna diziliyorlar. Yine bir kız da dağa çıkmak istiyor, onu da kurşuna diziyorlar. Yani işler karışık. Bunları şimdilik çok doğru bilgiler olarak değil önemli durumlar olarak değerlendirmek gerekiyor, diye düşünüyorum." (2000'e Doğru'ya çekilen fakstan.)

Daha sonra PKK'nın açıklamaları ve Evin Aydar'a köylülerin anlattıkları sırayla gelmeye başlıyor.

"Çevrimli Köyünde ölen korucuların adları şöyle: Mehmet Yıldız, Ahmet Yılmaz, Ali Beştaş, Hasan Özbay. (...) Diğer ölenlerin bunların kadın ve çocukları olmadığını söylüyorlar. Ama soyadları aynı. Hatta bu köylüler arasında yakınları korucu olmayı kabul etmeyip İstanbul'a gidenler de varmış. İstanbul'a gidenlerin damlarında nöbet tutuyormuş o gece korucular. Köyde 40 tane korucu var ama yanlızca dördü öldürülüyor. 15 Haziran'da Güneş'te yayınlanan bir haberde Halime Kayran adlı köylü" Koçburnu Köyü yönünden silah sesleri gelmeye başladı. Apocular korucularla bir saat kadar savaştıktan sonra köye girdiler." diyor. PKK'nın açıklaması da "Biz korucuları öldürüp gittik." biçiminde. Sonrasında devletin fırsattan istifade ettiğini bildiriyorlar. Yine Evin Aydar'ın bir köylüyle konuşmasından anlattıkları. "Köylüler "Bizi vuranlar don gömlekli ve otomatik tüfekliydi." diyorlar..." (2000'e Doğru'ya çekilen fakstan.)

Ardından da çeşitli senaryolar diziliyor. Bir yanda Kopenhag'daki AGİK toplantılarına taşınan ve hikmeti kendinden menkül devlet politikasının kendi propaganda malzemesini kendisi hazırlaması bir yandan da yerel söylentiler ve basına yansıyanlar...

Çevrimli baskınıyla ilgili bir senaryo da şöyle:

"Devlet PKK'lıların gelip yanlızca bu korucuları öldüreceğini biliyordu ama bundan faydalanmak için baskına göz yumdu. Çünkü bazı planları vardı.

Köye Fındık Taburu 20 km uzaklıkta. Çevik Köyü Karakolu da 10 km. Yine köyün yakınındaki Zena, Xesta, Xara gibi köylerde de karakol var. Aralık 1989'da aralarında kan davası olan köylüleri barıştırmaya giden PKK grubundan 5 kişi burada öldürülünce (...) O günlerden bu yana bölgede özel timin bulunduğu anlatılıyor. Saldırı akşamı askeri ekiplerin olay bölgesinde inisiyatifsiz bırakıldığı anlatılıyor. Don gömlek ve otomatik tüfekli insanlar bunlar olabilir.

Bu benzin işi de bir garip. Gerilla elinde benzin bidonuyla dolaşır mı? Zaten bölgeye en yakın benzin istasyonu Siirt'te. O da 100 km. Eruh'ta benzin satan yer yok. (Ferit İlsever bir kere Eruh'ta arabanın benzini bittiği için mahsur kaldı.) TV'daki görüntüde yanmış ihtiyar adam yanmamış bir yatağın içindeymiş gibi geldi bana. Bir de öldürülen gerilla işi var. Kozakçıoğlu "Kod adı üstündeydi." diyor. Ben ölmüş resmini gördüm. Ayakkabıları falan tamam. Ancak gerillanın ölü resminin basılmamasını Valilik Hürriyet'ten rica etmiş. (...) Acaba o resim gerçekten köyde mi çekildi? Ya da korucuların kurşuna dizildikleri yerde mi? En son gerillanın Yatağankaya Köyünde öldürüldüğü söyleniyor. Yani muhtarı, köylüleri çok iyi bilmediğimden ilişkiler kurmak zorlaşıyor." (2000'e Doğru'ya çekilen fakstan.)

En önemli kanıtlardan biri daha ortaya çıkıyor. Aradan günler geçmiş ama basın olay yerine giremiyor. Tartaklanan, aşağılanan basın olay bölgesine girmek için emir bekliyor. Ciddi gitme girişimleri yok. Kimi para gücüyle engelleri aşmayı düşünüyor, kimi de telefon açıp "Gidiş serbest mi?" diye soruyor.

"Gazetecileri hala köye koymuyorlar. Patlamamış bombalar varmış. Diyarbakır İnsan Hakları Derneği Başkanı "Bir şeyleri saklama telaşı içindeler." diyor. Çelik karakolu'nda bekletilen gazetecilere ilk gün komutan telsizinden "Siktir olup gitsinler." anonsu geliyor.

Diyarbakır'da ilk gün insanlar çok tepkisizdiler. Devlet yapmıştır diyenler ya da "Açıklama bekleyelim." diyenler çıktı sonra. İlk akşam bir birahaneye gidip halkın televizyon haberi dinlerken tepkisine baktım. Haberin sonuna kadar hiç ses çıkarmadılar. Haber bitince de birer yudum daha aldılar bardaklarından. Şimdi herkes tartışıyor. (...)" (2000'e Doğru'ya çekilen fakstan.)

Olay yerinden gelen ilk haberler tek tek doğrulanmaya başlandı. Diyarbakır İHD günler sonra olay yerine gitme izni aldı. **İHD Çevrimli Köyü Katliamı Araştırma Raporu şöyle:**

ÇEVRİMLİ KÖYÜ KATLİAMI ARAŞTIRMA RAPORU

21 Haziran 1990 tarihinde, SP Genel Başkanı **Ferit İlsever** *ve Başkanlık Kurulu üyeleri, İnsan Hakları Derneği Diyarbakır Şubesi Başkanı* **Hatip DİCLE** *ve komisyon üyeleri, İHD Siirt Şubesi Başkanı Av.* **Zübeyir AYDAR**, *Diyarbakır Barosu adına Av.* **Fethi Gümüş** *ve basın mensuplarının aralarında bulunduğu 30 kişilik bir heyetle Çevrimli (Geré) Köyünde incelemelerde bulunuldu. İzlenimler aynı gün ortak bir açıklamayla basına sunulmasına rağmen, son çıkarılan Kanun Hükmündeki Kararnamelerle getirilen sansür gereği, olayla ilgili aşağıda tesbit edilen karanlık noktalar kamuoyuna ulaştırılamadı.*

1– Basın mensuplarının köye girebilmesi ancak olayın 11. gününde heyetle birlikte gerçekleşebildi. Sözümona "güvenlik" gerekçesiyle, basının bu kadar uzun zaman köye sokulmamasının açıklığa kavuşturulması gereken önemli ve karanlık bir nokta olduğu inancındayız.

2– Heyetin köye girişinden üç gün önce Çevrimli Köylülerinin yakınındaki Koçyurdu (Bızéné) Köyüne yerleştirildikleri tespit edildiğinden, önce heyetle bu köye gidildi. Köydeki askeri birlik ve köy korucularının engellemeleri sonucu Çevrimli Köylüleriyle sağlıklı bir diyalog kurulamadı. Heyetimiz köye bir gün önce gelen Jandarma Alay Komutanı ile aynı günün sabahı köye gelen Siirt Valisi ve Bölgede Korucubaşı olarak nitelenen Bahattin Altuğ (Baho Ağa)'un Çevrimli köylüleriyle yaptığı toplantının, heyetten tecrit edilen köylüler üzerinde hissedilir derecede etkili olduğu izlenimini edinmiştir. Özellikle köy koruyucuların, heyetimize karşı hareket varan saldırgan tavırlarının tertipli olduğu inancındadır.

3– Daha sonra gidilen Çevrimli Köyünde, eşyalarını toplama durumunda bulduğumuz birkaç köylünün ifadesi özellikle ilginçtir. Adını saklı tutmamızı isteyen köylülerin ifadesine göre, katliamı yapanların üstünde don, atlet ve mermi taşımada kullanılan yelekler vardı. Dört korucu dışında öldürülen çoluk, çocuk, masum insanların hemen tamamı koruculuğu kabul etmeyip, İzmir'de İstanbul'da çalışmaya giden insanların çocukları ve yakınlarıdır. Katliamda öldürülen 15 yaşındaki Ömer BEŞTAŞ'ın, öldürülmeden önce "Kürdistan aşkına beni öldürmeyin, ben de sizlere katılmak istiyorum." demesine rağmen "Kürdistan'ı s.....m" denilerek kurşuna dizilmiştir. Ömer BEŞTAŞ'ın koruculuğu kabul etmemiş aileye mensup olması ayrıca dikkat çekicidir.

4– Çatışma akşam 21.00'den 03.00'e kadar aralıklarla sürmüştür. Çevrimli Köyüne yaya olarak 15 dakika uzaklıktaki Koçyurdu Köyünde özel timler, yaya olarak köye 1 saat uzaklıkta 9. Jandarma Komando Taburu ve yine yaya olarak 1 saat uzaklıkta bölgede korucubaşı Baho Ağa'nın köyü olduğu halde, olaya hiç bir müdahalede bulunulmaması, araştırılması gereken önemli bir noktadır. Silahların susmasından bir saat sonra tan yeri ağarıp aydınlık başladığından, resmi ağızlarca olayın faili ilan edilen 100'ün üzerindeki PKK mensubu acaba nerededir? Bir saat içinde yer yarılıp içine mi girdiler?

5– Edindiğimiz bilgiye göre, köyde daha önce askeri birlik ve görevli 19 korucu varken, olaydan kısa bir süre önce askeri birliğin köyden çekilmesi ve 19 korucudan olay akşamı sadece dört korucunun köyde bulunması yeterince karanlık bir nokta değil midir?

6– Köy 60–70, haneliktir. Sadece dört ev yakılmıştır. Yakılan evler özellikle seçilmiştir. Üçü koruculuğu kabul etmeyenlerin evleridir. Köylülerin ifadelerine göre, evler lav silahı kullanılarak yakılmıştır. Yakılan evlerden birinin hemen yanında daha önce karakol olarak kullanılan ve olay akşamı boş bulunan köy ilkokulu bulunduğu halde, binaya hiç dokunulmadığı heyetimizce tesbit edilmiştir. Daha önceki olaylar dikkate alındığında sözkonusu binanın durumu özellikle dikkat çekicidir.

7– Saldırının geldiği tesbit edilen tarafta, köye takribi 80 metre mesafede bulunan tek ev korucu yakınlarından birinin evi olduğu halde üzerinde tek bir mermi izine dahi rastlanmamıştır. Bu durum acaba tesadüfi midir?

Heyetimiz Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı sürerken meydana gelen bu karanlık olayı, üzerinde düşünülmesi gereken önemli bir nokta olarak tesbit ederek;

Tüm demokrasi ve insan hakları savunucularının dikkatini, masum insanların kanlarıyla birlikte gömülmek istenen Çevrimli Katliamının, mutlaka aydınlatılması gereken gerçeğine çekmektedir.

23 Haziran 1990

İHD – Diyarbakır şubesi

İHD Diyarbakır Şubesi olay yerinden döndükten sonra bir basın toplantısı yaptı. Ama bu basın açıklaması gereği gibi basında yer almadı. SS Kararnamelerinin uygulamasına yardımcı olan kimi basından zaten bu beklenemezdi. İHD Yönetim Kurulu üyesi Zeki KARATAŞ'ın olayla ilgili gözlemleri şöyle:

ÇEVRİMLİ KATLİAMINI KİM YAPTI?

"(...)

Biz yola çıkmadan önce Olağanüstü Hal Bölge Valisi'ne, incelemelerde bulunmak için Çevrimli'ye gidiyoruz diye bir dilekçe bırakarak yola koyulduk. Milliyet gazetesinin muhabirinin verdiği bilgiye göre Olağanüstü Hal Valisi telsizle **"Gelen heyete engel çıkartılsın."** *emrini vermiş. (Muhabir bunu telsizden dinlemiş. Bunun doğru olduğunu daha sonra karşılaştığımız barikat ve engeller ispatladı.)"*

TABUR KOMUTANININ MARİFETLERİ

"Biz gitmeden bir gün önce tabur komutanı köye gitmiş. **"Gelen heyetle hiç kimse konuşmasın, asıl bu olayları yapanlar bu tür insanlardır. Onlara saldırın def edin gitsinler, aksi takdirde siz bilirsiniz."** *diyerek tehdit etmiş. Bununla beraber Çevrimli köylüleri bir kaç gün önceden komşu bir köy olan Koçyurdu (Bızéné)'na getirilmişlerdir. Aynı gün Siirt valisi helikopterle Koçyurdu'na geliyor ve köylülerin konuşmaması için sıkı emirler veriyor."*

BIZENE (KOÇYURDU) KÖYÜ

"Biz Koçyurdu Köyüne barikatlarla karşılaşa karşılaşa, asker ve ramboların refakatleriyle vardığımızda, köylüler tamamen içeriye tıkılmış, kimseyi bulamıyoruz. Bizi karşılayanlar köy korucuları, aileleri ve Baho Ağa'nın adamları oldu. **Baho Ağa'nın adamları bize saldırdılar.** *"Bu olayları sizler yapıyorsunuz, def olun yoksa sizleri gebertiriz." diyorlardı. Ama bu acı katliamdan sonra ne ağlıyor ne de sızlıyorlardı, onların dert sahibi insanlar olmadıkları hemen anlaşılıyordu. Sonra bilgi edinmek için ve Çevrimli köylüleriyle konuşmak için köyün içine dağılıp dolaşmaya başladık. Köylüleri bulmak başlı başına mesele, herkes içeriye tıkılmış, çıkmıyorlar. Çıkanlar da konuşmuyor, hangi köylüye soruyorsan* **"Biz o gece köyde değildik."** *cevabını veriyorlar. Bu da ne kadar korkutulduklarını açıkça ortaya koyuyor."*

NE ZAMAN VE NASIL SALDIRDILAR

"Aldığımız ufak tefek bilgiler şöyle: Akşam saat 9 sıralarında köye saldırılmış ve çatışma çıkmış, çatışma 11.00 sıralarına kadar devam etmiş. Bir ara biraz ara verilmiş ve ondan sonra köyün içine saldırılmış, evler yakılmış, insanlar öldürülmüş, hayvanlar öldürülmüş, bu olayların sabah saat 03'e kadar sürdüğünü söylüyorlar. 60 yaşlarında bir kadınla konuşuyoruz, bu kadının yakınları öldürülmüş. Kadın; "Ben size her şeyi söyleyeceğim." diyor ve tam anlatacağı sırada 15 yaşındaki genç bir kız elini ağzına kapatarak kadını konuşmaması için uyarıyor ve bunun üzerine kadın anlatmaktan vazgeçiyor ve ağlamaya başlıyor. Bu arada asker ve rambolar bizi izliyorlar."

GERE VADİLERLE ÇEVRİLİDİR

"Çevrimli Köyünün sığ vadi ve ormanları vardır. Köyün çevresi vadilerle sarılıdır. Aldığımız bilgiler devamla şöyle: Köye saldıranların geldikleri istikamette köye varmadan tek bir ev vardır. O ev bir köy korucusunun yakınının evidir. Bu eve karışmıyorlar. Daha sonra okul vardır, okula karışmıyorlar, okulun bitişiğinde üç kardeşin evi vardır. Bu evleri LAW ateşiyle yakıyorlar, insanlarını kurşuna diziyorlar, hayvanlarını kurşunluyorlar. Hiç bir insanı ve hayvanları sağ bırakmıyorlar. **Evi yakılıp öldürülen insanlar, köy koruculuğunu kabul etmeyen ve İzmir'de çalışmaya giden yurtsever üç Kürt kardeşin evidir.**

Ondan sonra köyün orta yerinde, yine koruculuğu kabul etmeyen yurtsever bir Kürt insanının evi aynı yöntemle yakılıyor ve insanlar ve de hayvanlar kurşuna diziliyorlar. Söz konusu eve varıncaya kadar bir kaç korucunun evini geçiyorlar ve bu evlere hiç zarar vermiyorlar."

TAARUZ – HÜCUUUM

"Daha sonra binbir güçlükle Çevrimli Köyüne gidiyoruz, köy yakılıp yıkılmış, boşaltılmış ve ceset ve ölüm kokuyor. Köyde dolaşıyoruz, ortalıkta hiç kimse yoktur. Bir müddet sonra bir pencerede yaşlı bir kadının ve iki gencin başını görüyor ve onların yanına gidiyoruz. "Olayı bize anlatır mısınız?" diye soruyoruz. Korkuyorlar, konuşmuyorlar. **Zübeyir AYDAR** *bizimle beraberdir, kendilerini tanıtınca, bize biraz güveniyorlar ve kadın şöyle anlatıyor:* **"Köye saldıranların üzerinde sadece kısa don, atlet ve mermi yeleği bulunuyordu. Hiç böyle bir şey şimdiye kadar görmemiştik, söyledikleri şey ise nara atarak 'taaruz, hucuuum' Başka bir şey söylemiyorlardı. Sayıları çoktu. Köye tam saldırdıkları sırada 15,16 yaşında bir kız ve erkekle karşılaştılar. Kız ayaklarına kapanarak, yalvarırcasına ve yüksek sesle şunları söyledi** *"Win bı qedré navé Kurdıstané dıkın, wın me nekjın, em tev Kurdın, em xayın nının, emji dıxwazın derkevın seré çiya, jı bo xayınan, jı bo cahşa wın me nekujın"* **diye feryat etti. Saldırganlardan biri Kürtçe şu cevabı verdi ona;** *"Ez dı..... diyawenım, bı Kurdıstanaweve"* **deyip her ikisini kurşuna diziyor. Kadın ağlayarak; "Onlar olsaydı o tür konuşan bir kızı öldürmezdiler ve Kürdistan'a küfür savurmazlardı."**

YİNE KÖYLÜLER ANLATIYOR

"Köylülerden bir kaçı da şunu söylüyorlar: 6 ay önce Baho Ağa'nın adamlarının ihbarı üzerine burada 6 PKK'lı öldürüldü. Bunun üzerine biz PKK'lilerle görüştük. "Eğer siz bizlere zarar verirseniz buradan gideriz dedik, ancak PKK'liler "Köyünüzü terketmeyin, bizim hesabımız Baho Ağa iledir, size zarar gelmez." diye söz vermişlerdi. Bize güvence vermişlerdi, onlar yapmaz diyorlardı.

Bütün bunlarla beraber güvenlik güçlerinin durum ve vaziyeti de dikkat çekicidir. Şöyle ki, Çevrimli Köyünde sabah saat 03'e kadar devam eden bu saldırı karşısında (yaya 15 dakika) 1 tabur kadar asker ve ayrıca tim Koçyurdu Köyünde bulunmaktadır. Olay yerine ancak sabah 04'te gelmektedirler ve ortalıkta hiç bir şey bulamıyorlar. Oysa Çevrimli'yi gören her insan "Saldırganların 1 saatte izini kaybetmeleri olanaksızdır." diyor. Bunun yanısıra köyde 19 korucu bulunmaktadır ve her gece 19'u da nöbet tutmaktadırlar. Ancak olay gecesi sadece 3'ü nöbet tutuyormuş.

Yine (araba ile 15 dakika) Fındıklı nahiyesinde 9. tabur bulunmaktadır ve onlar da olay yerine sabah gelmeyi tercih etmektedirler. Bütün bunların yanısıra, saldırıdan iki gün sonra köyde **şüpheli** *bazı durumlar askerler tarafından yaratılmıştır. Şöyle ki:* **Olayın ikinci gününde askerler köye 17 yaşlarında bir genç getirmişler ve o genci köylüler karşısına çıkartarak konuşturmuşlar: Bu genç kendini itirafçı bir PKK'li olarak tanıtmış ve bu olayı PKK'nın yaptığını iddia etmiştir.**

GERE'Lİ ABDULLAH

Son olarak yaşlı, Geré'li Abdullah isminde bir Çevrimli vatandaşı ile karşılaşıyoruz. Bu adamın aile efradından tam on insan öldürülmüştür. Sözkonusu şahıs Zübeyir AYDAR'ı tanıdığından dolayı bize güvenerek şöyle konuşuyor: **"Zübeyir sen de biliyorsun, ben de biliyorum bunun kimler tarafından yapıldığını"...** *Zübeyir;* **"Bazı şeyler muğlak, sen de muğlak konuşuyorsun, bildiğin bir şey varsa bize söylemelisin, bu acıları biz de yaşıyoruz." deyip adama üstelediğinde Abdullah; "Bunu devlet yaptı, devlet."** *diyor.*

Olayla ilgili araştırmalar yapmak için **DENG** muhabiri de olay yerine gitti. Ancak korkutulan, dağıtılan, susturulan köylülerle karşılaştı. Her şeye rağmen **DENG** bir Geré'liyle röportaj yapma olanağı buldu. Röportajı aynen veriyoruz.

ÇEVRİMLİ KÖYÜ KATLİAMI BİR SIR OLARAK MI KALACAK?

Çevrimli Köyü katliamı hakkında bilgi edinmek, Çevrimli köylüleriyle görüşmek için Siirt'e varıncaya kadar dört yerde Özel Tim ve askerler tarafından durdurulduk, soruşturulduk. Diyarbakır plakalı araçla gittiğimizden dolayı işimiz daha da zorlaşıyordu. Siirt'e vardığımızda sayısız rambo ile karşılaştık ve bizi gözetlemeye başladılar. Bunun üzerine arabamızı sapa bir yerde park edip, izimizi kaybettirdik. Zübeyir Aydar'ın işyerine gittik, kendisi yoktu, hanımı ile görüştük. Ondan Çevrimli Köyünün boşaltıldığını öğrendik. Köylülerin Siirt'te olduğunu söylediler, onlarla görüşmemiz için yardımcı oldular. Ancak Çevrimli Köyünde detaylı bir bilgi alabileceğimiz duyarlı bir insanın bulunmadığını söylediler. Sonradan görüştüğümüz köylülerin durumu bunu doğruladı. Yurtsever bir Kürt'ün dükkanına gittik ve köylülerle orada görüştük. Çevrimli Köyünün büyüğü ve aynı zamanda da toprak açısından nufüzlu, **Behrem Özbay**'la şu röportajı yaptık.

DENG – Çevrimli Katliamı ile ilgili bir çok iddia var. Siz bize olayın nasıl oluştuğunu anlatır mısınız?

BEHREM ÖZBAY – Biz tam olarak bilmiyoruz. Çünkü olay çok ani olmuştu. Saldıranların haddi,

hesabı yoktu; insanlar ölüyor, öldürülüyordu. Biz, başımızı sokacak delik arıyorduk. Biz çok zulüm gördük, olay sadece ölümle bitmedi, olaydan sonra da biz çok zulüm gördük.

DENG – Ne gibi bir zulüm gördünüz, yapanlar kimler?

BEHREM ÖZBAY – Bunu hükümet ve Baho Ağa'nın adamları yapıyorlar. Köylünün kendi denetimleri dışında başka bir yere gitmesini istemiyorlar. Bilgi taşıyacaklarından korkuyorlar. Köylüler şaşkın, ne yapacaklarını bilmiyorlar. Biz zulümden kaçıyoruz. Bütün hayvanlarımızı, ekinlerimizi, her şeyimizi terkedip Siirt'e geldik. Bu bize yeter, biz zulümden kurtulduk.

DENG – Daha önce de köyünüz üzerinde baskı var mıydı?

BEHREM ÖZBAY – Baskı çoktu, son bir kaç yıldır biz köyümüzde rahat edemedik. Bir yandan korucu olacaksınız dediler. Biz kabul etmedik. Kırk kişiye günlerce işkence yaptılar. Ağaların adamları askerlerden destek alarak köylülere her türlü zorbalığı yapmaktadırlar.

DENG – Köyünüzde var olan korucu sayısı ne kadardır? Bunlar nasıl korucu edildiler?

BEHREM ÖZBAY – 17–18 tane korucu vardır. Bunların hiç biri kendisi korucu olmamıştır. Bizim köyden bir sürü insan korucu olmak istemediğinden Siirt'e götürüldüler ve orada 40 gün işkence gördüler. Benim dört oğlumla kardeşlerim de işkence gördüler. Benim bir yeğenim korucu olmuştu, o da bir çatışmada öldürüldü.

DENG – Kaç korucu öldürüldü, bunların isimlerini verir misiniz?

BEHREM ÖZBAY – Dört korucu öldürülmüş. Bunlar: Ali Beştaş, Hasan Özbay, Mehmet Yıldız ve Ahmet Yılmaz.

DENG – Şu anda korucuların durumu ne?

BEHREM ÖZBAY – Şu anda korucular komşu köyde askerlerle beraber kalmaktadırlar. Kaçmalarına, silahı bırakmalarına izin verilmemektedir. Kaçabilseler silahlarını bırakıp kaçarlar hepsi.

DENG – Baho Ağa ile adamlarından bahseder misiniz?

BEHREM ÖZBAY – Baho Ağa hükümetle işbirliği içindedir. Bir yandan hükümetin desteği ile istediği her şeyi yapıyor, diğer yandan göç eden köylülerin toprağını hemen nufüzuna geçirmeye çalışıyor. Bu tür olaylar onun lehine, bir taşla iki kuş vuruyor. Baho Ağa'nın adamlarından bir kaç tanesi dağda idamlıktırlar. **Onlar başkalarının kimliği ile korucu yapılmışlar ve maaş almaktalar.**

DENG – Yine olaya dönelim. Olayın olduğu gece, komşu köydeki askerler saat kaçta geldiler?

BEHREM ÖZBAY – Askerler gündoğuşu ile geldiler. Daha önce siz korucu olunuz, biz sizi koruyacağız. Ama biz öldürüldük. Evlerimiz yakıldı, çoluk çocuklarımız öldürüldü. Onlar 15 dakikalık yolu gün ışımadan gelmediler. Geldiklerinde de baskı ile geldiler, kimseye bir şey anlatmayınız diye baskı ettiler, köyü terketmeyeceksiniz diye baskı yaptılar.

DENG – Peki bu olayı kim yaptı?

BEHREM ÖZBAY – Biz bilmiyoruz.

DENG – *"Kürdistan aşkı için bizi öldürmeyin."* diyen genç bir kızı öldürmüşler, doğru mu?

BEHREM ÖZBAY – Evet, evet. O genç ve hamile bir kadındı ve onu öldürdüler.

DENG – Olaydan sonra Vali ve Alay Komutanı köye gelip *"Kimseye bir şey anlatmayacaksınız."* diye tehdit savurmuşlar; doğru mu?

BEHREM ÖZBAY – Evet doğrudur. *"Köye gelip giden gazetecilere ve heyetlere bir şey anlatırsanız siz bilirsiniz. Onlara şunu söyleyeceksiniz. Siz gidin dağdaki arkadaşlarınızı getirin deyin."* dediler bize.

DENG – Şu anda köyün durumu nedir?

BEHREM ÖZBAY – Şu anda köyde hiç kimse kalmamış, köylülerin hemen hepsi Siirt'tedirler. Hayvanlarımız, tarlalarımız, bahçelerimiz hepsi sahipsiz. Mercimek, buğday, pirinç v.s. gibi ekinlerin toplama zamanıdır. Ama bunlar bizim umurumuzda değil, biz can derdine düşmüşüz.

DENG – Köyünüz büyük mü, kaç haneden oluşmaktadır?

BEHREM ÖZBAY – 500'e yakın nüfusu vardır. 75 hanelik ve çok verimlidir. Terkettirdiler işte.

DENG – Saldırının olduğu istikamette okul var, onu yakmamışlar, doğru mu?

BEHREM ÖZBAY – Evet doğrudur.

DENG – Hayvanların yakıldığı doğru mu?

BEHREM ÖZBAY – Evet, yanlız bir adamın 50 hayvanı yakıldı.

DENG – Sizin durumunuz ne olacak, eşyalarınız falan nerede?

BEHREM ÖZBAY – Hükümet zalimdir. Biz zulümden kurtulduk, hamallık yapacağız.

(Bu arada bir grup Çevrimli köyü kadını dükkana geldiler. Onları konuşturmaya çalıştık, ağlayarak çıktılar, hiç bir şey demediler.)

DENG – Bize yardımcı olduğunuz için teşekkür ederiz.

BEHREM ÖZBAY – Esas biz teşekkür ederiz, sağ olun, var olun.

KİTLESEL DİRENİŞLER YÜKSELİYOR

Bahar eylemleri, 1989 Nisanı'ndaki kitlesel işçi direnişleri; yığınların ekonomik-demokratik taleplerinin kitle çizgisinde yükselişinin önemli göstergeleriydi.

Bu direnişlerden sonra 1990 Temmuz'unda memurlar da yüzde 25'lik zammı etkili bir şekilde protesto ettiler ve bunun yanı sıra *"sendikal hak"* taleplerini de yükselttiler.

Örgütlenme özgürlüğünün ortadan kaldırıldığı bir ülkede elbette ki tüm çalışanlar, geniş ve yığınsal dayanışmalarla düzenin yasaklarını zorlayacak, meşruiyet zemininde *"hak"* arayacaklardır. Onları anti-demokratik yasalar ve baskılarla durdurmaya kimsenin gücü yetmeyecektir.

Çünkü, tüm kamu çalışanları ağır ekonomik koşullar altında yaşam savaşı verirken ağır toplumsal sorunların dayanılmaz yükü altında eziliyor, demokratik haklarını kullanamadıkları için, her geçen gün acımasız bir sömürünün cenderesinde kıvranıyorlar. Bu nedenle de, bu uğursuz baskıları göğüsleyebilmek, sömürüye karşı başkaldırıp onu sınırlayabilmek için, örgütlenme özgürlüğünü ortadan kaldıran tüm baskılara, engellemelere ve anti-demokratik düzenlemelere karşı tüm kamu çalışanları birlikte karşı çıkıyorlar. Çünkü, bu onların ortak sorunudur.

KAMU ÇALIŞANLARI ORTAK MÜCADELE İÇİN SOKAĞA ÇIKTI

Temmuz ayında tüm kamu çalışanları ardı ardına sokağa çıktı, işyerlerinde çeşitli eylem türleriyle seslerini yükselttiler. Temmuz eylemleri, kamu çalışanlarının yığınsal ve kitlesel direnişlerinin anlamlı mesajlarını toplumsal mücadele zeminine taşıdı.

Hasta bakıcısı, doktoru, hemşiresi ve tüm çalışanlarıyla sağlık emekçileri, maliye ve belediye çalışanları, İSKİ emekçileri işyerlerinden, bürolarından meydanlara çıktılar, alanları doldurup, sokakları ve caddeleri işgal ettiler. *"Hak"* talebinde bulundular. *"Telgraf çekme"* eylemleri düzenlediler, postahane önlerinde binlerle ifade edilen kuyruklar oluştu. Bordrolar yırtıldı, yakıldı, buruşturulup çöpe atıldı.

Bu eylemler sırasında kamu çalışanları sürekli olarak *"sendika kurma hakları"*nı haykırdılar.

ÖZAL EKONOMİSİNİN HARİKALARI

Özal ve Maliye Bakanı bay Adnan KAHVECİ memurlara layık gördükleri yüzde 25'lik zammı kılı kırk yararak, elleri titreye titreye verdiler. %25'lik zam Marmaris tatilindeki Özal'la yapılan telefon diplomasisi sonucunda bay Adnan KAHVECİ marifetiyle hükümet sözcüsü kanalından açıklandı.

Bu komik ücret artışına karşı kamuoyundan yükselen tepkiyi Maliye ve Gümrük Bakanı Bay A. KAHVECİ komik gerekçelerle göğüsleyip, bertaraf etmeye çalıştı.

Maliye Bakanı; *"1990 yılı bütçesi %25'ten fazla zam yapmaya el vermiyor, bütçe imkanları sınırlıdır. En iyisini yaptık."* diyordu.

Bay KAHVECİ ilave ederek; *"Hatta yüzde %25'lik zamlarla bile bütçede personel giderleri için ayrılan 25 trilyonun aşıldığını"* söylüyordu. Onlara göre bütçe zorlanmış, kamu çalışanları için eşi-menendi görülmemiş fedakarlıklar (!) yapılmıştı.

Elbette ki bu, sahtekârca bir tutumdu. Ne var ki, bu sahtekârlık başka bir sahtekârlığı da ele veriyordu.

Acaba hangisi doğruydu?

Özal ve Onun harika çocukları sık sık demeçler veriyorlardı: *"Ekonomide düzlüğe çıktık."*, *"Tünelin ucu göründü."*, *"Ekonomi düzgün gidiyor."*, *"Bankalar döviz dolu."* demiyorlar mıydı?

Eğer doğru söylüyor idiyseler, memurlara %25 zam niye?.. *"Bütçe fazlasına elvermiyor."* demek, sahtekârlık değil mi?

Şayet gerçekten para – pul yoksa, *"Ekonomide işler kıyak.", "Türkiye köşeyi dönüyor.", "Japon mucizesini yaratıyoruz."* naraları kocaman bir yalan değil de nedir?!..

Bunların hangisi doğru?

İşte şimdi, kamu çalışanları, tüm emekçiler bunları soruyor, sorguluyor.

Yılların kemer sıkma politikaları, sendikal hakların budanması, yerle bir edilmesi, grev yasakları, toplu sözleşmelerin rafa kaldırılması, hain ve zalim iş kanunlarından sonra, *"ekonomik mucize"* lafazanlıkları bugün işçilerin, emekçilerin, kamu çalışanlarının cebine kaç kuruş ilave edebildi? Nerede Japon mucizesi ekonominin nimetleri?

Elbette bu sorunun cevabı bellidir. Orta yerde bir mucize yoktur. Olsa olsa emekçi halk yığınlarının boğazı sıkılarak elde edilen gelirler; haramzadelerin kasalarına akıtılmıştır.

Hükümet personel ödenekleri kadar bir birikimi, yani 25 trilyon TL.sını holdinglere, ihracatçılara, cümle sömürücü tayfasına *"vergi indirimi"* ve *"teşvik primi"* olarak peşkeş çekmiştir.

Patronlardan, spekülatörlerden, para babalarından, ekonominin kaymağını yiyen bir avuç egemenden acaba ne kadar vergi alınıyor? Üstelik bu sömürücü tayfası vergi iadeleriyle ödüllendirilip, onlardan vergi alınmazken, Kürdistan halkı ağır vergi altında inim inim inletiliyor, ücretlilerin vergi oranı her yıl katlanarak artıyor.

Şu tablo ilginçtir ve tüyler ürperticidir:

Ücretlilerin toplam gelir vergisi içindeki payları: 1987'de %18 iken, bu oran 1988'de %43'e çıkmıştır.

Yani, 1989 yılında Türkiye'deki toplam verginin %43'ünü ücretliler tek başlarına ödüyorlar. Bir başka deyişle, 1989 yılının toplam gelir vergisinin %43'ü sadece ücretlilerden kesiliyor. Bu oran 1987'de %18 iken, geçen 2 yıl içinde %25 artarak %43'e ulaşmış. Bir başka istatistiğe göre, bu acımasızca vergi yükünün yanısıra, ücret artışları enflasyonun çok çok altında kalıyor, yaşam standartlarında derin yıkımlar meydana geliyor, öngörülen komik ücret artışlarıyla memurların yaklaşık %93'ü yoksulluk şöyle dursun, onun da altına yani yoksulluk sınırının altına itilerek sefalet çukuruna atılıyor.

Elbette düzenin tekerleği egemenlerden yana dönüyor, her geçen gün ücretliler daha bir yoksullaşırken, sermaye büyüyor, zenginler servetlerine servet katıyorlar. Ve elbette ki, Özal'ın, egemenlerin ve cümle sömürücülerinin düzeninde ekonominin kuralları böyle işler, bir çok köşe dönülür, ama işçiler ve memurlar da sefaletle pençeleşir!.

Son on yılda, emekçiler on kat fakirleştiler. Eczacıbaşları, Koçlar, Sabancılar da kârlarını 8 kat, 10 kat katladılar.

Sonuç olarak; memurlara verilen %25'lik zam, yıllardan beridir uygulanagelen politikaların bir devamıdır. Emekçilere, kölece çalışabilecekleri kadar ücret!.. Egemenlere, zenginliklerine zenginlik katacak kadar servet!..

Bu nedenlerle de; Memur Yürüyüşleri, Kamu Çalışanlarının direnişleri egemenler arasında tartışıldı, kabaran kitle hareketleri onları ürküttü. Kitlesel direnişlerin Kürdistan'da yükselmesi, metropol kentlerde açlık grevlerinin, protesto eylemlerinin yoğunlaşması, sansür ve sürgün kararnamelerine karşı tepkilerin yurtiçi ve uluslararası boyutları, İsmail Beşikçi ve Kürt sorunuyla dayanışma kampanyalarının güncel dinamizmine kamu çalışanlarının eylemleri de eklenince hükümet sözcüleri, Başbakan ve Maliye Bakanı şaşkın demeçler vermeye, kitlesel direnişlerin yığınsal boyutunu gizlemeye çalıştılar.

Başbakan memurların da haklı talepleri için sokağa çıktığını, alanları doldurarak ekonomik – demokratik taleplerini haykırdığını kamuoyundan gizlemek için *"Memurların herhangi bir eylem içinde olmadığını, yürüyenlerin işçiler olduğunu, memurlara iyi ücret verdiklerini, bu bakımdan göstericilerin, yürüyüşçülerin ve direniş hareketlerinin memurlara maledilmesinin talihsizlik olduğunu"* belirten heyecanlı demeçler verdi, önemli (!) açıklamalarda bulundu.

Maliye Bakanı Adnan KAHVECİ de olayı saptırmak, sözümona kamuoyunun zihnini bulandırmak için bir dizi demeçler verdi, yorumlar yaptı. Ona göre de; memurların durumu iyiymiş! Memurlar esasen sokağa çıkmak istemiyorlarmış. Ama belediyelerin işçilere aşırı zam vermesi memurların ağzını sulandırmış!!! 'Belediye işçilerinin aldığı yüksek zam kamu çalışanlarını tahrik etmiş, onlar da bu nedenle sokağa dökülmüşler!!!.'

Bu baylar %25 gibi komik bir zammın, yıllardan beri kamu çalışanlarının çektiği çilenin, baskıların, sürgünlerin, binlerce kamu çalışanının bir kalemde işten atılmasının, örgütsüzlüklerinin, sendikal haklarından yoksun bırakılmış olmalarının, sosyal güvenliklerinin olmayışının, özlük haklarının tepelendiğinin yarattığı birikimlerden dolayı başkaldırılarını görmek istemiyorlar, bunu kamuoyunun gözünden ve dikkatinden kaçırmak için de bu türlü boyalara giriyor, çeşitli hükümet açıklamalarıyla sorunu gizlemeye çalışıyorlar.

TEMMUZ EYLEMLERİ

Hükümet ve egemen çevreler kamu çalışanları

nın sorunlarının çığ gibi büyümesinin sorumlularıdırlar. Sömürü düzeni memurları eze-eze bugünkü patlama noktasına getirmiştir. Memurların çelişkileri bugünkü düzenledir. Kamu çalışanlarının sorunu aynı zamanda bir demokrasi sorunudur. Kurumlaşan faşizmin, militarizmin dayattığı politikalar onların belini büktü. Memurlar hak arayamıyor, demokratik mücadele zeminlerinde yoğunlaşamıyor, ekonomik-demokratik hakların kazanılabilmesi için örgütlenemiyorlar. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Kanunu ile getirilmiş olan yasaklar keyfi uygulamalarla da desteklenerek, kamu çalışanlarının haklı taleplerinin önüne çıkarılıyor. Onların sendikal hakları da yasaklanmış durumda.

Buna rağmen demokrasi mücadelesi durmuyor. Memur hareketi geçmiş yıllardaki kadar dağınık değil. Örgütsüzlüğün mücadeledeki zararlarını gören kamu çalışanları bir yandan örgütlenirken, diğer yandan da demokrasi güçlerinin örgütlülük düzeyinin yükseltilmesine katkıda bulunabilmek için yoğun çabalar gösteriyor *"Sendika Hakkı"* için platformlar oluşturuyorlar.

KAMU ÇALIŞANLARI SENDİKAL HAKLAR PLATFORMU'NUN ÇABALARI

Geniş birliktelikler sağlanabilmesi için oluşturulan **Kamu Çalışanları Sendikal Haklar Platformu** kamu çalışanlarının taleplerini seslendirebilmek için 25 Haziran günü bir yürüyüş düzenledi. Yürüyüşe yaklaşık 3500 kişi katıldı. Arkasından toplu telgraf eylemi gerçekleştirildi. Binlerce kişinin çektiği telgraflarla *"Sendika Hakkı"* talep edildi, sorunlar dile getirildi.

Bu yürüyüş ve telgraf eyleminden sonra memurlar sessiz kalmadılar. Yer-yer işi yavaşlatma ve benzeri eylemlerle küçük çaplarda da olsa mücadelelerini sürekli kılmak için çaba gösterdiler.

Bu eylemlerle memurlar aynı zamanda Temmuz ayında uygulamaya konacak olan ikinci dönem 6 aylık ücret zamlarının kamu çalışanlarının beklediği oranda gerçekleştirilmesi için hükümetin dikkatini çekmeyi amaçlıyorlardı.

Fakat hükümetin böyle bir sorunu yoktu. O, egemenlerin, haramzadelerin ve cümle sömürücülerin daha nice köşeler dönebilmeleri için gerekli olan işlerle uğraşıyor, emekçilerin gözünü boyamak, onları kandırabilmek için binbir türlü yalan ve demegojiye başvuruyordu.

Hükümet, *"Bütçedeki personel ödenekleri dikkate alınarak, ekonominin gidişatı tehlikeye sokulmadan, finansman kaynaklarının el verdiği oranda zam yapılacağını"* söylüyordu. Ama, öte yandan da bütçedeki personel ödeneklerini aşan miktarda yaklaşık 30 trilyon TL. sını vergi iadesi ve teşvik primi olarak ihracatçıların, holdinglerin ve bankaların kasalarına peşkeş çekiyordu.

Elbette ki, tüm kamu çalışanları ve kamuoyu bu fırıldakların farkındaydı. Artık hükümet onların gözünü boyayamazdı.

Nitekim, Temmuz ayı başlarında %25'lik zam oranı açıklandığında anlaşıldı ki, hükümet bütün uyarılarına rağmen kamu çalışanlarını halen ciddiye almıyordu. Onlara güdülecek sürü gibi bakılıyor, kırıntılarla onları kandırabileceğini sanıyordu.

KAMU ÇALIŞANLARININ YAYGINLAŞAN EYLEMLERİ

Artık bıçak kemiğe dayanmıştı. Haziran'da başlatılan uyarı eylemleri yığınsallaşmaya başladı. Ekonomik, demokratik talepler daha yaygın ve daha kitlesel bir boyutta yükseltildi.

Önce sağlık emekçileri, Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK) Hastahanelerinde yemek boykotlarını başlattılar. Bu eylemler giderek tüm sağlık kurumlarını sardı. Yemek boykotlarının ardından, alkışlı protestolar, işi yavaşlatmalar, hastahane bahçelerinde gösteriler, yürüyüşler birbirlerini izledi. Başta Bakırköy Sinir Hastalıkları Hastahanesi, Samatya, Taksim, Şişli Etfal, Çapa, Cerrahpaşa olmak üzere tüm hastahanelerin ve sağlık çalışanlarının protestoları ve direniş eylemleri başladı.

İşaret ettiğimiz gibi kamu çalışanları artık geçmiş dönemlerde olduğu kadar örgütsüz değillerdi. Yavaş yavaş örgütleniyor, işyerlerinde komiteleşerek **Sendikal Haklar Platformu** zeminini yükseltiyorlardı. Herhangi bir işyerinde çakan kıvılcım bir anda diğer işyerlerinde de yankısını buluyor, örgütlü bir dayanışma ile kamu çalışanlarının genel eylemine dönüşüyordu.

Bu nedenle, %25 zam fırtınasının yarattığı hoşnutsuzluk yanlız sağlık çalışanları zemininde kalmadı, hemen onun ardından Belediye, İETT, İSKİ memurları eyleme geçtiler. Onları öğretmenler, maliyeciler, demiryolları ve diğer kamu çalışanlarının eylemleri izledi. Memur eylemleri işyerlerine sığmaz oldu. Kitleselleşerek dalga-dalga yığın eylemlerine dönüştü, sokaklarda, caddelerde patladı, basın açıklamalarında, haber ve yorumlarda ağırlık kazanmaya başladı.

Yüzde 25'lik zammı protesto ederek başlayan eylemler, *"Hükümetin çekilmesi"* istemiyle bütünleşerek, baskı ve zulmün sorumlularını teşhir etti, sansür ve sürgün kararnamelerine karşı çıktı. Kürt halkına yönelik olarak uygulanan *"ırkçı, şoven, asimilasyoncu politikalara"* son verilmesi istendi. Kamu çalışanları bu eylemleriyle ağırlıklı olarak, *"Sendika Hak*

kı" talebinde yoğunlaşarak; *"Sendika hakkımızı söke–söke alırız.", "İşçi memur el–ele genel greve"* sloganlarını öne çıkardılar.

KİTLESEL DİRENİŞLER MÜCADELE YÖNTEMİ OLARAK HER TARAFI SARIYOR

Son zamanlarda Kürdistan'ın bazı illerinde etkili bir şekilde yükseltilen kitle eylemleri, Nusaybin, Cizre, Diyarbakır, Siirt, Batman ve Tunceli'den sonra İstanbul'da yoğunlaşan sansür ve sürgün kararnamelerini protesto, insan hakları ihlallerine karşı eylemlerden sonra, kamu çalışanlarının yoğun kitlesel eylemleri başka illere de sıçradı.

Ankara'da kitlesel yemek boykotları, iş yavaşlatmaları, görüldü. İzmir'de 3 bini aşkın memur etkili eylemlere girişti. Onların gerçekleştirdiği görkemli yürüyüşü, bütün çabalarına rağmen devletin polisi ve çevik kuvvetleri engelleyemedi.

HEP'in *"Onurlu ve Özgür Yaşam Yürüyüşü"* büyük yankılar uyandırdı. **Halkın Emek Partisi**'nden 11 milletvekili boyunlarına astıkları pankartlarla, sansürü, sürgünü, devlet baskılarını, inkârcı politikaları, resmi ideolojiyi protesto ediyor, demokratik hak ve özgürlük taleplerini yükseltiyorlardı.

HEP'liler yürüyüşlerine 17.Temmuz.1990 İstanbul Cağaloğlu'dan başladılar. Onlar bu yürüyüşlerini destekleyen coşkulu bir kitle tarafından uğurlandılar. Onları uğurlayan kitle polis tarafından çembere alınarak yürüyüşe katılmaları engellendi.

HEP'liler bütün engellemelere rağmen gittikleri her yerde coşkuyla karşılandılar, kitle desteği gördüler.

HEP yürüyüşü, Diyarbakır'da düzenlenen mitingle son buldu. Diyarbakır'daki mitinge kitlesel ve yığınsal bir katılım oldu. 15 bin kişi mitinge fiilen katılarak destek verdi. Coşkulu geçen kitlesel mitingi polis ve çevik kuvvet vargücüyle engellemek istedi, ama halk bu engellemeleri tanımadı. Gözdağı ve tüm engelleme çabalarına rağmen miting alanına gelen halk polislerle tartıştı, çembere alınan miting alanına direnerek katıldı.

Aynı günlerde %25'lik zamları protesto eylemleri, Diyarbakır, G.Antep, Mersin, Bandırma, Kütahya ve diğer illerde de bir çok irili ufaklı eylemlerle sürdürüldü.

Kitle eylemleri, gerek ekonomik–demokratik talepler için olsun, gerek Kürt halkının özgürlük istemine bağlı olsun, gerekse tüm baskıları protestoya yönelik olsun giderek yoğunlaşıyor ve yaygınlaşıyor.

KÜRDİSTAN DURULMUYOR; SIRA DOĞUBAYAZIT'TA!

Yine, 15 Ağustos'ta Kürdistan'ın Doğubayazıt ilçesinde etkili bir kitle eylemi oldu. Yüzde yüz bir katılımla esnaf kepenk indirdi. Sömürgeciler ve onların yardakçısı egemenler Doğubayazıt halkının bu coşkulu eylemini kırmak için ellerinden gelen her yola başvurdular. Gözaltı, tutuklama, sınır ticaretinin engellenmesi gibi tehditlerle halk susturulmak, kendi değerlerinden uzaklaştırılmak istendi. Böylece çeşitli provakasyonlarla yükselen kitle eylemliklerinin yolunu tıkayacaklarını sandılar. Kitle eylemlerine karşı pusu kurup sabahtan öğlene kadar sadece askeri birlik, polis karakolları etrafında özel tedbirler alarak halkın saldırısını beklediler. Ne var ki, halk bu provakasyona gelmedi.

Doğubayazıt halkının duyarlı davranışları karşısında; baskı ve terör artarak devam ettiriliyor. Kürt halkının kendi çocuklarına sahip çıkması, onların cenazelerinin layıkıyla kaldırılması egemenleri ürkütüyor. O nedenle de Kürt halkı *"Sınır ticaretini durduracağız.", "Pasajları kapatacağız."* gibi ekonomik tehditlerle sindirilmek, susturulmak isteniyor.

Önce genç insanlar, hatta çocuklar gözaltına alındı. Böylelikle *"Bu iş çoluk çocuk işidir.", "Karanlık güçlerin işidir."* imajı verilmeye başlandı, kimi basın da buna destek oldu, resmi devlet politikasına aracılık etti. Oysa uygulanan terör politikası çocuk, genç, orta yaşlı, yaşlı demeden, kadın–erkek farkı gözetmeden saldırıyor. Bu saldırıların bir devam olarak da 200–300 kişi gözaltına alındı, işkencelerden geçirildi. Aileler gözaltına alınan çocuklarından, eşlerinden, yakınlarından bilgi alamıyorlar..

Doğubayazıt'ta uygulanan zor ve terör aynı şekilde Diyadin'de de devam ettiriliyor. Gözaltı, tutuklama, tehdit artık insanları korkutmuyor, insanlar korkuyla beraber yaşaya yaşaya, onun duvarlarını aştılar. Şimdi halkımız kitleler halinde ayağa kalkıyor.

Kitlesel eylemler geniş halk yığınları tarafından sempatiyle karşılanıyor ve büyük destek görüyor.

Nitekim 16 Temmuz akşamı İstanbul Sultahahmet'te yapılan *"Basın toplantısı"* büyük bir kitlesel destek gördü. Sultanahmet Meydanı saatlerce kitle gösterilerine sahne oldu.

Kamu çalışanları da örgütlü kitlesel mücadelelerini demokrasi güçleriyle birleştirerek yükselttikçe onları kimse durduramayacaktır. Memur mücadelesi artık geri adım atmayacak, **Kamu Çalışanları Sendikal Platformunu** güçlendirerek zafere doğru yürüyecektir.

Nasıl ki, 1987 yılındaki öğrenci gösterileri, 1989'daki işçilerin Bahar Eylemleri bu yıl da Nusaybin'den, Cizre, Diyarbakır, Doğubayazıt'dan yükselen Kürt hareketi, Ankara'da işten atılan ve hala direnen ASELSAN çalışanlarının direnişleri kamuoyunun büyük çoğunluğunun coşkulu sempati ve desteğini kazandıysa, Temmuz eylemleri de aynı ilgiyi görüyor ve yer yer de fiilen destekleniyor.

DİYARBAKIR'DA BELEDİYE İŞÇİLERİ DİRENİYOR HAKLARINI İSTİYORLAR!..

KONU : İşçi alacakları
İşyerinin Adı, Ünvanı : Diyarbakır Belediye Başkanlığı
İşyerindeki Sendikalı İşçi Sayısı : 1924
İşçilerin mensubu olduğu Sendika : Belediye İş.
Kişi başına düşen işçi alacağı : 4 milyon TL.
Toplam Alacak Miktarı : 7 milyar 696 milyon TL.
Alacakların ödenmemesi konusunda işveren Belediye Başkanı Turgut ATALAY'ın öne sürdüğü gerekçe : Maddi imkansızlık.

SENDİKALI İŞÇİLERİN ALACAKLARI

- 16 aydır ödenmeyen vergi iadesi, 3 aydır ödenmeyen sözleşme farkı, 5 aylık fazla mesai, Devlet ikramiyesi, sözleşme ikramiyesi ve bir aylık maaştan oluşmaktadır.

- Bu alacaklardan maaş ile birlikte bir kaç kalem alacağın da bayram arifesinde ödenmesi konusunda Belediye Başkanı Turgut ATALAY ile yapılan son görüşme de sonuç vermemiş olup, işveren *"sadece maaşı ödeyebileceğini, diğer alacakları ise yıl sonunda ödemeye çalışacağını"* belirtmiştir.

SUDAN BAHANELER ve TUTARSIZ GEREKÇELER

- Maddi imkansızlıkları öne sürerek üye işçileri bayram arifesinde açlığa terkeden Turgut Atalay'ın bu gerekçesine başta işçiler olmak üzere Diyarbakır halkı da inanmamaktadır.

- Çünkü; maddi imkansızlıktan söz eden bir işyerinin 462 kişiyi işe almasını, 2000'e yakın belediye çalışanı bulunmasına rağmen belediye işlerini müteahide vermesini, işçisi bayramı yokluk ve sıkıntı içinde geçirirken yapımı sürmekte olan belediye sarayına büyük ödenekler ayırmasını ve işçinin alınteri karşılığını ucuz kredi olarak kullanmasını tutarlı hareketler olarak görmüyor ve Turgut Atalay'ın inandırıcılığını yitirdiğini belirtmek istiyoruz.

- Belediye çalışanları Turgut ATALAY'dan çok şey değil, sadece Diyarbakırspor'a gösterdiği ilginin yarısını çalıştırdığı işçilere göstermesini bekliyoruz.

ÇÖZÜM İÇİN DİRENECEKLER

- Bu sebeple; İşveren Turgut ATALAY'ın bu tutumuna karşılık, ödemeyi düşündüğü maaş, işçilerin bayramda ödeyeceği borçlarına dahi yetmezdi. Zaten bundan dolayı da işçiler bu maaşı almayarak Başkan Turgut ATALAY ve ilgilileri protesto ettiler. İşçiler Başkan Turgut ATALAY'ın bu tutumunu sürdürmesi halinde daha sert cevaplar vereceklerini açıklıyorlar.

Nitekim direnen işçiler haklarının bir bölümünü almayı başardılar. Ancak, 1990 yılına ait biriken hakları hala verilmemiştir. İşçiler bu haklarını almak için kararlı mücadelelerini sürdürürken, yönetim ve yandaşları sendika başkanını dövdüler.

Elbette saldırılar ve baskılar sendikalı işçileri yıldıramayacak, onlar yine kazanacaklardır.

KRALKIZI BARAJINDA 700 İŞÇİ İŞTEN ÇIKARILDI

Kralkızı Barajı'nda 700 işçinin işine *"ödenek yok"* bahanesiyle son verildi. Bu olayla ilgili bir gurup işçi **DENG** Bürosunu ziyaret etti. Bu arkadaşlar adına S.T. ile bir röportaj yaptık.

DENG : Olayı kısaca anlatır mısınız?

S.T. : 18.6.1990 tarihinde *"ödenek yok"* diye 700 işçinin işten çıkartıldığını öğrendik. Bunun üzerine sendikaya gittik ve grev yapacağımızı söyledik. Greve başladık. Askeriye gelip müdahale etti. Ancak daha sonra üst teğmen gelip pankartlarımızı söktü ve *"Greviniz yasadışıdır."* dedi. Daha sonra tekrar gelip *"Albaydan emir gelmiş, grevinize başlayabilirsiniz."* denildi. Sendika başkanımız ondan sonra çıkıp *"Grev kararı almak için Hayri Kozakçıoğlu'na gittik ve sağolsun bize izin verdi."* dedi.

DENG : Sendika Başkanınız hakkında biraz bilgi verir misiniz?

S.T. : Sendika Başkanımızın ismi Mehmet AKGÜNDÜZ'dür. Daha önce 1. Bölge yalnız vardı. Başkanı Ali ÖNCÜ idi. O, işçi taraftarı bir insan olduğu için genel müdürlük bazı birimlerde değişik şubeler açtı. Bu şubenin başkanı Mehmet AKGÜNDÜZ işveren taraftarı bir insandır. 1 Ocak 1990 sözleşme tarihi olmasına rağmen hala sözleşmeyi yapmamıştır. Bunu seçim tarihinde koz olarak kullanmak amacındadır. Bayrama yakın bir tarihte işlerine son verilen insanlara Sendika 200 bin lira dağıtmak suretiyle işçilerin grevini kırma rolü oynadı.

DENG : Nedir bu verilen 200 bin lira, sendika işçilerden ne kadar aidat almaktadır?

S.T. : Sendika her ay işçinin bir yevmiyesini aidat olarak almaktadır. Sözde, biriken para 15 milyon olup bunu 200–200 mağdur işçilere dağıtmak istiyor. Oysa 480 işçi sendikalıdır. Kıdemine göre 25 bin lira yevmiye alanlar vardır. Bu da gösteriyor ki, sendika kasasında en az 60 milyon olması lazımdır. Bu paralar nereye gidiyor?

DENG : Peki işçiler böyle bir sendika yönetimine güveniyorlar mı?

S.T. : Hayır. İşçiler bu sendika yönetimine güvenmiyorlar. *"Allah razı olsun Olağanüstü Hal Valisinden"* diyen sendikacıdan işçiye hayır gelir mi?

DENG : Grev tarihi ve talepleriniz nelerdir?

S.T. : 25.6.1990 tarihinde greve başladık. Talebimiz; haksız yere işten çıkartılan arkadaşların işlerine dönmesini sağlamak ve sözleşmemizi imzalatmak. 1 Ocak'ta imzalanması gereken sözleşme şimdiye kadar yapılmadığından biz eski ücret üzerinden çalışıyoruz. Aldığımız yevmiye çoktan erimiştir.

DENG : Peki, işveren ne diyor?

S.T. : İşverenin umurunda mı? Böyle bir sendikacıyı da bulmuş, istediği gib at oynatıyor. İşveren gidip noteri işyerine getirerek sözleşmelerin feshini onaylatmış ve postayla işçilerin adresine yollamış. İşçilerin ailelerinin çoğu bilinçsiz, ne olduğunu bilmeden imzalamışlar. Artık kıyas ediniz.

DENG : Olağanüstü Hal Bölge Valisi böyle bir izni nasıl vermiştir?

S.T. : Zaten dikkat çekici bir nokta da bu değil mi? Eğer Olağanüstü Hal Valisi izin vermişse niye ilan tahtasına asmamışlar izin belgesini? İşveren, askeriye ve sendikanın bir düzmecesi mi bu yoksa? Bilemiyoruz. Zaten yer, Allahın terkettiği bir yerdedir, kimse duymaz. Öte yandan sendika yönetimi de işçi haklarını gerçekten koruyan bir mücadele içinde değildir, uzlaşmacıdır. Belki de birkaç gün durup kendiliğinden dağılırlar diye düşünmüşlerdir.

DENG : Bu konuda bizim gibi dergilerden ve demokratik kuruluşlardan neler bekliyorsunuz?

S.T. : Biz bu tür sol, sosyalist dergilerin ve demokratik kuruluşların bize destek vermelerini istiyoruz, sesimizi duyurmalarını istiyoruz. Bu türden haksızlıkların ne ilkidir bu olay, ne de sonuncusu olacaktır. Bizim bölgede bu tür olaylar her zaman olmaktadır. Elden geldiğince direnmeliyiz. Önemli olan taleplerimizi kabul ettirmek, işçilerin doğru bir tavır koymalarını sağlamaktır.

DENG : Bizim elimizden geleni yapacağımızdan hiç bir kuşkunuz olmasın, ayrıca bu bilgiler için size teşekkür ederiz.

S.T. : Ben de teşekkür ederim, kendim ve arkadaşlarım adına.

BASINA AÇIKLAMA

18.6.1990 tarihinde, biz Kralkızı Barajı'nda çalışan 700 işçi *"ödenek yok"* diye haksız bir şekilde işten çıkışımız yapılmış bir durumdayız. Son zamanlarda bölgemizde buna benzer olaylar yaşanmaktadır. İnsanları işsiz bırakmak, aç bırakmak ve bunun paralelinde kitlesel sürgün olaylarını gerçekleştirmek bugünkü yönetimin temel mantığıdır. Ödeneğin olmayışından dolayı işine son verilen bunca işçi için gösterilen gerekçe düzmecedir, gerçekçi değildir.

Özellikle, bu bölgede KHK'lerin çıkıp yürürlüğe konulması ile siyasi ve ekonomik baskılar had safhaya çıktı. Yoksa Güneydoğu'da binlerce köy korucularına milyarlarca ödenek ayrılıyor, buna *"ödenek yok"* denilmiyor da, iş işçilere geldiğinde ödeneklerin temeli kuruyor ve *"ödenek yok"* deniliyor. 700 işçinin böyle haksız bir gerekçe ile işten çıkartılmaları ancak Türkiye gibi insan haklarının çiğnendiği bir ülkede olabiliyor. Hem daha geçenlerde İLO ve AGİK toplantılarında, yüzünü ak göstermek için bin bir çaba ve oyun oynayan Türkiye'nin bugünkü mantığı, aileleri ile hesaplarsak binlerce insanı *"ödenek yok"* diye açlığa mahkum ediyor.

Oysa her gün devletin resmi ağızları GAP projesinin Güneydoğu insanına iş imkanı sağladığını, bölgeyi kalkındırdığını söyleyerek siyasi yatırımlar yapmak için, olayı yoğun olarak kullanmaktadırlar.

Bütün bunların üzerine oynanan oyunların biridir. Bize 1 Haziran'dan 18 Haziran'a kadar bir izin veriliyor ve izinin bittiği gün iş yerine geldiğimizde çıkışımızın yapıldığını öğreniyoruz.

Bu olayın üzerine 25.6.1990 tarihinde biz greve başladık ve grevimiz devam etmektedir. Taleplerimiz haklı taleplerdir, haksız şekilde işten çıkışımız geri alınsın, sözleşmemiz yapılsın istiyoruz. Bu manada değerli basını ve demokratik kamuoyunu duyarlı olmaya çağırıyoruz.

BİR GRUP İŞÇİ ADINA

Kralkızı Barajı'nda çalışan 700 işçinin işten çıkarılmasına karşı DİYARBAKIR İHD'nin Basın Açıklamasını olduğu gibi sunuyoruz.
DENG

BASINA AÇIKLAMA

Değerli Basın Mensupları; Bölgemiz artık İnsan Hakları ihlâllerinin yoğunca sergilendiği bir merkeze dönüştü. 424 ve 425 sayılı Kararnamelerle birlikte, artık özgürlükler istisna, inkâr ve yasaklamalar kural haline geldi. **Yıldırma Politikası**, hayatın her alanında tüm pervasızlığıyla devam ediyor. Bu politika çalışma hayatını da sardı. Sürgünlere Batman, Hakkari ve Mardin'de işçilerimizden başlanırken, toplu işten çıkarmalarla birlikte insanlarımızın yıldırılması politikası yeni bir aşamaya daha girdi. Diyarbakır TEMSAN, ÇUKUROVA, Batman, Göksu ve Dicle Barajları, Köy-Tür'le başlayan işten çıkarma zincirine son olarak Kralkızı Barajı İnşaatında kitlesel olarak 700 işçinin sözümona **"ÖDENEK"** yokluğu bahane edilerek işten atılmasıyla yeni ve önemli bir halka daha eklendi.

Şimdi soruyorum!

Hergün televizyonda GAP Projesini överek göklere çıkaranlar, bölge halkına mutluluk rüyaları vaadedenler, **"Doğu'nun Makus Talihini yendik."** diye kasılıp duranlar, sözümona bu **"ÖDENEK"** yokluğunu acaba nasıl açıklıyorlar?..

"Bölgede sadece koruculuğa ayda 10 milyarın üzerinde para harcıyoruz." diyerek koruculuk sistemiyle *"bacasız sanayi"* diye övünenler bölgede sadece geçen yıl, karakol ve cezaevi yatırımlarına 160 milyar lira harcayanlar, acaba bu işçilerin aylık toplam ücreti olarak 200 milyon lirayı mı bulamıyorlar?..

HAYIR!..

700 işçi aileleriyle birlikte düşünüldüğünde ve bölgemizdeki yoğun işsizlik dikkate alındığında bu olay 3.000-4.000 insanın, açlığa mahkum edilmesi girişimidir. SS Kararnameleriyle birlikte getirilen sürgün politikasının dolaylı yollardan uygulanmasıdır.

Bu uygulamalar, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin ilan ettiği herkesin çalışma ve işsizliğe karşı korunması hakkının ihlali, ULUSLARARASI ÇALIŞMA ÖRGÜTÜ (ILO) kararlarının çiğnenmesidir. Bu uygulamayı şiddetle kınıyor, yetkilileri verdikleri sözlerde durmaya davet ediyorum. Tüm demokratik Kamuoyunu, çalışma hakları en kaba bir tarzda çiğnenen işçilerle dayanışmaya çağırıyorum.

29.06.1990

DERSÊN ZMANÊ KURDİ • BARAN

Kürtçe Dil Dersleri

VIII

MALA ELO

Mala me lı gund e. Bavê mın cotkari dıke. Navê bavê mın Hesen e, diya mın Eyşan e. Sê bırayên mın û du xwişkên mın hene. Erdê me tune. Em feqir ın. Bavê mın û bırayên mın yên mezın dı zevi û rezên axê da dıxebıtın. Axa dewlemend e. Qonaxek wi ya mezın heye. Qonax du qat e, bılınd e; pençırên wê fıreh ın. Qonax dı nav baxçeki mezın da ye. Çarmedorê bêxçe diwarek bılınd e.

Zaroyên axê dı vi baxçeyi da dılizın, sêvan û hêrûg û tıri dıxwın.

Mala me pıçûk e, mina pina mırişkan e. Em dı nav da tevi ker û golıkên xwe dımının.

Sêv û hêrûgên me tunın.

Kar	: *İş*	Tıri	: *Üzüm*
Cot	: *Çift*	Çarmedor	: *Dört yan, çepeçevre*
Cotkar	: *Çiftçi*	Listın	: *Oynamak*
Cotkari	: *Çiftçilik*	Hêrûg	: *Erik*
Erd	: *Toprak*	Xurek	:*Yemek (isim)*
Zevi	: *Tarla*	Pin	: *Kümes, kulübe*
Rez	: *Bağ*	Mırişk	: *Tavuk*
Xebat	: *Çalışma*	Ker	: *Eşek*
Qonax	: *Konak*	Golık	: *Dana*
Qat	: *Kat*	Mayin	: *Kalmak*
Bılınd	: *Yüksek*	Kırın	: *Yapmak*
Nızm	: *Alçak*	Karker	: *İşçi*
Fıreh	: *Geniş*	Çiya	: *Dağ*
Teng	: *Dar*	Xwendekar	: *Öğrenci*

Kırın fiilinin şimdiki zamanı:

Ez dıkım	Em dıkın
Tu dıki	Hûn dıkın
Ew dıke	Ew dıkın

Olumsuzu:

Ez nakım, tu naki, ew nake, em nakın.....

Xebıtın fiilinin şimdiki zamanı:

Ez dıxebıtim	Em dıxebıtın
Tu dıxebıti	Hûn dıxebıtın
Ew dıxebıte	Ew dıxebıtın

Olumsuzu:

Ez naxebıtım, tu naxebıti....

Alıştırma:

Tu çı kari dıki?
Ez xwendekar ım.
Bavê te çı kari dıke?
Ew cotkar e
Dersdar çı kari dıkê?
Ew dersdari dıke.
Karê axê çı ye?
Ew axati dıke, naxebıte.

cotkar	- cotkari
dersdar	- dersdari
karker	- karkeri
axa	- axati

Bırayê mın	: *Kardeşim*
Bırayê mın yê mezın	: *Büyük kardeşim*
Bırayên mın	: *Kardeşlerim*
Bırayên mın yên mezın	: *Büyük kardeşlerim*
Xwişka mın	: *Kız kardeşim*
Xwişka mın ya pıçûk	: *Küçük kız kardeşim*
Xwişkên mın	: *Kız kardeşlerim*
Xwişkên mın yên pıçûk	: *Küçük kız kardeşlerim*

Örnekler:

Hevalê mın yê delal
Qelema mın ya reş
Mala me ya pıçûk
Qonaxa axê ya mezın
Sêvên me yên sor
Baxçeyê wan yê fıreh
Darên wan yên bılınd

Konuşma dilinde genellikle kısaltmalı biçimler kullanılır:

Hevalê mın ê delal
Qelema mın a reş
Darên wan ên bılınd

Listın (leyistın) fiilinin şimdiki zamanı:

Ez dılizım	Em dılizın
Tu dılizi	Hûn dılizın
Ew dılize	Ew dılizın

Olumsuzu:

Ez nalizım, tu nalizi, ew nalize, em nalizın.....

Xwarın:

Ez dıxwım	Em dıxwın
Tu dıxwi	Hûn dıxwın
Ew dıxwe	Ew dıxwın

Olumsuzu:

Ez naxwım, tu naxwi, ew naxwe, em naxwın,...

Mayin:

Ez dıminım	Em dıminın
Tu dımini	Hûn dıminın
Ew dımine	Ew dıminin

Olumsuzu:

Ez naminım, tu namini....

Aşağıdaki soruları cevaplandırın:

Çend bıra û çend xwişkên Elo hene?
Mala Elo lı ku ye?

Bavê Elo çı kari dıke?
Ew feqir ın yan dewlemend ın?
Axa çıma dewlemend ın?
Qonaxa Elo heye?
Mala wan çawa ye?
Dê û bavê Elo lı ku dıxebıtın?
Qonaxa axê dı nav çı da ye?
Dı bêxçe da çı dar hene?
Çarmedorê bêxçe çı ye?
Mala Elo tevi çı dıminın?
Sêv û hêrugên mala Elo hene?
Mala we lı gund e yan bajêr e?
Mala we pıçûk e yan mezın e?
Çiya bılınd ın yan nızm ın?
Ki sêv û hêrûgan dıxwın?

Aşağıdaki cümleleri soru cümlesi haline getirin:

Örnek:

Navê bavê Elo Hesen e.
Navê bavê Elo çı ye?

Sê bırayên Elo hene.
Bavê Elo cotkari dıke.
Ew dı zevi û rezê axê da dıxebıtın.
Qonaxa axê mezın e, pıçûk nıne.
Mala me lı bajêr e.
Bajar mezın e.
Çarmedorê gund rez e.
Dora qonaxê baxçe ye.
Pençırên mala me fıreh ın.
Mala Elo teng e, ne fıreh e.
Ez sêvan naxwım.
Elif tırı dıxwe.

Ödev:

Kırın, xebıtin, listın, xwarın, mayin fiillerinden üçer cümle kurun.

- SÜRECEK -

*14-16 Nisan 1989 tarihleri arasında F. Almanya'nın Bremen kentinde, çok sayıda bilim adamı, politikacı, yazar, sanatçının katıldığı **"Kürdistan'da İnsan Hakları"** konulu bir uluslararası konferans düzenlendi.*

"Kürdistan İnsan Hakları Girişimi" tarafından düzenlenen uluslararası toplantıda, uzmanlar, çeşitli konuları içeren bildirgeler sundular. Bildirgeler ve çalışma gruplarının raporları, 1989 yılı sonlarında İngilizce ve Almanca olarak kitap halinde basıldı.

*Toplantıya Essen Üniversitesi'nde öğretim üyeliği yapan Dr. Johannes Meyer-Ingwersen de, **"Kürt Dili ve Kürt Çocukları ile Gençlerinin Benlik Oluşumu"** başlıklı bir bildirge sundu. Hêvi tarafından Almancadan Türkçeye çevirilen bildirgeyi aşağıda sunuyoruz.*

DENG

Kürt Dili ve Kürt Çocukları İle Gençlerinin Benlik Oluşumu

Değerli arkadaşlar, baylar ve bayanlar,

"Kürt dili ve Kürt kimliği" konusunda konuşmam rica edilmişti. Ben, bu konunun başlığını şu şekilde ifade etmek istiyorum: "Kürt dili ve Kürt çocukları ile gençlerinin benlik oluşumu".

"Alman benliği", "Türk benliği", "Arap benliği" v.b. kavramlarında da olabileceği gibi "Kürt benliği" kavramıyla ilgili güçlüklerim var. Bunları kısaca açıklamak istiyorum.

1. Bir "Ulusal Benlik" Var Mıdır?

Öncelikle her insan, kendisiyle özdeştir. Her insanın kendine özgü, onu diğer insanlardan olumlu olumsuz yönleriyle ayıran kendi benliği sözkonusudur. Bu benlik doğal olarak oluştuğu çevre ve zamanın niteliklerini taşır, ama, bunlarla da sınırlı kalmaz. Halkların yaşam koşullarının tarihsel gelişimi süreci birçok ortak yönlere sahiptir. Ve bu nedenle ulusal etkinin bir bölümünün de yüzeysel kaldığı görülür.

Diğer yandan değişim ve dönüşümlerle dolu bir dünyada yaşıyoruz ve bu da yeni bir olgu değil. Kürtler, klasik anlamda aşiretler şeklinde yaşarlardı. Kürt aşiretlerinin büyük bölümü hayvancılıkla uğraşan yarı-göçebelerdi. Son yüzyıllarda bu aşiretler yerleşik yaşama geçtiler. Aşiret yapısı ve bütünlüğü bir ölçüde çözüldü. Artık büyük Kürt kentleri ve kasabaları var. Çok sayıda Kürt İstanbul, Ankara, Bağdat v.b. kentlerde yaşıyor. Geçmişte Kürt aşiretlerinin büyük bir bölümü yezidi inancına sahipti. Bugün ise bunların çoğunluğu müslüman. Yezidilerin sayısı ise sadece 100 bin civarında. Bu tür gelişmelerin geleneksel Kürt benliği üzerinde etkisinin olduğu açık. Örneğin birçok araştırmacı, Kürt kadınının toplumdaki yerinin, Türk, Fars ya da Arap kadınından daha iyi olduğunu; Kürt kadının çarşaf giymediğini, bugün de birçok alanda olduğu gibi hem göçebelikte, hem de tarımda maddi üretimde yer aldıklarını bildiriyorlar. Ancak şehre göç esnasında, yani aileye ait işyerinin bulunmadığı ve dışarıda başka birinine ait işyerinde çalışmanın başlangıçta olanaksız görüldü-

ğü dönemde; kadının, aile bütçesine katkıda bulunması ve dışarıda çalışmak zorunda kalması durumunda ne olur? Tüm bunlar, benlik oluşumunda büyük değişiklikleri de beraberinde getirir. Bu, yalnızca Kürtlere özgü değil, diğer uluslar için de geçerlidir.

Bugün Avrupa'da yüzbinlerce Kürt yaşıyor. Sadece üç nesil -köyde yaşayan dede-nine, göç eden ilk kuşak ve Avrupa'da büyüyen ikinci kuşak- karşılaştırıldığında, büyüme koşullarındaki köklü dönüşümler ve değişimler açıkça görülüyor. Özellikle Avrupa'da büyüyen ve Türk jandarmasının dipçiği altında yaşamayan Kürt gençliği, Kürt halkının gelişimi için önemli bir şanstır. Bu gençliğe kayıp gözüyle bakmak oldukça yanlıştır. O, Kürt halkına temel şeyler kazandırabilecek bir benlik geliştirebilir. Kürt tarihinin ana gelişim seyrine uyarlandıkları ölçüde, ona büyük bir kazanım olacaklardır.

Kürt dili ve Kürt kültürünün değişik yönleri, sadece Kürt kökenli insanları etkilemekle kalmıyor. Kürdistan'da Kürtlerin, Türklerin, Fars ve Arapların yanısıra Süryaniler (Asuriler) ve Ermeniler de öteden beri yaşıyorlar -tabii, yok edilmedikleri ölçüde.- Bunlar, hıristiyan olmalarına rağmen, Kürt dili ve kültüründen oldukça etkilenmişlerdir. Bugün, kendi anadilini unutup Kürtçe konuşan Süryaniler var ve bunlar, kendilerini Süryani kabul ediyorlar. Diğer taraftan Türkçe, -gerçi Türkiye Kürdistanı'nda baskıcıların, askerlerin, jandarmaların, tahsildarların, öğretmenlerin ve tüm devlet memurlarının dilidirama yine de o, rejim tarafından çizilen çerçevede de olsa, dünyaya açılan bir kapıdır.

Ve yurt dışındaki Kürtler, Almanca, İsveççe, Fransızca, Hollandaca, İngilizce ve bu dillere bağlı kültürleri öğreniyorlar, hem de Kürt olma özelliğini kaybetmeksizin.

Ulusal benlikler arasındaki sınırlar -ki böyle bir şey geçmişte varsa- daha da içiçe geçmiş durumda. Köyden kasabaya, kasabadan büyük sanayii merkezlerine akım, çok yönlü ve kesin ulusal niteliği olmayan bir benlik oluşumuna yol açar. Ancak bu tür ayrıntılar, bugün hala ulusal nitelikli benlik gelişimi teorisine inanmaya karşı direnen tutum da, anadil rolünü önemsiz hale dönüştüremez.

Bir insanın ilk gençlik döneminde dünyayı kavramaya çalıştığı; ailenin, kardeşlerin ve diğer akrabaların kullandığı dil, merkezi bir benlik faktörüdür. Üçüncü bir kişinin bu dile karşı takındığı tavır, onun düşman ya da dost olduğunu açıklar. Geçmiş nesillerin, ailenin asıl dili olduğu bilinen, tümü anlaşılmasa da sık sık duyulan, yavaş yavaş kayıp, yasak, çalınan bir miras haline gelen ve türkülerde, anılarda ve köy ziyaretlerinde canlanan, ancak artık utanmadan, çekinmeden kullanılamayan dil de güçlü ve etkili bir benlik faktörüdür.

2. Kürtler ve Kürdistan

Kürdistan ve Kürtler dendiğinde aklımıza ne gelir?

Ansiklopedilerde bu kavramlara baktığımızda değişik açıklamalar görürüz. Bu, yüzyıllarca süren yabancı boyunduruk, ayrıca bölgedeki karmaşık etnik ilişkilerle açıklanabilir. Ortadoğu'daki Kürtlerin sayısına ilişkin verilen rakamlar 2 ile 30 milyon arasında değişmektedir. Bölgenin büyüklüğü 100 bin ile 530 bin km² arasında tahmin edilmektedir ve tanınmış bir ansiklopedide bile 10 bin km² olarak veriliyor -fakat bu bir baskı hatası olabilir. Kürdistan dediğimizde kasdettiğimiz bölge; Erivan'dan Batıya doğru, Erzincan-Sivas üzeri, Sivas'tan güneye doğru, Adana ilinin yarısını kapsayan, doğuda Haleb'e, Suriye-Türkiye sınır boyunda, (Kürt bölgesinin 30-40 km genişliğinde bir bölümü Suriye sınırları içerisinde) Halep'ten Musul'a, oradan İran-Irak sınırında Mandali'ye uzanan bir alanı kaplıyor. İran Kürdistanı Maku, Hoy, Urmiye, Mahabad, Sakız, Sanandaj ve Kirmanşah bölgelerini alıyor. Güneyinde Kürtler gibi İrani olan Lurların bölgesi de Kürdistan'a bağlıdır. Lurların, kendilerini Kürt sayıp saymadığı günümüze kadar tartışma konusu. Kürdistan beş devletin parçası durumunda: Türkiye, İran, Irak, Suriye ve Sovyet-Ermenistan'ı. Eskiden, Osmanlı İmparatorluğu ile İran Şahlığı arasında iki parçaya bölünmüştü. İkiye bölünmüş olmanın Kürt ulusunun oluşumunda bazı önemli etkileri var. Kürdistan diğer yandan da dağlık bir bölge, örneğin Doğu Toroslar, onun arkasındaki yaylalar, Ağrı dağı, Zagros dağları... Hem Toros ve Ağrı, hem de Zagros dağları çevresinde belli başlı Kürt aşiretleri yerleşmiştir. Bugün Kürt dilinin Kurmanci ve Sorani gibi iki temel lehçesi oluşmuşsa burada yıllar boyu göçlerin merkezi haline gelen dağlık bölgelerin en az Kürdistan'ın yüzyıllarca Osmanlılarla Farslar arasında bölünmüş olması kadar önemli bir rol oynamıştır.

Ancak yukarıda değinilen bölge sadece Kürtlerin yerleşim merkezi değil. Aynı zamanda Ermenistan'ın da bir parçasını kapsıyor ve Süryanilerin, Türklerin, Farsların, Arapların, Türkmenlerin ve başka insanların da yurdu haline gelmiştir. İşte tarihin karmaşık tarafı dediğim budur. Daha önce de değindiğim gibi Lurların (Feylilerle Bahtiyarlar) kendilerini Kürt kabul edip etmedikleri belli değil. Avrupa'daki bilimsel yazılarda iki etnik grup daha -yani Zazalarla Guranlar- Kürdistan'ın merkezinde yaşamalarına rağmen dil açısından Kürtlerden ayrı gösteriliyor. Ancak bu görüş ne kendileri, ne de çevrelerinde yaşayan Kürtler tarafından kabul ediliyor. Politik ve etnik bakımdan bu insanlar kuşkusuz Kürt'tür ve egemen güçler tarafından da böyle görülüyor. Dil sorununa tekrar değineceğim. Avrupa'lı İranistler ile sözkonusu insanlar arasında bir yanlış anlama olduğu kanısındayım: Bilim adamlarının sorunu, dil ayrılıklarının en ince noktalarına kadar sınıflandırmak iken, yöre insanları düşman bir çevre içersinde birlik mücadelesi sorunuyla karşı karşı-

yadır.

Şimdi Kürtlerin dillerine değineyim. Kürtler hakkında kesin bilgilere sahip olduğumuz zamandan beri, onlar, bir kuzey-batı İrani dili olan Kürtçenin çeşitli ağız ve lehçelerini konuşmaktadırlar. Bu, en azından islami dönem için geçerlidir. Fakat Antik çağda da, örneğin Sümer yazıtlarında "Karda", Ksenofon'da "Karduk", Strabo'da "Kirtioi" gibi halkların isimleri geçmektedir. Pek doğal olarak Kürt tarihçileri, kendilerini rivayet edilen bu isimlere dayandırmaktadırlar. Gerçi adı geçen bu halkların o dönemde de bir İrani dil konuşmuş olmaları zayıf bir olasılık. Fakat onların Kürt halkının ataları olduğu oldukça olasıdır ki, bugün, Kürtçe diye adlandırılan kuzey-batı İrani dili -ya da onun bazı öğeleri- hayvancılıkla uğraşan ve yukarıda değinilen halklarla karışan göçebeler tarafından getirilmiş olabilir. Diğer yandan Kürtçenin içerisinde tarihi açıdan İrani olmayan, İrani dillerden önceki dönemden kalma önemli bir öğe vardır ki o da dil bilimcileri tarafından "ergatif yapısı" denilen yapıdır. Bu gramer özelliği şöyle açıklanabilir:

Bilinen Avrupa dillerinde, ayrıca Türkçe'de de alıştığımız bir kural var: Tüm fiillerin bir öznesi vardır, ve bütün bu fiillerin özneleri ismin yalın halindedir, fiillerin de takısı özneye göre değişir. Burada, fiilin geçişli ya da geçişsiz olduğu, yani ismin -i halinde bir nesnesi olup olmadığı hiç bir şey değiştirmez. Ergatifli dillerde bu durum değişiktir. Burada geçişli fiillerin öznesi, geçişsiz fiillerin nesnesi ile eşittir, anlaşılan, bu cümle öğeleri ismin yalın halindedir ve böylece fiilin takısını belirler. Buna karşın geçişli fiilin öznesi özel bir haldedir, yani ergatif halinde, ve böylelikle fiilin takılarını etkilemez, daha doğrusu özne tarafından beklenmeyen bir etki gösterir.

Bu yapı, bazı ergatif dillerde fiilin bütün zamanları için geçerlidir. Bu, Kürtçede ve diğer İrani dillerde yalnızca geçmiş zamanda oluşmuştur. Eski İrani dillerde bu yapı hiç yoktur. İrani halkların, göç sırasında ergatif yapılı dillere sahip insanlarla karışmış olduğunu, bu yapının da belli bir ölçüde sözkonusu İrani dillere geçtiğini tasavvur etmeliyiz. Bu, Kürtçe'nin ana lehçelerini Yeni Farsça'dan ayıran tipik bir öğedir. Tarihe baktığımızda, Farsça'nın da Milattan sonraki ilk yüzyıllar ergatifli bir yapıya sahip olduğunu, ancak bu yapıyı daha sonraki yüzyıllarda kaybettiğini görmekteyiz. Bugün de bu yapının Kurmancide -üçüncü şahıstan başlayarak- yavaş yavaş bozulduğunu görebiliriz. Ergatif yapısı genel olarak belirli yörelere bağlı değildir. Sadece çeşitli yeni İrani dillerde değil, Pirene dağlarından, Kafkasya üzerinden Tibet'e kadar uzanan geniş bir kuşakta çeşitli kökenlere sahip birçok dilde bulunmaktadır. Bu yüzden Kürtlerin tarihi ya da özel kimlikleri hakkında bu dil özelliğinden büyük bilgi çıkaramayız.

Din alanında da açık görülen ve birlikteliği arzeden ortak bir Kürt benliğini görmek mümkün değildir. Geçmişte Kürt aşiretlerinin çoğunluğu yezidi dinine inanıyordu. Yezidi dini eski İran ve Mezopotamya dinlerinin, Hıristiyanlık ve İslamın değişik özelliklerini içinde barındırmaktadır. Bugün Kürtlerin çoğunluğu islamlaştırılmıştır. Yezidiler, islamın kanlı egemenliği altında dine çağrı yapmamayı ve yezidi dinine geçenleri kabul etmemeyi öğrendiğinden bir azınlık durumunda ve giderek etkinliğini yitiriyor. Müslüman Kürtlerin büyük çoğunluğu sünnidir. İran'da şii Kürtler ve Türkiye'de alevi Kürtler var. Hıristiyan oldukları söylenen Kürtlerden de söz ediliyor. Ancak bunlar, Kürtleştirilmiş Süryaniler olsa gerek. "Encyclopedia Hebraica"ya bakılırsa Yahudi Kürtler de var ve haliyle bugün atalarının dininden vazgeçmiş olan bazı Kürtler de var. Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz: Kürtlerin dini açıdan kendine özgü ve yanyana yaşayan halklarla oldukça büyük bir fark gösteren bir benliklerinden sözedilemez.

3. Kürtçe

Kürtlerin dili, kelime hazinesi, cümle yapısı ve morfolojinin artakalan bölümlerine bakıldığında açıkça İrani bir dil olduğu anlaşılır. Bir İrani dil olan Kürtçenin, diğer Hint-Avrupa dilleriyle akrabalığı bulunuyor. Türkiye'de yaşayan ve anadillerinin yanısıra, Kuzeydoğu Asya'dan gelen Türkçeyi de bilen Kürtler, aradaki farkı örneğin, cümle içerisinde yantümce ekledikleri zaman, bunu Almanca, İngilizce ve Fransızcada olduğu gibi, temel tümcenin arkasına eklediklerinde görebiliyorlar. Türkçede ise, bunlar cümlenin içerisine ekleniyor.

Kürtçe bir Kuzeybatı İrani dildir, Farsça gibi Güneybatı İrani dili değil. Sadece bu nedenden dolayı, Türkçe sözlüğün eski baskılarında rastlanan, Kürtçe "bozuk Farsçadır" biçimindeki iddia saçmadır. İrani dillerin sınıflandırılması, seslilerin gelişmesine göre yapılmaktadır, buna karşılık dillerin yapısı bu sınıflandırma dışında kalarak çoğu yeni İrani dillerde birbirine benzemektedir. Bu nedenle Kürtçe ile Farsça arasındaki fark ses bakımından o kadar büyük ki, bu dilleri konuşanlar birbirlerini anlayamıyor. Üstelik Kürtçe dil yapısında, yeni Farsçanın terkettiği ergatif cümle yapısı varlığını halen koruyor. Buna rağmen, dillerin sistemi birbirine yakın olduğu için haliyle Kürtler Farsçayı, Farslar da Kürtçeyi kolaylıkla öğrenebilirler.

Farsçaya karşın Kürtçe, bugüne kadar bütün Kürtleri bağlayan ortak bir ulusal dil oluşturamamıştır. Kürtler hiç bir zaman merkezi bir devlete sahip değildiler, 16 yüzyıldan bu yana da Osmanlı ve İran İmparatorluğu arasında bölünmüş durumdaydılar. Bundan da önemlisi, coğrafik koşullar nedeniyle bölünmüşlükleridir. Bir yandan Toroslar ile Ararat arasında, diğer yandan Zagros ile yakınında bulunan Mezopotamya ovası arasında göçebe hayatı sürdüren iki blok Kürt aşireti

meydana gelmiştir. Her iki blokun içerisindeki şive ve ağızların birbirine yaklaşmasıyla birlikte bugün hemen hemen ortak denebilecek kuzeybatıdaki Kurmanci ve güneydoğu Sorani ve Mukri lehçeleri oluşmuştur. Bu temele dayanarak, bölgeler üstü iki tane de edebiyat dili oluşmuştur ki bunların birleşmesi artık mümkün olmayacak, çünkü gramer yapıları epey farklıdır. Bu edebiyat dilleri arasında Kurmanci Türkiye, Suriye Sovyetler Birliği, Irak'ın sınır bölgelerinde ve İran'ın kuzeyinde yaşayan Kürtler arasında konuşulurken, Sorani ise, Irak ve İran'da kullanılmaktadır. Güneydoğu'da, yine kuzeybatı İrani dillerin öğelerine sahip ve, Kürtçe'nin her iki ana lehçelerinden açıkça farklı olmasına rağmen geleneksel olarak Kürtçe diye bilinen Lurların dili bu gruplara katılıyor. Kürtçe'nin merkezi yörelerinin içinde iki tane İrani dil daha bulunmaktadır: Kurmanc yöresindeki Zaza ile Zagros dağlarındaki Guran. Bu iki dil özellikle, İrani kelime hazinesindeki bazı seslerin başka kurallara uyarak gelişme gösterdiğinden, çevresinde bulunan diğer Kürt lehçelerinden farklıdır. Üstelik gramerde değişiklikler var. Örneğin Zazacada, Kurmanci'den farklı, daha karmaşık bir fiil sistemi mevcuttur. Fakat genel olarak Zazaca ile Kurmanci, sistem ve kelime hazinesi bakımından birbirine uymaktadır. Evde Zazaca konuşup dışarıda çok çabuk Kurmanci öğrenen insanların, bu dil aynen bizim dilimiz gibi demeleri gayet doğal bir şey. Onlara göre bu iki dil arasındaki değişiklikler daha çok iki şive arasındaki değişiklikler gibidir ki, bu, İranistlerin tarihi sınıflandırma açısından -ve sadece onun açısından- yanlıştır. Buna karşılık dünyaca görülebilen bir olgu var: o da toplumsal bakımdan daha çok yerleşmiş ve yaygınlaşmış dilin, yani burada Kurmanci konuşanların, bu yakınlığı görmemeleridir. Kurmanci konuşan insanlar, Zazaların kendilerini anladıkları kadar Zazacayı anlamıyorlar. Bu hemen hemen Portekizlerle İspanyollar arasındaki ilişkiye benzer ve haliyle dil sorunu olmaktan ziyade sosyal bir faktördür.

Etnik ve siyasi bakımdan Zazalar, kuşkusuz Kürttür. Zazalarla Kurmanclar arasındaki dil farkı ilk etapta İranistler için ilginçtir, ancak Zazaları Kürtlerden ayıracak bir faktör olarak kullanılamaz. Ancak Zazalara karşı, kendileri Kurmanci konuşuyormuş gibi davranmamaya da dikkat etmek gerek. Çünkü ileri görüşlü bir Kürt kültür politikası, Kurmancinin merkezi dil olarak yayılmasının yanısıra, Zazaca konuşan yaklaşık 1 milyon insanın ortak bir konuşma ve yazı dilinin oluşturulması için de çaba sarfetmelidir. Bu ihmal edildiği takdirde, Zazaların, Kürt toplumundan dışlanmasına yolaçabilecek çelişkilere neden olabilir.

4. Egemen Güçlerin Dil Politikası

Kürdistan'da egemen güçlerin dil politikasına gelince; Kürtler yüzyıllardan beri baskı altında yaşıyorlar. Bu baskı uzun bir süredir ve son zamanlarda giderek artan bir şekilde Kürt dili üzerinde de sürdürülüyor. Bugün Kürtlerin yaşadığı beş devletin dil politikası birbirinden oldukça farklıdır. Sovyetler Birliği'nde geçmişte olduğu gibi bugün de Kürt dili ve kültürünün gelişimi destekleniyor. Öyle ki Sovyetler Birliği'ndeki birkaç yüzbin Kürt, Türkiye'deki milyonlarca Kürt'ten daha fazla Kürt ulusu için yazılı ve basılmış kültürel bir miras yaratmıştır ve yaratıyor. Irak'taki Kürtler, politik direnişleri sırasında dillerinin gelişimi için oldukça olumlu şartlar yaratmıştır. Ancak yeniden büyük sürgünlerin gündemde olduğu günümüzde, bunların nasıl gelişeceği ayrı bir sorundur. Üstelik Irak'taki Kürtlerin, dil ve kültür açısından hakları, her zaman belli yöreler için geçerli olmakla birlikte, Kürt nüfusunun salt belli kısımları için geçerliydi ki durum, siyasal güçler dengesine göre değişmektedir. Suriye ve İran için, Kürt dilinin ve kültürünün geliştirildiğinden bahsedemiyoruz, ancak dil ve kültür alanındaki baskı, Türkiye'deki kadar sert, kanlı, hunharca değildir.

Türkiye'de Kürtçe üzerindeki kanlı ve açık baskı,Cumhuriyet'in kuruluş dönemlerine kadar uzanır. Fakat ondan önce de Kürtlerin basını yoktu. Yine de, Sovyetler Birliği'ne göçen Kürt yazarlarından öğrendiğimiz kadarıyla Osmanlı İmparatorluğu'nun ilkokullarında Arapça esas dil olmakla beraber Kürtçe ders de verilmekte idi. Burada en azından yeni okula başlayan çocukların anadilleri göz önünde bulunduruluyordu. Bugün Türkiye Kürdistanı'ndaki okullarda yaşanan durum barbarlığa bir dönüş olarak gösterilebilir. Hatta Osmanlı İmparatorluğu'nda Kürtçe edebiyatın ilk adımları atılmıştır: ama Kürtlerin kendi matbaaları yoktu. Yüzyılın başında önce Kahire'de, sonra Cenevre'de ilk Kürtçe dergi çıkmıştır. 1908'deki 2. anayasadan sonra kısa bir süre içinde Kürtçe gazeteler ve yazarlar çıktı, üstelik 1919 yılında İstanbul'da, İngiliz işgali sırasında Kürtçe gazetecilik çalışmaları vardı.

Kürtçe üzerindeki sürekli ve teröristçe baskı, Lozan barış antlaşmasından sonra başlamıştır. Gerçi bu antlaşma Türkçe olmayan dillere karşı baskı yapılmasını yasaklamıştı, fakat engelleyememişti. 1915 yılındaki Ermeni soykırım politikasının bir devamı olarak Türk milliyetçileri Cumhuriyet döneminde, I. Dünya Savaşı'ndan sonraki ateşkes anlaşmasıyla birlikte tesadüfen ülke sınırları içerisinde kalan bütün insanları - hıristiyan olarak sürgüne tabi tutulmadıkları takdirde - bir tek dil, yani Türkçe! konuşan bir tek ulus haline getirme çabasında bulundular ki bu çılgınca bir amaçtır. Bu politikanın ana hatlarından biri de, etkilerine daha sonra değineceğimiz ve Türkiye için ayıp olan dil yasağıdır. Bu yasağın önemli faktörlerinden biri, Kürtçe kitap yazmak veya çevirmek gibi "suç"lardan do-

,ayı uzun yıllara varan hapis cezalarıdır. Bir başka etken ise, Türk milliyetçilerinin lideri Mustafa Kemal'in 1932 yılında, Kürtleri o günden sonra "Dağ Türkleri" diye adlandıracağına dair aldığı karardır. Uzun Cumhuriyet döneminde, Kürtler üzerinde baskının azaldığı kısa bir dönem var. Örneğin, baskı resmi olarak kaldırılmamış olmasına rağmen Kürtçe gazete, dergi ve kitaplar 1974 -1978 yılları arasında basılabilmiş ama onlar da toplatılmıştır. Bu yıllar, Türkiye'de Kürt dili ve edebiyatının gelişiminin önemli bir dönemdir. Fakat bu yılların ne kadar kısa olduğu da ortadadır. Başlangıçta bir dizi zorluklarla karşılaşıldığı, devlet terörünün kaldırılmadığı, azaldığı bir dört yıl!

5. Kimlik gelişmesindeki etkiler

Türk devletinin güttüğü bu politika, Türk devleti sınırları içerisinde yaşayan tüm insanları bir tek ulus olmaya zorlamaktadır. Halbuki Türk vatandaşlarının ancak üçte birinin kendini Türk saydığı söylenebilir.

Bu politikanın sonucu olarak, 12 milyon insanın yaşadığı Türkiye Kürdistanı'nda okuma-yazma bilmeyenlerin sayısı oldukça yüksek; resmi rakamlara göre bu oran üçte ikidir, kadınların da yüzde 90'ını kapsıyor. Bunun nedenleri bir yandan okulların olmayışı, diğer yandan ise var olan okulların insanlara uygun olmamasıdır. Okula başlayan çocukların büyük çoğunluğunun anadili Kürtçe ve onlar ya Türkçeyi hiç bilmiyor, ya da az biliyorlar. Öğretmenle anlaşamıyorlar. Birçok öğretmen, Kürtçe konuştukları zaman çocukları dövüyor. Ben bölgeden gelen bir çok gençten, kendileri için gayet normal olan anadillerini konuştuklarından dolayı okulda dövüldüklerini duydum. Bunun iki sonucu olasıdır: ya kesinlikle istenmeyen bir şey, yani gencin anında isyan etmesi, ya da fazladan uyum. Bir örnek vereyim: Genç bir Kürt bayanı bana bir gün, öğretmen olan amcasının kendisini daha üç-dört yaşındayken okula götürdüğünü anlattı. Küçük kız orada Kürtçe konuştuğu zaman amcası onu, diğer çocukları da dövdüğü gibi, dövermiş, halbuki okul dışında kendisi de onunla Kürtçe konuşurmuş. Bayan, bunun nedenini önce anlamadığını söyledi. Çok sonraları, amcasının yaptıklarının doğru olduğunu anlamış. Niye? Amcası olup, okul dışında doğal olarak kendisiyle konuştuğu dil için okul içerisinde yeğenini döven öğretmenin davranışının neresi doğruydu? Genç Kürt bayanı bana bunu şöyle izah etti: Amcası kendisine ve diğer çocuklara, nerede Kürtçe konuşulabileceğini, nerede konuşulamıyacağını öğretmiş. Öğretmen onları Kürtçe konuştukları için okulda dövmeseymiş, belki onlar ileride başka resmi dairelerde veya poliste -bilinen sonuçlarla- Kürtçe konuşup, başlarına iş açacaklarmış.

Kürdistan'da uygulanan Türk eğitim yöntemleriyle bu tür "fazladan uyum" belki sağlanabilir, ancak bu hiç bir zaman ulusun birliğini sağlayamaz. Tüm çelişkilerine rağmen ister istemez bu bilinç de insanları isyana teşvik eder. Türkiye'deki egemen güçlerin genç kuşağa uyguladığı kimlik geliştirme politikası, umulan sonuçları getiremez, çünkü o, kimlik ve kimlik gelişmesi ile ilgili bilinen herşeyle çelişiyor. Kısaca Erik Erikson'un ne dediğini hatırlatayım:

"Tarihi ya da çağdaş insanları iyi veya kötü diye çocuklara örnek olarak kabul ettirmenin, ince yöntemleri henüz iyice araştırılmış değildir. Kullanılan sözcükler, anlatılmak istenen anlamlar ve onun temelinde yatan görüşler değil de, sevgi, gurur, kızgınlık, suçlu olma, korku ve cinsel gerginlik gibi duyguların en ufak belirtileri bile çocuklara, dünyadaki gerçek değerleri anlatır, yani kendi grubunun zaman ve mekan içerisindeki değişken öğelerini ve yaşam planının perspektiflerini gösterir. (Erik Erikson: **Identität und Lebenszyklus** -Kimlik ve Yaşam Süreci-), Frankfurt 1966, S. 24)

Anlaşılan, öğretmen Kürt çocuğunu, Kürtçe konuştuğu için döverse, ona, kendisi "Türk çocuğu" olduğundan dolayı bir kere Kürtçe konuşamadığını, bir anavatanı olduğunu ve o anavatanında "Türk ulusunun" yaşadığını vs. zorla kabul ettirmeye çalışırsa - o zaman kesinlikle istemediği bir şeye yol açar: istemeyerek çocuğu Kürt milliyetçiliğine teşvik eder. Çocuk, kendisi için doğal olan anadili konuştuğunda azarlanıp küçük düşürülürse, kendisine küfüredilip bağırılırsa, o, öğretmenden -yani devletten- saklanmayı öğrenir. Boyun eğmeyi, göze batmamayı ve salt Türkçe kelimesini bildiği durumlarda kendini göstermeyi öğrenir. Kürt çocuğu olarak köy topluluğu dışında sesini çıkaramayacağını öğrenir. Kendi içine çekilmeyi, saklanmayı öğrenir, dağlara sığınmaya hazırlanır. Aynısı, öğretmen kişisel sempati gösterip ancak bu sempatiden korkusunu gizleyemediği takdirde olur. Gerçi o zaman öğretmenle belirli ölçüde bir özdeşleşme ve buna bağlı olarak öğretmenin getirdiği eğitim amaçlarına bir yöneliş meydana gelir, ancak ıssız yerlere geri çekilme zorluğu kalır ve bu sefer öğretmeni de içerir. Devlet insanlarını olduğu gibi kabul etmedikçe ister istemez kin ve direniş yaratmaktadır. Çekişme, "bölücülerin" propagandasından değil, bilakis, çılgın olup değişik halkları en kısa zamanda ve aşırı baskıyla bir tek "Türk" ulusu haline dönüştürme düşüncesinden kaynaklanıyor.

Milliyetçilik, iradecilik, psikolojik kuralları kavramama, askeri kışlalardaki gibi körü körüne itaat v.s. salt Türkiye egemen güçlerinin değil, aydınların da birçoğunun fikirsel ufuğu olduğu sürece bu durumun hiç bir çıkar yolu yoktur. Türkiye'de, Cumhuriyetin kurulmasıyla ne yapıldığını gözönünde bulundurmalıyız: Bir yanda tüm Küçük Asya'yı "Avrupa" kılığına sokma çabasında bulunulurken diğer yan-

dan bugüne kadar köhnemiş despotizm devam etmektedir. Okullar, askeri kışlalara benzemekte: Öğrenciler asker yerini alır, öğretmenler ise subay olur. Cevap vermesini istediği öğrenciyi kaldırıp - daha cevabın ne olabileceğini düşünmeye fırsat vermeden - hazırola geçirmeyen pek az öğretmen bulabiliriz. Bu tür "askeri-kışla tavrı", insan psikolojisinin süreçlerini inkar eden bu üslup, Türk-Kürt çelişkisinin de fikirsel temelini oluşturur.

Doğal olarak, bunların farkında olup, "askeri-kışla-tavrı"nı mahkum eden ve Kürt halkının haklarını savunan Türk aydınları da var. Bunlar özellikle yazarlar, insan hakları hareketinin temsilcileri ve ilerici partilerin üye ve yöneticilerinden oluşuyor. Tüm Türk demokratlarıyla elele çalışmak, Türkiye Kürdistanı'nda insan hakları uğruna mücadele veren Kürtler için şarttır.

Ancak bunu yaparken, solcu olan Türk aydınlarının ne derecede Türk milliyetçiliği ile zehirlenmiş olduğunu gözardı etmemek gerek. Örneğin "Çağdaş Türk Dili" dergisi, rejim tarafından Türk Dil Kurumu'ndan atılan, ilerici Türk aydınları denebilecek insanlar tarafından kuruldu. Dergideki amaçları, Türkiye'deki Yeniden-İslamlaştırma hareketini, insanların Arapça kelimeler kullanmamalarını, aksine "saf" Türkçe konuşmalarını sağlayarak engellemeye çalışmaktır. Anlaşılan, Türkçe'den tüm Arapça kelimeleri atıp yerine eski Türkçe ya da yeni yapılmış sözcükler eklerken Yeniden-İslamlaştırma hareketini durdurabileceklerini sanıyorlar. Türkiye'de, anadili Arapça olan yaklaşık bir Milyon insanın yaşadığını, ve bu yüzden bir kere iyice yerleşmiş Arapça sözcüklerin dilden atılmasının çelişkili olabileceğini hiç düşünmüyorlar.

Çağdaş Türk Dili dergisinin Nisan 89 sayısında "Türk halkının yanıtı" adı altında bir makale bulunuyor. Makalenin yazarı bu yazıda, Bolu kentinde 6 bin öğrenciden ancak 754'ün Ahmet, Ayşe, Hatice, Kemal v.s. gibi Arapça isimlere, diğerlerinin ise "güzel" Türk isimlerine sahip olduğunu açıklıyor. Ondan sonra anayasa'nın - yani askeri rejimin 1982 yılında yürürlüğe koyduğu- dil yasağı maddesi hakkında bilgiçlik taslıyor. Bu da şöyle oluyor:

"Anayasa ne diyor?

Türkiye'nin bölünmezliğini, resmi dilini, bayrağını, milli marşını ve başkentinin yerini belirten, anayasanın 3'üncü maddesidir. Bu maddeye göre, "Türkiye'nin devleti, ülkesi ve ulusu bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir."

Anayasa, Türkiye'nin dilinin Osmanlıca değil de Türkçe olduğunu belirtiyor. Osmanlıca, Arapça Farsça ve çok az Türkçe karışımı, -Türkçeye karşın- halkın anlamayıp konuşmadığı bir dildir. Gericilerle tutucuların, Osmanlıcayı yaydırmaya ilişkin en azgın çabaları, hukuk ve yasalara aykırıdır. Türkiye Devleti'nin dilinin Türkçe olmasının Anayasa'daki hükmü, diğer tüm yasalardan üstündür. Anayasanın kuralları, yasama, yürütme ve yargılama kurumları, yönetimin tüm alanları ve diğer kurum ve kişiler için bağlayıcıdır. Bu gerçek, anayasanın 3. maddesinin gerekçesinde de aynı şekilde ortaya koyuluyor. Burada açıkça, Türkiye'de yaşayan insanların resmi dillerinin Türkçe olduğu dile getiriliyor.. Böyleyken aynı zamanda yabancı bir dil olan Osmanlıca, Türkçenin yanısıra Türkiye'de yaşayan insanların resmi dili olarak kullanılamaz. Bu kural, 9.7.1961 yılında yürürlüğe giren anayasanın 334 Nolu yasanın 3. maddesinde de aynı şekilde belirtilmişti. Çünkü Türkiye sınırları içinde yaşayan Türklerin dili Türkçedir, Osmanlıca değil. Bu teorem, bu gerçek, Osmanlıca'nın yeniden yaygınlaştırılması için ortam yaratmaya çalışan bir avuç insanın düşüncesine göre değiştirilemez." (Çağdaş Türk Dili, Nisan 1989, S.55)

İlerici diye geçinen, sözde rejimi eleştiren yazarın 1989 yılında, 12 milyon Kürt ve milyonlarca başka insanın Türkçe olmayan 15'ten fazla dilini yasaklayan anayasanın 3. maddesi karşısında aklına gelenler işte bunlardır. Türkiye için yüzkarası olan bu anayasa maddesini eleştirmediği gibi, eski anayasaya değinerek onu rejime sadık olma suçundan arındırmaya çalışıyor. Bunun gibi yazılar insanı, gelecek için karamsar olmaya yöneltiyor.

Burada kısaca değinilen durum, Türkiye Kürdistanı'nda yetişen gençler için belirleyicidir. Buna rağmen: köyde yetişen çocuklar Kürtçe ile büyüyorlar. Türkçe de, okul, radyo, televizyon ve video aracılığıyla köylere girer ve öğrenilir, ancak dost dili olarak Türkiye Kürdistanı insanına geldiği takdirde taşıyabileceği değer verilmiyor kendisine - bana kalırsa üzücü bir durum. Türkçe ezenlerin dili olarak gelmeseydi; rejim, Türkçenin Kürdistan'a taşıyabileceği bunca ilerici içerikleri sansürle yok etmeseydi, insanlara dünya kapısını açabilirdi. Baskı politikasıyla Türkçeyi düşmanların dili haline getiren, birçok alanda Türkçeyi Kürtçe'den daha iyi bilen insanları da dile karşı nefrete teşvik eden rejimin kendisidir.

Ancak Türk milliyetçileri, "andımızı", yani "Türküm, doğruyum, çalışkanım v.s." diye ezbere okuyan gençlerin yaşamları süresince bu bilinci taşıyacakları umuduna kapılmasınlar. Bu durum denendiği üzere tam karşıt bir sonuca yol açar.

Türkiye Kürdistanı'nda yetişen gençler gibi, orta Anadolu ve Türkiye'nin batısında yetişen Kürt çocuklarının da durumu belirsizdir. Ancak Kürtlerin yüzlerce yıl önce göçettiği yörelerde, Türkiye Kürdistanı'nda yetişen çocuklardan daha iyi Kürtçe bilen çocuklarla karşılaştık. Çünkü rejim, bu yörelerde o kadar katı baskı uygulamamış, o kadar sıkı denetleme yapamıyor.

6. Avrupa'daki durum

Milyonlarca Kürt, Kürdistan'ın dı-

şında, yüzbinlercesi Avrupa'da yaşıyor. Buradaki durum da Kürdistan'ın çeşitli parçalarındakinden çok farklıdır.

Olumlu bir örnek göstermek üzere İsveç'e değinelim. Orada, - yetersiz olsa da - Kürtçe olarak anadilde ders veren okullar var. Kürtçe kitap yayınlayan ondan fazla yayınevi vardır. Ancak İsveç'te kurulmuş olan bu sistemin ne kadar sağlam olduğunu merak ediyorum, çünkü Kürt yayınlarında endişe verici yazılar okudum. Ama, İsveç'te en azından Kürtlerin varlığı resmen tanınıyor.

Bunun tam karşıtını, Kürtleri barındıran burjuva-demokratik ülkeler arasında Federal Almanya oluşturuyor. Gerçi Kürtçe kitap yakmadığı gibi Kürtçe yazı yayınlayan hiç kimseyi de takip etmiyor, ancak sessizce ve sistematik bir biçimde Türk dil yasağı politikasına katkıda bulunuyor. Bu tavrın nedeni sorulduğunda her zaman cevap olarak, Almanya'nın NATO ortağı Türkiye ile çelişkiye girmek istemediği söyleniyor. Ancak NATO içerisindeki bugünkü güçler dengesine bakılırsa bu, mahiyeti kolaylıkla anlaşılan bir bahanedir. Geçmişte Alman İmparatorluğu'nun Ermeni soykırımını sessizce teşvik haklı çıkarılamadığı gibi bugün de Alman makamlarının tutumu haklı çıkarılamaz. Federal Alman okullarında bugün - resmi olarak - Kürt yoktur, onun için de Kürtçe, anadilde ders yok. Nüfus daireleri, Kürtçe isimleri tanımadığı için sık sık ana-babaların vermek istediği ismi kabul etmiyor. Bu konuda bazı durumlarda bilimsel bir bilirkişi raporuyla sorun halledilebilir - ve burada Kürt anababalarına yardımcı olmak için her an böyle bir rapor yazmaya hazır olduğumu vurgulamak istiyorum - ancak böylelikle sorun genelde çözümlenemez. Kısa bir süre önceye kadar Kürtçe radyo yayını yoktu - sonra Radyo Dortmund bu konuda bir istisna yaptı, WDR de artık bu yayına sahip çıkarak en azından onu naklediyor. Ancak bu duruma ulaşıncaya kadar ne kadar vakit geçti! Bochum kentinde her yıl Kemnade Şatosu'nda uluslararası bir kültür şenliği düzenleniyor. Daha geçenlerde şenliğin yetkililerinden, Kürtlerin Kemnade şenliğinde yer almamaları, en azından güçlü bir biçimde katılmamaları için Alman siyasi makamları tarafından zaman zaman ne kadar ağır baskı gördüklerini duyma fırsatını buldum. İyi ki bu baskıya karşı direnebildiler! Uzun lafın kısası -Ankara'da iktidar mevkiinde bulunanların Almanya'da güçlü müttefikleri var, ve bu uğursuz ittifak, geleneksel bir ittifaktır.

Kürtçe anadilinin Federal Almanya'da yaşayan Kürt çocukları için oynadığı rol değişiktir; ailelerin evde Kürtçe konuşmaya devam edip etmemelerine, ya da Kürtçe'nin sessiz bir uyarı olarak arka plana geçmiş olmasına bağlıdır. Ancak Federal Almanya'da, geçmişini tamamen inkardan gelen çok sayıda Kürdün var olduğuna inanmıyorum. Pratikte, örneğin Kürtçe kursları açıldığı zaman Kürtçeyi çok az bilen, Kürt asıllı gençlerin yeni uyanan büyük ilgisine bakarsak bunun tam tersi ispatlanmış oluyor. Eğer yapılan ikram yeterli olsaydı, halk ve okul kütüphanelerinde Kürtçe kitap bulunsaydı, Kürt kültür çalışmaları yeterince destek görseydi, bugün görülen eksiklikler kısa zamanda ortadan kaldırılırdı. Bunun için Alman makamlarının - hangi kılıfta olursa olsun - sessizce devam ettirdiği Türk dil yasağı politikasına aktif olarak karşı çıkmalıyız.

7. Anadilde Ders İnsan Hakkıdır

Her insanın kendi anadilinde - yani ailesinin konuştuğu dilde- salt konuşmaya değil, başka insanlarla da anlaşmaya hakkı vardır. Kendi dilini okumayı, yazmayı öğrenmeye, onu yaşamın tüm alanlarını kapsayacak şekilde ilerletmeye hakkı vardır. Her insanın, başka anadiller konuşan insanlar tarafından eşit haklara ve değerlere sahip bir insan olarak kabul edilmeye hakkı vardır.

Bugün sadece Türkçe, Arapça veya Farsça konuşan veya bu dilleri daha iyi bilen ancak Kürtçe konuşan bir ailenin çocuğu olan birisinin de, ailesinin öz diline karşı ilgisini tatmin etmeye hakkı vardır.

Her insanın, kendi gelişimi için, kişiliğinin sağlam yetişmesi için salt insanlığın değil, mensup olduğu ya da olduğunu hissettiği insan grubunun kültürel mirasına ulaşabilmesi lazım. Çünkü bu kültürel mirasın içinde, halk edebiyatında, edebiyatta ve kültürel gelişimin diğer ürünlerinde kişisel durumu etkileyebilecek, açıklama veya çözümler getirecek birçok düşünce ve fikirler, çekişmeler, çözümyolları v.s. korunmuştur. Bunun için Kürdistan'dan gelen çocuklara, son zamanda çok önemli ölçülere ulaşan Kürt edebiyatını tanıtmalıyız. Çünkü edebiyatta büyük oranda çekişmeler ve yaşanmış olaylar da tartışılıyor. Özellikle hızlı bir değişim dönemi olan bugünümüzde, mümkün olduğu kadar çok Kürdün kendi yaşadığı olayları, edebiyatta işleyip değişen sürecin tanığı olarak saklamaları çok önemlidir.

Türk milliyetçileri, dil sorununun çok önemli bir meseleolduğunu biliyorlar. Onlar, Kürtçe gibi bir dili yok etme çabasında - bunun mümkün olup olmadığını bir tarafa bırakalım - sonsuz güç ve zorbalık sarfetmeleri gerektiği bilincindedirler. Türkiye'de, dil sorunu konusunda izlenen baskı ve zorbalığın boyutu yalnızca böyle anlaşılabilir. Alman makamları, bilmezlikten gelerek sanki son derece önemsiz bir sorunla karşı karşıyaymışlar gibi davranmaya alışmışlar. Ancak bu aldatıcı safdilliğe kanmamalı, çünkü bu çoğu durumlarda salt yüzeydedir.

8. Kürtlerin Kültür Mirasına Katkıda Bulunmalarına Bütün Halkların Hakkı Var

Son olarak bir noktaya daha dik-

katinizi çekmek isterim: Diğer halklarda olduğu gibi Kürtlerin de, rivayet üslubu bugüne kadar çoğunlukla ağızdan ağıza olan, oldukça gelişmiş ve yaygın bir halk edebiyatı var. Bazı Avrupalı doğubulimciler tarafından, bazısı ise Sovyetler Birliği'ndeki Kürtler tarafından kaydedildi, çoğunluğu ise hala ağızdan ağıza rivayet ediliyor.

Yaşadığımız çağda, toplumsal değişiklikler yüzünden ağız rivayeti gitgide azalmaktadır. Kürt halk edebiyatının, yani insanlığın kültür mirasının bu parçasının da korunması için, mümkün olduğu kadar geniş bir çapta - iş işten geçmeden - kaydedilmesi, tüm insanları ilgilendirmeli. Bunun bir koşulu ise, Kürtlerin, kendi dillerini yazılı ve sözlü olarak tamamen ve zorluk çekmeden kullanabilmelerinin sağlanması. Bugünkü, yarınki ve daha sonraki kuşakların, insan kültürünün ortak hazinesinden Kürtlerin de kendilerine düşen payını almalarını ancak böyle sağlayabiliriz.

Pêkeni• Pêkeni • Pêkeni • Pêkeni

TEXSÎ

Çar mirovên gundi rojeki cara yekem lı texsiyeki siwar dıbın, dıçıne bajêr. Rê gelek xırab bûye. Dı nav newal û serê çiyan ra rê dirêj dıbe û dıçe.

Jı ber ku rê lı hın ciyan xweş lı hın ciyan pır nexweş e, şofêr ser hev vitêsê dıguhurine. Piçûk dıke û mezın dıke. Jı aliki va ji, jı hıkumetê ra dıde xebera.

Gundi cara yekem ewqas zêde nêzî makina ajotınê dıbın. Car lı rê û car ji lı şofêr dınhêrın, lê dı texsiyê da xwe lı hev quncaftıne û bı hev dıgrın. Lı ciki şofêr texsiyê dıde sekınandın. Vedıgere ser rêwiyên xwe, peya dıbe û dıbêje:

— Çend deqqe emê lı vıra bın, eger hûn ji dıxwazın, derkevın avek rokın.

Şofêr 5 deqqe paşê dızvire, tê derê texsiyê vedıke ku rûnê, mêze dıke ku şişıka vitêsê lı ser kursiye wi ye. Bihna şofêr teng dıbe, bı hêrs jı rêwiyan dıpırse:

— -Kekê! Vê şişıkê ki jı ci derani?

Xorteki jı nav gundiyan pızav lı xwe dıxe û bê xem bersiva şofêr dıde:

— Mın derxıst kekê.

— Kekê! te bo çı derxıst?

— Kekê can, ev çend saete ku tu dıki naki, nıkari vê şişıka bıçûk jı ci derxi. Ez gelek qehırim ku şofêreki Kurd dı vi halê daye. Mın jı xwe ra got, ez vê şişıkê jı ci derinım û şofêrê bıra jı vê derd û ezabê xılaskım. Mın baş nekıriye?..

HESÛDÎ

Lı gundeki yek kes hebûye ku tu caran xêra ciranên xwe nexwestiye. Tımi neyarti û zema wan kıriye. Mal û mılkê xwe jı wan parastiye û çav berdaye malê wan.

Padişahê mıntıqê hesûdiya wi kesi bıhistiye. Rojekê bangê wi û ciraneki kıriye û bıriye qonaxa xwe. Paşê gotiye:

— Ez dıxwazım alikariya we bıkım. Pere, mılk û dewar, wun çı bıxwazın ezê bıwedım. Lê belê şerteki mın heye. Ki jı vana çı bıxwaze, ezê bıdımê. Lakin jı vi tışti du qat ji ezê bıdıme hevalê wi. Gora vê yekê bıxwazın.

Hesûd dıfıkıre; eger peran bıxwaze wê hevalê wi du qatan bıstine, mılk bıxwaze dısa wer bıbe, dewar bıxwaze ew ji... Vi tışta hesûd xemgin kır...

Jı ber vê yekê, wi pere û mal nexwest. Pışti kûr fıkırandinê hesûd daxwaza xwe diyar kır:

— Padişahê mın, ez dıxwazım tu çaveki mın derxi..

— Padişah jı ber vê bersivê şaş û metal ma...

Go: — Tu, rasti ji hesûd i...

ÇAWA DIBE?

Hitler rojek çenta xwe ya ku ewraqên dızi têda ne, wındakırıbû. Hema wê gavê lı şefê SS dıgere, xeberê dıde wi û emır dıde ku çı dıkın, çawa dıkın bıla bıkın, bıla çentê bıbınin. Jı işê peşkreşi ra, dotıra rojê Hitler çenta xwe lı malê dıbine. Cardın dest davê telefonê û dıbêje:

— Mın çenta xwe dit, hûn dıkarın dest jı lêgerinê bıkışınin.

— Çawa dıbe? Dıbêje şefê SS'ê. Jı bo çenta te me sih casûsên ku şıka me jı wan hebû, gırt. Panzde kesan ji lı xwe danin ku çenta te wan dıziye!

FERHAD

MALAN BAR KIR

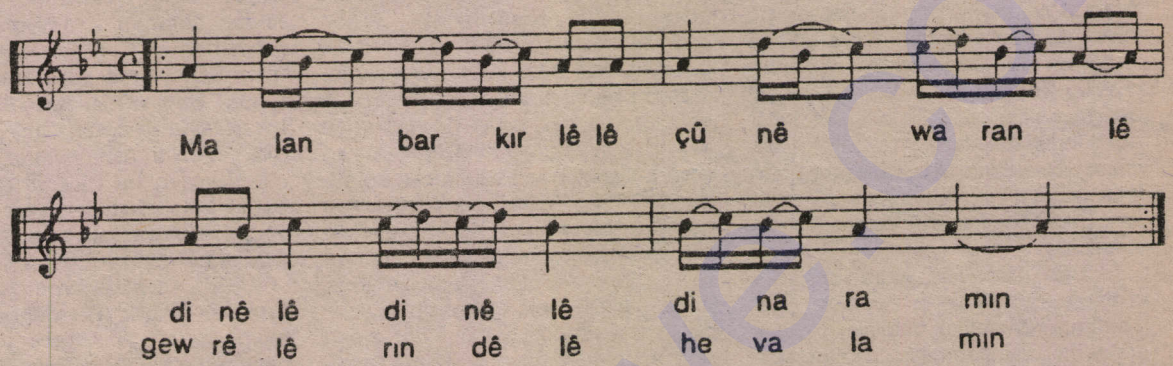

MALAN BAR KIR

Malan bar kır lê, lê, çûne waran lê,
Dinê lê, dinê lê, dinara mın,
Malan bar kır lê, lê, çûne waran lê,
Gewrê lê, rındê lê, hevala mın.

Sebi mame lê, lê, ber diwaran lê,
Dinê lê, dinê lê, dinara mın,
Sebi mame lê, lê, ber diwaran lê,
Gewrê lê, rındê lê, hevala mın.

Goştêm xwarın lê, lê, mışk û maran lê,
Dinê lê, dinê lê, dinara mın,
Goştem xwarın lê, lê, mışk û maran lê,
Gewrê lê, rındê lê, hevala mın.

Ez kew nebûm lê, lê, qefes kırım lê,
Dinê lê, dinê lê, dinara mın,
Ez kew nebûm lê, lê, qefes kırım lê,
Gewrê lê, rındê lê, hevala mın.

Ez hırç nebûm lê, lê, kedi kırım lê,
Dinê lê, dinê lê, dinara mın,
Ez hırç nebûm lê, lê, kedi kırım lê,
Gewrê lê, rındê lê, hevala mın.

Ez din nebûm lê, lê, te ez din kırım lê,
Dinê lê, dinê lê, dinara mın,
Ez din nebûm lê, lê, te ez din kırım lê,
Gewrê lê, rındê lê, hevala mın.

www.netewe.com

OKUYUCU MEKTUPLARI/Nameyén Xwendevana

Sn. dergi yöneticileri

Size göndermiş olduğum bu yazı Toplumsal Kurtuluş Dergisi Mayıs 1990 33. sayısında **Rıza Altun** imzasıyla yayınlanan *"Koruyuculuk Sisteminin Çöküşü ve Aşiretlerin Silahlandırılması"* başlıklı yazıya bir cevaptır. Size yazmamın tek nedeni konunun tüm Kürt ulusunu ilgilendirdiğidir. Toplumsal Kurtuluş Dergisi okuyucu kitlesi ile sizin okuyucu kitlenizin farklı olabileceğidir. Sizle yazının muhataplarını karşı karşıya getirmek diye bir düşüncem yoktur. Amaç ilgili kesimlerin okumasını sağlamaktır.

1970'lerde Kürt aydın ve öğrencilerinin önderliğinde gelişen Kürt devrimci hareketleri değişik ideolojik yönlerde boyutlanmıştır. Dünya devrimci hareketlerinin ve kutuplaşmalarının etkisi altında sürekli birbirlerine karşı çelişkilerini ön plana çıkarmış ve bunu geliştirmiştir. O dönemin siyasi grupları ortak ideolojik yönlerini tartışmaktan kaçınmış, sürekli birbirlerini alt etmenin ideolojik kılıflarını hazırlamıştır. Bu döğüşüm içinde milli yönleri ikinci planda kalmış, birbirlerine karşı *"En iyi komünist"* kavgasında milli görünmeyi bir zul saymışlardır. Bu zaaflarından en iyi Türk sol hareketleri yararlanmıştır. Kürt milli birlik tehlikesini bertaraf etmek isteyen Kemalizmin etkisindeki Türk sol çevreleri önümüze attıkları ideolojik tespitleri ile bize yön vermeye ve bizi *"En iyi komünist"* yapmaya çalıştılar. Sömürgecilerin *"Böl, parçala, yönet"* genel politikasının en iyi uygulandığı alan haline gelen Kürt devrimci kesimi içerisinde herkes gibi benim de sorumluluğum vardır. O dönemleri hiç yaşanmamış kabul etmek yanlıştır. O dönemler hepimizin dünüdür. Dünümüzde birlik arayışları zayıftır. Bölünmüşlük ağırlıktadır. Dünümüzün eksiklerini, hatalarını kabul etmek zorundayız. Bir çoğumuz daha o sıkıntıları yaşıyoruz. Kürt devrimci demokratları, yurtseverleri artık dünü yaşamak istemiyorlar. Kürt milli gruplarının boğazlaşmaları kimseye yarar sağlamaz. *"En iyi benim. Başka herkes kötüdür."* mantığı ile hiçbir şey yapılamaz. Güçlülük doğru siyasetle, birlikte sağlanır. Kendini en güçlü ve en doğru göstermenin yolu başka bir grubu kötülemek değildir. Halkımızın birlik talebi ağırlıktadır. İdeolojik mücadele birliğin önünde engel değildir. Tam tersine mücadele ile kazanılan birlikler yıkılmazlar. Ancak mücadele edeceğim diyerek suçlamaları milli ihanet çizgisine getirmek başkaları adına kılıç sallamak olur. Hepimizin kaçınması gereken nokta budur. Kürdistan'da gelişen milli mücadele içinde eleştirilmesi gereken bazı hareketlerin eleştirilmemesinin nedeni; özlenen bu milli birlik anlayışlarının zarar görmesinden kaçınmadır. Yoksa eleştirirsem şu veya bu grup bana saldıracak korkusu değildir. Hakim olandan korku geçerli olsaydı hiçbir haklı mücadele olmazdı. Her siyasi grubun dününde ve bugününde yanlışlıklar olabilir. Bunları eleştirmek hepimizin görevidir. Ancak bunları eleştirirken araya sınır koymak, onu milli ihanet çizgisinde değerlendirmek insafsızlıktır. Karşı tarafın da aynı tip çıkışlar yapabileceğini unutmamak lazımdır. Bunlardan kazançlı çıkacak tek güç sömürgecilerdir.

Devlet güçleri bir süredir bazı yayın organlarını kullanarak PKK'ya karşı KDP alternatifi düşencesini yaymaktadır. Amacı bellidir. Halkın umudunu yıkmak, bu partilere karşı güvenlerini sarsmak, bu grup sempatizanlarını birbirlerine düşman kılmak, kapışmalarını sağlamaktadır. Siyasi gruplara yaklaşım, onları değerlendirmek, tek tek bireylerini incelemekle olmaz. Hele geçmişte şu veya bu şekilde herhangi bir örgütte yer almış, fakat bugün yanlışlıklar yapan bireyin yanlışlıklarını eski örgütüne mal etmek insafsızlıktır. Doğru değildir.

Rıza Altun, söz konusu yazıda; koruculuk sistemini eleştirirken Tahir Adıyaman'ın geçmişte KDP'de yer almasından hareketle KDP'yi sırf bu yüzden eleştirmeye çalışmış ve daha ileri giderek KDP'yi Türkiye'de koruculuk sisteminin destekçisi ve yürütücüsü olarak göstermiştir.

KDP'yi eleştirmek Tahir Adıyaman'la olmaz. Her siyasi grupta, partide olduğu gibi KDP'nin de hataları olabilir. Hataları eleştirmek, uyarmak her yurtseverin görevidir. Ama bu eleştirileri geçmişte örgütte yeralmış ancak bugün sömürgecilere hizmet eden unsurları hareketinin düzeyine indirmek düzeysizliktir. Nasıl ki PKK'yi geçmişte önemli kademelerinde yer almış, ancak bugün bütün benliği ile sömürgecilerin yanında yer alan, operasyonlara katılan, içinden geldiği partinin mücadele sisteminin ve taktiklerinin en ince noktalarına kadar sömürgecilere anlatan, cezaevlerinde ve siyasi şubede işkencelere katılan unsurların uygulamalarından sorumlu tutamıyorsak, Tahir Adıyaman gibi kişilerin uygulamalarını da KDP'ye mal edemeyiz. Mustafa Çimen, Şahin Dönmez, Yıldırım Merkit, Hidayet Bozyiğit, Tahir Adıyaman gibi adamlar aynı kutbun adamlarıdır. Bunların hainliklerini daha önce bağlı bulundukları siyasi partilerin yapısına bağlamak büyük yanılgıdır. Dürüst bir yaklaşım değildir.

PKK ile KDP arasında bir takım ayrılıklar olabilir. Bu değişik fikir ve tutumları, bu iki partiyi karşı karşı getirmemelidir. Bunların dün olduğu gibi yarın da birbirlerine ihtiyaçları olabilir. Bilindiği gibi PKK 1982 yılından 1985 yılına kadar KDP'nin himayesinde ve onun desteğiyle mücadeleye hazırlanmıştır. PKK'nin bildirileri o dönemde KDP'nin radyosunda defalarca okunmuştur. Bu iki partinin arasındaki çelişmeler düşmanlık düzeyinde değildir. KDP'nin zaafları ve hataları olmuştur. Bu hataları eleştirmekle, KDP'yi sömürgecilerin işbirlikçileri olarak göstermek aynı şey değildir. Her iki partinin de yurtseverleri üzen ve sevindiren uygulamaları olmuştur. Bunları doğru bir biçimde değerlendirmediğimiz müddetçe ve değişik etkilenmeler sonucu, hataları doğruymuş gibi göstermek siyasetin kendisine zarar verir. Düşmanın hangi hataları işlememizi istediği yaptıkları ile ortaya çıkmıştır. İkiyaka ve Çevrimli köyü katliamları en iyi örnektir. Eleştirilerimizi yaparken nereye hizmet ettiğimizi iyi bilmeliyiz. Kürdistan'da gelişen milli mücadele önemli bir kesimi umutlandırmıştır. En önemli eksiklik ve sömürgecileri de en çok korkutan Kürt halkının, Kürt siyasi gruplarının birliğidir. Birliği sağlama görevi en başta *"Ben güçlüyüm."* diyen kesime düşer. Eğer bu yapılmıyorsa bunun sebeplerini ortaya çıkarmak gerekir. Hepimizin görevi birliğin yollarını açmaktır.

Bölmek, parçalamak sömürgecilerin işidir.

İBRAHİM KÜRE
SİVEREK

AZAD ÇINAR ACAR

(1.11.1966-18.8.1990)

Halkımızın değerli evladı, sevgili arkadaşımız **Azad'ı**, 18 Ağustos tarihinde bir kaza sonucu kaybettik.

Acar ailesine, yol arkadaşlarına başsağlığı diler, acılarını paylaşırız.

KOMKAR-F. Almanya, Fransa, İsveç, İsviçre, Danimarka ve Hollanda, Yunanistan, İngiltere, Avusturya KOMKAR taraftarları.

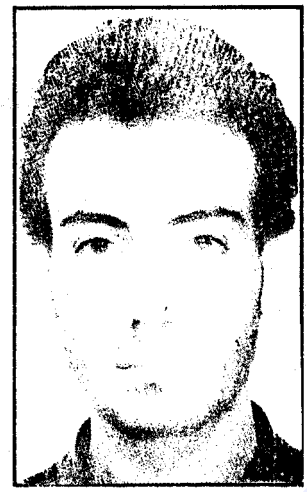

AZAD ÇINAR ACAR

(1.11.1966-18.8.1990)

Sevda gibi taşıdım içimde
Bir tomurcuğun gerilimini
Kavgam
Güzel günler içindi

Kısa ama onurlu bir yaşam.

Halkımızın gönlünde ve mücadelesinde yaşayacak.

Ailesi ve arkadaşları adına

Ziya Acar - Kemal Burkay

REJİMA KOLONYALİST XWİNXWARİYA XWE CAREK DIN NİŞAN DA

27 GUNDİYEN KURD HATIN KUŞTIN

Hukma faşist a Tırkiyé, dema ku pırsa Kurdi da dıkeve tengasiyé, komployén nû péktine, xwiné dıréjine û wana davéje ser stûyé réxıstınén Kurdan. Dıxwaze ku, tevgera Kurdi wek grubek teroristiyé lı ber çavé dıné bıde xuyakırın. Lé ev karén bı qiret, hım lı welat hım ji derweyi welat édi jı beré baştır té fahmkırın ku, komplo yé û bı desté kolonyalistén Tırkan té çékırın.

Van mehén dawi da, hukma kolonyalist ketibû tengasiyek wusa. Pışté derxıstına bıryarnama 413'an –da ku rejima xwinxwar hin bı hésati ériş bine ser gelé Kurd, qetliamén xwe bé dengi bımeşine– lı der welat û welat hember vé bıryanamé dengek bılınd derket. Réxıstına Navnetewi ya Efûyé (Al) û Raçavkırına Komita Helsinkiyé dı raporén xwe da rûreşiyé rejima Tırk dan xuyakırın. Her weha Parlamena Ewropé dı gel mehkûmkırına Tırkiyé, hebûna gelé Kurd qebûl kır û bo çareserkırına vé pırsé péşneyaran ani û bıryar gırt.

Dı gel vana, 5 Heziran 1990'an da lı Danimarqa bajaré Kopenhagé Konferansa Hevkari û Paréziya Ewropa destpékır û bihna hukma Tırk lı wır çıkiya. KOMKAR-Danimarqa û İnsiyatifa Mafén Mirovati lı Kurdıstan, hım beriya Konfaransé, hım ji dema Konferansé bı çalaki kar pékanin, cıvinan çékırın û her weha xwenişandanan amadekırın.

Hin çend rojan beriya destpékırına vé Konferansé, hukma Tırk bı dehan profesoran û mebûsan va hazırı kır, ku Kopenhagé da hember Kurdan bı xurti beşdar bıbe. Lé ewqas prof. ji nebû derban bo rejima faşi. Hukma kolonyalist a Tırk lı Kopenhagé rezil bû. Dı pır cıvinan da lı ser pırsa Kurdi hatın axıftın; bo çareserkırına vé pırsé péşneyar hatın kırın.

Dema ku lı Kopenhagé ev konferansan çédıbûn û hukma faşi dıkete tengasiyé, lı Kurdıstané nûçeyén qetliamek gıhişte Ewropé. Dı gundé Şırneqé bı navé **Geré** 26 gundi (jı van 12 zarok, 7 jın bûne) hatıbûn qetılkırın. Eyni roj ev nûçe lı seranseri cihané da hate bıhıstın û hukma Tırk, wi da xuyakırın ku, "grubeki térorist çékıriye" û avéte ser PKK. Rojnamén Tırkiyé ji bı yekdengi gotınén hukma Tırk bı cihanin û nıvisin û belavkırın.

Hukma kolonyalist bı vi awayi dıxwast ku, seranseri cihané da Kurdan weki téroristan bıde nişandan. Jı bo vé ji çend parlamenén Tırk lı Kopenhagé jı bo prese cıvin pékanin û gor senaryoya dewleta Tırk enformasyon dan prese. Her weha radyoya Kopenhagé ku bı zmané Tırki weşan dıke, dı nav senaryoyé da cih gırt. Ango KOMKAR-Danimarqa daxuyaniyek derxıstıyi û dıde eşkere kırıné ku, ev qetliam bı desté PKK pékhatiye.

Héz û réxıstınén welatparéz baş dızanıbûn, ku ne lı Danimarqayé ne ji ciyek dın, KOMKAR daxuyaniyek usa dernexıstiye. Ev xeberek derew e û bı zanati bı desté radyoyé ji té belavkırın. KOMKAR-Danimarqa sıbetiré daxuyaniyek derxıst û dı radyoyé da hat tekzip kırın.

Rejima faşi a Tırk û berpırsiyarén wi yé Ewropa, bı vé komployé va dıxwazın ku réxıstınén Kurd beri hev û du bıdın. Û her usa tevgera Kurdi lı cihané wek "téroristi" bıdın nişandan.

Lı ser qetliamé zéde derbasnebû, temsilcitiya Ewropa ya PKK dı 13 Hezirané da belavokek derxıst û eşkere kır ku wana vé karé nekıriye û dewleta Tırk kıriye.

Jı kijan ali mirov bınhére, dıbine ku ew qetliam bı desté hukma faşi a Tırk hatiye çékırın. (Weki qetliama gundé **Sete**). Lı ser qetliamé çend roj buhurin, hin rojnamevan nıkarın bıçın gund. Rejima faşi izné nade wan. Ew ji jı numunan yek e.

Rejima kolonyalist bı van dek û dolavan va, bı senaryoyan va nıkare pırsa Kurdi bıde jı birkırın. Seranseri cihané da té zanın ku, pırsa Kurdi pırseke netewiye. Kesek nıkare péşi lı tevgera geleki 25 milyoni bı zordariyé, bı xwin rıjandiné bıgıre. Her wé gelé Kurd azadiya welaté xwe bı dest xwe. Tu réyek dıné tune.

Bu yazı **Dengé KOMKAR***'ın 124. sayısından alınmıştır.*

